

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1967:15

Försvarsdepartementet

SOU
1967 A

TJÄNSTESTÄLLNING

INOM KRIGSMAKTEN

BETÄNKANDE AVGIVET AV

TJÄNSTESTÄLLNINGsutredningen

Stockholm 1967

STATENS

OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1967

Kronologisk förteckning

1. Kommunal bostadsförmedling. Hæggström. I.
2. Allmänna arvsfonden. Esselte. Ju.
3. Utsökningsrätt VI. Esselte. Ju.
4. Ny domkretsindelning för underrätterna. Esselte. Ju.
5. Statlig publicering. Norstedt & Söner. Fi.
6. Finansiella långtidsperspektiv. Esselte. Fi.
7. Den framtida jordbrukspolitiken. Svenska Reproduktions AB. Jo.
8. Barnstugor. Barnavårdsmannaskap. Barnolycksfall. Kihlström. S.
9. Rikskonserter. Esselte. E.
10. Linköpings högskola. Del I. Victor Pettersson. E.
11. Programbudgetering. Del I. Esselte. Fi.
12. Programbudgetering. Del II. — Studier och försök. Esselte. Fi.
13. Programbudgetering. Del III. — En sammanfattning. Esselte. Fi.
14. Skolans arbetstider. Esselte. E.
15. Tjänsteställning inom krigsmakten. Esselte. Fö.

826
STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1967:15

Försvarsdepartementet

TJÄNSTESTÄLLNING

INOM KRIGSMAKTEN

BETÄNKANDE AVGIVET AV

TJÄNSTESTÄLLNINGsutredningen

ESSELTE AB STOCKHOLM 1967

STATES OF NEW YORK

OFFICE OF THE COMPTROLLER

TJÄNSTESTÄLLNING

INOM KRIKSKRÄFTEN

REKRYTERINGSPROSEDUR

1997-01-01

1997-01-01

Innehåll

Skrivelse till departementschefen	9
Inledning	11

AVDELNING A

Allmänna grunder

Kap.	1. <i>Tjänsteställning — ett socialt utanverk eller en ur krigets krav fram- sprungen nödvändighet</i>	17
Kap.	2. <i>Krigsmaktens personal. Befälsrätt och tjänsteställning</i>	19
	Personalens indelning	19
	Befälsrätt.	21
	Tjänstegrader (-klasser, -grupper)	22
	Allmänt	22
	Militär personal	23
	Generalspersoner (vid flottan flaggmän) och regementsofficerare	23
	Kompaniofficerare och underofficerare	27
	Underbefäl	33
	Musikpersonal.	34
	Hemvärnspersonal.	35
	Civilmilitär personal.	36
	Civil personal.	37
	Tjänsteställning	37
	Tjänsteställning — lönegrad	38
Kap.	3. <i>Befordran, förordnande och konstituering.</i>	40
	Befordran av fast anställd personal	40
	Stampersonal	40
	Reservpersonal	42
	Förordnande av värnpliktig personal m. fl.	42
	Konstituering av personal vid beredskapstillstånd	43
	Sammanfattning.	45
Kap.	4. <i>Arméns befälsordning av år 1960</i>	46
	Aktivt yrkesbefäl	46
	Officerare.	47
	Underofficerare	48
	Underbefäl	50
	Värnpliktsbefäl	51
	Reservbefäl.	53
	Reservofficerare	53
	Reservunderofficerare	55

Kap. 5. Gällande befälsordningar för marinen och flygvapnet	58
Flottan.	58
Aktivt yrkesbefäl	58
Sjöofficerare	58
Sjöunderbefäl och -underofficerare	59
Värnpliktsbefäl	60
Reservbefäl.	61
Kustartilleriet.	62
Aktivt yrkesbefäl	62
Officerare.	62
Underbefäl och underofficerare	63
Värnpliktsbefäl	64
Reservbefäl.	65
Flygvapnet	65
Aktivt yrkesbefäl	65
Officerare.	65
Underbefäl och underofficerare	67
Värnpliktsbefäl	67
Reservbefäl.	68
Kap. 6. Utbildning m. m. för viss civilmilitär och civil personal, musikpersonal m. fl.	69
Värnpliktig personal.	69
Fast anställd civilmilitär personal	69
Stampersonal	70
Medicinalpersonal	70
Teknisk personal	73
Övrig personal	75
Reservpersonal	76
Viss militär personal.	76
Musikpersonal.	76
Hemvärnspersonal.	77
Reservpersonal	78
Väg- och vattenbyggnadskåren (VVK)	78
Viss personal i marktjänstbefattning i flygvapnets reserv	78
Viss kvinnlig personal	79
Kap. 7. Tjänsteställning utomlands.	80
Personalkategorier.	81
Militära befälsgrupper	81
Militära gradbenämningar m. m.	82
Befälsrätt — tjänsteställning m. m.	83
Befordringsförhållanden	85
Internationella jämförelser	86
Jämförelser inom NATO	87
Jämförelser inom UNEF	88
Svensk personal utomlands	89
Kap. 8. Brister i gällande tjänsteställningssystem	90
Anpassningen till ny befälsordning.	90
Befordringsförhållanden	93
Tjänsteåldersberäkning.	93
Internationella jämförelser	94

Personalkategorier m. m.	95
Förordnandeutredningen (FUR 61)	95
Sammanfattning.	97

AVDELNING B

Utredningens överväganden och förslag

Kap. 9. <i>Överväganden rörande principer för konstruktion av reviderat tjänsteställningssystem</i>	101
Några definitioner.	101
Vägleddande principer i utredningens överväganden.	101
Kap. 10. <i>Nivåindelning av militära befattningar</i>	105
Nivåindelning av befattningar motsvarande fältbataljonschef och lägre befäl	105
Armén	105
Övriga försvarsgrenar	106
Nivåindelning av befattningar över bataljonschefsnivån.	108
Sammanfattning.	110
Kap. 11. <i>Tjänsteställning för militär personal från gruppchefs- t. o. m. bataljonschefsnivå</i>	111
Typbefattningar i krigsorganisationen	112
Inventering.	112
Yrkeskarriärens befälsgrupper.	112
Värnpliktskarriärens befälsgrupper	113
Ordningsföljd	114
Bataljonschefs- och kompanichefsnivåerna	115
Plutonchefsnivån	115
Troppchefsnivån	116
Gruppchefsnivån	116
Sammanfattning.	116
Synpunkter på gradbehov mot bakgrund av andra än krigsorganisatoriska skäl.	118
Värnpliktskarriären	118
Frivillig befälsutbildning	118
Reservunderofficerare	119
Yrkeskarriären	119
Yrkesofficerare och -underofficerare	119
Yrkesunderbefäl	120
Sammanfattning.	121
Gradbenämningar och metoder för att bestämma tjänsteställning	121
Allmänt	122
Bataljonschefs-, kompanichefs- och plutonchefsnivåerna	124
Tjänstegrader	124
Gradbenämningar	128
Jämningsalternativ	131
Troppchefs- och gruppchefsnivåerna.	134
Tjänstegrader	134
Gradbenämningar	134
Övriga gradbenämningsfrågor	135
Sammanfattning av utredningens förslag.	138

Kap. 12.	<i>Tjänsteställning för militär personal i fredsbataljonschefs- och regementschefsnivåerna</i>	139
	Befattningar	139
	Befattningar vid förband o. d.	139
	Stabs- och förvaltningsbefattningar	140
	Befattningar vid utbildningsanstalter	141
	Krigsbefattningar	141
	Skiktindelning, tjänstegrader	142
	Regementschefsnivån	142
	Fredsbataljonschefsnivån	143
	Gradbenämningar	146
	Sammanfattning av utredningens förslag	149
Kap. 13.	<i>Tjänsteställning för viss högre militär personal</i>	150
	Generalspersoner och flaggmän den 1 januari 1966	150
	Högre militära tjänster efter organisationen av ny regional ledning	151
	Av 1960 års försvarsledningsutredning och överbefälhavaren föreslagna tjänsteställning för viss högre militär personal	151
	Utredningens överväganden och förslag	155
	Allmänna överväganden	155
	Principiella alternativ och deras tekniska utformning	156
	Utredningens val av alternativ	157
	Alternativens detaljer	159
	Alternativens konsekvenser	160
	Sammanfattning av utredningens förslag	163
Kap. 14.	<i>Benämningar på befälsgrupper och nivåer</i>	165
	Gruppbenämningar	166
	Nivåbenämningar	168
Kap. 15.	<i>Ett nytt gradbefordringssystem</i>	171
	Villkor för befordran inom nivåerna G—B	171
	Värnpliktsbefäl	171
	Reservbefäl	173
	Yrkesbefäl	173
	Levnadsålder vid befordran	173
	Urvalsbefordran för kompaniofficerare och underofficerare	174
	Villkor för befordran inom nivåerna F—H	174
	Tjänsteställningsbefordran — lön	175
	Skiss till nytt befordringssystem	176
	»Inom»-befordran, honnörsbefordran	180
	Tjänsteställningsbefordran för viss tid (viss tjänstgöring)	181
	Befälsbrist och tjänsteställningsbefordran	181
	Tjänsteställningsbefordran vid beredskapstillstånd och krig	182
Kap. 16.	<i>Tjänsteställning för civilmilitär och civil personal</i>	184
	Personalkategorier	184
	Civilmilitär personal	187
	Fast anställd teknisk personal	189
	Fast anställd och värnpliktig medicinalpersonal	190
	Läkare	190
	Veterinärer, apotekare och tandläkare	193
	Medicinaltekniker och militärsjuksköterskor	193

Övrig fast anställd civilmilitär personal	194
Meteorologer och trafikledare	194
Marinens varvspolispersonal och flottiljopolispersonal	194
Övrig värnpliktig civilmilitär personal	194
Gruppbenämningar	195
Befordringssystem	195
Civil personal	196
 Kap. 17. <i>Tjänsteställning för viss militär personal</i>	198
Musikpersonal	198
Hemvärns(driftvärns-)personal	200
Pensions- och förtidsavgången aktiv militär personal	200
Väg- och vattenbyggnadskåren	201
 Kap. 18. <i>Svensk befälspersonal utomlands</i>	202
Gradbenämningar	202
Gruppbenämningar m. m.	203
 Kap. 19. <i>Särskilda frågor</i>	205
»Aktiverade» arvodesbefattningar och höjd pensionsålder	205
Tjänsteställningsbefordran vid övergång mellan yrkesbefälsgrupper	205
Ändringar i författningar och föreskrifter	206
Brottsbalken m.m.	206
Värnpliktslagen	207
Värnpliktsavlönningssystem	207
Vissa benämningsfrågor	208
Kadett, flaggkadett	208
Befattningar	208
Skolor, kurser	208
Mässar	208
Gradbeteckningar	209
 Kap. 20. <i>Övergången till det föreslagna tjänsteställningssystemet</i>	210
Tidpunkt för övergången	210
Övergångsanordningar	210
Allmänna regler	212
Yrkesbefäl	212
Reservbefäl	212
Pensions- och förtidsavgången personal i reserv	212
Reservanställd och värnpliktsavgången personal i reserv	214
Värnpliktsbefäl	214
Civilmilitär personal	214
Systemets slutliga genomförande	215
 Kap. 21. <i>Sammanfattning</i>	216
Utredningsdirektiven	216
Grunder	216
Utredningens förslag	218
Vägledande principer	218
Tjänsteställning för militär personal	219
Tjänsteställning för civilmilitär och civil personal	221
Övriga frågor	222

BILAGOR

Bilaga 1.	Svenska militära gradbenämningar i äldre tider	227
Bilaga 2.	Schematisk sammanställning av beräknade levnadsåldrar, vid vilka kompetens för krigsplacering uppnås vid normal utbildningsgång enligt 1960 års befälsordning	229
Bilaga 3.	Militära yrkesbefälsgrupper i vissa länder	230
Bilaga 4.	Militära gradbenämningar i vissa länder	231
Bilaga 5.	Tjänstegradbenämningar för medicinalpersonal i Danmark och Västtyskland	236
Bilaga 6.	Antal och benämningar för »generalsgrader» i vissa länder. . . .	237
Bilaga 7.	Tjänstegrader som normalt innehas av vissa förbandschefer utomlands	238
Bilaga 8.	Tjänstegrader för högre militära befattningshavare i vissa länder	239
Bilaga 9.	Sammanställning av normal levnadsålder vid befordran i vissa länder.	240
Bilaga 10.	Exempel på jämförelse av sjöofficersgrader inom NATO.	242
Bilaga 11.	För placering i krigsbefattning kompetensgivande obligatorisk utbildning vid armén enligt 1960 års befälsordning.	243
Bilaga 12.	Studie över befälsstaten vid normalinfanteriregementet och tjänstställning för dagens subalternofficerare och underofficerare mot bakgrund av TSU grund- och jämkningalternativ	244
Bilaga 13.	Sammanställning av utredningens förslag rörande grad-, grupp- och nivåbenämningar för militär personal.	261
Bilaga 14.	Villkor för befordran inom värnpliktskarriärens befälsgrupper. .	262
Bilaga 15.	Schematisk sammanställning av beföringstidpunkter för värnpliktigt befäl under grundutbildning	264
Bilaga 16.	Villkor för befordran inom yrkesbefälsgrupperna — Armén. . . .	266
Bilaga 17.	Sammanställning av levnadsåldrar vid normal gradbefordran. . .	267
Bilaga 18.	Schematisk jämförelse mellan utländska och svenska armégrader i kompetensnivåerna B—G	268
Bilaga 19.	Förslag rörande benämningars för svenska befälsgrupper översättning till vissa språk	269
Bilaga 20.	Förslag rörande svenska gradbenämningars översättning (motsvarighet) till gradbenämningar i vissa länder	270

Till

Herr Statsrådet och Chefen för försvarsdepartementet

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 3 maj 1963 tillkallade chefen för försvarsdepartementet samma dag numera regeringsrådet *Ake Paulsson*, numera departementsrådet i försvarsdepartementet *Alf Resare*, numera regementsofficeren vid försvarsdepartementet, överstelöjtnanten i generalstabskåren *Sven Björck*, numera byråchefen i försvarsdepartementet *Frithiof Borgquist* och numera chefen för försvarsdepartementets samordningsavdelning, departementsrådet *Lars Ljunggren* att såsom ledamöter ingå i en utredning för översyn av vissa tjänsteställningsfrågor m. m. Departementschefen uppdrog åt Paulsson att i egenskap av ordförande leda utredningens arbete. Sedan Paulsson utnämnts till regeringsråd entledigades han fr. o. m. den 1 februari 1965 från ifrågavarande uppdrag och uppdrogs åt Ljunggren att fr. o. m. samma dag vara utredningens ordförande.

Inom utredningen utsågs den 6 juni 1963 ledamoten Ljunggren att vara utredningens sekreterare. Numera regementsofficeren vid försvarsdepartementet, kaptenen vid generalstabskåren *Rutger Igelstam* förordnades den 30 oktober 1964 att fr. o. m. den 1 november 1964 vara biträdande sekreterare och den 28 januari 1966 att fr. o. m. samma dag vara sekreterare åt utredningen.

Utredningen har antagit benämningen tjänsteställningsutredningen (TSU).

Kungl. Maj:t har den 13 oktober 1964 till utredningen remitterat ett av överbefälhavaren ingivet förslag till nya bestämmelser för förordnande och konstituering. Förslaget är i huvudsak grundat på det underlag som framtagits av sakkunniga tillkallade av överbefälhavaren — 1961 års förordnandeutredning (FUR 61). Tjänsteställningsutredningen har funnit att frågor rörande förordnande och konstituering inte kan behandlas fristående från de övriga frågor utredningen har haft att överväga. Av denna anledning har

utredningen inte ansett sig böra avge separat utlåtande över överbefälhavarens förslag. Utredningens synpunkter och förslag i nämnda frågor redovisas tillsammans med utredningens övriga förslag.

Då utredningen numera slutfört sitt uppdrag, överlämnas härmed vördsam samt dess betänkande.

Stockholm i mars 1967.

Lars R. Ljunggren

A. Resare

S. Björck

Frithiof Borgquist

/R. M. Igelstam

Inledning

Tjänsteställningsfrågan

Tjänsteställningssystemet inom krigsmakten reglerar personalens inbördes turordning i tjänsten. Det har betydelse framför allt för bestämning av befälsrätten. Det svenska tjänsteställningssystemet har en relativt lång och obruten tradition.

Under de senaste 25 åren, eller alltsedan ingången av andra världskriget, har försvaret befunnit sig i en period av fortlöpande omstrukturering. En nödvändig anpassning till den snabba utvecklingen bl. a. inom vapentechnik och på det taktiska området har skett. Betydande organisatoriska förändringar har ägt rum inom försvaret. Sålunda har framför allt krigsorganisationen väsentligt utökats i jämförelse med tidigare försvarsordningar. I samband härmed har den aktiva befälspersonalens uppgifter och ansvar genomgripande förändrats och vidgats.

Den redovisade utvecklingen präglade på ett avgörande sätt den av statsmakterna år 1960 beslutade befälsordningen vid armén, vilken grundades på 1954 års befälsutrednings förslag i betänkandet »Arméns befäl» (SOU 1959: 23). I denna befälsordning fastställdes nya principer för befälsgruppernas uppgifter i krig och fred, rekrytering, grund- och vidareutbildning m. m. I samband härmed aktualiserades självfallet också tjänsteställningsproblemen.

I befälsutredningens betänkande framfördes ett förslag till lösning av tjänsteställningsfrågan. Flertalet remissinstanser uttalade sig emellertid i avstyrkande ordalag över utredningens förslag. Departementschefen fann för egen del (prop. 1960: 109) att utredningens förslag innebar en logisk och konsekvent genomförd ordning. Han ansåg det emellertid nödvändigt att låta verkställa en fortsatt bearbetning av tjänsteställningsproblemen inom krigsmakten i dess helhet.

Även i annat än nyss redovisat sammanhang — t. ex. i samband med organisationsförändringar eller förändringar i lönegradsplacering — har under de senaste åren befälspersonalens ställning och uppgifter påverkats. Detta har skett utan att samtidigt aktualiserade tjänsteställningsfrågor prövats i ett vidare sammanhang.

Utredningens direktiv m. m.

I anslutning till nyss omnämnda uttalande tillkallades tjänsteställningsutredningen med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 3 maj 1963. Därvid anförde statsrådet och chefen för försvarsdepartementet bl. a. följande:

»Vid statsmakternas beslut år 1960 om en ny befälsordning för armén fastslogs, att den aktiva befälspersonalen skulle bestå av tre grupper — officerare, underofficerare och underbefäl. Klara avgränsningar mellan de skilda gruppernas uppgiftsområden angavs i beslutet.

I den proposition (nr 109), som låg till grund för beslutet, framhöll jag, att det vore både önskvärt och nödvändigt att befälssystemet inom de olika delarna av krigsmakten bragtes till så stor överensstämmelse som möjligt. Jag anmälde därför också min avsikt att låta verkställa en bearbetning av tjänsteställningsproblemen avseende krigsmakten i dess helhet, varvid underofficerarnas kårbenämning slutligt skulle fastställas, och att även en förändring av den aktiva underbefälskårens benämning kunde komma att aktualiseras i detta sammanhang.

Bedömningsunderlag föreligger nu i sådan omfattning att förutsättningar finns för en slutlig bearbetning av de berörda tjänsteställningsproblemen. Jag anser därför tiden nu vara inne att inhämta Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla en utredning för att inom försvarsdepartementet företaga en översyn beträffande tjänsteställningsförhållanden för samtliga befälsgrupper inom krigsmakten och framlägga slutligt förslag härom.

Vägledande vid översynen av tjänsteställningsförhållandena bör vara att åstadkomma ett logiskt sammanhang mellan uppgifterna i krigsorganisationen och tjänsteställning. Den allmänna militära och sociala värderingen av krigsmaktens befälspersonal måste nämligen i princip ske utifrån uppgifterna i den organisation där de olika kategorierna sammanföres, d. v. s. krigsorganisationen. De tre aktiva befälsgruppernas — de aktiva officerarna, de nuvarande aktiva underofficerarna och det aktiva underbefälet — speciella kompetens bör beaktas. Tillbörlig hänsyn måste också tagas till reservbefälets och det värnpliktiga befälets speciella förhållanden. Vidare bör beaktas de problem som visat sig uppkomma i samband med svensk befälspersonals tjänstgöring utomlands. Det har i detta hänseende konstaterats att nuvarande regler i många fall ej ger rätt uttryck åt de svenska befälsgruppernas kompetensnivåer i jämförelse med utländsk personal, varför den svenska personalen i olika avseenden ej sällan blivit missgynnade. En utgångspunkt för arbetsgruppens arbete skall därutöver vara att de nuvarande aktiva underofficerarna skall benämnas kompaniofficerare, varvid eventuella nya tjänstebenämningar inom den nuvarande underofficersgruppen bör sökas i nära anslutning till för gruppen gällande benämningar. — — —»

Genom beslut den 27 januari 1966 har Kungl. Maj:t till utredningen överlämnat för att tas under övervägande vid utredningsarbetets fullgörande två av chefen för flygvapnet ingivna framställningar om förordnande av vissa förtidsavgångna flygdirigörer av 1. och 2. graden till värnpliktiga flygdirigörer av överstelöjtnants eller majors tjänsteklass.

Kungl. Maj:t har vidare den 13 oktober 1964 remitterat ett av överbefälhavaren ingivet förslag, dagtecknat den 8 juli 1964, rörande nya bestämmelser för förordnande och konstituering.

Här må också erinras om att vissa under de senaste åren fattade beslut

såsom t. ex. beträffande 1966 års omorganisation av krigsmaktens regionala ledning samt införandet samma år av nytt system för värnpliktsutbildning och förhandlingsrätt för statstjänstemän medför nya aspekter på tjänsteställningsfrågan.

Utredningsarbetets bedrivande m. m.

För överväganden rörande utformning av utredningens förslag till tjänsteställningssystem har ett omfattande underlag insamlats och bearbetats. Det omspannar sådana områden som bl. a. försvarsgrenarnas krigs- och fredsorganisation, krigs- och fredsbefattningar samt förekommande kompetenskrav för placering i dessa, den obligatoriska utbildningens inriktning och inpassning, bestämmelser rörande befordran, förordnande och konstituering samt bakgrunden till och praktiska erfarenheter av bestämmelser i tjänstereglemente för krigsmakten rörande befälsrätt och tjänsteställning.

Huvuddelen av utredningens underlag har inhämtats hos försvarsgrensstaberna skriftligen eller vid muntliga föredragningar. Inhämtade uppgifter är baserade på de i dag gällande befälsordningarna. Härvid bör observeras att arméns befälsordning fått en systematisk och konsekvent utformning genom 1960 års befälsbeslut, medan utredning rörande marinens och flygvapnets motsvarigheter fortfarande pågår inom marinens befälsutredning resp. militära tjänstgöringsåldersutredningen.

Kontakter har vidare tagits med bl. a. företrädare för statens avtalsverk i vissa frågor rörande samband mellan lön och tjänsteställning. Synpunkter på samma frågor främst rörande civil personal har krigsavlöningsberedningen tillställt utredningen genom utdrag ur ett av beredningens sammanträdesprotokoll.

Utredningen har även skaffat sig en historisk överblick över tjänsteställningssystemet och tidigare behandling av därmed sammanhängande frågor. I betänkandet redovisas inte någon sammanfattande historik utan endast — insprängda i övrig text (huvudsakligen i kap. 2) — vissa historiska uppgifter av särskilt värde som bakgrund till utredningens överväganden.

Uppgifter har vidare inhämtats rörande tjänsteställningsförhållanden i utlandet. Därvid har det material begagnats som 1954 års befälsutredning i sammanställd form redovisat i sitt betänkande och som genom dåvarande försvarets kommandoexpeditioners försorg under åren 1961—1963 kompletterats såsom förberedelse till utredningens arbete. Genom studiebesök i Norge den 19—22 april 1966 och i Danmark den 15—18 maj 1966 har utredningen närmare konfronterats med tjänsteställningsfrågor i nämnda länder. Studiebesöken omfattade samtliga försvarsgrenar och befälsgrupper samt även konferenser med företrädare för det aktiva befälets personalorganisationer.

Under utredningsarbetet har vissa sammanslutningar, vilkas medlem-

mar berörs av utredningens förslag, fått tillfälle att inför utredningen redovisa sina principiella synpunkter på lösningen av tjänsteställningsfrågan. Utredningen har därvid sammanträffat med representanter för Svenska officersförbundet, Svenska underofficersförbundet, Försvarsväsendets underbefälsförbund, Svenska arméns och flygvapnets reservofficersförbund, Svenska flottans reservofficersförbund, Kustartilleriets reservofficersförbund, Svenska reservunderofficersförbundet, Värnpliktiga officerares riksförbund, Värnpliktiga underofficerares riksförbund samt Centralförbundet för befälsutbildning. Den sistnämnda organisationen och Reservofficerarnas centralorganisation har även skriftligen redovisat sina synpunkter för utredningen. Vidare har chefen för försvarsdepartementet till utredningens kännedom bringat ett till honom ställt uttalande (dagtecknat den 21 maj 1963) från Svenska officersförbundet.

Under slutskedet av utredningsarbetet har till utredningen framförts synpunkter från en inom försvarsstaben tillsatt arbetsgrupp med representanter ur samtliga försvarsgrenar.

Betänkandet har indelats i två avdelningar. I den första (kap. 1—8) redovisas i koncentrerad form de väsentligaste delarna av underlaget för utredningens överväganden. Den andra avdelningen (kap. 9—21) omfattar utredningens överväganden och förslag samt avslutas med en sammanfattning (kap. 21). Bilagor redovisas samlade efter betänkandets båda delar.

Utredningens förslag till tjänsteställningssystem har baserats på gällande försvarsorganisation med hänsyn tagen till svenska traditioner beträffande grad- och gruppbenämningar m. m. Förslaget omfattar i många stycken endast principer för hur tjänsteställningen bör regleras. Utredningen har därvid utgått från att — sedan ställning tagits till utredningens principförslag — överbefälhavaren bör få i uppdrag att inkomma med ytterligare underlag för detaljerade föreskrifter.

AVDELNING A

Allmänna grunder

63

64

65

66

67

68

69

70

71

72

73

74

75

APPENDIX

Algebraic Symbols

KAPITEL 1

Tjänsteställning — ett socialt utanverk eller en ur krigets krav framsprungnen nödvändighet

För att en kvalificerad verksamhet i dagens moderna samhälle skall kunna nå effekt krävs bl. a. att den bedrivs i en ändamålsenlig organisation. Fördelning av arbetsuppgifter samt delegering av befogenheter och ansvar från toppinstans till lägre instanser är de faktorer, som främst påverkar organisationens struktur. Härav följer ett beroendeförhållande mellan individer i olika instanser — den underordnades lydnadsställning till sin överordnade.

För att reglera det normala lydnadsförhållandet mellan chefen (arbetsledaren) och hans underlydande erfordras inte något särskilt tjänsteställningsbegrepp. Befälsrätten (förmanskapet) bestäms nämligen helt utifrån de befogenheter och det ansvar, som i organisationen är förenade med befattningen.

Något tjänsteställningssystem erfordras i många fall inte ens för att ange vem av sinsemellan sidoordnad personal, som i chefens frånvaro skall utöva dennes befogenheter. I en organisation med avgränsad personalsammansättning, bestämda arbetsuppgifter och en fast uppbyggnad kan man nämligen med interna instruktioner, arbetsrutiner o. d. relativt enkelt reglera den ordning, i vilken befattningshavarna skall »ta befäl».

I försvarets verk och staber, fredsorganisationens utbildningsenheter, flottans fartyg m. m. är således behovet av tjänsteställning mindre påfallande.

Vid krigsorganisationens enheter »på fältet» (i strid eller vid krigsliknande övningar i fred) är förhållandena däremot mera svårbemästrade. Militärteknikens och taktikens utveckling har medfört att det moderna kriget förs med relativt små, självständigt uppträdande enheter utspridda över stora ytor. Förbanden har ofta en tillfällig sammansättning, som tid efter annan kan växla beroende av arten av de uppgifter som skall lösas. Personalsammansättning, uppgifter och organisation varierar således starkt. Vid oförutsedda situationer i strid är det bokstavligen en vital nödvändighet att någon, i chefens frånvaro, tar ansvaret för verksamheten och — oaktat han inte utsetts till chef — tar befälet.

Detta ställer ökade krav på befälets — inte minst det lägre befälets — förmåga och vilja att ta ansvar. Oförutsedda situationer, som kräver ett snabbt ingripande, kommer sannolikt att inträffa oftare i det moderna kriget än tidigare.

Det fordras enkla regler för att i varje sådan situation avgöra vem som skall ingripa. För hela krigsmakten gällande allmänna föreskrifter rörande

befälsrätt måste utformas med tanke härpå. Tjänsteställningen kan därvid utnyttjas som hjälpmedel för att i vissa fall på ett enkelt sätt avgöra rätten och skyldigheten att ta befäl.

Givetvis kan också i fredsverksamheten uppkomma oförutsedda situationer, vid vilka sådana allmänna regler rörande befälsrätt erfordras. Att på tjänsteställning baserade befälsrättsregler utnyttjas i fred motiveras dock främst av fredsverksamhetens huvudsyfte — utbildning för kriget. Vår på värnpliktssystemet byggda krigsmakt måste vid ofred snabbt kunna utveckla full effekt. Regler rörande befälsrätt tillhör de för krigsförhållanden nödvändiga rutiner, som genom att tillämpas redan i fred måste nätas in hos envar i krigsorganisationen.

Tjänsteställning är således ett *hjälpmedel* för att bestämma befälsrätt. Så är även förhållandet inom vissa civila verksamhetsområden som t. ex. tullen, polisen, järnvägarna och sjöfarten. Inom utländska krigsmakter har man funnit motsvarande behov av att reglera befälsförhållanden med hjälp av tjänsteställning.

I gällande tjänstereglemente för krigsmakten betonas att med tjänsteställning förstås den inbördes turordningen i *tjänsten*. Att enbart på tjänsteställning basera eventuella förmåner, anseende eller företrädesrättigheter *utom tjänsten* är i dagens samhälle inte relevant. Ej heller kan tjänsteställningens värde som social statussymbol motiveras från sakliga synpunkter. Däremot kan man med visst berättigande inom krigsorganisationen lägga en annan, *psykologisk aspekt* på tjänsteställning, nämligen dess betydelse som stöd för mindre rutinerat befäl.

Även om under de senaste åren militärpsykologiska urvalsmetoder rörande bedömning av befälslämplighet har fått ökad tillförlitlighet, kan inte rimligen krigsorganisationens samtliga chefsbefattningar besättas med individer, som i kraft av sina personliga egenskaper av sin omgivning betraktas som självklara ledare och som därför spontant accepteras såsom chefer av sina underlydande.

Det kan vara rimligt att antaga att endast en ganska liten del av befolkningen har egenskaper som kännetecknar en »naturlig ledare». Sådana egenskaper är emellertid önskvärda i 30—35 % av försvarets krigsbefattningar. Flertalet chefer behöver sålunda stöd för sin auktoritet. Organisationens hierarkiska uppbyggnad ger befälet vissa befogenheter, med hjälp av vilka dessa chefer utövar sitt befäl. Tjänsteställningen är en betydelsefull faktor i detta sammanhang.

Sammanfattningsvis kan sägas att tjänsteställning, varmed förstås den inbördes turordningen i *tjänsten*, i dag är

dels ett hjälpmedel att i vissa fall efter generella regler bestämma rätt och skyldighet att ta befäl i oförutsedda situationer,

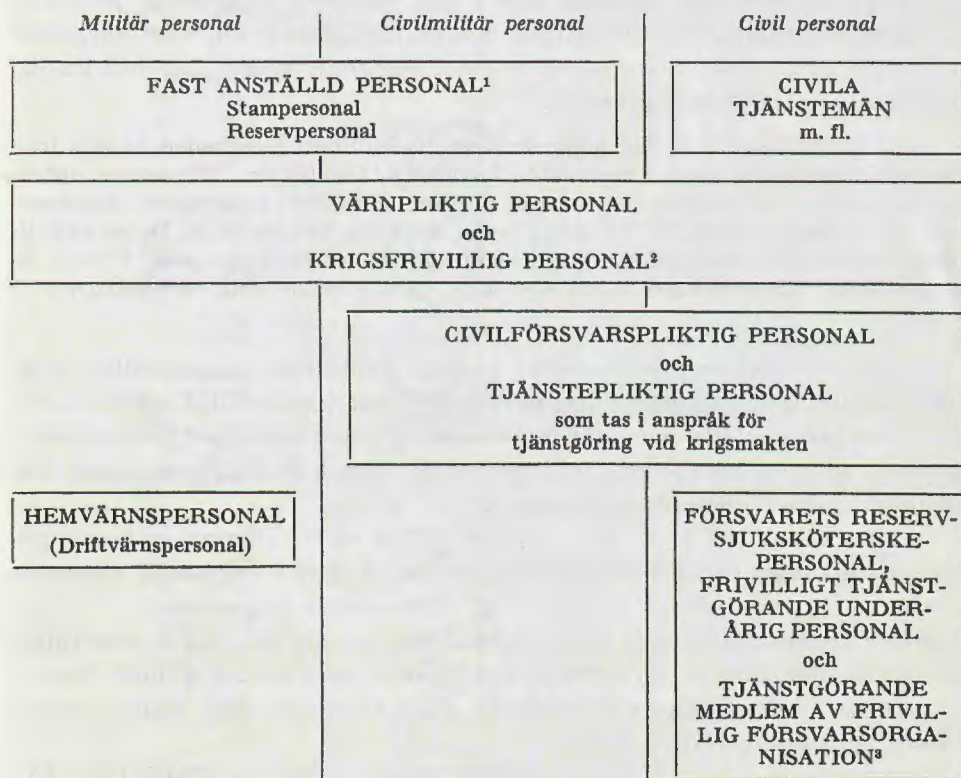
dels ett visst psykologiskt stöd för mindre rutinerat befäl i krigsorganisationen.

KAPITEL 2

Krigsmaktens personal. Befälsrätt och tjänsteställning

Personalens indelning

Krigsmaktens personal består av *militär, civilmilitär och civil personal*. De olika personalkategoriernas indelning i stort framgår av bild 2: 1.

¹ Musikpersonal tillhör fast anställd militär personal.

² Kvinnlig A-personal är civilmilitär personal.

³ B- och T-personal.

Bild 2: 1

Principerna för hur personalen hänförs till någon av de tre kategorierna är inte direkt angivna i tjänstereglemente för krigsmakten (TjRK). Några klara och entydiga *definitioner* av kategorierna finns således inte. Genom att personal med civilmilitär status har uppräknats i TjRK (bilaga 3:1) klargörs dock delvis indirekt kategoritillhörighet för krigsmaktens personal. Ej uppräknad personal är således antingen militär eller civil.

Gällande indelning är, beträffande den i *fredstid fast anställda personalen*, delvis påverkad av straffrättsliga bestämmelser. I brottsbalkens definition av krigsmannabegreppet (21 kap. 21 §) sägs bl. a. att krigsmän är »de vilka såsom officerare, underofficerare, underbefäl eller meniga äro anställda vid krigsmakten» — dvs. fast anställd militär personal. Vidare sägs att »krigsmän äro ock, i den mån Konungen med hänsyn till *behovet av befälsföring och övriga tjänstgöringsförhållanden*¹ så förordnar, de som eljest äro anställda vid krigsmakten». Den personal, som har hänförts till sistnämnda kategori, har angetts i kungörelse den 19 november 1948 och utgör i princip den fast anställda personal som i dag benämns civilmilitär personal. Kategorien omfattar huvudsakligen läkar-, tandläkar- och veterinärpersonal, ingenjör-, (verk)mästare- och teknikerpersonal, meteorolog- och trafikledarpersonal samt polispersonal.

Fram till 1900-talets början utgjordes den civilmilitära personalen av alla icke militära tjänstemän inom krigsmakten — läkare, tandläkare, veterinärer, intendent, ingenjörer, hantverkarpersonal, präster, auditörer, professorer, amanuenser, musikdirektörer² m. fl. För dessa fanns särskilda beställningar. Deras anställningsförhållanden reglerades genom särskilda avlöningsreglementen. Utöver de civilmilitära tjänstemännen fanns dessutom civil arbetar- och »betjänings»-personal.

Annan personal än fast anställda — dvs. värnpliktig, krigsfrivillig, civilförsvarspliktig och tjänstepliktig personal — har hänförts till samma kategori som fast anställd personal inom samma tjänsteområde (fackområde). Sålunda är t. ex. värnpliktig läkarpersonal i likhet med krigsmaktens fast anställda läkare civilmilitär personal.

I brottsbalken (22 kap. 14 §) stadgas också en utvidgning av begreppet krigsman. *Under beredskapstillstånd och då riket är i krig* skall nämligen i princip all personal vid krigsmakten anses såsom krigsmän.

Under fredsforhållanden finns således inte någon skillnad i straffrättsligt hänseende mellan civilmilitär och militär personal. Däremot finns i detta avseende en gräns mellan dessa båda kategorier och civil personal (utom värnpliktig civil personal³).

Av förarbetena till 1948 års militära strafflagstiftning (SOU 1946: 83)

¹ Kurs. här.

² Övrig musikpersonal — spelet — var militär personal anställd i militära beställningar.

³ Alla värnpliktiga — oavsett kategoritillhörighet — är jämlikt brottsbalken krigsmän under den tid de såsom värnpliktiga är tjänstgöringsskyldiga.

framgår att det huvudsakligen har varit tjänstens krav på befälsrätt och lydnadsplikt, som har varit vägledande, när man har bedömt vilken icke militär personal vid krigsmakten som skulle hänföras till mellankategorien — civilmilitär personal.

Gällande kategoriindelning är framsprungen ur faktorer av närmast historiskt intresse; några klara och entydiga gränser mellan kategorierna finns i praktiken inte i dag. Trots detta är kategoritillhörigheten, som senare skall redovisas, en väsentlig grund för personalens befälsrätt.

I detta sammanhang bör påpekas att det inom de olika kategorierna inte finns några enhetliga normer för krav på genomgången befälsutbildning — som bör vara en förutsättning för befälsutövning. Det förtjänar också att nämnas att möjligheten att bära uniform inte är begränsad till någon eller några av personalkategorierna.

Befälsrätt

»Befälsrätt innebär rätt och skyldighet¹ för krigsman att utöva befäl över annan krigsman i vad rör tjänsten» (TjRK kap. 5:1).

Befälsrätt tillkommer således inte i fredstid annan civil personal än värnpliktig.

Chefs² befälsrätt över underlydande är i princip oinskränkt och oberoende av kategoritillhörighet, om man bortser från att den inte omfattar den medicinska, psykologiska, religiösa eller juridiska verksamhet som utövas av underlydande specialister.

Då *annan än chef²* utövar befäl — vare sig chefen har avlämnat befälet till vederbörande eller vederbörande själv har tagit befälet — finns däremot vissa grundläggande inskränkningar, t. ex. att för militär personal:

musikpersonalen har befälsrätt endast över musikpersonal och hemvärnspersonal har befälsrätt endast över hemvärnspersonal samt för civilmilitär personal:

manlig civilmilitär personal har befälsrätt över annan personal endast inom ramen för de uppgifter som har ålagts civilmilitär personal³ och kvinnlig personal har befälsrätt endast över kvinnlig personal.

Tjänsteställningen är avgörande för vem som, i chefs frånvaro och vid förfall för ställföreträdaren eller om sådan inte utsetts, skall ta befäl.

¹ Kurs. här.

² Med chef likställs i dessa avseenden ställföreträdare då denne i chefs frånvaro utövar befäl.

³ Manlig civilmilitär personal har dock rätt och skyldighet att i förmans frånvaro för upprätthållande av ordning ingripa även gentemot militär personal med lägre tjänsteställning. (TjRK kap. 19:24).

Tjänstegrader (-klasser, -grupper)

Allmänt

De militära tjänstegraderna representerar vad man i dagligt tal menar med tjänsteställning. Tjänstegraderna markeras med särskilda beteckningar på uniformen. Kategori- och gruppstillhörighet markeras också i viss utsträckning på uniformen genom särskilda emblem o. d.

Innan de militära tjänstegraderna och deras civilmilitära och civila motsvarigheter närmare behandlas, redogörs i korthet för tjänstegradernas *gruppindelning*. Gruppindelningen åskådliggörs i bild 2:2 med två exempel på »tjänsteställningsstege» för militär personal vid armén — det ena ur 1889 års TjRA¹, det andra ur 1960 års TjRK. Som framgår av exemplen var gruppindelningen tidigare även en *nivåindelning*, vilket inte är förhållandet idag.

1889 års TjRA				1960 års TjRK				
Befäl	Överbefäl (officerare)	Officerare av generalitetet	Fältmarskalk	Officerare	Generalspersoner	Fältmarskalk	Befäl	
			General			General		
			Generallöjtnant			Generallöjtnant		
			Generalmajor			Generalmajor		
	Kompani-off.	Regements-officerare	Överste		Överste ¹			
			Överstelöjtnant		Överste			
			Major		Överstelöjtnant			
			Kapten		Major			
	Su-balt.-off.		Löjtnant		Kapten	Löjtnant		Förvaltare
			Underlöjtnant					Fanjunkare
Underbefäl	Under-off.	Fanjunkare	Suboff.	Fänrik	Sergeant	Underofficerare		
		Sergeant					Rustmästare	
	Manskap	Korporaler	Distinktionskorpral	Löjtnant	Förvaltare		Fanjunkare	
			Korpral					Överfurir
Vicekorpral			Furir					
Menig			Korpral					
		Vicekorpral						
		Menig						

¹ »Överste, innehavare av beställning i lönegrad B 4 eller högre lönegrad.» (Med anledning av löneförändring 1966 ändrad till: »Överste, innehavare av tjänst i lönegrad C 2 eller högre lönegrad»).

Bild 2: 2

En översiktlig sammanställning av gradbenämningarnas förekomst i äldre tider i Sverige framgår av *bilaga 1*.

¹ Tjänstereglemente för armén

Militär personal

Generalspersoner (vid flottan flaggmän) och regementsofficerare

Dagens tjänstegrader är

vid armén, kustartilleriet och
flygvapnet

vid flottan och marinintendentur-
kåren

för generalspersoner (flaggmän):

fältmarskalk

general

generallöjtnant

generalmajor

amiral

viceamiral

konteramiral

för regementsofficerare:

överste, innehavare av tjänst i

lönegrad C 2 eller högre

lönegrad

överste

överstelöjtnant

major

kommendör, innehavare av

tjänst i lönegrad C 2 eller

högre lönegrad

kommendör

kommendörkapten av 1. gr

kommendörkapten av 2. gr

Med undantag för den högre överstegraden har de angivna tjänstegraderna gamla traditioner inom svenska krigsmakten. Under de senaste årtiondena har frågor rörande ändrade benämningar på den högre överstegraden och kommendörkaptenegraderna vid några tillfällen tagits upp till behandling.

*Överste (kommendör), innehavare av tjänst i lönegrad C 2
eller högre lönegrad*

Genom *generalorder nr 2495/1927* föreskrevs att officerare som utnämnts till »överste och brigadchef» samt »överste och kommendant i Bodens fästning» skulle räkna tjänsteställning före övriga överstar. I *1931 års tjänstereglemente* förekom denna bestämmelse oförändrad. Senare under 1930-talet gavs alla överstar (kommendörer) i lönegrad O 7 (Ob 2¹) högre tjänsteställning.

1941 års försvarsutredning tog i sitt betänkande (SOU 1942: 1 sid. 37—38) upp frågan rörande en ny tjänstegrad mellan generalmajor och överste (konteramiral och kommendör) för beställningshavare i lönegrad Ob 2¹. Utredningen hänvisade bl. a. till en av chefen för försvarsdepartementet uppgjord PM, över vilken överbefälhavaren och försvarsgrenscheferna hade fått yttra sig. Av yttrandena framgick att full enighet rådde rörande behovet av att inrätta en ny tjänstegrad och titel för beställningshavare i lönegrad Ob 2 och att dessa lämpligen borde hänföras till generalspersoner (flagg-

¹ Lönegraderna Oa 6, Ob 1 och Ob 2 från 1940-talet motsvarar 1950-talets Ma 37, Mo 14 och Mo 15, 1960-talets B 1, B 3 och B 4 samt fr. o. m. den 1 juli 1966 lönegraderna B 5, C 1 och C 2.

män). Utredningen föreslog att den nya graden borde benämnas »generalmajor (konteramiral) av 2. graden» och att den befintliga generalmajors- (konteramirals-)graden skulle benämnas »generalmajor (konteramiral) av 1. graden».

I yttrande över försvarsutredningens förslag framhöll *överbefälhavaren* att frågan kunde lösas antingen som utredningen föreslagit eller genom att de tre gällande generalsgraderna bibehölls, motsvarande lönegraderna Ob 2—Ob 4, och en ny tjänstegrad för *överbefälhavaren* (Ob 5) infördes, vilket senare alternativ *överbefälhavaren* förordade. Åtskilliga andra remissmyndigheter anförde synpunkter liknande *överbefälhavarens*. *Överbefälhavaren* föreslogs av *chefen för armén* bli benämnd »general och överbefälhavare» och av *infanteriinspektören* »generalöverste».

Chefen för flygvapnet föreslog följande generalstitlar (uppifrån): general, generalöverste, generalmajor och generallöjtnant.

Många remissmyndigheter ansåg att tjänstegradsbenämningar med suffix »1. (2.) graden» var mindre lämpliga. Som alternativ till benämning på beställningshavare i lönegrad Ob 2 föreslog *chefen för I. arméfördelningen* »generaladjutant».

Arméförvaltningen och *statskontoret* hyste allvarliga betänkligheter mot att utöka antalet befattningshavare med generalstitel och avstyrkte utredningens förslag. Statskontoret föreslog i stället tjänstegraderna: överste av 1. graden (Ob 2), överste av 2. graden (Ob 1) och överste av 3. graden (Oa 6).

Även 1942 års försvarsberedning avstyrkte försvarsutredningens förslag och framhöll att beställningshavare i lönegrad Ob 2 i krig kunde konstitueras till generalmajorer (konteramiraler).

Chefen för försvarsdepartementet framhöll (prop. 1942: 210 sid. 40) att ett genomförande i princip av försvarsutredningens förslag skulle bidra till att utan grundlagsändring klarare markera gränsdragningen mellan förtroendeämbetsmän och övriga beställningshavare. Då enighet inte uppnåtts bland de militära myndigheterna, fann sig emellertid departementschefen inte för stunden böra framlägga förslag i frågan.

Över propositionen avgav riksdagen (rskr 1942: 374 sid. 5—6) följande med tredje särskilda utskottets utlåtande (nr 2) likalydande yttrande:

»Riksdagen finner icke anledning till annat yttrande i anledning av vad departementschefen anfört än att riksdagen delar departementschefens uppfattning om att införande av en särskild tjänstegrad för beställningshavare i lönegraden Ob 2 onekligen skulle bidra till att skapa större klarhet i befälsförhållandena mellan de högre officersgraderna, varför frågan härom alltjämt synes böra vara föremål för uppmärksamhet från Kungl. Maj:ts sida.»

Chefen för armén (generallöjtnant Holmquist) tog 1943 åter upp frågan om införande av ny titel och tjänstegrad för officerare i lönegrad Ob 2. Denna gång förordades en lösning jämlikt det av försvarsministern år 1941 framlagda förslaget (depch PM nr 42/1941) vilket innebar att beställnings-

havare i lönegrad Ob 2 hänfördes till generalspersoner samt att för dessa en ny tjänstegrad och titel »generaladjutant» fastställdes. *Överbefälhavaren* (general Thörnell) kunde inte biträda arméchefens hemställan utan ansåg att det skulle bli för många generalspersoner, att titeln »generaladjutant» var mindre lämplig för självständiga chefer och inte användbar på samtliga innehavare av Ob 2-beställning samt att frågan borde anstå och lösas inom överstegraden.

1944 tog *chefen för armén* (generallöjtnant Douglas) ånyo upp frågan efter samma riktlinjer som sin företrädare. *Överbefälhavaren* (general Jung) anmälde i sitt yttrande samma avvikande uppfattning som sin företrädare men framhöll samtidigt ett återupplivande av »tjänsteställningsbegreppet generaladjutant» som tänkbar lösning. Kungl. Maj:t skulle därvid i varje särskilt fall bestämma vilka befattningshavare som skulle ha »tjänsteställning lika med generaladjutant». Särskild gradbeteckning eller uniform ansåg *överbefälhavaren* inte erforderlig. *Försvarets civilförvaltning* ansåg sig inte kunna tillstyrka vare sig det av *chefen för armén* eller det av *överbefälhavaren* framlagda förslaget.

I 1945 års *tjänstereglemente* för krigsmakten (mom. 134) angavs att överstar och kommendörer i lönegrad Ob 2 skulle räkna tjänsteålder före övriga överstar, kommendörer och vederlikar.

Genom *generalorder nr 1333/1953* fastställdes särskild uniformsbe-teckning för överste i lönegrad Mo 15 (lagerkvistar), vilket i praktiken innebar att särskild tjänstegrad inrättats.

I samband med nya avlöningsbestämmelser och omarbetning av tjänstereglementet togs frågan åter upp 1957. *TjR-kommittén* anhöll i särskild skrivelse om försvarsgrenschefernas yttrande över förslagen »brigadör» resp. »kommendör av 1. graden». *Chefen för armén* hade intet att erinra häremot. *Chefen för marinen* ansåg inte benämningen behövlig för marinens del men ville inte motsätta sig förslaget. *Chefen för flygvapnet* biträdde benämningen »brigadör» men ansåg även »överste av 1. graden» godtagbar.

I 1960 års *tjänstereglemente* för krigsmakten infördes benämningen »överste (kommendör), innehavare av beställning i lönegrad B 4» för en formellt ny tjänstegrad mellan generalmajor (konteramiral) och överste (kommendör). 1965 ändrades benämningen till »överste (kommendör), innehavare av beställning i lönegrad B 4 eller högre lönegrad».

Kommendörkapensgraderna

1941 års *försvarsutredning* föreslog i sitt betänkande (SOU 1942:1 sid. 400—402) att de två kommendörkapensgraderna skulle ersättas med en grad som »kommendörkapten» och en som »örlogskapten». Utredningen framhöll bl. a.:

»Vad beträffar de två tjänstegradernas tjänstetitlar synes det ur det internationella umgängets synpunkt vara av betydelse att erhålla sådana titlar, som hava viss anknytning till andra marinens benämningar på motsvarande tjänstegrader. Samtidigt bör man undvika att åstadkomma förbistring med hänsyn till förhål-

landena inom den svenska försvarsmakten. Under sådana förhållanden synes det vara fördelaktigast att för den högre av de båda ifrågavarande regementsofficersgraderna bibehålla benämningen kommendörkapten, utan gradsiffra, och att för den lägre graden införa benämningen örlogskapten. Sistnämnda grad motsvaras utomlands av den engelska commander, den tyska Fregattenkapitän osv. Benämningen återfinnes för övrigt inom den danska flottan, där den ävenledes motsvarar samma tjänsteställning. I fråga om tjänsteställning och lönegrad för de två nya regementsofficersgraderna förutsätter utredningen ingen ändring i förhållande till vad som nu gäller i fråga om kommendörkapten av 1. respektive 2. graden.»

I yttranden över utredningens förslag ansåg *chefen för kustflottan* att ändringen vore en bestämd fördel. *Chefen för Ostkustens marindistrikt* ansåg att regementsofficersgraderna borde benämnas »kommendörkapten», »kommendör» och »flaggkommendör». *Chefen för marinen* anslöt sig till utredningens skäl för en ändrad benämning, men fann att de lämpligaste benämningarna på flottans regementsofficersgrader borde vara »kommendörkapten», »kommendör» och »kommodor». Skulle inte detta bli genomfört borde graden »kommendörkapten av 2. graden» enligt marinchefens uppfattning bibehållas.

1942 års försvarsberedning förutsatte att den gällande indelningen av kommendörkaptenerna i två grader bibehölls på sätt som chefen för marinen föreslagit.

Chefen för försvarsdepartementet anförde (prop. 1942: 210 sid. 475):

»De synpunkter och skäl, som av försvarsutredningen anförts för införande av ändrad benämning å den lägsta regementsofficersgraden, finner jag värda beaktande. Då jag emellertid ställer mig tveksam till benämningen örlogskapten, vilken benämning avstyrkts av chefen för marinen, samt förslaget om överflyttande av benämningen kommendör på en lägre tjänstegrad än den nuvarande icke kan av mig förordas, anser jag mig för närvarande icke kunna föreslå någon ändring i nuvarande benämningar å ifrågavarande tjänstegrader.»

Frågan togs därefter inte upp av riksdagen.

Kompaniofficerare	Underofficerare
Kapten (benämns vid kavalleriet ryttmästare)	Förvaltare
Löjtnant	Fanjunkare (benämns vid artilleriet och luftvärnet styckjunkare, vid marinen flaggunderofficer)
Fänrik	Sergeant (benämns vid marinen underofficer av 2. graden och flaggkadett) ¹

¹ Förste fältflygare och förste flygnavigatör vid flygvapnet in-
nehär sergeants tjänstegrad.

Kompaniofficerare och underofficerare

Tjänstegraderna för kompaniofficerare och underofficerare och dessas inbördes turordning idag framgår av bild 2: 3.

De största förändringarna beträffande de militära tjänstegradernas inbördes ordning har under 1900-talet ägt rum inom kompaniofficerarnas och underofficerarnas område. Från att ha varit en helt under kompaniofficerarna rangerad grupp har underofficerarna efter hand getts en med subalternofficerarna i det närmaste jämställd position.

Kortfattad historik

Enligt 1901 års härordning utgjordes underbefälet av »underofficerare» och »underbefäl av manskapet». Härtill kom även »värnpliktigt underbefäl». Kompaniofficerarna tillhörde »överbefälet». Då gällande ordning mellan kompaniofficerares och underofficerares tjänstegrader framgår av bild 2: 4.

Kompaniofficerare	Underofficerare
Kapten Löjtnant Underlöjtnant	Fanjunkare Sergeant

Bild 2: 4

Underofficer (fanjunkare) kunde under vissa förutsättningar befordras till underlöjtnant.

Efter indelningsverkets avlösning med värnpliktsarmé 1901 väcktes snart (riksdagsmotioner 1902 och 1909) frågan om underofficerarnas möjligheter till officersbefordran.

För att bereda ökade befordringsmöjligheter för äldre underofficer, föreslog 1909 års sakkunniga att vissa nya eller delvis förändrade befattningar skulle inrättas inom armén och marinen. Dessa befattningar skulle vara av officers rang¹ (se bild 2: 5).

Kompaniofficerare	Underofficerare
Kapten Löjtnant Underlöjtnant	Regementskassör Förrådsunderlöjtnant Fanjunkare Sergeant

Bild 2: 5

¹ Föreskrifter rörande ämbets- och tjänstemäns rang och ämbetsvärdighet upphävdes 1909 utan ändring i bestämmelser rörande den vid krigsmakten anställda personalens inbördes tjänsteställning (SFS nr 107).

De militära remissmyndigheterna uttalade sig avstyrkande över sakkunnigas förslag.

Svenska underofficersförbundet hemställde 1913 att »hela underofficersspörsmålet måtte tagas under omprövning i hela dess vidd» i syfte att utreda bl. a. »i vilken utsträckning underofficer må kunna befordras till högre befattning, t. ex. reservofficer».

Med 1914 års härordning, flottplan och plan för fasta kustförsvarets ordnande tillkom benämningen »fänrik» för sådan nyutexaminerad officer, som fullgjorde två års provtjänstgöring. Fänriken skulle ha underlöjtnants tjänsteställning och avlöningsförmåner men tillsättas medelst konstitutorial (se bild 2: 6).

Kompaniofficerare	Underofficerare
Kapten Löjtnant Underlöjtnant, Fänrik	Fanjunkare Sergeant ¹

¹ 1919—1925 fanns vid flottan jämväl »underofficer av 3. graden».

Bild 2: 6

1918 års officerssakkunniga föreslog för marinen bl. a. tillkomst av vissa befattningar för till officerare befordrade äldre underofficerare, benämnda »stationslöjtnanter». Frågan hänsköts till försvarsrevisionen.

Svenska underofficersförbundet ingav 1922 till försvarsrevisionen en skrivelse om förbättrande av underofficerarnas tjänsteställning m. m., vari föreslogs att underofficerarna skulle uppflyttas till en med vissa av de lägre officersgraderna *sidoordnad* ställning. I samband härmed skulle benämningen underofficer försvinna och ifrågavarande befattningshavare i stället benämnas vid armén och kustartilleriet »administrationsofficerare» samt vid flottan »däcksofficerare» (se bild 2: 7).

Kompaniofficerare	Administrations(Däcks-)off
Kapten	Stabsassistent, Däcksoff 1. gr (vid 50 års ålder)
Löjtnant	{ Stabsassistent, Däcksoff 1. gr
Underlöjtnant, Fänrik	{ Överassistent, Däcksoff 2. gr Assistent, Däcksoff 3. gr Däcksoff 4. gr

Bild 2: 7

Chefen för försvarsdepartementet föreslog (prop. 1924: 20) att vissa förrådsförvaltare skulle erhålla grad över fänrik-underlöjtnants tjänstegrad med tjänsteställning efter löjtnanter. De skulle benämnas »sekundlöjtnanter». Fanjunkare skulle erhålla fänriks tjänstegrad med bibehållande av

titel. Benämningen underofficer skulle utbytas mot »sekundofficer». Beträffande officerskåren skulle underlöjtnantsgraden avskaffas (se bild 2: 8).

Kompaniofficerare	Sekundofficerare
Kapten Löjtnant Fänrik	 Sekundlöjtnant Fanjunkare (Sekundoff 2. gr ¹) Sergeant (Sekundoff 3. gr ²)

¹ Flaggstyrman, flaggmaskinist, flaggjunkare osv. vid marinen.

² Styrman, maskinist, sergeant osv. vid marinen.

Bild 2: 8

Över propositionen anförde riksdagens 1. särskilda utskott att enligt utskottets förmenande en tillfredsställande ordning skulle erhållas om

den befintliga fänriks- och underlöjtnantsgraden uppdelades på två grader, underlöjtnant och fänrik,

sergeanter efter erhållen fullmakt tilldelades fänriks tjänstegrad med bibehållen titel,

fanjunkare erhöles underlöjtnants tjänstegrad med bibehållen titel samt förrådsförvaltare erhöles löjtnants tjänstegrad med tjänsteställning efter löjtnanter (se bild 2: 9).

Kompaniofficerare	Underofficerare
Kapten Löjtnant Underlöjtnant Fänrik	 Löjtnant (förrådsförvaltare) Fanjunkare Sergeant

Bild 2: 9

Frågan omprövades av 1924 års underofficerssakkunniga, vilkas förslag (SOU 1925: 7) i väsentliga stycken överensstämde med ovannämnda utskottsutlåtande, dock att sergeanter inte skulle ges högre tjänstegrad och att underofficerare alltjänt skulle bibehålla sina gällande titlar. Vissa möjligheter att befordra pensionerade underofficerare till löjtnanter i armén (marinen) skulle dessutom finnas. Personalrepresentanterna bland de sakkunniga höll dock fast vid att sergeanter med fullmakt borde erhålla fänriks tjänstegrad samt föreslog att underofficerarna vid armén (kustartilleriet) och flottan borde benämnas »kompaniofficerare» resp. »skeppsofficerare».

Med *generalorder nr 1806/1925* reglerades för armén¹ underofficerarnas

¹ För marinen gällde kungl. brev den 18 december 1925.

tjänsteställning enligt av departementschefen (prop. 1925:50) uppdragna riktlinjer. Dessa innebar

att den gällande fänriks- och underlöjtnantsgraden uppdelades i två grader,

att fanjunkare skulle inneha tjänsteställning i likhet med underlöjtnant,

att förvaltare (vid intendenturkåren) under vissa förutsättningar kunde erhålla tjänsteställning i likhet med löjtnant samt i vissa fall i samband med avsked kunde befordras till kapten i armén (marinen) (se bild 2:10).

Kompaniofficerare	Underofficerare
Kapten Löjtnant	Fanjunkare, Flaggunderofficer (i förvaltarebeställning)
Underlöjtnant Fänrik	Fanjunkare, Flaggunderofficer Sergeant, Underofficer 2. gr

Bild 2: 10

1928 års tjänsteställningssakkunniga föreslog (SOU 1929:8) den ordning mellan tjänstegraderna för kompaniofficerare och underofficerare som framgår av bild 2:11.

Kompaniofficerare	Underofficerare
Kapten Löjtnant Förste fänrik	Underlöjtnant Fanjunkare, Flaggunderofficer
Fänrik	Sergeant, Underofficer 2. gr

Bild 2: 11

1930 års försvarskommission föreslog (SOU 1935:38)

att fänriks- och underlöjtnantsgraderna skulle sammanslås till en grad, fänrik,

att fanjunkare skulle placeras före fänrikar men efter löjtnanter samt

att förvaltare skulle vid utnämningen placeras i löjtnants i armén tjänstegrad med titel *förvaltare* (se bild 2:12).

Kompaniofficerare	Underofficerare
Kapten Löjtnant	Förvaltare Fanjunkare, Flaggunderofficer
Fänrik	Sergeant, Underofficer 2. gr

Bild 2: 12

Chefen för försvarsdepartementet ansåg (prop. 1936: 225) försvarskommissionens förslag lämpligt, medan *riksdagens särskilda utskott* förutsatte att frågan togs upp till prövning och avgörande av Kungl. Maj:t. Ändringar i 1925 års föreskrifter genomfördes efter hand. De innebar huvudsakligen att innehavare av förvaltarebeställning kunde ges *fullmakt som löjtnant i armén (marinen)*. Efter hand som förvaltarebeställningar tillkom jämväl vid fälttygkåren och trängen utsträcktes bestämmelserna att gälla även dessa, liksom kasernförvaltare. Benämningen underlöjtnant avskaffades formellt 1937.

Med 1945 års *tjänstereglemente* genomfördes slutligt den ännu i dag gällande tjänsteställningen (se bild 2: 13).

Kompaniofficerare	Underofficerare
Kapten	Förvaltare
Löjtnant	Fanjunkare, Flaggunderofficer
Fänrik	Sergeant, Underofficer 2. gr

Bild 2: 13

I den s. k. *departementspromemorian* 1946 (SOU 1949: 16) skisserades ett enhetsbefälssystem med följande tjänsteställning för de sammanslagna befälsgrupperna (se bild 2: 14).

Kompaniofficerare	—
Kapten Kaptenlöjtnant Löjtnant	

Bild 2: 14

1948 års *befälsutrednings* förslag (majoritetsförslaget — SOU 1953: 28) innebar följande tjänsteställning (se bild 2: 15).

Kompaniofficerare	Kvartermästare
Kapten Löjtnant, äldre Löjtnant, yngre Fänrik	Kapten Överkvartermästare Kvartermästare Fanjunkare Översergeant Sergeant ¹

¹ Reservbefäl.

Bild 2: 15

Reservanterna i nämnda utredning (minoritetsförslaget — SOU 1953: 28) föreslog i stället ett enhetsbefälssystem med följande ordning (se bild 2: 16).

Kompaniofficerare	—
Kapten av 1. gr Kapten Löjtnant Löjtnant av 2. gr ¹ Fänrik	

¹ Övergångsvis.

Bild 2: 16

Chefens för armén förslag 1954 (Ast/O nr 67: 14, 31/5 1954) innebar följande tjänsteställning (se bild 2: 17).

Kompaniofficerare	Underofficerare
Kapten Löjtnant Underlöjtnant Fänrik ¹ Kornett ¹	Stabsfanjunkare (Förvaltare) Fanjunkare Sergeant

¹ Värnpliktigt befäl.

Bild 2: 17

1954 års befälsutredning föreslog (SOU 1959: 23) tjänsteställning enligt bild 2: 18 och förutsatte »att den aktiva yrkespersonalens distinktioner så utformas, att under fredsmässiga förhållanden och övningar dess speciella status klart framträder» (jfr kap. 8).

Kompaniofficerare	Underofficerare
Kapten Kapten ¹ Löjtnant Löjtnant ¹ Fänrik Fänrik ²	Förvaltare Fanjunkare Fanjunkare ² Sergeant Sergeant ²

¹ Reservbefäl och värnpliktigt befäl.

² Värnpliktigt befäl.

Bild 2: 18

Med statsmakternas beslut 1960 tillkom ytterligare en grupp förvaltare: »truppförvaltare».

Underbefäl

Underbefälets tjänstegrader i dag är:

Rustmästare (vid flottan förste högbåtsman, vid kustartilleriet flaggfurir)

Överfurir (vid flottan högbåtsman)¹

Furir²

Korpral (vid artilleriet och luftvärnet konstapel)

Vicekorpral (vid artilleriet och luftvärnet vicekonstapel)

Vid 1800-talets slut var beteckningen »underbefäl» en sammanfattande benämning på underofficerare och manskap. Manskapsklassen bestod av »korpraler» (underbefäl av manskapet) och meniga. »Korprals»-graderna framgår av bild 2: 19.

Vid armén	Vid flottan
Distinktionskorpral	Underofficerskorpral
Korpral	Korpral (sedermera 1. klass sjöman)
Vicekorpral	—

Bild 2: 19

Med 1914 års härordning ersattes distinktionskorprals-graden av två grader: furir av 1. resp. 2. klassen. Flottans underofficerskorpral gjordes 1919 till »underofficer av 3. graden» och hänfördes till underofficersgruppen. Flottans underbefäl benämndes korpraler med tjänsteställning motsvarande furir av 2. klass.

Med 1925 års försvarsordning fördelades beställningarna för underofficer av 3. graden vid flottan på dels underofficer av 2. graden, dels en nyinrättad underbefälsgrad: »flaggkorpral». Samtidigt infördes beställningar för långtjänstunderbefäl vid flottan — korpraler, vilka skulle benämnas »högbåtsmän». »Underbefäls»-begreppet fick redan med 1914 års härordning sin nuvarande betydelse. Underbefälet tillhörde manskapsgruppen och hade de tjänstegrader som framgår av bild 2: 20.

Med 1940 års manskapsavlöningsreglemente ändrades korpralstiteln vid flottan till »furir» och gavs högbåtsman en högre ställning än furir. Med 1942 års försvarsbeslut avskaffades flaggkorpralsgraden (den kvarstod dock övergångsvis i åtskilliga år) samt infördes graden »överfurir» vid flygvapnet. 1944 tillkom överfurirsbeställningar även vid armén och kustartilleriet.

¹ Fältflygare (flygnavigatör) av 1. gr innehåller överfurirs tjänstegrad.

² Fältflygare (flygnavigatör) av 2. gr innehåller furirs tjänstegrad.

Vid armén	Vid flottan
Furir av 1. klass ¹	Flaggkorpral
Furir av 2. klass ¹	Korpral (Höghåtsman)
Korpral	—
Vicekorpral	—

¹ Furir av 1. och 2. klass utgjorde formellt en tjänstegrad (liksom löjtnant, kapten resp. sergeant av 1. och 2. klass); furir av 1. klass hade dock tjänsteställning före furir av 2. klass.

Bild 2: 20

Den högsta underbefälsgraden — rustmästare (flaggfurir) — tillkom 1957. Genom 1960 års *tjänstereglemente* fastställdes benämningen »förste höghåtsman» för flottans motsvarighet till rustmästare. Fr. o. m. 1954 används ej längre beteckningen »manskap».

1948 års *befälsutredning* (majoritetsförslaget — SOU 1953: 28) föreslog att rustmästare skulle ges tjänsteställning i likhet med fänrik och översergeant (jfr bild 2: 15).

1954 års *befälsutrednings* förslag (SOU 1959: 23) innebar att rustmästare och överfurir skulle ges tjänsteställning efter värnpliktig fänrik men före värnpliktig sergeant (jfr kap. 8).

Musikpersonal

Militärmusiken är en militär personalkår vars personal har särskilda tjänstetitlar, vilka likställs med följande tjänstegrader (bild 2: 21).

Tjänstetitel	Tjänstegrad
Inspektör för militärmusiken (»musikinspektör»)	Överstelöjtnant
Musikdirektör av 1. graden	Major
Musikdirektör	Kapten
Musikförvaltare	Förvaltare
Musikfanjunkare	Fanjunkare
Musiksergeant	Sergeant
Musikfurir	Furir
Musikkorpral	Korpral
Musikelev	Menig

Bild 2: 21

Tidigare har även andra titlar förekommit för musikpersonalen (t. ex. musikstyckjunkare, musikflaggkorpral), vilket sammanhänger med att varje försvarsgren fram till 1960 hade egen musikorganisation.

Vid 1900-talets början räknades musikdirektörer (ej övrig musikpersonal) till civilmilitär personal med underlöjtnants tjänsteklass. Under 1920-talet överfördes musikdirektörerna vid armémusiken till militär personal med löjtnants — i några

fall kaptenens — tjänstegrad.¹ Tjänstetitlarna kom sedermera att bli musikdirektör av 1. graden (kapten) resp. musikdirektör av 2. graden (löjtnant). 1952 tillkom musikinspektören med majors tjänstegrad. När 1962 en högre beställning för musikdirektör av 1. graden infördes, gavs denna majors grad och musikinspektören höjdes till överstelöjtnants grad. Samtidigt tillkom beställningar för musikförvaltare.

Som resultat av löneöverläggningar 1965 har beställningarna för musikdirektör med löjtnants tjänstegrad försvunnit.

Musikpersonalens kategoritillhörighet har vid ett flertal tillfällen tagits upp till behandling. Sålunda föreslog exempelvis 1947 års *musikutredning* i ett betänkande 1951 (jfr kap. 17) att militärmusikerna skulle hänföras till civilmilitär personal och därvid ges följande nya tjänstebenenämningar (bild 2: 22).

Dåvarande benämning	Utredningens förslag
—	Musikinspektör
Musikdirektör 1. gr	Musikdirektör 1. gr
Musikdirektör 2. gr	Musikdirektör 2. gr
Musikfanjunkare	Förste musikmästare
Musiksergeant	Musikmästare
Musikfurir	Förste musiker
Musikkorpral	Musiker
Musikvicekorpral	—
Musikvolontär	Musikaspirant
Musikelev	Musikelev

Bild 2: 22

Hemvärnspersonal

Till den militära personalen hör även hemvärnspersonal. Hemvärnspersonalen innehar tjänstegrader enligt bild 2: 23.

Befattning i hemvärdet	Tjänstegrad
Kretshemvärnschef	Kapten
Hemvärnschef, -kompanichef	Löjtnant
Stf hemvärnschef, musikledare	Fänrik
Hemvärnsplutonchef, adjutant	Sergeant
Stf hemvärnsplutonchef	Furir
Hemvärnsgruppchef	Korpral
Stf hemvärnsgruppchef	Vicekorpral

Bild 2: 23

Sedan hemvärnets tillkomst har endast en ändring av hemvärnspersonalens grader ägt rum. Före 1952 hade såväl plutonchef som ställföreträdande plutonchef furirs grad, liksom gruppchef och ställföreträdande gruppchef båda hade korprals grad.

¹ Flottans musikdirektörer behöll civilmilitär status betydligt längre än arméns.

Civilmilitär personal

Civilmilitär personal är militär personals *vederlikar* och innehar *tjänsteklaser*, som benämns efter de militära tjänstegraderna.

Tjänsteklass	Ingenjörer och tekniker ¹	Medicinalpersonal ²	Meteorologer och trafikledare	Polispersonal ³
Generalmajor		generalläkare		
Överste (högre)	överdirektör	arméöverläkare		
Överste	1. marindirektör	överläkare 1. ö. överfältveterinär	stabsövermeteorolog	
Överstelöjtnant	direktör av 1. gr	1. byrå-, marin- och flygläkare, fältläkare och -veterinär, specialläkare, övertandläkare	1. stabsmeteorolog	
Major	direktör av 2. gr	regementsläkare och -veterinär, 1. byrå- och flygläkare, marinläkare av 1. gr, 1. tandläkare	1. stabstrafikledare	
Kapten	ingenjör av 1. gr	bataljonsläkare och -veterinär, marin- och flygläkare av 1. gr, ögonläkare	stabsmeteorolog och -trafikledare, 1. trafikledare, meteorolog	
Löjtnant	ingenjör	läkare av 2. gr, tandläkare, extra tandläkare	meteorolog, trafikledare	
Fänrik	underingenjör		meteorolog, trafikledare	
Förvaltare	förrådsförvaltare, 1. verkmästare			överkonstapel
Fanjunkare	1. tyghantverkare, 1. mästare			bitr. överkonstapel, 1. flottiljpolis, inspektionskonstapel
Sergeant	tyghantverkare, mästare		trafikledare	konstapel
Rustmästare	1. tekniker			flottiljpolis
Överfurir	tekniker			flottiljpolis
Furir	bitr. tekniker			

¹ Personal vid tygtekniska kåren (armédirektörer, -ingenjörer osv.), mariningenjörkåren (marindirektörer, -ingenjörer osv.) och flygvapnet (flygdirektörer, -ingenjörer osv.).

² Personal vid fältläkarkåren, marinläkarkåren, flygvapnet, fältveterinärkåren och försvarets sjukvårdsstyrelse samt militärtandläkarpersonal.

³ Marinens varvpolispersonal samt flottiljpolispersonal vid flygvapnet.

Den fast anställda civilmilitära personalens tjänsteklasser regleras genom föreskrifter i tjänstereglemente för krigsmakten. Principerna för vilka tjänsteklasser som innehas av olika beställningshavare framgår av bild 2: 24.

Civilmilitära tjänstemän kan i vissa fall tilläggas högre tjänsteklass än som anges i bild 2: 24.

Civil personal

Civil personal kan inneha *tjänstegrupper*, som benämns efter de militära tjänstegraderna. Civil personal sägs därvid vara *likställd* med den som innehar motsvarande tjänstegrad (-klass).

I 1960 års *tjänstereglemente för krigsmakten* sägs att Kungl. Maj:t skall förordna om civil personals hänförande till tjänstegrupper. Så har ännu ej skett. 1961 års *förordnandeutredning* (FUR 61), som bl. a. haft i uppdrag att utreda frågan, anser att ett tjänstegruppsystem i första hand erfordras för krigsorganisationens behov och således främst bör avse civila krigsbefattningar (jfr kap. 8). FUR 61 lämnar inte något konkret förslag till placering i tjänstegrupper utan föreslår att placeringen får utföras av myndigheter, som upprättar mobiliseringstabeller, och samordnas av överbefälhavaren.

Tillfälliga föreskrifter har meddelats genom *generalorder nr 1184/1964*:

»Värnpliktig och krigsfrivillig personal tillhörande grupper som genom TjRK 1960 års upplaga överförts från civilmilitär till civil personal må — i avvaktan på att Kungl. Maj:t framdeles meddelar föreskrifter i ämnet — under tjänstgöring vid krigsmakten förordnas såsom civilmilitär personal. Därvid skola gällande förordnandeföreskrifter för värnpliktiga civilmilitära tjänstemän äga motsvarande tillämpning.»

Tjänsteställning

Den inbördes turordningen i tjänsten — tjänsteställningen — bestäms av faktorer, som framgår av följande schema, och *i den ordning faktorerna upptas* i schemat. Schemat utgör endast en grov sammanfattning av föreskrifterna i TjRK kap. 4.

1. Högre *tjänstegrad* (-klass, -grupp) går före lägre.
2. Viss *ordning* mellan personalen:
 - a. fast anställd personal (utom under b. nedan nämnd) samt civila tjänstemän,
 - b. fast anställd personal, som utnämnts inom försvarsgren eller tillagts tjänstegrad (-klass),
 - c. värnpliktig personal,
 - d. krigsfrivillig personal,
 - e. hemvärnspersonal,
 - f. övrig personal.

3. Högre tjänsteålder går före lägre.¹
4. Viss ordning mellan personalen:
 - a. militär personal,
 - b. civilmilitär personal,
 - c. civil personal
 samt inom t. ex. den fast anställda militära personalen:
 - a) personal på aktiv stat,
 - b) personal på reservstat,
 - c) personal på disponibilitetsstat,
 - d) överstatsanställd personal,
 - e) (musikelever),
 - f) personal i reserv,
 - g) väg- och vattenbyggnadskårens personal.
5. Inbördes tjänsteställning i närmast lägre tjänstegrad (-klass, -grupp).
6. Turordning från senaste gemensamma utbildning före antagning i officers resp. underofficers tjänstegrad (-klass, -grupp) eller enligt vid anställningen bestämd turordning.
7. Viss ordning vid »gemensam uppställning» (TjRK kap. 14: 9)².

Av de uppräknade faktorerna är de tre första de mest betydelsefulla.

Tjänsteställning — lönegrad

Endast en mindre del av krigsmaktens personal — den fast anställda personalen — avlönas efter kollektivavtal (tidigare Saar) i lönegradsplacerade tjänster (beställningar). Många av tjänsterna för fast anställd militär personal har visserligen tjänstebenenämningar i form av tjänstegrader, men även andra benämningar förekommer (t. ex. truppslagsinspektör, sektionschef, regementschef, regementsofficer, underofficer, underbefäl). Fast anställd civilmilitär och civil personals tjänster benämns inte med tjänsteklasser eller tjänstegrupper.

Även om motiven för tilläggande av högre tjänstegrad (-klass, -grupp) kan vara desamma som för högre lönegradsplacering föreligger inte en fullständig överensstämmelse mellan lönegrad och tjänsteställning. Sålunda omfattar generalmajors tjänstegrad flera lönegrader. En överste i lönegrad B 5 kan ha högre tjänsteställning än en överste i lönegrad C 1. En förvaltare i lönegrad A 17 har högre tjänsteställning än en löjtnant i samma lönegrad. Civilmilitär personal kan ha högre tjänsteställning än militär personal i högre lönegrad.

Den ojämförligt största delen av krigsmaktens personal — värnpliktiga,

¹ Tjänsteålder räknas bl. a.

för kompaniofficerare tillhörande stampersonal, från dagen för officersexamen (bestämmelsen dateras från år 1903);

för fast anställt underbefäl från dagen för anställning i furirs tjänstegrad;

för huvuddelen av övrig personal (t. ex. uoff, resoff, vpl personal, regoff) från dagen för utnämning i innehavd tjänstegrad (-klass, -grupp).

² Generella tjänsteställningsföreträderna för personal vid vissa regementen och kårer — t. ex. gardesregementena — togs bort med kungl. brev den 5 maj 1870.

krigsfrivilliga m. fl. — avlönas efter särskilda föreskrifter, vilka inte innehåller direkta motsvarigheter till lönegrader.

Det är således inte möjligt att basera ett generellt gällande tjänsteställningssystem på lönesättningen för den aktiva personalen. Detta framhävs ytterligare av att vid tillsättande av på senare tid tillkomna »Ar»- och »Br»-tjänster i staber och förvaltningar, innehavaren samtidigt inte automatiskt utnämns i den tjänstegrad som i andra fall anses motsvara lönegraden.

KAPITEL 3

Befordran, förordnande och konstituering

Krigsmaktens personal uppflyttas till högre tjänstegrad (motsvarande) efter särskilda föreskrifter för varje personalkategori. Uppflyttning till högre tjänstegrad benämns generellt för fast anställd personal »befordran» och för värnpliktig personal m. fl. »förordnande». Vid mobilisering och beredskapstillstånd kan dessutom »konstituering» ske.

Befordran av fast anställd personal

Stampersonal

Bestämmelser om villkor för befordran av militär personal på aktiv stat finns i kungl. brev den 3 december 1965. För civilmilitär personal gäller i princip liknande bestämmelser, vilka återfinns i instruktioner o. d. för de civilmilitära personalkårerna.

Stampersonalens befordringssystem är i stor utsträckning sammankopplat med förekomsten av lönegradsplacerade tjänster. Befordran till högre tjänstegrad sker nämligen i regel *när tjänst blivit vakant* (befordran *vid* personalkår o. d.).

Utöver »*vid*»-befordran finns jämlikt »befordringsbrevet» även möjligheter till befordran *i* personalkår eller *inom* försvarsgren, vilket innebär att den befordrade utnämns till högre tjänstegrad utan att han erhåller högre tjänst. »*I*»-befordran utnyttjas främst i kombination med vikariatslöneförordnande i vakant tjänst eller befordran till högre tjänst utanför personalkår (vid stab, förvaltning o. d.).

Som separat företeelse sker »*i*»- eller »*inom*»-befordran mycket sparsamt. Härmed menas då exempelvis befordran »när det på grund av ojämnheter i befordringsförhållandena anses nödvändigt för att behålla tjänstemannen vid oförändrad tjänsteställning i förhållande till annan tjänsteman vid samma personalkår, som befordras till högre tjänst eller erhåller högre tjänstegrad» (syftet med »*i*»-befordran jämlikt »befordringsbrevet» 29 §).

Förutom allmänna krav på duglighet, pålitlighet, lämplighet m. m. finns för befordran föreskrivet vissa fordringar på *fullgjord tjänstetid* och *genomgången utbildning*. Sådana fordringar för militär personal framgår av bild 3: 1.

Befordran till ¹	Fördringar		
	Innehavd tjänst ¹	Med godkännande vitsord genomgången utbildning	Fullgjord tjänstetid
Furir	Instruktörsaspirant ²	Föreskriven utbildning ³	
Överfurir	Furir	—	4 år
Rustmästare	Överfurir	—	12 år som underbefäl (lägst furir)
Sergeant	Furir eller överfurir	Underofficersutbildning ⁴	—
Fanjunkare	Sergeant	⁵	—
Förvaltare	Fanjunkare	Särskild utbildning, om sådan är föreskriven ⁶	—
Fänrik	Officersaspirant	Officersutbildning ⁷	—
Löjtnant	Fänrik	—	2 år som fänrik
Kapten	Löjtnant	⁸	8 år som officer

¹ Anges här endast med arméns tjänstebenenämningar.

² Vid flottan och flygvapnet: furirsaspirant.

³ T. ex. vid armén: instruktörsskola I.

⁴ T. ex. vid armén: underofficerskurs vid arméns underofficersskola (AUS).

⁵ Endast vid armén: truppslagsunderofficersskola samt i förekommande fall särskild utbildning för fanjunkare vid fortifikationskåren eller fälttygkåren.

⁶ Särskild utbildning föreskrives inte för befordran till »truppförvaltare».

⁷ T. ex. vid armén: krigsskolans äldre kurs.

⁸ Vid armén: truppslagsofficersskola, vid marinen och flygvapnet: allmän kurs vid militärhögskolan (MHS).

Bild 3: 1

Vid befordran till regementsofficer (utom i Ar- och Br-tjänster) skall en *befordringsberedning* pröva och värdesätta officerens lämplighet härför.

Eftersom stampersonalens befordran sker inom ett flertal befordringsenheter (personalkårer) förekommer befordringsjämnheter mellan olika försvarsgrenars (vapenslags, truppslags, förbands) personal och mellan personal tillhörande olika kategorier.

Som underlag för jämförelser redovisas i bild 3: 2 vissa *befordringsåldrar* för stampersonal. Värdena är aritmetiska medelvärden framräknade ur 1966 års rulla. Första siffran avser *levnadsålder*, andra siffran *tjänstetid i år* som officer resp. underofficer (vederlikar), i bägge fallen vid utnämningstillfället.

Under 1950-talet försämrades befordringsmöjligheterna till kapten och fanjunkare beroende på minskade avgångar bland de under beredskapsåren rekryterade beställningshavarna i nämnda grader. För att i någon mån utjämna dessa befordringsjämnheter medgavs att personliga vikariat i kapten- och fanjunkarebeställningar fick tilldelas löjtnanter med 13 års tjänstetid som officer resp. sergenter med 17 års tjänst från furirsbefordran.

Personalkår m. m. Utnämningsår	Levnadsålder och tjänstetid (år) vid utnämning i tjänst med tjänstegrad/tjänsteklass såsom						
	Överste	Öv. löjtn.	Major	Kapten	Löjtnant	Förvalt.	Fanjunk.
MILITÄR PERSONAL							
Armén 1963	49/27	45/23	43/20	35/11	26/ 2	43/16	35/ 9
1964	48/25	45/22	43/20	34/10	26/ 2	43/17	33/ 7
1965	49/27	45/22	44/20	33/ 9	25/ 2	43/17	31/ 3
Flottan 1963	47/26	43/20	40/18	35/11	25/ 2	48/21	38/11
1964	46/24	45/23	42/19	33/10	26/ 2	47/21	35/ 9
1965	48/25	45/21	42/18	33/ 9	25/ 2	48/22	32/ 6
Kustartilleriet 1963	45/25	44/21	43/20	33/10	26/ 2	45/20	38/12
1964	46/22	44/22	42/19	33/ 9	26/ 2	44/19	38/11
1965	— —	46/23	42/18	31/ 8	26/ 2	46/20	36/ 9
Flygvapnet 1963	43/21	41/18	39/15	33/ 8	26/ 2	42/17	37/10
1964	45/22	43/20	41/16	32/ 8	26/ 2	42/18	34/ 5
1965	45/22	41/18	40/16	31/ 8	26/ 2	42/16	31/ 4
CIVILMILITÄR PERSONAL							
Tygtekniska kåren totalt ⁴		47/10	45/10				
1963				42/12	27/ 1	42/ 9	
1964				42/ 6	25/—	48/13	
1965				34/ 4	26/ 1	44/12	
Marining.kåren ¹ totalt ⁴	51/23			28/ 2	25/—		
1963		40/14	33/ 8				
1964		46/13	32/ 7				
1965		(45/19)	(32/ 6)				
Flyging.personal totalt ⁴	45/16						
1963		40/13	33/ 4	28/ 1	25/—	42/11	
1964		38/ 8	32/ 4	26/ 1	25/—	47/18	
1965		34/ 5	37/ 1	28/ 1	26/—	45/15	
Fältläkarkåren ² totalt ⁴		46/13	41/ 8	36/ 1			
Marinläkarkåren totalt ⁴		43/15	46/ 9	33/ 5			
Flygläkarpersonal ³ totalt ⁴		48/15	43/ 8	38/ 4			
Meteorologer totalt ⁴		35/ 9		35/ 6	25/ 2		

¹ I kaptens och löjtnants tjänsteklasser endast medräknade mariningenjörer linje H.

² I kaptens tjänsteklass endast medräknade bataljonsläkare.

³ I kaptens tjänsteklass endast medräknade flygläkare av 1. graden.

⁴ Genomsnitt av flera utnämningsår.

Bild 3:2

Reservpersonal

Befordran av reservpersonal regleras i reservbefälskungörelsen (SFS 1962: 309). Befordran till kaptens tjänstegrad (-klass) sker i regel efter fullgjord första tjänstgöringsperiod, vilken av läkar- och veterinärpersonal skall fullgöras inom 4 år från reservanställningen och av övrigt reservbefäl före utgången av det kalenderår, varunder vederbörande uppnår 36 års ålder.

Förordnande av värnpliktig personal m. fl.

För förordnande till värnpliktigt befäl m. fl. gäller särskilda förordnande-föreskrifter, utfärdade med stöd av kungl. brev den 29 oktober 1943 och

29 november 1946 (kvinnlig personal). Sådana föreskrifter finns för värnpliktig och krigsfrivillig militär¹ och civilmilitär personal samt kvinnlig personal.

För förordnande anges i föreskrifterna krav på bl. a. genomgången utbildning och fullgjord tjänstgöring. I princip får förordnande ske när *kompetensgivande utbildning (tjänstgöring) genomgått (fullgjorts)*, men i vissa fall sker förordnande först viss tid därefter (med hänsyn bl. a. till yrkesbefälets befordringsförhållanden).

För förordnande i närmast högre tjänstegrad på grund av frivillig utbildning gäller att vederbörande skall ha »godkänts i frivillig befordringskurs för ifrågavarande högre tjänstegrad» samt i förekommande fall fullgjort till vissa befordringskurser hörande tjänstgöring». Dessutom skall följande lägsta levnadsålder ha uppnåtts, nämligen vid förordnande till

sergeant eller löjtnant — 27 år

fanjunkare eller kapten — 38 år

Konstituering av personal vid beredskapstillstånd

Konstituteringsregler av personal i krigsorganisationen regleras av särskilda föreskrifter för de olika försvarsgrenarna², vilka har utfärdats som tillämpning av kungl. brev den 3 december 1943 och 21 november 1947. Föreskrifterna omfattar all personal — militär, civilmilitär och civil — samt gäller »vid mobilisering och förstärkt försvarsberedskap m. m.».

Föreskrifterna innebär i princip att krigsplacerad personal skall vid behov kunna *konstitueras till den lägsta mot krigsbefattningen svarande tjänstegraden* (tjänsteklassen) så länge befattningen uppehålls. Civil personal kan enligt samma grunder konstitueras till »försvarstjänstemän», t. ex. »ingenjör, likställd med kapten».

De tjänstegrader (-klasser), som anses svara mot krigsbefattningarna anges i konstitueringsföreskrifterna genom en tolkning av krigsplaceringsanvisningarna i vederbörande mobiliseringstabeller. Gällande sådan tolkning av anvisningarna rörande militär personal i arméns⁴ mobiliseringstabeller framgår av bild 3: 3.

Som jämförelse kan nämnas att i hittills gällande mobiliseringstabeller för armén har vissa normgivande befattningar inom bataljon i regel redovisats på sätt som framgår av tabell i bild 3: 4. I tabellen anges dessutom den högsta tjänstegrad till vilken konstituering jämlikt konstitueringsföreskrifterna är möjlig.

¹ T. ex. »Arméns förordnandeföreskrifter för värnpliktigt befäl» fastställda med go nr 2406/1953. Motsvarande föreskrifter för flottan, kustartilleriet och flygvapnet är fastställda med go nr 2520/1949, 3885/1953 resp. 4738/1949.

² Kurs. här.

³ T. ex. »Arméns konstitueringsföreskrifter» fastställda med go nr 3811/1943.

⁴ Föreskrifterna är likartade för samtliga försvarsgrenar.

Krigsbefattning enligt mobiliseringsstabells		Mot befattningen svarande tjänstegrader ¹ (lägsta graden kursiverad)
personalkolumner	anmärkningskolumn	
Regoff (högre)	General	Generalsperson, <i>överste</i>
„ „	Överste	Överste, <i>överstelöjtnant</i>
„ „	—	Överstelöjtnant, major, <i>kaptan</i>
Kaptener	—	Kaptan, <i>löjtnant</i>
Suboff	—	Löjtnant, fänrik, fanjunkare, <i>sergeant</i>
Uoff	Fanjunkare	Fanjunkare, <i>sergeant</i>
„	—	Sergeant, <i>furir</i>
Furirer	—	Furir, korpral, <i>vicekorpral</i>
Övr. ubef	—	Korpral, vicekorpral, <i>menig</i>

¹ Föreskrifterna har inte ändrats sedan tillkomsten 1943, varför tjänstegraderna förvaltare, rustmästare och överfurir ej nämns.

Bild 3: 3

Befattning i krigsorganisationen	Tjänstegrad enligt mobiliseringsstabells		Konstituering möjlig till
	personalkolumner	anmärkningskol.	
Bataljonschef	Regoff (högre)	Löjtnant	Kaptan
Stf bataljonschef	Kaptener		Löjtnant
Kompanichef	Kaptener		Löjtnant
Stf kompanichef	Suboff		Löjtnant
Plutonchef	Suboff		Sergeant
Stf plutonchef	Uoff		Furir
Gruppchef	Furirer		Vicekorpral
Stf gruppchef	Övr. ubef		—

Bild 3: 4

Konstituering till regementsofficers och högre tjänstegrad verkställs av Kungl. Maj:t, men förslag härom förutsätts avges enligt de principer som anges i förordnandeföreskrifterna.

I föreskrifterna ges ett uttryckligt förbud mot konstituering till högre grad än den mot befattningen svarande lägsta graden. Undantag härifrån utgör konstituering av

a) värnpliktig och krigsfrivillig, som tidigare innehaft högre grad,

b) krigsfrivillig över värnpliktsåldern, som efter 12 månaders tjänstgöring ådagalagt framstående duglighet såsom konstituerad i den lägsta graden (konstituering till närmast högre grad); samt

c) fast anställda kompaniofficerare och underofficerare, som uppfyller i vederbörliga befordringsföreskrifter angivna fordringar för befordran till högre grad.

Föreskrifterna innebär att konstituering kan ske relativt sparsamt. Sådan kommer att ske huvudsakligen för personal som innehar väsentligt lägre

tjänstegrad än den grad som anses motsvara krigsbefattningen (t. ex. kapten — kompanichef). En löjtnant som krigsplacerats som kompanichef kan således inte konstitueras till kapten med mindre han är officer på aktiv stat med minst 8 tjänsteår. Enligt föreskrifterna förutsätts ej heller en överste som krigsplacerats i »generalsbefattning» bliva konstituerad.

Det bör påpekas att föreskrifterna — på grund av sin ålder — inte ger möjlighet till konstituering i förvaltare-, rustmästare- och överfurirsgrader, men väl att en aktiv fanjunkare som kompanichef kan konstitueras till löjtnant.

Sammanfattning

För *stampersonal* sker *befordran* till högre tjänstegrad (-klass) i regel när mot graden svarande *tjänst blivit vakant*.

För *reservpersonal*, *värnpliktig personal* m. fl. sker *befordran/förordnande* i högre tjänstegrad (-klass) i princip när *kompetensgivande utbildning (tjänstgöring) genomgåtts (fullgjorts)*.

Vid beredskapstillstånd o. d. kan vid behov och i viss begränsad utsträckning *konstituering* ske i en mot krigsbefattningen svarande (lägsta) tjänstegrad (-klass).

KAPITEL 4

Arméns befälsordning av år 1960

I det följande redogörs för huvuddragen av den befälsordning för armén, som efter förslag av 1954 års befälsutredning (SOU 1959:23) antogs av statsmakterna år 1960 (prop. 1960:109, SU 113, rskr 290). Av intresse för bedömning av tjänsteställningsfrågor är främst personalens uppgifter och den utbildning som har ansetts erforderlig för att göra befattningshavarna lämpade att bestrida uppgifterna. Särskild tonvikt läggs därvid vid krigsuppgifterna.

Aktivt yrkesbefäl

Det aktiva yrkesbefälet skall bestå av *tre grupper*, nämligen

en grupp, som i krig för lägst bataljon och i fred leder utbildningen vid lägst kompani, f. n. benämnd *officerare*;

en grupp, som i fred leder utbildning av pluton och i krig för kompani eller bestrider andra viktiga med fredsutbildningskompetensen korresponderande uppgifter, f. n. benämnd *underofficerare*;

en grupp, som i fred utbildar grupp eller avdelning och i krig bestrider i första hand uppgifterna som kvartermästare vid kompani, f. n. benämnd *underbefäl*.

Kompetens för placering i krigs- och fredsbefattning erhålls genom utbildning (teoretisk och praktisk). Viss utbildning är gemensam för all personal inom vederbörlig befälsgrupp och skall — oavsett eventuell (senare) specialinriktning — genomgå av all befälsgruppens personal. Sådan obligatorisk utbildning omfattar *dels* utbildning före inträde i befälsgruppen, *dels* vidareutbildning inom gruppen.

Utbildningen är i möjligaste mån från början inriktad mot slutmålet för vederbörlig befälsgrupp. Enligt 1960 års befälsordning utbildas sålunda i princip inte blivande fältkompanichefer först till gruppchefer, därefter till plutonchefer ställföreträdare osv. För att under den fortlöpande gången av utbildningen ge vederbörande erforderlig erfarenhet av olika uppgiftsnivåer sker dock placering i krigsbefattningar som är lägre än den utbildningen slutligt syftar till. Målsättningen för den skolmässiga utbildning som föregår sådan krigsplacering är avgränsad i anslutning härtill.

Officerare

Kompetensgivande obligatorisk utbildning till och som officer framgår av bild 4: 1.

Utbildningskurs (skola) / tjänstgöring	Utbildningstid i månader		Medför kompetens för krigsplacering såsom
	skolmässig	praktisk	
Förberedande plutonchefsskola (FPCS)	17		
Aspirantskola (AspS)	18		
Trupptjänstgöring		7	
Krigsskola, yngre kurs (KS YK) ...	5		
Trupptjänstgöring		1,5	
Krigsskola, äldre kurs (KS ÅK) — officersexamen	10,5		Plutch/Batadj
Trupptjänstgöring		24	
Truppslagsofficersskola (OS)	26		Kompch stf
Trupptjänstgöring		36	Kompch
Trupptjänstgöring		18	
Militärhögskola, allmän kurs (MHS AK)	8,5		(Batch stf)
Trupptjänstgöring		ca 36	Batch
Summa	45	122,5	167,5

¹ Omläggning av utbildningen till aktiv officer — främst FPCS och AspS — med anledning av nytt system för värnpliktsutbildning torde komma att ske under år 1967 (jfr SOU 1965: 68 sid. 246).

² Truppslagsofficersskolan kan utsträckas längre tid än sex månader.

Bild 4: 1

Under utbildningen till officer förordnas vederbörande enligt gällande förordnandeföreskrifter till

värnpliktig *korpral* efter minst sex månaders utbildning,

värnpliktig *furir* efter aspirantskolans slut samt

värnpliktig *sergeant* efter fullgjorda 21 månaders tjänstgöring.

En officer med normal utbildningsgång kan beräknas få kompetens för krigsplacering i befattning som kompanichefs ställföreträdare — bataljonschef vid de levnadsåldrar, som framgår av bild 4: 2.

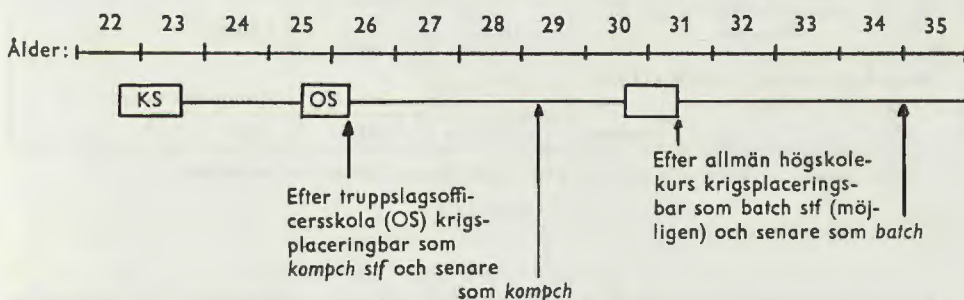

Bild 4: 2

Ur förarbetena till befälsordningen har om truppslagsofficersskolan och allmän högskolekurs inhämtats följande.

Truppslagsofficersskola

»bör till tiden förläggas till normalt 2 år efter krigsskolans slut». (Prop. 1960: 109 sid. 52)

»Efter skolans slut bör officeren — — — vara tillräckligt utbildad för att kunna krigsplaceras som ställföreträdande kompanichef eller bekläda subalternofficersbefattningar inom brigad- och bataljonsstab. Däremot kan han icke anses mogen att direkt efter skolans slut uppehålla kompanichefsbefattning i fält. Härför krävs praktisk övning i denna befattning under åtminstone tre vinterhalvår». (SOU 1959: 23 sid. 227)

Allmän högskolekurs

»om ca 8 månader — — —» — — — bör genomgås vid omkring 30 års ålder — — —». (Prop. 1960: 109 sid. 52)

»Efter genomgången allmän krigshögskolekurs kan officer i avsaknad av tillräcklig truppföringspraktik icke anses omedelbart placeringsbar som fältbataljonschef. Möjligen kan han placeras som bataljonschefs ställföreträdare. Han har emellertid fått en sådan grundlig teoretisk skolning, att han efter några års träning i bataljonschefsbefattning vid årsklassens tillämpade utbildningsskeden och där- efter tjänstgöring som bataljonschef vid krigsförband kan krigsplaceras som bataljonschef i fält dvs. normalt i 34—35-årsåldern.» (SOU 1959: 23 sid. 233)

Underofficerare

Kompetensgivande obligatorisk utbildning till och som underofficer framgår av bild 4: 3.

Utbildningskurs (skola) / tjänstgöring	Utbildningstid i månader		Medför kompetens för krigsplacering såsom
	skolmässig	praktisk	
Befälsskola I (BSI)	11		Plutch stf (Plutch stf)
Instruktörsskola I (IS I)	12		
Trupptjänstgöring		24	
Instruktörsskola II (IS II)	4		Plutch
Trupptjänstgöring		3,5 (5—10)	
(Trupptjänstgöring vid FL-studier). Arméns underofficersskola (AUS) — underofficersexamen	10,5		
Trupptjänstgöring		24	Kompch/Kompch stf
Truppslagsunderofficersskola (UOS)	16		
Trupptjänstgöring		24—36	
Summa	43,5	81,5	125

¹ Truppslagsunderofficersskolan kan utsträckas längre tid än sex månader.

Bild 4: 3

Den aktive underofficeren skall normalt erhålla kompetens för krigsplacering vid de levnadsåldrar, som framgår av bild 4: 4.

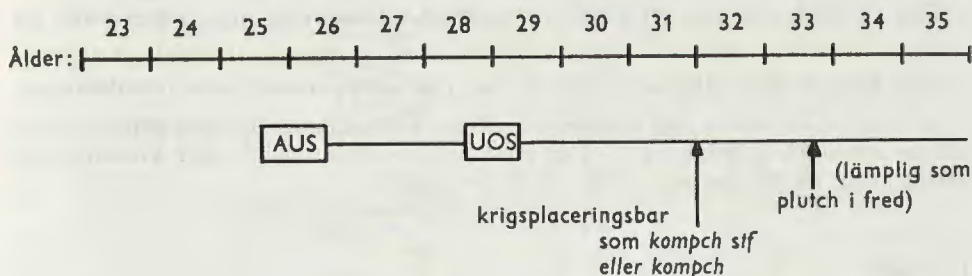

Bild 4: 4

Om truppslagsskolan säger befälsutredningen.

»Normalt torde den aktive underofficeren efter tjänstgöring som ställföreträdande plutonchef vid två årsklasser värnpliktiga ha erhållit sådan yrkesrutin, att han med fullt utbyte kan beräknas tillgodogöra sig den slutliga skolningen för sina krigs- och fredsuppgifter vid förberörda särskilda kurs». (SOU 1959: 23 sid. 255)

»Efter genomgången truppslagsskola är underofficeren emellertid icke färdig för sin krigsbefattning som kompanichef. Härför kräves ytterligare träning under 2 å 3 år som förare av kompani. — — — Därefter torde underofficeren ha nått den allmänna mognad, erfarenhet och rutin i yrket, att han kan krigsplaceras som ställföreträdande kompanichef eller kompanichef i krigsorganisationen». (SOU 1959: 23 sid. 258)

En vid AUS utbildad underofficer skall för *övergång till officerskarriären* avlägga *dels* studentexamen (vid försvarets läroverk), *dels* därefter genomgå krigsskolans äldre kurs.

Underofficer som genomgått truppslagsskola behöver dock inte genomgå krigsskolekurs. Truppslagsskolan

»har nämligen givits ett sådant kvalitetsmässigt sett omfattande innehåll, att den i väsentliga ämnesgrupper i det närmaste är jämförbar med krigsskolans utbildning». (SOU 1959: 23 sid. 275)

En underofficer som på detta sätt övergår till officerskarriären fullgör således en utbildningsgång enligt bild 4: 5.

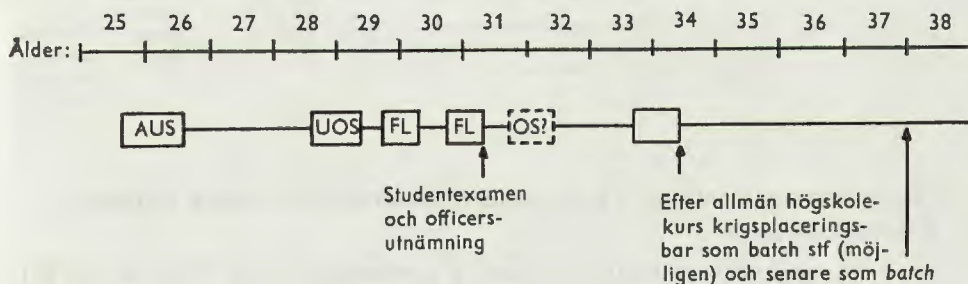

Bild 4: 5

Det är att observera att 1954 års befälsutredning inte angett huruvida en underofficer vid denna »övergångsväg» skall genomgå truppslagsofficersskola. Beträffande allmän högstskolekurs rekommenderar dock utredningen:

» — — — en denna väg rekryterad officer kan genomgå av utredningen föreslagna allmän högstskolekurs 3—4 år efter officersutnämningen eller vid en ungefärlig ålder av 33—34 år». (SOU 1959:23 sid. 276)

Underbefäl

Kompetensgivande obligatorisk utbildning till och som underbefäl framgår av bild 4: 6.

Utbildningskurs (skola) / tjänstgöring	Utbildningstid i månader		Medför kompetens för krigsplacering såsom
	skolmässig	praktisk	
Befälsskola I (BS I)	11		Plutch stf
Instruktörsskola I (IS I).....	12		
Trupptjänstgöring.....		24	(Plutch stf)
Instruktörsskola II (IS II).....	4		
Trupptjänstgöring.....		24	Kompkvm
Kvartermästarkurs (UbefS)	4		
Summa	31	48	79

Bild 4: 6

Under utbildningen förordnas elev vid befälsskola I till värnpliktig *vice-korpral* efter ca sju månaders utbildning. Efter befälsskola I sker anställning som instruktörsaspirant med *korprals* tjänstegrad.

Utbildningen genomgås normalt vid levnadsåldrar, som framgår av bild 4: 7.

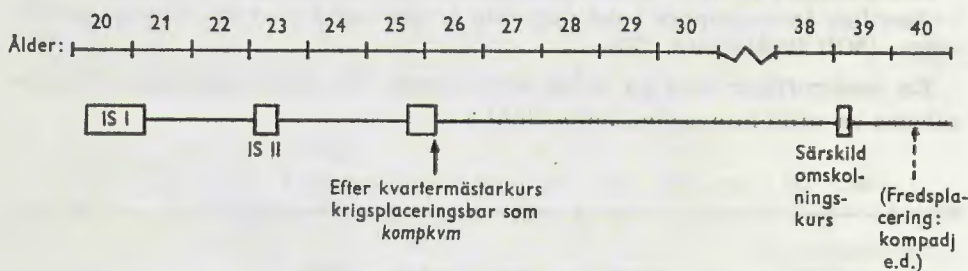

Bild 4: 7

Om kvartermästarkurs och särskild omskolningskurs sägs följande.

Kvartermästarkurs

» — — — med en varaktighet av omkring 4 månader». (SOU 1959:23 sid. 271, jfr prop. 1960:109 sid. 55)

»Utbildningen vid kvartermästarskola bör inläggas så tidigt efter avslutad in-

struktörsskola II och ges ett sådant innehåll, att krigsplacering som kvartermästare vid fältkompani kan ske i anslutning till skolans avslutande». (SOU 1959: 23 sid. 267)

»— — — kvartermästarkursen bör genomgås redan omkring två år efter in-
struktörsskola II». (SOU 1959: 23 sid. 272)

Särskild omskolningskurs

»Det underbefäl som i tidigare sammanhang föreslagits skola efter 40-årsåldern placeras bl. a. såsom kompaniadjutanter i fred, bör före tillträdet av dessa befattningar genomgå en särskild omskolningskurs på omkring fyra veckor i stabs-, expeditions- och förvaltningstjänst». (SOU 1959: 23 sid. 272)

Ovan redovisad utbildning för samtliga tre befälsgrupper syftar till befattningar inom såväl krigs- som fredsorganisationerna.

Officersgruppens utbildning för uppgifter över fältbataljons-(fredskompani)chefsnivå tar vid efter genomgången allmän militärhögskolekurs. Sådant utbildning är dock inte obligatorisk för all personal inom gruppen.

Värnpliktsbefäl

Utbildningen till värnpliktsbefäl har på senare tid behandlats — förutom av 1954 års befälsutredning — av 1960 års värnpliktsutredning (VU 60). Utbildning till värnpliktsbefäl enligt 1960 års befälsordning (ej VU 60) företer inga skiljaktigheter i fråga om utbildningstidens längd gentemot 1950-talets utbildningssystem. Officersutbildningens innehåll har däremot radikalt omändrats och innefattar inom den oförändrade tiden om sex månader även ca två månaders praktisk tjänstgöring vid trupp, detta

»med hänsyn till nödvändigheten att direkt efter kadettutbildningens slut kunna krigsplacera de värnpliktiga officerarna som plutonchefer i de organiserade fältförbanden — — —». (SOU 1959: 23 sid. 322)

Underofficersutbildningens innehåll och uppläggning har också genomgripande förändrats.

Inom denna har enligt befälsordningen vidare utbildning till värnpliktiga *kvartermästare och stabsunderofficerare* tillkommit.

Det förslag, som 1960 års värnpliktsutredning framlagt (SOU 1965: 68) och som antagits av statsmakterna 1966 (prop. 1966: 106, L²U 48, rskr 271), innebär bl. a. en till tiden något utökad repetitionsutbildning för samtliga befälsuttagna värnpliktiga ävensom en ökning av antalet övningstillfällen. En avkortning av grundutbildningen för officersuttagna värnpliktiga med tre månader har införts.

Värnpliktsbefälets utbildning syftar enbart till *befattningar inom krigsorganisationen*. Underbefälsuttagna värnpliktiga utbildas till gruppchefer (-s ställföreträdare), underofficersuttagna till troppchefer, plutonchefs ställföreträdare, kvartermästare och stabsunderofficerare samt officersuttagna till plutonchefer enligt den generella utbildningsgång, som framgår av tabell

i bild 4:8. I tabellen redovisas *dels* utbildningssystemet enligt 1960 års befälsordning (förkortat: BO 60), *dels* det nya utbildningssystemet baserat på 1960 års värnpliktsutrednings förslag.

Utbildningskurs (skola) / tjänstgöring	Utbildningstid i månader				Medför kompetens för krigsplacering såsom
	skolmässig		praktisk		
	BO 60	VU 60	BO 60	VU 60	
UNDERBEFÄLSUTTAGNA					
VPL					
Befälsskola (Gruppchefsskola) (BefS).....	7,5	8	3	3	Grpch/Grpch stf
Summa BO 60	7,5		3		10,5
Summa VU 60		8		3	11
UNDEROFFICERSUTTAGNA					
VPL					
Förberedande plutonchefs- (kvar- termästar-, stabsunderofficers-) skola (FPCS).....	7	3	—	—	{Plutch stf Kompkv Stabsuoff
Plutonchefs- (kvartermästar-, stabsunderofficers-)skola (PCS).	6,5	9	1,5	3	
Summa BO 60	13,5		1,5		15
Summa VU 60		12		3	15
OFFICERSUTTAGNA VPL					
Förberedande plutonchefsskola (FPCS).....	7	3	—	—	Plutch stf Plutch
Plutonchefsskola (PCS).....	6,5	9	1,5	3	
Kadettskola (KadS).....	4	3	2	—	
Summa BO 60	17,5		3,5		21
Summa VU 60		15		3	18

Bild 4: 8

Härtill kommer för samtliga grupper i det intill år 1967 gällande utbildningssystemet:

- sammanlagt fyra månaders befäls- och repetitionsövningar och
- sammanlagt en månads särskilda befälsövningar.

I det nya utbildningssystemet (VU 60) skall repetitionsutbildningen (krigsförbandsövningar, särskilda övningar och mobiliseringsövningar) omfatta för personal i underbefälsbefattningar sammanlagt ca fyra månaders utbildning samt för personal i officers- och underofficersbefattningar sammanlagt ca sex månaders utbildning.

Enligt gällande förordnandeföreskrifter förordnas underbefälsuttagen värnpliktig till värnpliktig *vicekorpral* efter ca sju månaders utbildning och till värnpliktig *korpral* efter första tjänstgöringens (grundutbildningens) slut.

Underofficers- eller officersuttagen värnpliktig förordnas till värnpliktig

korpral efter ca sex månaders utbildning och till värnpliktig *furir* efter plutonchefsskolans slut.

Förordnande till värnpliktig *sergeant* sker för officersuttagen värnpliktig efter genomgången kadettskola och fullgjorda 21 månaders utbildning samt för underofficersuttagen normalt ett år efter plutonchefsskolans slut. För officersuttagen värnpliktig sker därefter förordnande till värnpliktig *fänrik* normalt två efter plutonchefsskolans slut.

Utöver ovan angiven obligatorisk utbildning till värnpliktsbefäl kan värnpliktig genomgå frivillig utbildning för att bibehålla eller öka vunnen kompetens för krigsbefattning. Genom att inom den frivilliga befälsutbildningen (FBU) genomgå befodringskurser (Bk) kan vederbörande erhålla högre tjänstegrad än den, till vilken de förordnats efter genomgången (fullgjord) obligatorisk utbildning (tjänstgöring). Den frivilliga befälsutbildningen utreds f. n. av 1966 års värnpliktskommitté. Gällande kurstider m. m. framgår av bild 4: 9.

Kurs för utbildning till (kursbeteckning)		Total kurstid i dagar	Kursen genomföres under högst	Erforderlig tjänstgöring ¹ i dagar
Kapten	(Bk Kn).....	60	5 år	40
Löjtnant	(Bk Lt).....	36	4 år	—
Fänrik	(Bk Fk).....	36	4 år	40
Fanjunkare	(Bk Fj).....	36	4 år	40
Sergeant	(Bk Serg).....	24	3 år	—
Furir	(Bk Furir).....	24	3 år	40
Korpral	(Bk Krp).....	24	3 år	—
Vicekorpral	(Bk Vkrp).....	24	3 år	—

¹ Ingår inte i för kurs angiven tidsbegränsning.

² Omfattar 180 dagar och genomföres vid kadettskola samt såsom trupptjänstgöring. VU 60 torde rimligtvis medföra en avkortning till 90 dagar.

Bild 4: 9

Reservbefäl

Reservbefälet betraktas enligt 1960 års befälsordning som en speciellt utvald och utbildad del av värnpliktsbefälet.

Reservofficerare

Här behandlas inte pensions- och förtidsavgångna officerare på aktiv stat, som övergått i reserv.

Reservofficersutbildningen är en påbyggnad av utbildningen till värnpliktig officer och syftar till befattningar som kompanichef eller därmed jämförliga positioner i krigsorganisationen. Den kompetensgivande obligatoriska utbildningen framgår av följande tabell (bild 4: 10). Av tabellen framgår även det nya utbildningssystemet som baseras på 1960 års värnpliktsutrednings förslag.

Utbildningskurs (skola) / tjänstgöring	Utbildningstid i månader ¹				Medför kompetens för krigsplacering såsom
	skolmässig		praktisk		
	BO 60	VU 60	BO 60	VU 60	
Utbildning till vpl off.....	17,5	15	3,5	3	Plutch
Trupptjänstgöring.....			1	—	
Reservofficerskurs I (ROK I)	3	3			(Plutch)
Krigsförbandsövning			1,3	1,3	
Reservofficerskurs II (ROK II) ..	2,6	2,6			
Krigsförbandsövning			1,5	1,3	Kompch stf
Tjänstgöring under repetitionsut- bildning m. m.....	2,6	—	1,5	4,3	Kompch
Summa BO 60	25,8		8,8		34,6
Summa VU 60		20,6		10	30,6

¹ För klargörande jämförelser mellan reservofficersutbildningen och utbildningen av yrkesofficerare och -underofficerare har i tabellen även tagits med tiden för »första tjänstgöringsperioden» (170 dagar) fördelad på kolumnerna skolmässig resp. praktisk utbildning.

Bild 4: 10

Härutöver åligger det reservofficeraren att (som kapten) fullgöra en »andra tjänstgöringsperiod» om sammanlagt fem månader.

Den kompetensgivande obligatoriska utbildningen genomgås normalt — enligt VU 60 — vid de levnadsåldrar, som framgår av bild 4: 11.

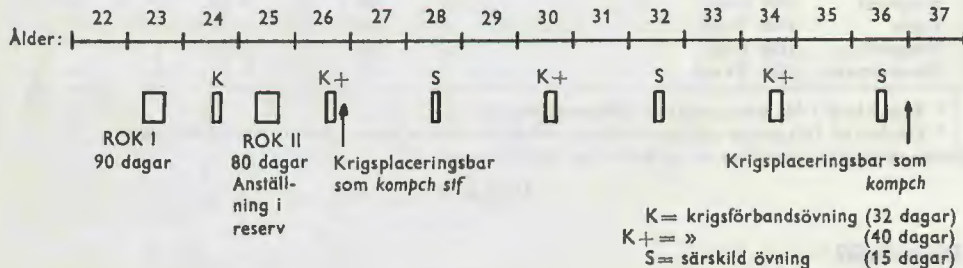

Bild 4: 11

Den blivande reservofficeraren genomgår, sedan han avslutat sin utbildning till värnpliktig officer, reservofficerskurs I om 90 dagar. Han krigsplaceras därefter som plutonchef.

Efter en krigsförbandsövning och genomgången reservofficerskurs II om 80 dagar sker anställning (som löjtnant) i reserven.

»Efter ytterligare en repetitionsövning (krigsförband) torde vederbörande i 26-årsåldern kunna krigsplaceras såsom kompanichefs ställföreträdare eller i därmed jämförlig befattning. Efter befälskurser och ytterligare praktisk tjänstgöring vid repetitionsövningsförband — — — torde reservofficeraren i 35-årsåldern normalt kunna krigsplaceras såsom chef för fältkompani eller bestrida därmed jämförliga positioner i krigsorganisationen». (SOU 1959: 23 sid. 363)

»Dessa positioner är i huvudsak bataljonskvartermästarbefattningar samt ett antal befattningar som stabsofficerare i brigad- och bataljonsstaber». (SOU 1959: 23 sid. 357)

Befälsordningen förutsätter även att — liksom tidigare — värnpliktig kapten vid avgång ur värnpliktsåldern skall kunna vinna reservanställning som kapten. Därjämte kunde under år 1963 anställning som kapten i reserv vinnas av värnpliktig löjtnant äldre än 37 år, som genomgått kadettskola före den 1 oktober 1960 och fullgjort befodringsutbildning till värnpliktig kapten (äs 22/2 1963 — TLA nr 24). Nämda möjlighet har genom särskilt beslut (äs 3/6 1966 — TLA nr 37) förlängts att gälla t. o. m. 1968.

Chefen för armén har dessutom föreslagit (as Ast/Utb 13/12 1965 nr 120) att, för att täcka brister på kompanichefer i krigsorganisationen, det även framdeles »bör finnas möjlighet för dugliga värnpliktiga officerare, som av olika skäl ej kunnat genomgå ordinarie utbildningsgång till reservofficer, att vinna anställning i någon av arméns reserver».

Chefens för armén förslag innebär att därtill lämpad värnpliktig officer, som

genomgått frivillig befodringsutbildning (FBU) — inkluderande trupp-tjänstgöring — till värnpliktig kapten (sammanlagt 4,3 månader),

därutöver fullgjort minst en krigsförbandsövning (en månad) och

genomgått särskild kompletterande utbildning till reservofficer (sammanlagt en månad, varav 20 dagars avslutande kurs med prov och examen vid stridsskola),

skall vid 37—39 års ålder få anställas som kapten i reserv.

Åt 1966 års värnpliktskommitté (VK 66) har uppdragits att överväga möjligheterna för värnpliktig personal att erhålla reservanställning efter frivillig befodringsutbildning.

Reservunderofficerare

Till reservunderofficersgruppen har hittills — förutom pensions- och förtidsavgångna aktiva underofficerare — hänförts reservanställda underofficerare, ur värnpliktsåldern avgångna värnpliktiga underofficerare samt övergångsanställda furirer (avgångna ur aktiv tjänst).

I samband med 1960 års befälsordningsbeslut konstaterades att behov ej då förelåg av reservanställda underofficerare enligt tidigare ordning. En ytterligare undersökning av de organisatoriska behoven ansågs emellertid erforderlig. Denna undersökning har utförts av 1960 års befälsstatsdelegation som år 1966 lagt fram förslag i ämnet.

Delegationens förslag (stencilerat betänkande, Fö 1966: 1) innebär att en för kvartermästaruppgifter avsedd reservunderofficersgrupp skall skapas. Det förutsätts därvid att pensions- och förtidsavgångna aktiva underofficerare bildar en särskild reservbefälsgrupp och sålunda inte längre tillhör gruppen reservunderofficerare.

Reservunderofficerarna skall enligt befälsstatsdelegationen i framtiden kunna rekryteras bland följande personal.

1. *Förtidsavgången underbefäl*. För underbefäl, som fullgjort minst ett års trupptjänstgöring efter genomgången IS I, krävs 3,5 månaders kompletterande utbildning före anställning i reserv. För underbefäl med genomgången IS II krävs 2,5 månaders kompletterande utbildning. Underbefäl, som genomgått kvartermästarutbildning (UbefS), kan anställas i reserv utan kompletterande utbildning.

2. *Värnpliktiga underofficerare*. Har vederbörande genomgått kvartermästarskola (PCS) under grundutbildningen eller motsvarande utbildning inom FBU krävs 1,5 månads — i annat fall 3,5 månaders — kompletterande utbildning.

3. *Värnpliktigt underbefäl*, som inom FBU genomgått befodringsutbildning till underofficer, varvid längden av den kompletterande utbildningen motsvarar vad som angetts i p 2 ovan.

4. *Värnpliktiga underofficerare vid avgång ur värnpliktsåldern*.

För vissa av rekryteringsgrupperna ställs även krav på fullgjord repetitionsutbildning.

1960 års befälsordning innebär, jämfört med tidigare ordning, en allmän höjning av det aktiva yrkesbefälets kompetens. Yrkesbefälets obligatoriska utbildning har getts ökad omfattning och vidgat innehåll med hänsyn till att personalen regelmässigt skall utnyttjas i mer kvalificerade krigsbefattningar än tidigare. Även reservofficersutbildningen har — med bibehållen målsättning — getts ökad längd och större omfång. Krigsanvändningen av värnpliktsbefälet är enligt befälsordningen oförändrad.

Mot bakgrund av 1960 års befälsordning har chefen för armén fastställt vissa normer för personalens användning i krigsorganisationen att tjäna som ledning vid krigsplacering. Normerna som är anpassade efter normal utbildningsgång framgår av bild 4:12. (Bestämmelser och anvisningar för krigsplacering vid armén — BKA — del II). Med aktiv personal jämföras pensions- och förtidsavgången personal intill fem år efter avgång ur aktiv tjänst.

Schematisk sammanställning av beräknade levnadsåldrar, vid vilka kompetens för krigsplacering uppnås vid normal utbildningsgång enligt 1960 års befälsordning, framgår av bilaga 2.

I krigsbefattningar såsom eller motsvarande	placeras i regel
bataljonschef och bataljonschefs ställföreträdare kompanichef	aktiva officerare äldre än 34 år aktiva officerare i åldern 26—34 år reservofficerare efter praktisk tjänstgöring som kompanichefs ställföreträdare aktiva underofficerare äldre än 33 år
kompanichefs ställföreträdare	reservofficerare efter ROK II aktiva underofficerare äldre än 33 år
bataljonsadjutant plutonchef	aktiva officerare yngre än 26 år aktiva underofficerare yngre än 33 år värnpliktiga officerare ¹ elever vid krigsskolan elever vid arméns underofficersskola
plutonchefs ställföreträdare	aktiva underofficerare ² yngre än 33 år elever vid arméns underofficersskola aktiva rustmästare och överfurirer ³ värnpliktiga underofficerare
gruppchef	aktiva furirer ⁴ värnpliktigt underbefäl

¹ Värnpliktiga officerare kan efter frivillig befodringsutbildning nå kompetens som (ställföreträdande) kompanichefer (motsvarande).

² I särskilt krävande befattningar.

³ Aktiva rustmästare och överfurirer placeras företrädesvis som kompanikvartermästare (motsvarande) vid de mest krävande förbanden.

⁴ Aktiva furirer placeras företrädesvis i gruppchefsbeftattningar vid de mest krävande förbanden. Efter genomgången IS II kan aktiva furirer placeras som ställföreträdande plutonchefer.

Bild 4: 12

KAPITEL 5

Gällande befälsordningar för marinen och flygvapnet

I det följande redogörs kortfattat — huvudsakligen i tabellform och efter samma grunder som i tidigare redovisning av arméns befälsordning — för befälsutbildningens uppläggning vid flottan, kustartilleriet och flygvapnet. Redovisningen omfattar främst olika representativa befälsgruppers kompetensgivande obligatoriska utbildning samt förordnandetidpunkter för värnpliktigt befäl.

I redovisningen av värnpliktsbefälets utbildning medtas förutom hittills gällande utbildning även den av statsmakterna 1966 beslutade utbildningsreformen vilken baserats på 1960 års värnpliktsutrednings (VU 60) förslag.

Nya befälsordningar för marinen och flygvapnet är f. n. föremål för utredning inom marinens befälsutredning resp. militära tjänstgöringsåldersutredningen. Några överväganden från nämnda utredningar har inte offentliggjorts.

Flottan

Aktivt yrkesbefäl

Sjöofficerare

Kompetensgivande obligatorisk utbildning till och som sjöofficer framgår av följande tabell (bild 5:1).

Utbildningskurs (skola) / tjänstgöring	Utbildningstid i månader		Medför kompetens för krigsplacering såsom (I)
	skolmässig	praktisk	
Aspirantskola (A sjö).....	3	1	Uoffbefattning
1. befälskurs (B 1 sjö).....	1	5	
2. befälskurs (B 2 sjö).....	3	3	
Sjökrigsskola, lägre kurs (SKL) ...	6	2	
3. befälskurs (B 3 sjö).....	4		
Sjökrigsskola, högre kurs (SKH) ..	6	5	Se p. 1 nedan
4. befälskurs (B 4 sjö) — officers-examen.....			
Praktisk tjänstgöring ombord.....	6	6	Se p. 2 nedan
Vapenofficersskola (VOS).....			
Vapenofficerskurs (VOK)		9	
Praktisk tjänstgöring ombord.....		39	
Militärhögskola, allmän kurs (MHS AK).....		7	»Kaptensbefattning» se p. 3 nedan
Summa	36	70	106

Bild 5: 1

Beträffande lämplighet för krigsplacering kan i anslutning till bild 5: 1 sägas följande.

1. Efter officersexamen placeras sjöofficeren normalt i krigsbefattning som luftförsvarsofficer på övervattensfartyg med lätta artillerisystem, som signalofficer ombord (utom på jagare och ubåt) eller i allmänna officersbefattningar ombord, vilka inte kräver vapentjänstutbildning.

2. Efter vapentjänstutbildning kan sjöofficeren placeras som tjänstegrenschef ombord, i befattningar som eldledare, luftförsvarsledare, artilleriofficer, stridsledningsofficer, torpedofficer, ubåtsofficer och minofficer eller som fartygschef på mindre örlogsfartyg.

3. Efter MHS AK kan sjöofficeren placeras som fartygschef, i mera betydelsefulla tjänstegrensbefattningar eller i bas-, förvaltnings- eller stabs-tjänst.

Under utbildningen till sjöofficer förordnas vederbörande till värnpliktig *korpral* efter genomgången B 1 sjö (efter tio månader), värnpliktig *furir* efter genomgången skolmässig del av B 2 sjö (efter 13 månader), samt

värnpliktig *underofficer av 2. graden* efter genomgången SKL (efter 22 månader).

Efter genomgången B 3 sjö (efter 28 månader) ges vederbörande *flaggkadetts* titel och gradbeteckning.

Sjöunderbefäl och -underofficerare

Kompetensgivande obligatorisk utbildning till och som *sjöunderbefäl* har i princip den uppläggning som framgår av bild 5: 2.

Beträffande krigsplaceringen kan i anslutning till bild 5: 2 sägas följande.

1. Efter ca 18 månaders utbildning kan vederbörande krigsplaceras i yrkesbefattning för 2. klass sjöman.

Utbildningskurs (skola)/tjänstgöring	Utbildningstid i månader		Medför kompetens för krigsplacering såsom (i)
	skolmässig	praktisk	
Rekrytkurs (Rk).....	5		Se p. 1 ovan
Yrkeskurs 1 (Yk 1)	4		
Sjökurs 1 (Sk 1).....		9	
Furirskurs.....	7		
Yrkeskurs 2 (Yk 2)	3,5		Se p. 2 nedan
Instruktörskurs (Ik 2) eller Verkstadskurs (Vk 2).....	1,5		
Sjökurs 2 (Sk 2).....		6	
Summa	21	15	
Högbåtsmän genomgår fortsatt utbildning i form av Instruktörs- och yrkeskurs 3 (Ik, Yk 3).....	1	2	

Bild 5: 2

2. Färdigutbildat underbefäl kan krigsplaceras i förmansbefattningar ombord inom egen yrkesgren. Underbefälet har då uppgifter såsom att på förmansnivå leda stridstjänst och arbete samt ansvara för materiel på drabbningsplatsen i vad avser tillsyn, drift och vård.

Anställning som furirsaspirant med *korprals* grad sker efter 15 månaders utbildning. Befordran till *furir* sker efter genomgången Ik 2 (Vk 2).

12—18 månader efter furirsbefordran kan härför lämpat sjöunderbefäl uttagas till utbildning till sjöunderofficer. Utbildningen till *sjöunderofficer tillhörande däcksavdelningen* framgår av bild 5:3.

Utbildningskurs (skola)/tjänstgöring	Utbildningstid i månader		Medför kompetens för krigsplacering såsom (1)
	skolmässig	praktisk	
Utbildning till sjöunderbefäl.....	21	15	Se särskild text efter tabellen
Praktisk tjänstgöring.....		12	
Studier vid försvarets läroverk....	(7)		
Sjökurs 3 (Sk 3).....		6	
Studier vid försvarets läroverk....	(7)		
Underofficerskurs vid marinens underofficersskola (MUOS) — underofficersexamen.....	11		Se särskild text efter tabellen
Summa	32	33	
			65

Bild 5: 3

Sjöunderofficerare krigsplaceras inom egen yrkesgren i underofficersbefattningar ombord med krav på särskilt goda yrkeskunskaper. Ett mindre antal krigsplaceras vid flottans staber samt kustbevaknings- och basförband i land.

Värnpliktsbefäl

Huvuddelen av värnpliktsbefälet (avsedda för befattningar ombord) utbildas efter den ordning som framgår av bild 5:4.

Värnpliktigt underbefäl krigsplaceras ombord i befattningar för korpral och 2. klass sjöman enligt krigsbesättningslistor samt i staber och basförband.

Värnpliktig underofficer krigsplaceras bl. a. som minstyrman på hjälpminsvepare, röjdykarledare tillika chef för bevakningsbåt, spaningsledare vid kustspaningsradarstation samt pluton- och trosschef i basförsvarskompani.

Värnpliktig officer krigsplaceras bl. a. som förste officer på motortorpedbåt, fartygschef på hjälpminsvepare, sammanställningsofficer i bevakningsområdesstab, chef för sambandstropp i bas- och bevakningsområdesstab samt chef för kustspaningsradarstation.

Utbildningskurs (skola) / tjänstgöring	Utbildningstid i månader				Ant.
	gällande ordning (f. n.)		enl. VU 60		
	skol- mässig	praktisk	skol- mässig	praktisk	
UNDERBEFÄLSUTTAGNA VPL					
Rekryt- och yrkeskurs	3		3		
Praktisk tjänstgöring ombord..		12		9	
Summa f. n.	3	12			15
Summa VU 60			3	9	12
UNDEROFFICERSUTTAGNA VPL ¹					
Rekryt- och yrkeskurs	3		3		
Yrkeskurs ombord.....		6			
Underbefälskurs ombord.....				3,5	
Underofficersskola	6		3		
Underofficerskurs ombord.....				5,5	
Summa f. n.	9	6			15
Summa VU 60			6	9	15
OFFICERSUTTAGNA VPL					
Rekryt- och yrkeskurs	3		3		
Yrkeskurs ombord.....		6			
Underbefälskurs ombord.....				3,5	
Kadettskola	6		3		
Underofficerskurs ombord.....				5,5	
Officerskurs (befälskurs) ombord		6		3	
Summa f. n.	9	12			21
Summa VU 60			6	12	18

Rörande kompetens för krigsplacering se text s. 60.

Rörande kompetens för krigsplacering se text s. 60.

¹ Underofficersuttagna examinerade sjökaptenar och sjöingenjörer genomgår förkortad underofficersutbildning.

Bild 5: 4

Värnpliktsbefälet förordnas till skilda tjänstegrader enligt följande principer (se bild 5: 5).

Förordnande till värnpliktig	Sker efter utbildning i ca
Korpral (underbefälsuttagna vpl)	8 månader
Korpral (uoff- och offuttagna vpl)	9 månader
Furir (uoff- och offuttagna vpl) ..	12 månader
Underofficer av 2. graden (uoff- och offuttagna vpl)	15 månader
Fänrik (officersuttagna vpl)	18 (tidigare 21) månader

Bild 5: 5

Reservbefäl

Utbildning till och som *reservofficer*, linje B (= studenter utan sjökaptensexamen) sker enligt följande grunder (bild 5: 6).

Utbildningskurs (skola)/tjänstgöring	Utbildningstid i månader		Ant.
	skol- mässig	praktisk	
Aspirantkurs (ARB).....	3	1	
1. befälskurs (B 1 R sjö).....	1	5	
2. befälskurs (B 2 R sjö).....	3	4	
Sjökrigsskola (RSKB).....	6		
3. befälskurs (B 3 R sjö) — reservofficersexamen.....		4	
Summa	13	14	27
Inom fyra år efter antagning till reservofficer skall fullgöras en »första reservtjänstgöring» i form av vapen-tjänstutbildning	2,5	9,5	
Total summa	15,5	23,5	39

Bild 5: 6

Efter genomgången vapentjänstutbildning kan reservofficeren krigsplatseras som eldledare för lätt artilleri på jagare och fregatt, luftförsvarsofficer på fregatt, artilleriofficer på hjälpfartyg, andre officer på torpedbåt, tredje och fjärde officer på ubåt, fartygschef på minsvepare typ fiske, förste officer på kustminsvepare eller ubåtsjaktofficer på fregatt.

Utöver »första reservtjänstgöring» åligger det reservofficer att fullgöra tjänst i två tjänstgöringsperioder uppdelade i ett flertal tjänstgöringsomgångar. Perioderna har en längd av sammanlagt fem och en halv resp. fem månader.

Under utbildningen till reservofficer förordnas vederbörande till värnpliktig *korpral* efter genomgången B 1 R sjö (efter tio månader), värnpliktig *furir* efter praktiska delen av B 2 R sjö (efter 14 månader), värnpliktig *underofficer av 2. graden* efter genomgången RSKB (efter 23 månader) samt

värnpliktig *fänrik* vid reservofficersexamen (efter 27 månader).

Antagning som *fänrik i flottans reserv* sker i regel året efter reservofficersexamen (39 månader efter utbildningens början). Befordran till *löjtnant i reserven* sker efter fullgjord första reservtjänstgöring, dock tidigast två år efter anställning som reservofficer. Efter fullgjord första tjänstgöringsperiod sker befordran till *kapten*.

Kustartilleriet

Aktivt yrkesbefäl

Officerare

Kompetensgivande utbildning till och som officer framgår av följande tabell (se bild 5: 7).

Utbildningskurs (skola)/tjänstgöring	Utbildningstid i månader		Medför kompetens för krigsplacering såsom (i)
	skolmässig	praktisk	
Grundläggande soldat- och befälsutbildning.....	11		
Befälsutbildning i fältarbeten m. m.	3		
Utbildning och trupptjänstgöring vid rörligt förband.....		2	
Sjökrigsskola, lägre kurs (KKL)...	6		
Utbildning och trupptjänstgöring, vid minförband.....		4	
Utbildning och trupptjänstgöring, vid spärrförband.....		2	
Sjökrigsskola, högre kurs (KKH)...	6		
Utbildning vid artilleriförband....	4		
Taktisk kurs — officersexamen....	1		Plutch/Batadj
Trupptjänstgöring.....		24	
Vapenofficersutbildning.....	6		Kompch stf
Trupptjänstgöring.....		36	Kompch
Trupptjänstgöring.....		18	
Militärhögskola, allmän kurs (MHS AK).....	7		»Kaptensbefattning»
Bataljonschefskurs.....	3		(Batch stf)
Trupptjänstgöring.....		36	Batch
Summa	47	122	169

Bild 5: 7

Under utbildningen förordnas den blivande officeren till värnpliktig *korpral* efter ca sex månaders utbildning,

värnpliktig *furir* efter ca 14 månaders utbildning samt

värnpliktig *underofficer av 2. graden* efter genomgången KKL (efter 22 månader).

Vid KKH början ges vederbörande *flaggkadetts* titel och gradbeteckning.

Underbefäl och underofficerare

Den normala utbildningen till och som *underbefäl* framgår av bild 5: 8. (Gäller inte för huvudtjänsterna maskin och tekniker.)

Utbildningskurs (skola)/tjänstgöring	Utbildningstid i månader		Medför kompetens för krigsplacering såsom (i)
	skolmässig	praktisk	
Underbefälsskola (Ubsk I).....	8	2,5	
Instruktörsskola 1 (Isk 1).....	2,5	9,5	
Instruktörsskola 2 (Isk 2).....	8,5	3,5	
Instruktörsskola 3 (Isk 3).....	2,5	8	Gruppchef (se följande text)
Summa	21,5	23,5	45

Bild 5: 8

Efter genomgången underbefälsutbildning kan ett underbefäl normalt krigsplaceras som pjäsavdelningschef vid artilleriförband, däcks- och min-

underbefäl vid minförband eller chef för fast radiostation. Äldre underbefäl kan krigsplaceras som båtschef, trossgruppchef, förrädsgruppchef, motorunderbefäl och biträdande kvartermästare.

Under utbildningen förordnas han till värnpliktig *vicekorpral* efter ca sju månaders utbildning. Efter genomgången underbefälsskola sker anställning som instruktörsaspirant med *korprals* tjänstegrad. Utnämning till *furir* sker efter genomgången instruktörsskola 1.

Utbildningen till *underofficer* är en påbyggnad på underbefälsutbildningen enligt följande tabell (se bild 5: 9).

Utbildningskurs (skola)/tjänstgöring	Utbildningstid i månader		Medför kompetens för krigsplacering såsom (i)
	skolmässig	praktisk	
Underbefälsutbildning enligt bild 5:8 (Trupptjänstgöring vid FL-studier)	21,5	23,5 (5—10)	
Underofficerskurs vid marinens underofficersskola (MUOS).....	6		
Specialkurs — underofficersexamen	4		Troppchef, plutonchefs stf (se följande text)
Summa	31,5	23,5	55

Bild 5: 9

Underofficeren krigsplaceras normalt som eldledningsunderofficer vid tungt artilleri, signalunderofficer, båtschef eller däcksunderofficer. Äldre underofficer kan krigsplaceras som trossplutonchef, pjäsplutonchef, fartygschef samt i stabs-, förvaltnings- eller expeditionstjänst.

Värnpliktsbefäl

Värnpliktsbefälets utbildning framgår av följande tabell (se bild 5: 10).

Utbildningskurs (skola)/tjänstgöring	Utbildningstid i månader				Medför kompetens för krigsplacering såsom
	Gällande ordning		enl. VU 60		
	skol- mässig	praktisk	skol- mässig	praktisk	
UNDERBEFÄLSUTTAGNA VPL					Grpch/Grpch stf
Underbefälsskola	9	1,5	8,5	2,5	
Summa	10,5		11		
UNDEROFFICERSUTTAGNA VPL					Troppch/Plutch stf
Underofficersskola	10,5	4,5	12,5	2,5	
Summa	15		15		
OFFICERSUTTAGNA VPL					Troppch/Plutch stf Plutch
Underofficersskola	10,5	4,5	12,5	2,5	
Kadettskola	6		3		
Summa	21		18		

Bild 5: 10

Underbefälsuttagna värnpliktiga förordnas till värnpliktig *vicekorpral* efter ca sju månaders utbildning samt till värnpliktig *korpral* vid första tjänstgöringens slut.

Underofficers- och officersuttagna värnpliktiga förordnas till värnpliktig *korpral* efter ca sex månaders utbildning samt värnpliktig *furir* efter ca 15 månaders utbildning.

Reservbefäl

Utbildningen till *reservofficer* framgår av bild 5:11.

Utbildningskurs (skola)/tjänstgöring	Utbildningstid i månader		Medför kompetens för krigsplacering såsom
	skolmässig	praktisk	
Grundläggande soldat- och befälsutbildning.....	10		Plutch
Fältarbetskurs.....	1		
Utbildning inom egen huvudtjänst..	3		
Trupptjänstgöring.....		2	
Sjökrigsskola (RKK).....	4,5		
Trupptjänstgöring.....		2	
Taktisk kurs m. m. (ROK I).....	2		Battch stf
Som värnpliktig fänrik fullgörs (genomgås) härafter: Reservofficerskurs II (ROK II) och trupptjänstgöring	1	1,5	
Summa	21,5	5,5	27

Bild 5:11

Efter anställning som reservofficer (löjtnant) åligger det vederbörande att fullgöra två tjänstgöringsperioder om sammanlagt fem och en halv resp. fem månader.

Under utbildning till reservofficer sker förordnande till värnpliktig *korpral* efter ca sex månaders utbildning, värnpliktig *furir* efter ca 14 månaders utbildning samt värnpliktig *underofficer av 2. graden* efter genomgången RKK.

Reservofficersaspiranten förordnas till värnpliktig *fänrik* året efter det ROK I avslutats.

Flygvapnet

Aktivt yrkesbefäl

Officerare

Kompetensgivande obligatorisk utbildning till och som *flygofficer på flyglinjen* framgår av följande tabell (se bild 5:12).

Utbildningskurs (skola)/tjänstgöring	Utbildningstid i månader	Medför kompetens för krigsplacering såsom (I)
Grundläggande flygutbildning (GFU)	12	(Flygförare)
Typinflygningsskola (TIS)	3—6	
Grundläggande flygslagsutbildning (GFSU)...	6—12	
Officerskurs (OK) — officersexamen	12	
Efter officersexamen genomgås		
Flygkurs för fänrikar	2	(Rotechef)
Divisionschefskurs ¹	4	
och fullgörs praktisk tjänst (fortsatt flygslags- utbildning — FFSU)	42	»Kaptensbefattn.»
innan		
Millitärhögskola, allmän kurs (MHS AK) ..	7	
Summa	93	

¹ Obligatorisk endast för blivande divisionschefer.

Bild 5:12

Utbildningskurs (skola)/tjänstgöring	Utbildningstid i månader	Medför kompetens för krigsplacering såsom
UNDERBEFÄL		
a. <i>fältflygare</i>		
(Förberedande grundläggande flygutbildning — »För-GFU»)	(2,5)	(Flygförare)
(Förberedande fältflygarskola — FÖFS) ...	(12—24)	
Grundläggande flygutbildning (GFU)	12	
Typinflygningsskola (TIS)	3—6	
Grundläggande flygslagsutbildning (GFSU)	6—12	
Fortsatt flygslagsutbildning (FFSU: 1)	12	
Summa ca	39	
b. <i>trupp utbildare</i>		
Korpralskola	12	Grpch Plutch stf
Furirskola	12	
Summa	24	
UNDEROFFICERARE		
Utbildning utöver underbefälsutbildning enligt ovan		
a. <i>fältflygare</i> ¹		
(Studier vid försvarets läroverk)	(1—2 läsår)	Plutch, stabs- och expuoff
Underofficerskurs — underofficersexamen.	5	
Sergeantskurs	2	
Summa ca	46	
b. <i>trupp utbildare</i>		
Trupptjänstgöring	24	
(Studier vid försvarets läroverk)	(1—2 läsår)	
Underofficerskurs — underofficersexamen ..	5	
Sergeantskurs	2	
Summa	55	

¹ Genomförs t. v. på prov.

Bild 5:13

Under utbildningen till officer förordnas officersaspiranten till värnpliktig *furir* efter genomgången GFU samt värnpliktig *sergeant* efter 23 månaders utbildning.

Underbefäl och underofficerare

Utbildningen för de båda befälsgruppernas personal sker *dels* i flygtjänst (fältflygare), *dels* i marktjänst (signalister, trupp utbildare samt stridslednings- och luftbevakningspersonal). Utbildningen för fältflygare och trupp utbildare framgår av bild 5: 13.

Under utbildningen sker befordran för fältflygare till *fältflygare av 2. graden* (furir) efter genomgången GFU *fältflygare av 1. graden* (överfurir) efter genomgången GFSU för signalister till *korpral* och *furir* efter genomgången korpral- resp. furirskola.

Befordran till *sergeant* på aktiv stat sker efter genomgången underofficerskurs.

Värnpliktsbefäl

För värnpliktsbefälet gäller följande utbildning (se bild 5: 14).

Grupp av värnpliktsbefälet	Utbildningstid i månader				Medför kompetens för krigsplacering såsom
	Gällande ordning		enl. VU 60		
	skol- mässig	praktisk	skol- mässig	praktisk	
Underbefälsuttagna vpl.....	3	9	3	9	Grpch, 1. hjälp- mek
Summa	12		12		
Underofficersuttagna vpl	6	9	6	8	Stabsuoff Radiakass Bitr. VO i KC ¹
Summa	15		14		
Officersuttagna vpl.....	—	—	8	9	VO i KC ¹ 2. batadj
Summa	—		17		

¹ Kommandocentral vid flygbas.

Bild 5: 14

Underbefälsuttagna värnpliktiga förordnas till värnpliktig *vicekorpral* efter ca åtta månaders utbildning samt värnpliktig *korpral* efter ca tio och en halv månaders utbildning. Underofficersuttagna värnpliktiga förordnas till

värnpliktig *korpral* efter ca sex månaders utbildning samt
värnpliktig *furir* efter ca tolv månaders utbildning.

Reservbefäl

Utbildningen till *reservofficer på marklinjen* framgår av bild 5: 15.

Utbildningskurs (skola)/tjänstgöring	Utbildningstid i månader	Medför kompetens för krigsplacering såsom
Grundläggande markutbildning (GMU).....	11	Rrjal, Lbevled
Fortsatt markutbildning (FMU).....	4	
Reservofficerskurs, vanligtvis uppdelad på tre omgångar.....	4	
Summa	19	

Bild 5: 15

Härutöver åligger det reservofficeren att fullgöra två tjänstgöringsperioder om åtta resp. fem månader. Under utbildningen förordnas han till värnpliktig *furir* och *sergeant* samtidigt som officersaspiranterna. Efter genomgången reservofficerskurs anställs han som *fänrik* i reserven.

KAPITEL 6

Utbildning m. m. för viss civilmilitär och civil personal, musikpersonal m. fl.

Som underlag för jämförelser redogörs i det följande kortfattat för viss utbildning m. m. för några personalgrupper som inte omfattas av försvarsgrenarnas tidigare redovisade befälsordningar. Den personal som behandlas är

militär: musikpersonal, hemvärnspersonal samt viss reservpersonal,

civilmilitär: representativa grupper av såväl fast anställd som värnpliktig personal (uttagen för utbildning i specialtjänst) samt viss kvinnlig personal,

civil: ett fåtal grupper av värnpliktig personal.

Huvuddelen av den i kapitlet omnämnda personalen utnyttjas i krigsmakten med hänsyn *dels* till civila yrkeskvalifikationer, *dels* till militär utbildning. Den militära utbildningen kan i princip uppdelas på militär soldat- och befälsutbildning samt fackutbildning i militär regi. Av särskilt intresse från tjänsteställningssynpunkt är den obligatoriska militära befälsutbildningens omfattning sedd i relation till personalens befälsuppgifter i krigsorganisationen.

De värden som i följande sammanställningar anges för den militära soldat- och befälsutbildningens omfattning kan anses som minimivärden, eftersom det i den militära fackutbildningen i många fall ingår en viss form av fortsatt befälsutbildning.

Värnpliktig personal

Utbildningstid m. m. för vissa grupper av värnpliktiga vilka uttagits för utbildning i specialtjänst framgår av bild 6: 1.

Personalens förordnandetidpunkter under utbildningen framgår av bild 6: 2.

Fast anställd civilmilitär personal

Rörande principerna för hänförande av fast anställd civilmilitär personal till tjänsteklasser hänvisas till kapitel 2.

Personal-kategori ¹	Personalgrupp	Militär utbildnings-tid (mån.) ²		Civila kvalifikationer
		soldat-och befäls-	fack-	
	MEDICINALPERSONAL			
Cm ³	Apotekare.....	8 (6)	10 (8)	Apotekarexamen
Cm	Läkare	6	8	Med. kand. jämte vlssa kurser ⁴
Cm	Tandläkare	6	12 (9)	Tandläkarexamen
Cm	Veterinär ⁴	9 (6)	9 (8)	Veterinärexamen
	TEKNISK PERSONAL			
Cm	Fototolk.....	4,5	13,5	Teknisk högskola (lantmäteri eller väg- och vattenbyggnad)
Cm	Ingenjör (flottan)	2	16	Civilingenjörsexamen
Cm	Signal-, radar-, vapentekniker (armén).....	2	16	Ingenjörsexamen
Cm	Skyddsingenjör (flottan) ..	2	16	Civilingenjörsexamen
Cm	Skyddstekniker (armén)...	3	15	Ingenjörsexamen
Cm	Tekniker (marinen)	2	16	,
	ÖVRIG PERSONAL			
Cm	Biträdande meteorolog ...	3	15	Minst två betyg i vissa ämnen i akademiska studier
Civ	Krigskassör	3	10	
Cm ³	Personalvårdsassistent (armén).....	3	15	Socionom, folkskollär.
Civ	Psykolog.....	3,5	14,5	Fil. kand.
Cm ³	Tolk.....	3,5	14,5	Studentexamen med särskilda språkkunskaper

¹ Cm = civilmilitär personal, civ = civil personal. Värnpliktiga uttagna för utbildning i specialtjänst tillhör dock militär personal under soldat- och befälsutbildning.

² Siffror inom parentes avser förslag som avgetts av 1962 års försvarssjukvårdsutredning (SOU 1966: 35) och försvarets tandvårdsberedning (SOU 1966: 58).

³ Personalvårdsassistent, tolk och apotekare är civilmilitär personal endast i krigsorganisationen. 1962 års försvarssjukvårdsutredning har dock föreslagit att vissa apotekare skall vara civilmilitär personal även i fredsorganisationen (SOU 1966: 35).

⁴ Försvarssjukvårdsutredningens förslag omfattar endast veterinärer i krigsbefattningar som hygieniker och bakteriologer. Övriga veterinärer — vid djursjukvårdsförband och anspända förband — föreslås genomgå underofficersutbildning vid kavalleriet.

⁵ Önskvärt är dock med. lic.

Bild 6: 1

Stampersonal

Medicinalpersonal

Sedan minst två månader av den facktjänstgöring som ingår i specialutbildningen till värnpliktig läkare har fullgjorts — dvs. efter ca nio och en halv månaders specialutbildning i militär regi — kan anställning som »*militärläkare*» på aktiv stat (bataljonsläkare, marinläkare av 2. graden och flygläkare av 2. graden) komma i fråga för den som har legitimation som läkare. Han får vid anställningen löjtnants tjänsteklass och kan efter ytterligare fyra år tilläggas kaptens tjänsteklass.

Personalgrupp	Under utbildningen sker förordnande till tjänstegrad (-klass) ¹ efter utbildningstid i månader					Efter utbildningen sker i regel krigsplacering såsom (I)
	Vk	Ko	Fu	Sg	Fk	
MEDICINALPERSONAL						
Apotekare		6			11,5	Chef för sjvmtlgrupp eller läkemedelsgrupp i uh- och etappförband
Läkare (armén)		5,5			7,5	Läkare i batstab, chef för förbandsplats
Läkare (marinen)	2		4		6	} Fartygsläkare, batläkare Tandläkare och läkarassistent vid bataljon eller ombord
Tandläkare (armén)		6			10	
Tandläkare (marinen)	2		4		6	
Veterinär		6,5			11,5	Veterinär vid fördstab eller etappförband
TEKNISK PERSONAL						
Fototolk	6	9	12		13	I fördstab (armén), i spaningsdivision(ssstab) (flygvapnet)
Ingenjör (flottan)			2		8	Ingenjörbefattning ombord och i land
Signal-, radar-, vapentechniker (armén)	6	9	12		13	Ingenjör i batstab
Skyddsingenjör (flottan)			4		8	Skyddsingenjör ombord
Skyddstekniker (armén)	6	9	12		13	Skyddsingenjör i lägst brigadstab, chef för ISB-grupp
Tekniker (flottan)		2	8	15		} »Uoff-(mästar)-befattning» i teknisk tjänst ombord eller i land
Tekniker (kustart.)		2	10	13		
ÖVRIG PERSONAL						
Biträdande meteorolog	6	9	12		13	Bitr. hasmeteorolog, chef för militär väderleksstation
Krigskassör ²						Vid lägst brigadstab
Personalvårdsassistent	6	9	12	13		Vid lägst batstab
Psykolog ³						(Provledare, exploratör i personalprövningsverksamhet) ³
Tolk	6	9	12		13	Förhørsledare, tolk, tolkbiträde i lägst brigadstab

¹ Under soldat- och befälsutbildning meddelas förordnande i tjänstegrad, därefter i tjänstklass (för civilmilitär personal). Vk = vicekorpral, 2. klass sjöman; Ko = korpral; Fu = furir; Sg = sergeant, underofficer av 2. graden; Fk = fänrik.

² Förordnandebestämmelser saknas för civil värnpliktig personal såsom t. ex. psykologer, krigskassörer, präster, auditörer, tele- och posttjänstemän.

³ Verksamhet i fredsorganisationen.

Bild 6: 2

Bataljonsläkare krigsplaceras i regel vid brigadstab, marinläkare av 2. graden som (biträdande) stabsläkare samt flygläkare av 2. graden som basläkare eller läkare vid sektorledning.

Under tjänstgöringen som militärläkare skall han — för att kunna bli regementsläkare (motsvarande) — som obligatorisk utbildning genomgå vid

armén militärläkarkurs om två månader,
marinen marinläkarkurs om en och en halv månad samt
flygvapnet flygläkarkurs om en månad.

Läkarpersonal vid försvarets sjukvårdsstyrelse rekryteras — då det gäller civilmilitär tjänst vid verket — som regel ur någon av de civilmilitära »militärläkarkårerna».

Fr. o. m. den 1 juli 1966 har förbandssjukvården omorganiserats så att *förbands- och tjänsteläkare* förordnas för att handha hälso- och sjukvården vid förbanden.

Fullgjord värnpliktstjänstgöring erfordras inte för förordnande som förbands- eller tjänsteläkare. Således kan även kvinnlig personal komma ifråga. Obligatorisk utbildning finns dock i form av särskild kurs om en månads varaktighet för förbandsläkare och en halv månad för tjänsteläkare.

Tjänsteläkaren skall vara civil, medan förbandsläkaren skall vara civilmilitär. Den senare skall — jämlikt provisoriska föreskrifter i kommandoväg (go nr 1136/1966) — inneha kaptens tjänsteklass.

Anställning som *bataljonsveterinär* på aktiv stat kan ske efter genomgången 13 månaders specialutbildning som värnpliktig samt militär veterinärkurs om en och en halv månad. Bataljonsveterinär har kaptens tjänsteklass och krigsplaceras i regel vid fördelningsstab.

Tandläkare kan ges fast anställning vid försvaret efter genomgången specialutbildning till värnpliktig tandläkare. Försvarstandläkare (= poliklinikföreståndare) och extra tandläkare har löjtnants tjänsteklass. Efter fyra års tjänst kan försvarstandläkare tilläggas kaptens tjänsteklass. Fast anställda tandläkare krigsplaceras i regel vid staber och depåer.

1962 års försvarssjukvårdsutredning och försvarets tandvårdsberedning har i sina betänkanden »Militärsjukvården» (SOU 1966: 35) resp. »Militärtandvården» (SOU 1966: 58) föreslagit förändringar i utbildningen för fast anställd läkar-, veterinär- och tandläkarpersonal. Även för viss fast anställd apotekarpersonal föreslås särskild utbildning och civilmilitär status. Nämnade personalgrupper föreslås benämnas *militärläkare*, *militärveterinärer*, *militärtandläkare* och *militärapotekare* och ingå i en för försvaret gemensam personalkår, försvarets medicinalkår. I medicinalkåren föreslås dessutom ingå två nyskapade personalgrupper, *medicinaltekniker* och *militär-sjuksköterskor*. Samtlig personal utom militärtandläkare och vissa militärapotekare föreslås vara heltidsanställda.

Utbildningen till militärläkare föreslås omfatta läkaraspirantskola (om ca tre månader), läkarkadettskola (om två och en halv månader), vinterutbildning (om ca en månad) samt trupptjänstgöring som instruktör och facktjänstgöring (om sammanlagt ca tre månader). Utbildningen föreslås tidsmässigt samordnad med utbildningen till värnpliktig läkare, men skall genomföras skild från denna. Den genomförs således under uppehåll i studiegången vid medicinsk fakultet. Blivande militärveterinärer, -apotekare

och -tandläkare skall genomgå utbildning som till tid och omfattning motsvarar militärläkaraspiranternas.

Efter fullgjord utbildning sker, sedan legitimation som läkare (veterinär, apotekare eller tandläkare) har erhållits, anställning som (e. o.) militärläkare (-veterinär, -apotekare resp. -tandläkare). Omedelbart efter anställningen skall vederbörande genomgå en två månaders militärläkarkurs (militärveterinärkurs, militärfarmaceutisk resp. militärodontologisk kurs). Efter minst sex års tjänst bör han genomgå allmän kurs vid militärhögskolan. Militärläkare, -veterinärer, -tandläkare och -apotekare avses i första hand krigsplaceras vid högre staber.

Medicinaltekniker och militärsjuksköterskor föreslås tillkomma för att främst leda kvalificerad sjukvårdsutbildning. Medicinaltekniker skall rekryteras bland värnpliktiga som har genomgått militär grundutbildning till sjukvårdare och »därunder visat fallenhet för instruktörsverksamhet». Efter några månaders kompletterande militär instruktörskurs skall han genomgå sjuksköterskeskola (om ca två och ett halvt års längd) innan han antas som medicinaltekniker. Omedelbart efter anställningen skall han genomgå en tre månaders medicinalteknikerkurs i militär regi. Tidigast under sjunde—åttonde året efter anställningen bör han genomgå obligatorisk kurs vid arméns underhållsskola för att nå kompetens för krigsplacering som kompanichef eller ställföreträdare vid sjukvårdsförband.

Som militärsjuksköterska skall kunna anställas legitimerad sjuksköterska med minst tre års sjukhustjänstgöring. Omedelbart efter anställningen skall hon genomgå en fyra månaders militärsjuksköterskekurs i militär regi.

Redovisade förslag behandlas f. n. inom försvarsdepartementet.

Teknisk personal

Teknisk personal indelas i ingenjörer, mästare och tekniker. Ingenjörerna har officers tjänsteklasser, mästarna underofficers och teknikerna underbefäls. Inom armén (tygtekniska kåren) och flygvapnet är all sådan personal civilmilitär. Inom marinen är endast ingenjörgruppen civilmilitär (mariningenjörkåren). Marinens närmaste motsvarigheter till mästare- och teknikerpersonal är militära underofficerare resp. underbefäl inom maskin- och hantverksavdelningarna.

Arméingenjörer på motorlinjen skall ha genomgått 21 månaders utbildning i form av förberedande plutonchefsskola (FPCS) om sju månader vid trängförband, plutonchefsskola (PCS) om åtta månader och kadettskola (AingKS) om sex månader, båda vid tygförvaltningsskolan.

På signal-, radar- och vapenlinjerna anställs arméingenjörer som har fullgjort specialutbildning till värnpliktig signal-, radar- eller vapentekniker.

Under första anställningsåret (med Ag-lön) innehar armé(under)ingen-

jören fänriks tjänsteklass och krigsplaceras i regel i samma befattningar som värnpliktig personal.

Blivande *armétekniker och tyghantverkare* genomgår som teknikeraspirant teknikerskola I (TS I) om tolv månader och anställs därefter som biträdande armétekniker (furirs tjänsteklass). Efter tolv månaders praktisk tjänst vid förband och genomgången teknikerskola II (TS II) om tolv månader sker befordran till armétekniker (överfurirs tjänsteklass). Krigsplacering kan ske som reparationsgruppchef inom bataljon. Efter i regel tolv års tjänst som biträdande armétekniker och armétekniker sker befordran till förste armétekniker (rustmästares tjänsteklass). Särskilt lämpade armétekniker kan tre—fyra år efter genomgången TS II söka till en tio månaders tyghantverkarkurs för att kunna nå befordran till tyghantverkare (sergeants tjänsteklass).¹ Han kan sedermera — efter ca sex år och utan särskild ytterligare utbildning — befordras till förste tyghantverkare (fanjunkares tjänsteklass) och eventuellt även förste tygverkmästare (förvaltares tjänsteklass).

Mariningenjörer kan ha dels civilingenjörsexamen (linje H), dels gymnasieingenjörsexamen (linje G). Den militära utbildningen till mariningenjörer, *linje H*, äger huvudsakligen rum på somrarna mellan årskurserna vid teknisk högskola under sammanlagt 21 månader. De sista fem månaderna utgörs av kurs vid sjökrigsskolan. Förordnande sker till korpral efter fyra, furir efter sex och en halv och underofficer av 2. graden efter nio månaders militär utbildning. Efter 12,5 månaders utbildning får vederbörande flaggkadetts titel och gradbeteckning. Under första anställningsåret (i Ag-lön) har marin(under)ingenjören löjtnants tjänsteklass och kan krigsplaceras som fartygsingenjör.

Mariningenjörer, *linje G*, rekryteras i första hand genom utbildning av fast anställda furirer. Den militära utbildningen — om sammanlagt 21 månader — fullgörs på somrarna mellan studierna vid tekniskt gymnasium. Efter 16 månaders utbildning förordnas furirerna till underofficerare av 2. graden. Efter den avslutande fem månader långa kursen vid sjökrigsskolan antas vederbörande till marin(under)ingenjör med fänriks tjänsteklass och kan krigsplaceras i ingenjörsbefattning ombord.

Utbildningen till *flygingenjör* följer i stort samma principer som utbildningen till mariningenjör, linje H. Flygingenjörer ges militär utbildning om sammanlagt på flyglinjen ca 25 månader, på marklinjen 18—20 månader. Förordnande sker samtidigt med officersaspiranterna för flyglinjens elever till furir efter tolv månaders och till sergeant efter 15 månaders militär utbildning. För marklinjens elever är motsvarande siffror fyra resp. nio månader. Efter civilingenjörsexamen sker anställning som flyg(under)ingenjör med löjtnants tjänsteklass och krigsplacering i regel som (biträdande) ingenjör vid sektorledning eller basförband.

¹ Efter tio års tjänst fanjunkares tjänsteklass.

För utbildning till *flygtekniker* krävs bl. a. civil verkstadsutbildning och fullgjord värnplikt i teknisk tjänst (helst tolv månader vid flygvapnet). Vederbörande anställs direkt som hjälptekniker (furirs tjänsteklass). Utbildningen till flygtekniker som pågår under ca tre år avslutas med en teknikerkurs om fem månader. Därefter sker befordran till flygtekniker (överfurirs tjänsteklass) och krigsplacering vid basförband. Tidigast 14 år efter anställning som hjälptekniker sker utnämning till förste flygtekniker (rustmästares tjänsteklass).

Särskilt lämpade flygtekniker kan beordras till en tio månaders mästarekurs varefter anställning som *mästare* (sergeants tjänsteklass)¹ kan ske med möjlighet till befordran till förste mästare (fanjunkares tjänsteklass) och förste verkmästare (förvaltares tjänsteklass).

Övrig personal

Meteorologer ges ca 19 månaders militärutbildning och studier till meteorologisk tjänsteexamen vid SMHI på statens bekostnad innan anställning som meteorolog med fänriks tjänsteklass sker. Under utbildningen sker förordnande till furir och sergeant i likhet med flygingenjörer på marklinjen. Efter två års tjänst som meteorolog tilläggs vederbörande löjtnants tjänsteklass. Han krigsplaceras i regel som (biträdande) meteorolog vid sektorledning.

Fortsatt obligatorisk utbildning för meteorologer utgörs av grundläggande prognoskurs om tio månader samt fortsatt prognoskurs om elva månader. För anställning i de högsta meteorologtjänsterna (förste stabsmeteorolog) erfordras avlagd filosofie licentiatexamen.

Trafikledare rekryteras främst bland fältflygare med fullständig flygutbildning och realexamen. Efter 18 månaders utbildning som trafikledaraspirant sker anställning som trafikledare med fänriks tjänsteklass och krigsplacering i regel som trafikledare vid flygbas. Befordran kan sedan ske till trafikledare med löjtnants² tjänsteklass. För anställning som förste trafikledare (kaptens tjänsteklass) krävs tjänstgöring som trafikledare i fem år samt studentexamenskompetens i svenska, engelska och matematik.

Marinens varvspolispersonal rekryteras enbart med hänsyn till civila kvalifikationer. Genomgången underbefälsutbildning räknas som merit. Extra konstupel (sergeants tjänsteklass) beviljas tjänstledighet för att genomgå tio månaders civil konstupelsutbildning, om han inte tidigare har sådan utbildning.

Flottiljpolispersonal rekryteras bland flygvapnets yrkesunderbefäl, som efter särskild utbildning om fem månaders längd kan anställas som flottiljpolis (överfurirs tjänsteklass). Flottiljpoliser krigsplaceras i regel som vaktplutonchefer eller brandtroppchefer.

¹ Efter tio års tjänst fanjunkares tjänsteklass.

² Efter att ha innehaft löjtnants tjänsteklass i tio år och uppnått 40 års ålder kan han tilläggas kaptens tjänsteklass.

Reservpersonal

(Här behandlas endast reservanställd personal, ej pensions-, förtids- eller värnpliktsavgången personal.)

Av de i föregående avsnitt redovisade civilmilitära personalgrupperna finns möjlighet till reservanställning för läkare, veterinärer, armétekniker, flygtekniker och meteorologer.

Som *läkare* med löjtnants tjänsteklass (bataljonsläkare, marin- och flygläkare av 2. graden) kan i reserven anställas värnpliktig läkare under 31 år, som genomgått minst sju och en halv månaders specialutbildning som värnpliktig.

Som *bataljonsveterinär* med löjtnants tjänsteklass kan i reserven anställas värnpliktig veterinär under 31 år som har behörighet att vikariera som distriktsveterinär och fullgjort 13 månaders specialutbildning som värnpliktig.

Försvvarssjukvårdsutredningen (SOU 1966: 35) har föreslagit att reservanställd medicinalpersonal framdeles skall utgöras endast av *militärläkare i reserven*. Dessa skall genomgå samma utbildning som militärläkare på aktiv stat. Omedelbart efter anställning i reserv skall reservläkarkurs I (en och en halv månad) genomgå. Efter omkring fem års anställning bör han genomgå reservläkarkurs II (en månad), som avses ge kompetens som brigadläkare eller chef för sjukhusförband. Tjänstgöringsskyldigheten föreslås uppdelas på två tjänstgöringsperioder om 170 resp. 150 dagars längd. Första tjänstgöringsperioden avses fullgöras inom sex år från reservanställningen.

För reservanställning som armétekniker, flygtekniker och meteorolog krävs samma utbildning som för anställning på aktiv stat. Tjänsteklasserna är desamma som för stampersonalen.

Befordran till kaptens tjänsteklass sker, liksom beträffande militär reservpersonals befordran till kapten, först efter fullgjord första tjänstgöringsperiod. Perioden har för medicinalpersonal en sammanlagd längd av sju och en halv månader och skall fullgöras inom fyra år från reservanställningen.

Meteorolog med fänriks tjänsteklass befordras som regel till löjtnants tjänsteklass efter två års reservanställning. Till kaptens tjänsteklass kan befordran ske först efter fullgjord första tjänstgöringsperiod, som omfattar sju och en halv månader och skall fullgöras före 37 års ålder.

Av bild 6: 3 framgår den obligatoriska militära utbildningens längd för tidigare redovisad fast anställd civilmilitär personal.

Viss militär personal

Musikpersonal

Militärmusikens personal är militär personal med särskilda gradbenämningar, för vilka redogjorts i kapitel 2.

Personalgrupp	Militär utbildning (mån.)			Vid första anställning erhålls som regel nedanstående tjänsteklass
	soldat- och befälsutb	fackutb	särskild utb	
Bataljonsläkare.....	6	3,5	2	Löjtnants
Marinläkare.....	6	3,5	1,5	,
Flygläkare.....	6	3,5	1	,
Läkarpersonal i reserv.....	6	1,5	—	,
Förbandsläkare.....	—	—	1	Kaptens
Veterinär.....	9	4	1,5	,
„ i reserv.....	9	4	—	Löjtnants
Tandläkare.....	6	12	—	,
Militärläkare ¹	8	1	2	
Militärveterinär ¹				
Militärapotekare ¹				
Militärtandläkare ²				
Militärläkare i reserv ¹	8	1	1,5	
Arméingenjör (motor).....	21			Fänriks
Mariningenjör (H).....	21			Löjtnants
„ (G).....	36 + 21			Fänriks
Flygingenjör.....	25			Löjtnants
Armétekniker.....	36			Överfurirs
Tyghantverkare.....	36 + 10			Sergeants
Flygtekniker.....	48			Överfurirs
Mästare.....	48 + 10			Sergeants
Meteorolog.....	19			Fänriks
Trafikledare.....	15 + 18			,
Varvpolis.....	—			Sergeants
Flottiljpolis.....	24 + 5			Överfurirs

¹ Enligt 1962 års försvarssjukvårdsutrednings förslag (SOU 1966: 35).

² Enligt försvarets tandvårdsberednings förslag (SOU 1966: 58).

Bild 6: 3

Musikpersonalens militära utbildning är koncentrerad till de tre första anställningsåren. Under första året bibringas musikeleven (menig) ca tre månaders militär utbildning. Under de följande två åren är han musikaspirant (musikkorporal) och genomgår sammanlagt ca sju månaders militärutbildning. Utbildningen omfattar dels enskild utbildning (personlig färdighet) dels befälsutbildning (någon förmåga som gruppchef i fält).

Musikpersonalen krigsplaceras som musiker i krigsorganiserade musikårer. Dessa utnyttjas i personalvårdsverksamheten.

Befordran till högre tjänstegrader än musikfurirs grundas enbart på musikaliska kvalifikationer och genomgången musikutbildning.

Hemvärnspersonal

Hem(Drift-)värnspersonalens tjänstegrader framgår av kapitel 2.

För placering i befälsbefattning i hemvärnet finns inte några fastställda kvalifikationskrav i fråga om t. ex. genomgången militär befälsutbildning under värnplikstjänstgöringen. Det är givetvis önskvärt att som hemvärns-

befäl placeras hemvärnsmän inom hemvärnsområdet som har genomgått sådan utbildning. Så sker också i viss utsträckning.

Frivilliga befälskurser i både lokal och central (hemvärnets stridsskola) regi anordnas regelbundet.

Reservpersonal

Väg- och vattenbyggnadskåren (VVK)

VVK är en militär kår för reservpersonal med särskild krigsanvändning inom väg- och vattenbyggnadsfacket. Till skillnad från övriga kårer för reservbefäl omfattar VVK även reservanställda regementsofficerare.

Kårchefen, som är överste, biträds i personalregistrering m. m. av en särskild expedition.

Anställning kan vinnas av dels reservofficerare, dels värnpliktiga officerare främst kaptener (ryttmästare) vid värnpliktstidens utgång. Huvudvillkor för anställning är avlagd civilingenjörsexamen inom avdelning för väg- och vattenbyggnad samt därefter minst tre års utövad väl vitsordad ingenjörsverksamhet inom nämnda fack. Anställning vid VVK upphör normalt vid 55 års ålder, till skillnad från annan reservanställd personal som i regel avgår vid 52 års ålder.

Normalt skall officer i VVK fullgöra tre tjänstgöringsperioder om fem och en halv, fem resp. två månaders längd. Regementsofficerare, som kvarstår i kåren efter fyllda 55 år, åläggs därutöver en fjärde tjänstgöringsperiod om 20 dagar.

Befordran till kapten sker regelmässigt efter fullgjord första tjänstgöringsperiod. För befordran till major krävs lämplighet för krigsbefattning som regementsofficer samt ådagalagd »framstående skicklighet och ledaregenskaper såväl vid militär tjänstgöring som vid civil verksamhet inom väg- och vattenbyggnadsfacket». Major, som skall befordras till överstelöjtnant skall »synnerligen väl» uppfylla förutsättningarna för majorsbefordran.

VVK personal *krigsplaceras* som specialister i högre staber samt som kompanichefer (och ställföreträdare) och (ställföreträdande) bataljonschefer (ett fåtal) i vissa specialförband.

Viss personal i marktjänstbefattning i flygvapnets reserv

Möjlighet finns för avgången förste fältflygare eller förste flygnavigatör (sergeant), som fullgjort honom åliggande obligatoriska repetitionsövningar — sammanlagt tre månader — och genomgått särskild utbildning att bli anställd som löjtnant i marktjänstbefattning i flygvapnets reserv. Sådan särskild utbildning har ännu (1/10 1966) ej anordnats. Erforderlig längd uppskattas emellertid till ca två månader.

Befordran till kapten avses ske, liksom för annan reservofficer, efter fullgjord första tjänstgöringsperiod om ca 8 månaders sammanlagd längd.

Viss kvinnlig personal

Förordnandeföreskrifter för kvinnlig personal finns endast beträffande lottor krigsplacerade som SLK¹ representanter i högkvarteret och lottaförbunds representanter i försvarsrådesstab (motsvarande lottapersonal). Föreskrifterna är gamla² och delvis inaktuella.

Föreskrifterna innebär att nämnd kvinnlig personal kan förordnas till lotta av kompaniofficers tjänsteklass enligt följande principer.

Efter en månads tjänst i avsedd befattning förordnas hon till lotta av fänriks tjänsteklass.

Efter att ha innehaft fänriks tjänsteklass i minst tre år och därunder fullgjort minst sex månaders tjänst i därför avsedd befattning kan hon förordnas till lotta av löjtnants tjänsteklass.

Efter ytterligare minst sju år och fullgjorda 14 månaders tjänst i sådan befattning kan förordnande till lotta av kaptens tjänsteklass äga rum.

¹ Riksförbundet Sveriges lottakärer.

² För armén fastställda genom generalorder nr 1101/1947.

KAPITEL 7

Tjänsteställning utomlands

Som underlag för internationella jämförelser har utredningen sökt erhålla närmare kännedom om tjänsteställning och därmed sammanhängande frågor i vissa utländska krigsmakter. I detta syfte har utredningen främst begagnat sig av det material rörande befälsordningen i Danmarks, Frankrikes, Amerikas förenta staters, Norges, Storbritanniens och Västtysklands arméer som 1954 års befälsutredning i sammanställd form redovisat i sitt betänkande (SOU 1959: 23 kap. 5). Nämda material är i huvudsak fortfarande aktuellt, varför utredningen för närmare studier hänvisar till befälsutredningens betänkande.

Befälsutredningens material har genom försorg av försvarets kommando-expedition åren 1960—1963 kompletterats med uppgifter rörande befälsordningen vid flottor och flygvapen i de sex berörda länderna. Kompletteringen har tillgått på så sätt att de svenska försvarsattachéerna i resp. länder har tillställts enkätformulär motsvarande dem befälsutredningen på sin tid sände ut. Sammanställning av svaren har skett vid kommando-expeditionen, som därefter har redovisat resultatet för tjänsteställningsutredningen.

Särskild ingående uppmärksamhet har ägnats förhållanden i Danmark och Norge.

Härutöver har utredningen i begränsad omfattning inhämtat upplysningar rörande förhållanden i en del andra länder än de sex som befälsutredningen har behandlat.

I det följande redovisas vissa förhållanden inom utländska krigsmakter som utredningen har funnit vara av värde vid en allsidig jämförelse mellan svensk och utländsk tjänsteställning. Redovisningen gör ej anspråk på fullständighet. Syftet är främst att belysa skillnader mellan skilda utländska tjänsteställningssystem.

Utredningen har huvudsakligen studerat frågor såsom kategoriindelning, befattningar, grupp- och gradbenämningar, befordringsförhållanden samt allmänna principer för tjänsteställning. Utbildningsgång samt löne- och pensionsförhållanden har studerats i mycket ringa omfattning. Dessa förhållanden redovisas ej heller i det följande.

Personalkategorier

Utomlands finns i regel inte någon särskild personalkategori som direkt motsvarar svensk civilmilitär personal. Medicinalpersonal och teknisk personal betraktas antingen som militär eller som civil personal. I de fall då nämnda personalgrupper har militär status har de som regel även begränsad befälsrätt.

Av särskilt intresse kan vara att studera indelningen av försvarets personal i Danmark. Denna har fastställts i lag 1962 (»lov nr 174 af 16. maj 1962»). Under förberedelserna till lagen förkastades framförda tankar om att införa en särskild civilmilitär personalgrupp. Indelningen förete likväl en på sitt sätt intressant lösning av frågan rörande befälsrättens inverkan på kategoriindelning och tjänsteställning.

Danska försvarets personal indelas nämligen i två huvudgrupper:

- 1) militär personal och
- 2) (vid försvaret anställd) civil personal.

Med tjänsteställningssystemet som grund indelas sedan den militära personalen i sådan personal

1 a) som är inordnad i tjänsteställningen (»inordnet i den militære rækkefølge») eller

1 b) som står utanför densamma.

Till den senare gruppen (1 b) hör auditörer, självårdspersonal, musikpersonal och »søværnets (marinens) mekanikerpersonele». Medicinalpersonal och teknisk personal är inordnad i »rækkefølgen» men har befälsrätt endast inom eget fackområde.

Militära befälsgrupper

När man mot bakgrund av hävdvunnen svensk befälsorganisation studerar det militära yrkesbefälets indelning utomlands måste man för att få en något så när rättvisande bild söka motsvarigheter till inte enbart tre utan fyra svenska befälsgrupper: officerare, underofficerare, underbefäl och manskap. I en del länder finns nämligen särskilda tjänstegrader för en grupp som i Sverige närmast skulle kunna betecknas som manskap. I andra länder har man fortfarande ett system som motsvarar vad som förekom i Sverige före 1954 nämligen att underbefäl och meniga tillsammans utgjorde en manskapsgrupp.

De utländska »underofficerarna» motsvarar endast i mycket få fall den svenska armé-underofficersgruppen beträffande arbetsuppgifter. Någon likhet kan man finna i t. ex. Danmark och Norge där motsvarande grupper getts officersstatus men fortfarande i många avseenden behandlas som särskilda befälsgrupper. Det bör påpekas att utländska underofficiärs arbetsuppgifter i regel ligger inom de tekniska områdena eller inom förvalt-

nings-, administrations- och utbildningsområdena. De används således i regel inte som chefer för enheter med taktiska uppgifter. En översiktlig sammanställning av yrkesbefälsgrupperna i vissa länder framgår av *bilaga 3*. I tabellbilagan upptagna befälsgrupper räknar generellt tjänsteställning så att samtlig personal i en grupp går före personal i grupp(er) som redovisats i längre till höger liggande tabellkolumn(er). Undantag härifrån utgör grupper i kolumn 2 (»underofficersgrupper med officers status») som har tjänsteställning i likhet med officersgruppernas lägre skikt.

Förekomsten av reservbefäls- och värnpliktsbefälsgrupper utomlands varierar. Direkta motsvarigheter till reservofficerare finns i många länder. Man bör dock observera att t. ex. det tyska, amerikanska och finska reservbefälet närmast kan anses motsvara svenskt värnpliktsbefäl. Norsk »vernepliktig lønt befal» torde däremot kunna karakteriseras som reservbefäl.

Militära gradbenämningar m. m.

I *bilaga 4* redovisas översikter av *benämningar på militära tjänstegrader* i Amerikas förenta stater, Danmark, Finland, Frankrike, Norge, Schweiz, Sovjetunionen, Storbritannien, Västtyskland och Österrike. I översikterna är tjänstegraderna angivna efter tjänsteställning på likartat sätt som i den för svenska förhållanden gällande »tjänsteställningsstegen» i TjRK bilaga 4: 1. I detta sammanhang kan tillfogas att i Belgien brukas en grad mellan major och kapten benämnd Capitaine-Commandant.

I gradöversikterna angiven indelning (officerare, underofficerare m. m.) hänför sig till yrkesbefälet såtillvida att vederbörliga yrkesbefälsgrupper omfattar samtliga redovisade tjänstegrader. Yrkes-»underofficersgrupper med officers status» omfattar endast vissa grader, nämligen

amerikanska flottans Limited Duty Officers: Commander — Lieutenant junior grade,

danska Specialofficerer: Major (S) — Fenrik (S), (danska »linie-officers»-gruppen omfattar inte graden Overfenrik)¹,

norska B-befälet: Oberst — Fenrik² samt

brittiska flottans Special Duty Officers: Commander — Sub-Lieutenant.

Som regel kan värnpliktsbefäl nå den lägsta eller de två lägsta officers- (och underofficers-)graderna, medan reservanställda officerare som regel kan nå kaptens — i några länder majors — grad.

Medicinalpersonal har bl. a. i Danmark och Västtyskland militär status (med begränsad befälsrätt). I de båda länderna förekommer särskilda gradbenämningar för sådan personal. Dessa gradbenämningar jämte deras motsvarigheter i de »normala» tjänstegraderna framgår av *bilaga 5*.

¹ Urvalsbefordran fr. o. m. Kaptajn.

² Urvalsbefordran fr. o. m. Kaptein, Oberst och Oberstløytnant mycket sällsynt.

I andra länder — t. ex. Finland — används särskilt prefix (»sanitets-») i förening med »normal» gradbenämning för medicinalpersonalen.

Motsvarigheter till de svenska benämningarna på tjänstegradsgrupper (tyska: Dienstgradgruppen) *regements-, kompani- och subalternofficerare* finns i en del länder. Exempel på sådana benämningar framgår av följande tabell (bild 7: 1).

Land	Benämning	Omfattar tjänstegraderna ¹
A. »REGELEMENTSOFFICERARE» (överste — major)		
USA.....	Field grade officers	Colonel — Major
Frankrike.....	Officiers supérieurs	Colonel — Commandant
Norge.....	Stabsoffiserer	Oberst — Major
Schweiz.....	Stabsoffiziere	General — Major
Storbritannien.....	Field Officers	Lieutenant-Colonel — Major
Västtyskland.....	Stabsoffiziere	Oberst — Major
Österrike.....	Stabsoffiziere	Oberst — Major
B. »KOMPANIOFFICERARE» (kapten — fänrik)		
USA.....	Company grade officers	Captain — Second lieutenant
Frankrike.....	Officiers subalterns	Capitaine — Sous-Lieutenant
Storbritannien.....	Company Officers	Captain — Second Lieutenant
Österrike.....	Oberoffiziere	Hauptmann — Leutnant
C. »SUBALTERNOFFICERARE» (löjtnant — fänrik)		
Frankrike.....	Officiers subalterns	Capitaine — Sous-Lieutenant
Schweiz.....	Subalternoffiziere	Oberleutnant — Leutnant
Storbritannien.....	Subaltern Officers	Lieutenant — Second Lieutenant
Västtyskland.....	Leutnante	Oberleutnant — Leutnant

¹ Motsvarande tjänstegrader inom flotta och flygvapen.

Bild 7: 1

Beträffande *generalsgraderna* kan sägas att antalet i flertalet länder torde vara fyra. En sammanställning av generalsgradernas benämning och antal i NATO-länder, Sovjetunionen, Finland, Schweiz och Österrike framgår av *bilaga 6*.

Beträffande gradbenämningar kan anmälas att Folkrepubliken Kina för någon tid sedan övergett systemet med särskilda tjänstegradsbenämningar. Man använder i stället befattningstitlar såsom »brigadchef» och »kompani-chef». Gradbeteckningar på uniformen förekommer inte. Under en kortare period har liknande ordning förekommit i Sovjetunionen. Enligt uppgift överväger man i Kanada att i samband med fortsatt integration av försvaret införa gemensamma gradbenämningar för alla delar av försvarsmakten.

Befälsrätt — tjänsteställning m. m.

Internationellt torde, liksom i Sverige, grunden för tjänsteställning ursprungligen ha varit den organisatoriskt betingade befälsrätt som ansetts förknippad med vederbörlig befattning.

Sambandet mellan befattning, lön och tjänsteställning tycks vara av

ungefär samma art som i Sverige. Det förekommer således även utomlands att en och samma tjänstegrad kan innehas av personal med olika lön. Det förekommer också att äldre personal ur lägre befälsgrupp (t. ex. under-officersgrupp) kan ha högre lön än yngre personal ur en högre grupp (officersgrupp), trots att de senare har högre tjänsteställning.

Som regel kan inte utomlands personal med lägre tjänstegrad (tjänstestår i graden) sättas som chef över någon som har högre tjänstegrad (-ålder).

Ett väsentligt undantag härifrån är de fall av *begränsad befälsrätt* som förekommer i många länder. Specialistpersonal med begränsad taktisk utbildning (t. ex. medicinalpersonal och teknisk personal) har ofta endast befälsrätt inom det egna fack(användnings-)området. Detta gäller inte enbart personal som motsvarar den svenska civilmilitära kategorien. B-befäl och Bransjebefäl i Norge är i viss mån specialistpersonal i befälsrättshänseende. Norska arméns B-offiserer har i regel ingen rättighet att ta befäl över högre enheter än kompani. I högre tjänstegrader än kaptein utnyttjas B-befäl nämligen huvudsakligen i administrativ tjänst. Förhållandena är likartade för danska specialofficerer som endast i undantagsfall kan utöva taktiskt befäl i högre nivå än pluton.

Internationellt finns ett visst samband mellan befattningar som förbandschef och tjänstegrader, vilket beträffande vissa chefsbefattningar för officerare åskådliggörs i *bilaga 7*. Uppgifterna i bilagan är baserade på fredsorganisationen. De motsvarar emellertid i allt väsentligt krigsförhållandena, eftersom de flesta redovisade länderna redan i fred har stående krigsorganiserade enheter med samma normer.

Av de i bilaga 7 redovisade länderna torde Norge vara det som närmast lämpar sig för jämförelse med Sverige. Norge baserar nämligen en mycket stor del av fältarmén på inkallade (mobiliserade) värnpliktiga. En inkallad förbandschef — yrkes- eller värnpliktsbefäl — i Norge, som inte har den mot krigsbefattningen svarande tjänstegraden, tilläggs sådan som »midertidig grad». Så sker även under repetitionsövningar i fred. Den tillfälliga högre graden medför även högre avlöning. I t. ex. Danmark tillämpar man inte detta system.

En annan form av *tillfällig gradbefordran* förekommer i USA. I amerikansk lag finns fästställt befälspersonalens (officerarnas) procentuella andel i olika tjänstegrader i förhållande till krigsmaktens personalstyrka. En ökning av krigsmaktens personal innebär jämfört med normalstyrkan en ökning av antalet officerare i alla tjänstegrader. Med dessa »tillskottstjänster» som grund sker befordran i »temporary ranks» (inkluderande högre lön). Jämsides med sådan befordran sker befordran i »permanent ranks» baserad på ett efter normalstyrkan bestämt antal tjänster (dvs. ungefär = fullmakter). Detta innebär att en »temporary rank» kan uppnås avsevärt mycket tidigare än en »permanent rank».

Både när det gäller »midlertidig grad» och »temporary rank» inbegrips högre tjänsteställning och den befälsrätt som är förenad därmed.

Av visst intresse för jämförelser kan utöver uppgifterna i bilaga 7 även vara uppgifter rörande de *högsta militära befattningshavarnas tjänstegrader* i olika länder. Sådana uppgifter avseende Danmark, Finland, Norge, Schweiz, Storbritannien, Västtyskland och Österrike redovisas i *bilaga 8*.

Bilagans uppgifter kan anses referera till normalförhållanden. Det förekommer nämligen att generaler befordras till högre generalsgrad utan att byte av befattning sker.

Motsatsen har också förekommit. Kommendören över Finlands försvarsmakt tillträdde 1966 som generalmajor sin befattning utan gradbefordran. Hans stabschef hade högre tjänsteställning — generallöjtnant. Detta beror givetvis på särskilda förhållanden, men visar ändå att det inte är en från graden härstammande befälsrätt som vid högre poster är det väsentligaste. Det är — självfallet — den med *befattningen* sammanhängande befälsrätten som har betydelse.

Beträffande beräkning av tjänsteställning kan slutligen nämnas det system som tillämpas i Storbritannien. Eftersom flottan betecknas som »senior service» räknar dess officerare generellt tjänsteställning före andra försvarsgrenars officerare i samma tjänstegrad.

Befordringsförhållanden

I *bilaga 9* redovisas en sammanställning över normala levnadsåldrar vid befordran inom yrkesbefälsgrupperna. Bilagans uppgifter är baserade på informationer från resp. länder, rulluppgifter och — främst beträffande Norge och Västtyskland — på utfärdade bestämmelser rörande befordringsvillkor. Uppgifter rörande några befälsgrupper (t. ex. amerikanska Warrant Officers) saknas.

Endast inom en typ av befälsgrupper kan — mot en något så när enhetlig bakgrund — jämförelser göras, nämligen inom officersgrupperna. Ur bilagan erhåller man följande värden på befordringstidpunkter (bild 7: 2).

Befordran till grad med benämningen	sker nedanstående antal år efter officersexamen		sker vid en levnadsålder av (år)	
		typvärde		typvärde
»löjtnant»	0— 3	2	22—26	24
»kapten»	2— 7	5	23—30	28
»major»	7—13	11	31—38	33

Bild 7: 2

Urvalsbefordran av officerare sker i Danmark, Norge¹ och Storbritannien fr. o. m. »överstelöjtnantsgraden». I USA och Frankrike sker urvalsbefordran fr. o. m. »majorsgraden», men befordringprocenten (av en krigsskolekurs) till denna grad är så hög (70—75 %) att med hänsyn till normala avgångar sker urvalsbefordran i praktiken först fr. o. m. »överstelöjtnantsgraden» även i dessa länder. Förhållandena torde vara likartade i Västtyskland.

Urvalsbefordran av danska specialofficerare sker i praktiken fr. o. m. kaptajn (S). För norskt B-befäl² gäller att ca 65 % av en årskurs løytnanter kan befordras till kaptein.

Internationella jämförelser

Jämförelser mellan befäl ur olika länders krigsmakter skulle, när det gäller bestämning av tjänsteställning, kunna ske med ledning av följande faktorer.

1) Militära utbildningens mål och omfattning (dvs. vederbörandes befälskompetens) — likvärdig utbildning bör betyda likvärdig tjänsteställning;

2) *Tjänstetid* (och t. ex. förutsättningarna för befordran enligt landets befälssystem, vilket intimt hänger samman med p. 1. ovan) — lika tjänstetid i jämförbara verksamhetsområden bör medföra samma tjänsteställning;

3) *Befattning* — personal i likartade befattningar bör anses ha samma tjänsteställning;

4) *Gradbenämning* — grader med internationellt likartade benämningar bör anses likvärdiga;

5) *Gradbeteckning* — befäl med likartade gradbeteckningar kan ha samma tjänsteställning.

Vid jämförelser bör givetvis främst de tre första faktorerna komma i fråga. En bedömning utifrån de två sista faktorerna kan tyckas innebära avsevärda brister i saklighet. Farhågorna i detta avseende bör dock inte överdrivas, eftersom det i många länder finns ett nära samband mellan å ena sidan tjänstegrad, dess benämning och uniformsdistinktion och å andra sidan innehavarens befattning och utbildning.

Exempel på internationella jämförelser kan hämtas dels från NATO, dels — vilket är av särskilt svenskt intresse — från FN-styrkorna i Gaza-området (UNEF).

Som en hjälp vid översättning till engelska, amerikanska och franska har vid försvarsstaben utarbetats ordlistor, som även omfattar tablåer rörande svenska tjänstegraders motsvarigheter utomlands. Den senaste upplagan innehållande gradöversättningar är från 1952. För marinens vidkommande

¹ Jämlikt den ordning som har föreslagits av en utredning (»Personellutvalget for forsvaret») 1962 och antagits av stortinget 1966. Så mycket som 65 % av majorerna beräknas kunna befordras till oberstløytnant.

² »Avansementskrets II» i den nya norska befälsordningen (se not 1 ovan).

har chefen för marinen 1959 i Sjömilitär handbok fastställt en jämförelse-tablå över svenska sjöofficersgraders motsvarigheter i 14 andra länder.

Jämförelser inom NATO

Enklaste och närmast till hands liggande jämförelsegrund utgör *gradbenämningarna*. Språkligt besläktade gradbenämningar (t. ex. Captain, Capitaine, Capitano, Capitaio, Capitán, Kapitein, Kaptajn, Kaptein, Kapteeni = Kapten) sägs motsvara varandra. Så sker i regel beträffande arméofficers- (och flygofficers-)graderna som i stor utsträckning är internationella.

Vägledande för jämförelser inom NATO tycks vara gradbenämningarna i Storbritannien och USA. I några fall har enstaka NATO-länder anpassat sitt gradsystem efter brittiskt och amerikanskt mönster.

I Danmark saknades tidigare majorsgraden. Under hänvisning till NATO-samarbetet ändrades 1962 gradbenämningarna för kaptajner och kaptajnlöjtnanter vid danska armén och flygvapnet till major resp. kaptajn. Där- emot saknas fortfarande brigadgeneralsgraden i Danmark.

I Norge har graden »brigader» införts för något år sedan, dock med en mycket stark inskränkning. Benämningen får nämligen endast användas i NATO-tjänst utanför landets gränser. Enligt norska uppgifter lär detta bli aktuellt för en enstaka officer ungefär vart femtonde år. För motsvarande grad inom landets gränser har stortinget 1966 fastställt benämningen oberst I till skillnad från oberst II, som skall beteckna den normala överstegraden.

Inom underbefälsgraderna har en jämförelse enbart mot bakgrund av gradbenämningarna tydligt visat sig mindre lämplig. Den franska graden sergent rangeras nämligen lägre än sin amerikanska och brittiska namne sergeant. Följande tabell (bild 7: 3) återger den ungefärliga NATO-jämförelsen mellan amerikanska, brittiska, franska och tyska sergeants- och korpalsgrader. Jämförelsen kan vara grundad på dels *befattnings-* (gruppchef och liknande befattningar) och *tjänstetids-* (levnadsålder?) överväganden, dels — i någon mån — likhet i *gradbeteckningar* (antal vinklar på ärmarna).

USA	Storbritannien	Frankrike	Västtyskland
Sergeant first class	Staff Sergeant	Sergeant-Major	Oberfeldwebel
Sergeant	Sergeant	Sergeant-Chef	Feldwebel
Corporal	Corporal	Sergeant	Unteroffizier
Private first class	Lance-Corporal	Caporal-Chef	Obergefreiter

Bild 7: 3

Det bör observeras att de tyska graderna Stabsunteroffizier och Hauptgefreiter saknar motsvarighet i tabellen.

Sjöofficerare i många länder har *gradbeteckningar* i form av galoner på ärmarna. Det är troligt att detta är grunden till jämförelser beträffande sjö-

officersgraderna. Exempel på sådan jämförelse inom NATO framgår av *bilaga 10*.

Av bilagan kan utläsas att en dansk kommandørkaptajn och en tysk Fre-gattenkapitän — båda med 3½ galoner som gradbeteckning — jämförelse med den obefintliga brittiska graden »commander senior grade» (tidigare: »captain junior grade») vilken ligger mellan captain och commander. En norsk kommandørkaptein¹ — med 4 galoner — jämförs däremot med brit-tisk captain liksom en dansk kommandør.

I bilaga 10 har utöver sjöofficersgradernas benämningar också angetts deras inhemska motsvarigheter bland armégrader. Till följd av att olika system tillämpas vid jämförelser av armé- och sjöofficersgrader uppstår vissa problem. Danska och norska örlogskaptener (motsvarande armé-graden major) räknar i NATO-samarbetet tjänsteställning som brittisk com-mander, vars inhemska armémotsvarighet är överstelöjtnant. Bilden kom-plieras ytterligare genom att på grund av brittiska flottans traditionella ställning som »senior service» anses vid en brittisk jämförelse en dansk örlogskaptajn gå före en dansk oberstlöjtnant.

Tidigare omnämnda norska utredning (»Personellutvalget for forsvaret») har föreslagit två alternativ (varav nr I förordats) rörande sjöofficersbe-nämningar bl. a. mot bakgrund av internationella jämförelser. Alternativen framgår av följande tabell (bild 7:4). Stortinget har i juni 1966 fastställt ett system enligt alternativ I.

Grader inom U.S. Navy och Royal Navy	Grader inom Sjöforsvaret		Grader inom Hæren
	Alternativ I	Alternativ II	
Admiral Vice Admiral Rear Admiral Commodore Captain	Admiral Viseadmiral Kontreadmiral Kommandør I Kommandør II	Kommandør Kommandørkaptein av 1. grad Kommandørkaptein av 2. grad	General Generalløytnant Generalmajor Oberst I Oberst II
Commander	Kommandørkaptein		Överstlöjtnant
Lieutenant Com- mander	Orlogskaptein		Major
Lieutenant Lieutenant jr grade Ensign	Kapteinløytnant Løytnant Fenrik		Kaptein Løytnant Fenrik

Bild 7: 4

Jämförelser inom UNEF

Ansträngningar har från svensk sida fortlöpande gjorts för att svenska underofficerare inom FN-styrkorna i Gaza skulle få en rättvisande inpla-cering i UNEF:s lista över grader och gradbeteckningar. Först för något år

¹ Intill ändringen av norska grader i juni 1966.

sedan nåddes resultat. Listans formella uppställning återges i bild 7: 5. Graderernas förekomst i olika länders kontingenter markeras dock med X i stället för — som i originalet — med bild av gradbeteckningen.

Rank	Country						
	Brazil	Canada	Denmark	India	Norway	Sweden	Yugoslavia
Colonel.....	×	×	×	×	×	×	×
Lt col.....	×	×	×	×	×	×	×
Major.....	×	×	×	×	×	×	×
Captain.....	×	×	×	×	×	×	×
Forwältare.....						×	
1/lt.....	×	×	×	×	×	×	×
Fanjunkare, överfenrik .			×			×	
2/lt.....	×	×	×	×	×	×	×
Subedar major, fenrik ..			×	×			
Subedar.....				×			
Jemadar.....				×			
Zastavnik.....							×
WO 1	×	×		×		× ¹	
WO 2		×		×			

¹ Svensk sergeant.

Bild 7: 5

Svensk personal utomlands

Svensk befälspersonal tilläggs vid tjänstgöring utomlands i vissa fall högre tjänstegrad. Överbefälhavaren har bemyndigats att meddela beslut härom beträffande personal som tjänstgör i de svenska FN-styrkorna. Sådant gradtillägg är sannolikt motiverat av en allmän jämförande bedömning på basis av befattning och i någon mån tjänstetid. Eftersom exempelvis kompanichefsbefattning efter engelskt mönster i regel innehas av major tilläggs därför svenska kaptener majors grad vid tjänstgöring som kompanichefer i FN-kontingenterna.

Annan personal än sådan som tjänstgör i FN-förbanden kan för utlands-tjänst tilläggas tjänstegrad (-klass) jämlikt TjRK kap. 3: 9 »av Kungl. Maj :t, när fråga är om officers tjänstegrad (-klass), och eljest enligt försvarsgrenschefs bestämmande». Sådant gradtillägg sker dock ytterst sparsamt.

För försvarsattachéer kan särskilda skäl göra gradtillägg erforderligt. Ett sådant skäl kan vara att attachéns arbete underlättas om han har en grad som efter värdlandets gradnormer jämföras med graden hos de officerare han vanligtvis sammanträffar med. För attachéns ställning jämfört med andra utländska försvarsattachéer har i många länder tjänstegraden mindre betydelse än tjänstetiden som attaché (ancienniteten).

KAPITEL 8

Brister i gällande tjänsteställningssystem

Anpassningen till ny befälsordning

De mest märkbara bristerna i gällande tjänsteställningssystem sammanhänger självfallet med systemets dåliga anpassning till 1960 års befälsordning för armén.

Arméns nya befälsordning innebär — som utredningen tidigare har påvisat — en allmän höjning av det aktiva yrkesbefälets kompetens. Yrkesbefälets obligatoriska utbildning har getts ökad omfattning och innehåll med hänsyn till att personalen skall kunna utnyttjas i högre krigsbefattningar än tidigare. Reservofficersutbildningen har — med oförändrad målsättning — getts ökad längd och större omfång. Även det värnpliktiga befälets krigsanvändning har i stort bibehållits oförändrad medan dess utbildning med det nya systemet för värnpliktsutbildningen (VU 60) har getts en förbättrad anpassning till krigsuppgifterna.

Tjänsteställningssystemet har inte ändrats i anslutning härtill. Det bör emellertid observeras att det redan efter 1942 års försvarsbeslut fanns avsevärda brister i fråga om överensstämmelse mellan tjänsteställning och befälsgruppernas uppgifter i krigsorganisationen.

Gällande tjänsteställningskonsekvenser i den nya befälsordningen kan belysas med följande exempel.

Som kompanichefer kan vid en och samma fältbataljon teoretiskt förekomma en aktiv löjtnant (med ca sju års tjänst som officer), en aktiv förvaltare, en aktiv fanjunkare (med ca sju års tjänst som underofficer), en reservkapten samt en värnpliktig kapten. I ett läge, då omständigheterna fordrar att någon av kompanicheferna på eget initiativ tar befäl över bataljonen, skall jämlikt TjRK kap. 5: 14 den till tjänsteställningen främste göra detta.

Turordningen i tjänsten mellan exemplets kompanichefer är följande:
reservkaptenen,
värnpliktige kaptenen,
förvaltaren,
löjtnanten och
fanjunkaren.

Lämpligheten att med hänsyn till utbildning och trupperfarenhet leda bataljonen följer emellertid inte samma ordning.

I sitt betänkande »Arméns befäl» (SOU 1959: 23 s. 371) föreslog 1954 års befälsutredning en tjänsteställningsordning anpassad efter utredningens förslag i övrigt. Utredningens förslag till »tjänsteställningsstege» beträffande graderna kapten — vicekorpral återges nedan (bild 8: 1).

Aktivt yrkesbefäl			Värnpliktsbefäl			
			Reserv- anställt	Övrigt värnpliktsbefäl		
Off	Uoff	Ubef	Off	Off	Uoff	Ubef
Kapten	Förvaltare		Kapten	Kapten		
Löjtnant	Fanjunkare		Löjtnant	Löjtnant	Fanjunkare ¹	
Fänrik	Sergeant	Rustmästare Överfurir		Fänrik	Sergeant ¹	
		Furir				Furir
		Korpral				Korpral Vicekorpral

¹ Övergångsvis bör reservunderofficerare — fanjunkare och sergeant — placeras omedelbart före motsvarande värnpliktsgrader.

Bild 8: 1

Över befälsutredningens förslag till tjänsteställningsordning yttrade sig flertalet remissinstanser i avstyrkande ordalag. Framför allt yrkades att *tjänstegrad och tjänsteställning borde sammanfalla*. Man menade därmed att en tjänstetitel klart borde uttrycka en bestämd tjänsteställning (»alla fänrikar bör ha samma tjänsteställning i förhållande till alla sergearter»), såsom i gällande system.

I sitt remissvar framförde *chefen för armén* (Ast/O 28/11 1959 nr 67: 14) ett konkret förslag till »tjänsteställningsstege», vilket återges i bild 8: 2.

I remissyttranden framfördes också synpunkten att *grad och befattning borde sammanfalla*. Varken i befälsutredningens eller i arméchefens förslag, ej heller i gällande ordning, är så fallet. Kaptener kan således vara fältbataljonschefer om de är yrkesofficerare, fältkompanichefer om de är reservofficerare. Fanjunkare kan också vara kompanichefer i krigsorganisationen om de är yrkesunderofficerare, medan värnpliktiga fanjunkare

Yrkesbefäl			Reservbefäl ¹			Värnpliktigt befäl ²		
Off	Uoff	Ubef	Off	Uoff	Ubef	Off	Uoff	Ubef
Kapten	Förvaltare		Kapten	Förvaltare		Kapten	Förvaltare	
Löjtnant	Fanjunkare		Löjtnant	Fanjunkare		Löjtnant	Fanjunkare	
Underlöjtnant	Sergeant		—	Sergeant		—	Sergeant	
—	—	Rustmästare Överfurir	—	—	Rustmästare Överfurir	Fänrik	—	Rustmästare Överfurir
		Furir			—		Kornett ³	Furir ⁴ Korpral ⁴ Vicekorpral ⁴

¹ Avser jämväl avgången yrkespersonal som kvarstår i reserven.

² Avser jämväl avgången yrkespersonal som inte kvarstår i reserven samt från reservanställning avgångna.

³ Denna grad tilläggs offasp och vpl uoff. Andra benämningar kan ifrågakomma. Graden bör klart kunna särskiljas från den lägsta yrkesunderofficersgraden.

⁴ Dessa grader tilläggs jämväl yrkesbefäl under utbildning.

Bild 8: 2

i regel är kompanikvartermästare. Yrkesfuriren är i regel plutonchef's ställföreträdare, medan den värnpliktige furiren är gruppchef.

I prop. 1960: 109 framhöll *chefen för försvarsdepartementet* i behandlingen av befälsutredningens förslag till tjänsteställning (sid. 143) vikten av att grad och befattning sammanfaller samt att ett *logiskt sammanhang mellan uppgifter i krigsorganisationen och tjänsteställning* borde åstadkommas. Departementschefens principiella uppfattning har sedermera mera ingående utformats i direktiven till tjänsteställningsutredningen.

Samband mellan befattning (befälsuppgifter) och grad finns f. n. endast angivet beträffande fredsorganisationen i personalförteckningarna och vissa bestämmelser i anslutning till dessa, beträffande krigsorganisationen i mobiliseringstabellerna.

För krigsmakten gemensamma normer för att ange tjänstegrad (-klass, -grupp) i mobiliseringstabellerna saknas. Eftersom tabellerna fastställs av försvarsgrenscheferna, är skillnaderna försvarsgrenarna emellan ganska stora.

Arméns nya befälsordning innebär bl. a. att all utbildning konsekvent görs befattningsinriktad (t. ex. kompanichefsutbildning). Enda kvarstående utbildning som fortfarande är gradinriktad (t. ex. kaptenskurs) är den inom

FBU bedrivna befodringsutbildningen. Det bristande sambandet mellan grad och krigsbefattning kan därför medföra svårigheter vid bedömning av den frivilliga befodringsutbildningens kompetensvärde.

I personalförteckningarna angivna tjänstegrader är i stor utsträckning bundna till lönegrader. I särskild ordning har föreskrivits vilka befattningar i fredsorganisationen som skall eller bör uppehållas av personal i viss tjänste(och löne-)grad.

Den kritik att grad och befattning inte sammanfaller, som riktats mot befälsutredningens förslag, drabbar således i än högre grad gällande tjänsteställningssystem.

Befodringsförhållanden

Genom att yrkesbefälet erhåller högre tjänstegrad som regel först i samband med tillsättandet av vakant högre lönegradsplacerad tjänst, uppstår variationer i fråga om befodran såväl mellan yrkesbefälets olika personalkårer som mellan yrkesbefäl och värnpliktigt befäl. Det värnpliktiga befälet kan nämligen i regel ges högre tjänstegrad omedelbart efter det kompetensgivande utbildning genomgått.

Tidigare påtalad brist i samband mellan krigsbefattning och tjänstegrad blir härigenom ännu mer uttalade och aktualiseras bl. a. vid repetitionsövningar i krigsförband (krigsförbandsövningar). Vissa inskränkningar gäller dock för det värnpliktiga befälets gradförordnande i relation till yrkesbefälet (ålders- och tidsgränser).

Gällande *förordnandeföreskrifter* och — inte minst — *konstitueringsföreskrifter* är mot bakgrund av nyss påtalade förhållanden och den allmänna utvecklingen inom försvaret omoderna. En av överbefälhavaren tillkallad utredning (1961 års förordnandeutredning — FUR 61) har behandlat dessa frågor. I ett senare avsnitt av detta kapitel återkommer utredningen till FUR 61 förslag.

Tjänsteåldersberäkning

Även mot metoderna för tjänsteåldersberäkning kan viss kritik riktas. Före ändring nr 14 till TjRK (go nr 773/1965) räknade kompaniofficerare i reserven tjänsteålder efter i princip samma grunder som kompaniofficerare på aktiv stat, nämligen från dagen för första anställning som officer.

Den nya befälsordningen medförde bl. a. att anställningstidpunkten som reservofficer ändrades. F. n. finns det således reservofficerare, som efter äldre bestämmelser har anställts som fänrikar, och sådana, som har anställts som löjtnanter enligt den nya ordningen. Härtill kommer de värnpliktiga löjtnanter, som efter viss genomgången befodringsutbildning vid FBU har

anställts som kaptener i reserven samt de värnpliktiga kaptener som har anställts i reserv i samband med avgång ur värnpliktsåldern.

Den refererade föreskriften (TJRK kap. 4:5 b) kunde inte längre tjäna som gemensam grund för beräkning av tjänsteålder för alla de nämnda kategorierna av reservofficerare. Enklaste ordningen är givetvis den som genomfördes med »ändring nr 14», nämligen att tjänsteåldern beräknas från utnämningsdatum i graden.

Motsvarande ändring ansågs emellertid inte böra genomföras för kompaniofficerare på aktiv stat, eftersom befördringsmöjligheterna till kaptenens graden varierar avsevärt personalkårerna emellan.

Till följd härav uppstår problem vid beräkning av tjänsteålder mellan kompaniofficerare i reserven och sådana på aktiv stat. Sålunda kan exempelvis en reservofficer först efter 8 år som kapten (vid 43—44 års ålder) räkna tjänsteålder (=tjänsteställning) före en efter 8 års tjänst som officer (vid 31 års ålder) nyutnämnd aktiv kapten.

Liknande (formella) differenser i fråga om metoder för beräkning av tjänsteålder finns mellan arméns rustmästare (överfurirer) och andra försvarsgrenars motsvarigheter samt mellan underofficerare av 2. graden på aktiv stat och sergearter på aktiv stat.

Internationella jämförelser

I såväl 1954 års befälsutrednings betänkande som remissyttranden däröver pekades bl. a. på de svenska tjänstegradernas dåliga överensstämmelse med utländska tjänstegrader. Utredningen har också funnit att svenska befattningshavare i viss utsträckning måste anses ha avsevärt lägre grader än sina utländska motsvarigheter.

Åtgärder för att komma till rätta härmed har hittills bestått av tilläggande av tjänstegrad (-klass) under tid för utlandstjänstgöring och i vissa fall officiell anmälan av vederbörande i en högre utländsk grad. I några fall har beträffande försvarsattachéer »i-befordran» i högre tjänstegrad ägt rum.

Nämnda åtgärder är inte tillfredsställande då det anseende man med ett gradtillägg har velat ge åt svensk befälspersonal lätt kan förlora i värde. Numera är det nämligen känt bland utländsk militär personal att svensk befälspersonal återgår till tidigare innehavd grad vid återkomsten till Sverige.

Svenska underofficersförbundet, som i sitt remissyttrande (14/11 1959 nr 105:9) i princip biträdde befälsutredningens förslag till tjänsteställningsförhållanden ordnande, hade inte någon erinran mot att de nuvarande tjänstetitlarna bibehölls. Ett undantag anfördes emellertid av förbundet — sergeanttiteln. I internationellt sammanhang måste denna anses vara direkt missvisande. Som utredningen redovisat i föregående kapitel används inte benämningen sergeant (sergent, sersjant) utomlands för personal i så kva-

lificerade krigsbefattningar som de yrkesunderofficerarna utbildas till enligt 1960 års befälsordning.

Personalkategorier m. m.

Som utredningen närmare har redovisat i kapitel 2 finns numera inte någon klart uttalad grund för gränsdragningen mellan personalkategorierna militär, civilmilitär och civil personal. Ett visst sammanhang med befälsrätten finns dock, såtillvida att civilmilitär personals befälsrätt i princip är begränsad till vederbörliga fackområden och att civil personal som regel inte har annan befälsrätt än som tillkommer förman över underlydande krigsman inom den egna arbetsenheten.

Hemvärnspersonal och musikpersonal utgör grupper av militär personal som har begränsad befälsrätt på liknande sätt som civilmilitär personal.

Något bestämt samband mellan befälsutbildningens omfattning och inskränkningar i befälsrätten finns inte. Sålunda kan det förekomma att en underofficers vederlike har bibringats en mer omfattande befälsutbildning än en officers vederlike. Befälsutbildningens omfattning för personal inom ett och samma fackområde varierar dessutom försvarsgrenarna emellan.

För exempelvis förordnande som förbandsläkare krävs ingen militär utbildning, men trots detta har de fått civilmilitär ställning.

Med civilmilitär ställning följer bl. a. för manlig personal rätt och skyldighet att ingripa gentemot personal — även militär sådan — med lägre tjänsteställning för att upprätthålla ordningen inom krigsmakten och allmän ordning (TjRK kap. 19: 24).

Med 1960 års tjänstereglemente för krigsmakten infördes — som utredningen tidigare har berört i kapitel 2 — allmänna föreskrifter rörande tjänstegrupper för civil personal. Några bestämmelser rörande civil personals hänförelse till tjänstegrupper har inte meddelats. Än mindre har föreskrifter rörande förordnande och konstituering av civil personal utfärdats. Dessa frågor har behandlats av 1961 års förordnandeutredning, för vars förslag redogörs i det följande.

Förordnandeutredningen (FUR 61)

Förordnandeutredningen tillkallades av överbefälhavaren i oktober 1960. Utredningens uppdrag — att utarbeta förslag till förordnande- och konstitueringsföreskrifter för krigsmakten — var slutfört i mars 1963. Efter remissbehandling m. m. överlämnade överbefälhavaren med eget yttrande i juli 1964 utredningens förslag till Kungl. Maj:t.

Utredningens förslag är begränsat till de grundläggande föreskrifter som har bedömts böra utfärdas av Kungl. Maj:t (kungl. brev och generalorder). Det förutsätts att ganska omfattande tillämpningsbestämmelser skall ut-

färdas av försvarsgrensheferna efter anvisningar av överbefälhavaren. Av praktiska skäl föreslår FUR 61 att grundläggande föreskrifter rörande konstituering sammanslås med motsvarande föreskrifter rörande förordnande.

Utredningens förslag bygger på följande principiella ståndpunkter.

»1. Ett förordnande skall vara ett uttryck för att vederbörande besitter de kunskaper och i övrigt äger sådan kompetens som erfordras för krigsplacering i befattning, vilken enligt mobiliseringstabeller är förenad med den tjänstegrad, tjänstklass eller tjänstegrupp i vilken förordnandet sker. I begreppet kunskaper innefattas härvid för militär personal den utbildning som erhålles under värnplikts-tjänstgöringen eller vid frivillig befälsutbildning. För civilmilitär och civil personal innefattar begreppet jämväl den civila utbildning, yrkeskunskap eller andra civila kvalifikationer som erfordras för ifrågavarande befattning. Med civil befattning i krigsorganisationen följer icke befälsutövande i egentlig mening, varför förordnande i tjänstegrupp kan meddelas den som i övrigt är lämplig uteslutande på grundval av civila kunskaper.

2. Under utbildningens gång bör förordnande efter hand ske enligt den militära gradskalan i enlighet med gällande principer. Därigenom ges vederbörande tillfälle att växa in i den blivande befattningen. För att uppnå största möjliga enhetlighet mellan försvarsgrenarnas förordnandegång föreslår utredningen tidpunkten när förordnande till viss tjänstegrad (motsvarande) tidigast må äga rum under utbildning som fullgöres jämlikt 27 § 1 mom. värnpliktslagen. Tidpunkterna har härvid valts så att de i möjlig mån överensstämmer med indelningen av utbildningstiden för respektive kategorier i skeden, kurser eller skolor. Utredningen föreslår, att civilmilitär och civil personal tidigare än militär personal erhåller förordnande i underofficers och officers tjänstklass(-grupp) med motiveringen att denna personal på grund av sin civila utbildning erfordrar kortare militär utbildning för att vara kvalificerad för avsedd befattning. Genom det tidigare förordnandet erhåller denna personal även en viss kompensation för den civila utbildning den förvärvat och som utnyttjas inom krigsmakten.

Personalkategori till vilken utbildningen syftar	Personalgrupp till vilken utbildningen syftar	Förordnande i nedan angivna tjänstegrader (motsy) ¹ må ske tidigast efter				
		160 dagar	300 dagar	394 dagar ²	450 dagar ²	630 dagar ²
Militär	{Kompaniofficer Underofficer Underbefäl	Korpral Korpral Vicekorpral	Furir Furir Korpral		Sergeant Sergeant	Fänrik
Civilmilitär	{Kompaniofficer Underofficer	Korpral Korpral	Furir Furir	Fänrik Sergeant		
Civil	Kompaniofficer	Korpral	Furir	Fänrik		

¹ Personal som utbildats till civilmilitär eller civil befattning tillhör under viss del av utbildningen militär personalkategori.

² I förekommande fall frånräknas tid för förkortning av tjänstgöringstiden enligt VL 27 § mom. F.

Bild 8: 3

3. Utredningen bedömer att man icke generellt kan ange en tidsperiod som kan tillämpas för alla befattningar under vilken erforderliga kvalifikationer kvarstår.

Utredningen föreslår därför, att förordnanden skall utfärdas att gälla tills vidare dock längst intill värnpliktstidens utgång eller i övrigt till tidpunkt när förut-sättningar för ianspråktagande inom krigsmakten icke längre föreligger.

4. Då erforderlig kompetens för krigsplacering i viss befattning icke längre föreligger skall förordnande återkallas. Utredningen anser emellertid icke att i dessa fall förordnande automatiskt skall ske i tjänstegrad (motsvarande) närmast under den tidigare. Utredningen föreslår att därest nytt förordnande skall ske detta meddelas i tjänstegrad (motsvarande) som motsvarar kompetensen för krigs-placering.

5. I befattning med alternativa tjänstegrader (motsvarande) föreslås förordnande i regel ske i den lägsta tjänstegraden (motsvarande). För att erhålla förordnande i högre tjänstegrad (motsvarande) bör tjänstgöring i befattningen krävas. Sådan tjänstgöring kan utgöras av repetitionsövning, frivillig tjänstgöring, beredskaps-tjänstgöring eller tjänstgöring under krigsförhållanden. Likaså bör utbildning i de frivilliga försvarsorganisationernas regi kunna kvalificera till ett högre förord-nande. Eftersom tjänstgöringens eller utbildningens omfattning kommer att variera för olika befattningar, bör de särskilda kraven för varje befattning fastställas i försvarsgrenarnas tillämpningsföreskrifter.

6. Utredningen har icke funnit anledning föreslå ändring av gällande förord-nandebestämmelser för hemvärnspersonal. De överensstämmer i allt väsentligt med de principer som ligger till grund för utredningens förslag för förordnandebestäm-melser för övrig personal.

7. Utredningens förslag till konstitueringsbestämmelser överensstämmer i hu-vudsak med dem som f. n. gäller. Sålunda skall den som för period av längre varak-tighet placeras i en krigsbefattning utan att till fullo inneha de för denna erforder-liga kvalifikationerna, under beredskaps- och krigsförhållanden kunna konstitueras i den tjänstegrad (motsvarande) som motsvarar befattningen ifråga. Konstituering skall vara giltig endast under den tid vederbörande bibehåller den krigsplacering, som föranlett konstitueringen.

8. Utredningen föreslår att endast den civila personal som är krigsplacerad skall omfattas av ett tjänstegruppsystem. Förordnande i tjänstegrupp föreslås vara av-hängigt av det ansvar och de kvalifikationer som är förenade med respektive krigs-befattning. Förordnande i tjänstegrupper äger giltighet under den tid krigsplace-ringen omfattar.»¹

Sammanfattning

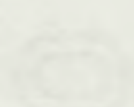
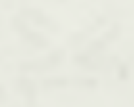
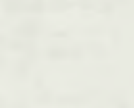
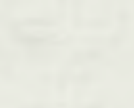
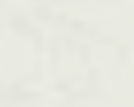
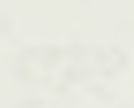
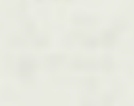
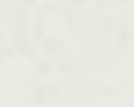
Huvuddelen av påtalade brister i gällande tjänsteställningssystem kan i grova drag hänföras till att det i väsentliga stycken saknas ett klart uttalat *samband mellan befattning (befälsuppgifter) och tjänsteställning* (tjänste-grad, -klass, -grupp). Härigenom överensstämmer i många fall inte den rätt och skyldighet att ta befäl, som åligger befattningshavaren till följd av hans tjänsteställning, med den befälsrätt (och -skyldighet) som av främst organisatoriska skäl bör vara förenad med befattningen. Detta förhållande har blivit än mer märkbart sedan en ny befälsordning har införts inom armén.

¹ Citat ur 1961 års förordnandeutrednings förslag kapitel V. Bild 8: 3 härrör dock från utred-ningens förslag till generalorder.

AVDELNING B

Utredningens överväganden och förslag

1. The first group of people who are not

KAPITEL 9

Överväganden rörande principer för konstruktion av reviderat tjänsteställningssystem

Några definitioner

I sina överväganden använder utredningen genomgående vissa begrepp med den innebörd som anges i det följande.

Med »*personalkategori*» menar utredningen någon av de tre huvudgrupperna av krigsmaktens personal, dvs. militär, civilmilitär eller civil personal (jfr kap. 2).

Krigsmaktens militära personal tillhör olika »*befälsgrupper*», vilka är aktiva¹ officerare (eller yrkesofficerare), aktiva¹ underofficerare (eller yrkesunderofficerare), aktivt¹ underbefäl (eller yrkesunderbefäl), reservofficerare, reservunderofficerare, reservunderbefäl, värnpliktiga officerare, värnpliktiga underofficerare samt värnpliktigt underbefäl.

Utredningen använder således inte uttrycket »-kår» (t. ex. officerskåren) annat än för att beteckna en personalkår (t. ex. sjöofficerskåren, kustartilleriets officerskår, officerskåren vid I 1).² Utredningen anser det lämpligt att även beträffande civilmilitär personal utnyttja begreppet »befälsgrupp» för att beteckna personalgrupper såsom läkare, ingenjörer, mästare, tekniker o. d. sammantagna utan hänsyn till försvarsgrenstillhörighet.

De militära befälsgrupperna kan med hänsyn till användning i krigs- och fredsorganisationerna sammanföras i två »*befälskarriärer*»:

värnpliktskarriären (reservbefäl och värnpliktsbefäl), vars personal i princip har uppgifter enbart i krigsorganisationen, samt

yrkeskarriären (de tre aktiva befälsgrupperna), vars personal har uppgifter i såväl krigs- som fredsorganisationerna.

¹ Uttrycket »aktiv» personal används liktydigt med personal »på aktiv stat». Vad som i utredningens överväganden sägs om yrkesbefälsgrupperna gäller i tillämpliga delar även personal på reservstat samt förtids- och pensionsavgången personal.

² Jämför tjänstereglemente för krigsmakten bil. 3: 4.

»Karriär»-begreppet kan även användas beträffande civilmilitär personal.

Utredningen använder dessutom begreppet »kompetensnivå», vars innebörd framgår av det följande.

Vägledande principer i utredningens överväganden

Utredningen har i kapitel 1 redovisat de grundläggande motiven för *behov av ett tjänsteställningssystem*. Mot bakgrund av det moderna krigets karaktär och vår försvarsorganisations speciella uppbyggnad finner utredningen att ett tjänsteställningssystem är nödvändigt även fortsättningsvis.

Tjänsteställning kommer alltså framgent, liksom hittills, att behövas som ett *hjälpmedel* att efter generella regler bestämma rätt och skyldighet att ta befäl i *oförutsedda situationer*. Tjänsteställningen bör därför ge uttryck för varje krigsmans relativa förmåga — *kompetens* — att utöva befäl.

Befälsrättens omfattning under *normalsituationen* grundas på organisatoriska förhållanden. Chefspositionernas hierarkiska ställning ger ett visst uttryck härför. Förbandschefsbefattningar kan alltså indelas i olika nivåer med ledning av den befälsrätt som organisatoriskt är knuten till dem.

Utredningen anser sig i sina överväganden böra utgå från en sådan nivåindelning. Behov av ett tjänsteställningssystem föreligger enligt utredningens mening i första hand i krigsorganisationen. Denna organisation är därtill det enda område, inom vilket alla befälsgrupper samtidigt kan jämföras. Med anledning härav och i enlighet med utredningsdirektivet att »åstadkomma ett logiskt sammanhang mellan uppgifterna i krigsorganisationen och tjänsteställning» avser utredningen att så långt möjligt lägga *krigsbefattningar* som grund för nivåindelningen.

Utredningen anser att befattningar som chefer för förband eller avdelningar av förband i krigsorganisationen med deras entydiga befälsrätt relativt enkelt kan nivågrupperas. Svårigheter torde främst uppstå vid inplacering av andra befattningar t. ex. stabsbefattningar. Det synes emellertid inte nödvändigt att nivågruppera alla befattningar, utan utredningen anser sig kunna begränsa arbetet till att gälla vissa »*typbefattningar*» — chefsbefattningar och vissa huvudtyper av andra befattningar — samt vissa riktlinjer för gruppering av enskilda befattningar. Det är därvid tänkbart att det mellan typbefattningar inom samma nivå kan finnas sådana nyansskillnader i befälsrätt att en skiktning inom nivån blir erforderlig.

I en sålunda skisserad konstruktion av nivåer — vilka utredningen kallar »*kompetensnivåer*» — ligger att en innehavare av befattning inom en nivå (skikt av nivå), måste anses kompetent att utöva det befäl som är förenat med nivån (skiktet) och att han sålunda i princip kan ta befäl över personal tillhörande lägre kompetensnivåer.

Befattningsinriktad kompetensgivande utbildning, som är obligatorisk för all personal inom samma befälsgrupp, bör kunna underlätta ett konsta-

terande av de organisatoriskt betingade kompetensnivåerna. Sådan utbildning anordnas i princip till befattningar, som i dag besätts med kaptener och befäl av lägre grader. För övriga befattningar (för regementsofficerare och högre befäl) finns däremot inte någon befattningsinriktad obligatorisk utbildning.

Mot bakgrund av förekomsten av befattningsinriktad obligatorisk utbildning kan kompetens att utöva befäl konstateras på två olika grunder. För de befattningar, till vilka sådan utbildning anordnas, bör gälla att när någon godkänts i utbildningen och därmed förklarats lämplig för placering i befattning som svarar mot utbildningsmålet, skall han också vara kompetent att utöva befäl i befattningen.

För övriga befattningar fastställs kompetensen genom t. ex. personbedömning (vitsord, befordringsberedning o. d.), varvid vederbörande kan förklaras lämplig att placeras i befattning av viss typ. När han sedan får sådan befattning, måste han i konsekvens härmed anses kompetent att utöva därmed sammanhängande befäl, eftersom nämnda lämplighetsförklaring är en förutsättning för att han skall erhålla befattningen.

Som utredningen tidigare har framhållit bör kompetens att utöva befäl uttryckas med tjänsteställning.

Tjänsteställning kan bestämmas genom tjänstegrader¹, tjänsteålder eller viss tillhörighet (befälskarriär, personalkategori, försvarsgren, personalkår — jfr kap. 2). Av dessa former är tjänstegraden den som klarast markerar skillnad i tjänsteställning.

Om mot varje kompetensnivå eller — beroende på eventuell skiktning inom nivån — mot varje typbefattning svarar en bestämd tjänstegrad, bör enligt utredningens mening ett klart samband mellan befälsrätt och tjänsteställning kunna åstadkommas.

Sambandet mellan befälsrätt och tjänsteställning bör medföra att lönesättning och tjänsteställning betraktas som två skilda företeelser. Lönesättning kan förhandlingsvägen ske efter olika faktorer som i många fall inte har samband med behovet av befälsrätt. *Tjänsteställning bör påverkas enbart av befälsrätten.*

Enligt utredningens mening bör två befattningshavare med samma lön kunna ha olika tjänsteställning, såvida inte det på befälsförhållanden grundade behovet av tjänsteställning är lika för båda.

Eftersom lönerna endast för en mindre del av krigsmaktens befäl (fast anställd personal) fastställs genom kollektivavtal, kan lönesättningen inte utgöra någon gemensam grund för jämförelser mellan samtliga befälsgrupper.

Skulle lönesättning tillåtas påverka tjänsteställningen i det system, vars grunder utredningen har skisserat, kan förhandlingar om kollektivavtal

¹ Med »tjänstegrad» menas här även tjänsteklass och tjänstegrupp.

återverka på möjligheterna att utforma en effektiv ledningsorganisation i krig. Utredningen utgår ifrån att dylika förhållanden inte kan göras till föremål för förhandlingar.

Här framtagna vägledande principer i utredningens överväganden kan kort sammanfattas sålunda:

1. *Tjänsteställning bör ge uttryck för varje krigsmans relativa förmåga — kompetens — att utöva befäl.*

2. *Mot typbefattning i främst krigsorganisationen bör i princip svara en bestämd tjänstegrad.*

3. *Tjänstegrad bör erhållas, när kompetens för krigsplacering i mot densamma svarande befattning har uppnåtts eller när efter särskild lämpligförklaring placering i befattning sker.*

Med ledning av ovanstående principer anser utredningen att dess fortsatta överväganden följdriktigt bör ske i följande ordning.

1. Gruppering av befattningar i kompetensnivåer.

2. Inventering av gradbehov inom kompetensnivåerna genom skiktning av typbefattningar.

3. Eventuell rangering av erforderliga grader.

4. Benämningsfrågor.

KAPITEL 10

Nivåindelning av militära befattningar

Som utredningen har framhållit i föregående kapitel kan kompetens att utöva befäl konstateras efter två skilda grunder — genomgången utbildning eller särskild lämpligförklaring. Mot bakgrund härav kan krigsmaktens befälsbefattningar principiellt sammanföras till två huvudgrupper.

I *den ena huvudgruppen* inryms krigsbefattningar från gruppchef t. o. m. bataljonschef inom armén samt motsvarande befattningar inom de övriga försvarsgrenarnas krigsorganisation. Till dessa befattningar anordnas nämligen — som utredningen tidigare redovisat — befattningsinriktad utbildning, som är obligatorisk för all personal inom samma befälsgrupp — *kompetensgivande obligatorisk utbildning*. Befattningar i denna huvudgrupp är fördelade på personal ur samtliga befälsgrupper, i såväl yrkes- som värnpliktskarriärerna.

Befattningar i *den andra huvudgruppen* bestrids däremot i såväl krigs- som fredsorganisationerna endast av yrkesofficerare. Någon kompetensgivande obligatorisk utbildning för sådana befattningar anordnas inte.

Utredningen har funnit det lämpligt att behandla de båda grupperna var för sig.

Det modernaste underlaget för utredningens arbete gäller armén (1960 års befälsordning). För att på bästa sätt utnyttja detta och samtidigt behandla den numerärt största delen av krigsmaktens befäl, väljer utredningen förhållanden vid armén som utgångspunkt för nivåindelningen.

Nivåindelning av befattningar motsvarande fältbataljonschef och lägre befäl

Armén

Arméns krigsorganisation visar en klar och entydig hierarkisk uppbyggnad av befattningar som chefer för förband och avdelningar från grupp till bataljon. Med ledning av de befattningar, i vilka befälsgruppernas personal kan placeras efter genomgången kompetensgivande obligatorisk utbildning, kan följande fem kompetensnivåer särskiljas.

1. *Bataljonschefsnivå (nivå B)*, till vilken hänförs befattningar som bataljonschef och ställföreträdande bataljonschef samt därmed jämförliga befattningar.

2. *Kompanichefsnivå (nivå K)*, omfattande befattningar som kompanichef och ställföreträdande kompanichef samt därmed jämförliga befattningar.

3. *Plutonchefsnivå (nivå P)*, för befattningar som plutonchef och liknande.

4. *Troppchefsnivå (nivå T)*, till vilken hänförs befattningar som chefer för avdelningar mindre än pluton men större än grupp. Sådana avdelningar benämns stundom »tropp» eller »tross». Huvuddelen av befattningarna inom nivå T utgörs dock av plutonchefers ställföreträdare-, kompanikvartermästare- och stabsunderofficersbefattningar.

5. *Gruppchefsnivå (nivå G)*, omfattande befattningar som gruppchef och gruppchefers ställföreträdare.

Till befattningar i de olika kompetensnivåerna syftar befälsgruppernas kompetensgivande obligatoriska utbildning enligt följande uppställning.

Nivå B: yrkesofficerare,

Nivå K: yrkesunderofficerare och reservofficerare²,

Nivå P: värnpliktiga officerare³,

Nivå T: yrkesunderbefäl, reservunderofficerare² och värnpliktiga underofficerare,

Nivå G: värnpliktigt underbefäl.

Schematisk sammanställning av den obligatoriska utbildning inom armén, som är kompetensgivande för placering i krigsbefattning inom olika kompetensnivåer och befälsgrupper, framgår av *bilaga 11*.

Till följd av utbildningens inriktning ges befälsgruppernas personal efter genomgången utbildning — och i vissa fall även under pågående utbildning — kompetens för placering i krigsbefattning inom de nivåer som framgår av bild 10: 1. Markeringarna på bilden anger således i princip de nivåer, inom vilka tjänstegrader erfordras för vederbörlig befälsgrupps personal.

Övriga försvarsgrenar

Principerna för krigsorganisationen vid *kustartilleriet*, *flottans bas- och kustbevakningsförband* samt *flygvapnets markförband* överensstämmer i stort med arméns organisationsmodell.

Krigsförbanden utgörs nämligen av bataljoner och kompanier, som i sin tur är indelade i plutoner, troppar och grupper. De enheter som åsatts

¹ Reservunderbefäl behandlas inte här, eftersom befälsgruppen hittills har bestått av endast f. d. aktivt underbefäl.

² Med reservofficerare (-underofficerare) avses här inte pensions- och förtidsavgången yrkespersonal.

³ Värnpliktiga officerare kan i undantagsfall efter särskild (frivillig) utbildning placeras i krigsbefattningar i nivå K. De kan därvid i detta sammanhang anses likställda med reservofficerare.

Nivå	VÄRNPLIKTSKARRIÄREN	YRKESKARRIÄREN
B		
K	Resoff	Uoff Off
P	Vpl off	
T	Vpl uoff Resuoff ¹	Ubef
G	Vpl ubef	

¹ Föreslagen utbildning till och som reservunderofficer syftar till uppgifter som kvartermästare vid fältkompani (nivå T).

Bild 10: 1

dess benämningar kan dock förete stora olikheter. Som exempel härpå kan nämnas att — jämfört med arméns organisation — vissa »troppar» i marinens eller flygvapnets krigsorganisation enligt utredningens mening närmast svarar mot pluton, medan andra närmast motsvarar grupp. Huvuddelen av »tropparna» torde dock kunna organisatoriskt placeras på en nivå mellan pluton och grupp.

Chefsbefattningar vid marinens och flygvapnets markförband bör således i princip kunna indelas i fem kompetensnivåer med ledning av deras organisatoriska ställning.

Även andra krigsbefattningar — t. ex. inom flottans organisation ombord och organisationen inom flygande förband i flygvapnet — bör, trots särpräglade organisationsformer, kunna inrymmas i samma nivåsystem. I fråga om nivåindelning av *befattningar ombord* vill utredningen framhålla följande synpunkter.

Stridstjänsten ombord är uppdelad på tjänstegrenar. Inom varje tjänstegren finns befäl med olika grader av ansvar för materielens funktion, vård m. m. samt för besättningens utbildning och arbete. I princip utgörs den lägsta funktionsenheten ombord av två—sex man. Inom denna enhet har en man större yrkeskunskaper än de övriga och verkar som förman. Flera sådana enheters verksamhet inom en specifik driftsfunktion leds av en kvalificerad specialist. Flera driftsfunktioner ingår i varje tjänstegren, för vars verksamhet tjänstegrenschefer är ansvarig inför fartygschefen.

Förutom av ovan skisserade principiella organisation påverkas befattningshavarnas nivåtillhörighet även av att tjänsten ombord måste kunna bedrivas i avlösningar (vakter och vaktkvarter). Detta ställer nämligen krav på vissa befattningshavare att de i någon utsträckning skall kunna fullgöra sin närmaste chefs åligganden när denne är vaktfri.

Eftersom skillnader i fråga om fartygs storlek, komplicitet som stridsmedel m. m. ställer olika krav på omfattningen av befattningshavarnas utbildning och befälsansvar, påverkar även detta nivåtillhörigheten för befattningar ombord. Enligt utredningens mening bör t. ex. en tjänstegrenschef på mindre fartyg som regel hänföras till lägre nivå än en tjänstegrenschef på jagare. Fartygschefen på en fregatt bör exempelvis tillhöra högre nivå än fartygschefen på en hjälpminsvepare.

Enligt utredningens mening finns möjligheter att på *organisatoriska grunder* hänföra befattningar inom marinens och flygvapnets krigsförband till samma fem kompetensnivåer som inom armén.

Däremot kan i några fall — beroende på rådande skillnader i befälsordning — befälsgruppernas *kompetensgivande obligatoriska utbildning* inte anses inriktad mot befattningar i samma nivåer som inom armén.

Chefen för försvarsdepartementet har emellertid i 1960 års proposition angående befälsordningen vid armén (nr 109 sid. 23) som sin mening uttalat att det är »både önskvärt och nödvändigt att befälssystemen inom de olika delarna av försvarsmakten bringas till så stor överensstämmelse som möjligt». Utredningen finner det därför berättigat antaga att skillnaderna i försvarsgrenarnas befälssystem kommer att minskas genom förändringar i befälssystemen för marinen och flygvapnet.

Trots rådande skillnader i befälsordning anser utredningen att dess principer för nivåindelning vid armén i huvudsak bör kunna tillämpas även inom marinen och flygvapnet. Det har inte ansetts erforderligt att för fortsatta överväganden närmare precisera hur befattningar som chefer för förband, avdelningar och enheter vid marinen och flygvapnet bör nivågrupperas. Det synes lämpligen böra uppdras åt överbefälhavaren att framlägga förslag till tillämpning av utredningens principer härvidlag vid marinen och flygvapnet. Frågan om nivågruppering kan senare komma att påverkas av de tillsatta utredningarna rörande nya befälssystem för marinen och flygvapnet.

Utredningen utgår därför vid överväganden rörande tjänsteställning för militär personal i nivåerna B—G huvudsakligen från arméns förhållanden. I den mån det vid de övriga försvarsgrenarna förekommer större avvikelser, som påverkar bedömningarna, kommer dessa att närmare belysas.

Nivåindelning av befattningar över bataljonschefsnivån

Till militära befattningar över nivå B befordras endast yrkesofficerare efter särskilt urval. Vederbörandes lämplighet för befordran prövas av befordringsberedning. Den kompetensgivande utbildning som finns till dessa befattningar är, som tidigare framhållits, inte obligatorisk för alla yrkesofficerare. Den är inte heller obligatorisk i den meningen att genomgången sådan utbildning skulle utgöra villkor för befordran.

Som exempel på den utbildning som här avses vill utredningen endast nämna den utbildning vid armén, som utgör villkor för intransport i de särskilda personalkårerna för specialutbildade officerare.

Utbildning	Villkor för intransport i
Högre stabskurs vid militärhögskolan jämte aspiranttjänstgöring.....	Generalstabskåren
Högre teknisk kurs vid militärhögskolan jämte aspiranttjänstgöring.....	Fälttygkåren (teknisk stabsofficer)
Fortifikationskurs vid militärhögskolan.....	Fortifikationskåren
Intendenturofficerskurs.....	Försvarets intendenturkår
Tygofficerskurs.....	Fälttygkåren (tygofficer)

Behovet av befattningshavare över nivå B är givetvis baserat på såväl krigs- som fredsorganisationernas omfattning. I väsentliga stycken visar de båda organisationerna stor överensstämmelse. Systemet för urvalsbefordran är emellertid främst knutet till fredsbefattningar. Utredningen bedömer det av denna anledning lämpligast att behandla principerna för nivåindelning av befattningar över nivå B utifrån *fredsorganisationen*.

Försvarets högsta militära befattningar — i stort motsvarande befattningarna för dagens generalspersoner och flaggmän — vill utredningen behandla inom en nivå. Utredningen kallar nivån »*högre chefer*» (*nivå H*).

Under nivå H kan följande två nivåer klart konstateras:

regementschefsnivån (*nivå R*), omfattande regementschefer, flotttiljchefer, chefer i lägre regional instans m. fl.; samt

fredsbateljonschefsnivån (*nivå F*). Till nivå F bör främst höra sådana kvalificerade befattningshavare, som närmast under regementschef (motsvarande) har ansvar för verksamheten vid förbandet. Då freds-(utbildnings-)bateljonschefer ingår i denna nivå, kallar utredningen den fredsbateljonschefsnivån till skillnad från närmast lägre nivå — (krigs-)bateljonschefsnivån (*nivå B*).

De skisserade nivåerna H, R och F finner utredningen väl tillämpliga vid marinens och flygvapnets fredsorganisation. De är emellertid inte tillräckliga för att fullständigt motsvara hierarkien i fredsorganisationen. Enligt utredningens mening kan därför finnas grund för en skiktindelning av nivåerna, till vilket utredningen återkommer i senare sammanhang. I samband därmed ges också exempel på typbefattningar i nivåerna (skikten) mot bakgrund av såväl freds- som krigsorganisation vid samtliga försvarsgrenar.

Sammanfattning

Utgående från en på organisationen grundad befälsrätt anser utredningen att följande kompetensnivåer kan utnyttjas som underlag för en schematisk indelning av militära befälsbefattningar i ett tjänsteställningssystem.

- H— Högre chefer
- R— Regementschefsnivå
- F— Fredsbataljonschefsnivå
- B— Bataljonschefsnivå
- K— Kompanichefsnivå
- P— Plutonchefsnivå
- T— Troppchefsnivå
- G— Gruppchefsnivå

KAPITEL 11

Tjänsteställning för militär personal från gruppchefs- t. o. m. bataljonschefsnivå

I detta kapitel redovisar utredningen sina överväganden och förslag rörande tjänsteställning för militär personal i gruppchefs-, troppchefs-, plutonchefs-, kompanichefs- och bataljonschefsnivåerna. Tjänsteställning för musik- och hemvärnspersonal samt pensions- och förtidsavgången personal som inträtt i reserv behandlas dock i senare sammanhang.

Utredningen utgår vid sina överväganden — av skäl som har redovisats i kapitlen 9 och 10 — huvudsakligen från befälsuppgifter i *krigsorganisationen* vid armén.

Först *inventeras* och *skiktas nivåvis* typbefattningar inom vederbörlig befälsgrupp. Därefter *rangeras sinsemellan samtliga befälsgruppers typbefattningar* i varje kompetensnivå, vilket grundas på en befattningsvärdering mot bakgrund av den för placering i krigsbefattning kompetensgivande obligatoriska utbildningens mål och omfattning. På så sätt erhålls en skala av inbördes ordnade befattningar i vilken varje »steg» inte nödvändigtvis behöver markeras med särskild tjänstegrad.

Utredningen vill emellertid inte utesluta att det av andra än krigsorganisatoriska skäl kan finnas behov av tjänstegrader för såväl yrkesbefäl som värnpliktsbefäl. Synpunkter härpå behandlas särskilt sedan krigsorganisationens typbefattningar har inventerats och rangerats. Även de på dessa grunder framtagna befattningarna inplaceras i tidigare nämnd ordningsföljd.

Först sedan sålunda ett på såväl krigsorganisatoriska som andra faktorer grundat underlag för bedömning av gradbehovet har framtagits behandlas slutligen tjänstegraderna och dessas benämningar. Härvid undersöker utredningen främst huruvida likartade och näraliggande typbefattningar i den inbördes ordningsföljden utan alltför stora olägenheter kan ges samma tjänsteställning.

Under såväl rangering som överväganden rörande tjänstegraderna och dessas benämningar strävar utredningen efter att enligt sina direktiv beakta de aktiva befälsgruppernas speciella kompetens och ta tillbörlig hänsyn till reservbefälets och det värnpliktiga befälets speciella förhållanden.

Innan utredningen behandlar tjänstegradernas benämningar betecknas graderna vid behov för enkelhetens skull efter typbefattning (t. ex. »kompanichefsgrad»). För att skilja mellan gällande gradbenämningar och de av utredningen övervägda eller föreslagna, har de senaste kursiverats.

Typbefattningar i krigsorganisationen

Inventering

Yrkeskarriärens befälsgrupper

Yrkesunderbefälet krigsplaceras i typbefattningen *troppchef* (= plutonchefs ställföreträdare). Kompetens härför nås efter godkänd instruktörsskola I (IS I). Utbildningen vid instruktörsskola II (IS II) syftar närmast till att befästa och öka nämnda kompetens. För krigsplacering som kompanikvartermästare krävs att vederbörande har genomgått särskild kvartermästarkurs (UbefS).

Yrkesunderbefälets kvartermästarutbildning medför en kvalitetsmässigt högre kompetens än vad som erfordras i troppchefsbefattningen. Kvartermästarutbildat underbefäl är nämligen enligt befälsordningen avsett för krigsplacering såsom kvartermästare vid de viktigaste kompanienheterna. Utredningen har därför funnit anledning att utöver troppchefsbefattningen för yrkesunderbefälet även räkna med typbefattningen *kvartermästare* inom nivå T.

Yrkesunderofficerens utbildning syftar till krigsplacering i typbefattningarna *kompanichef* och *kompanichefs ställföreträdare*, för vilket han uppnår kompetens efter genomgången truppslagsunderofficersskola (UOS) och därefter fullgjord två å tre års praktisk tjänstgöring vid trupp. Under utbildningstiden är dock underofficeren lämpad för krigsplacering som *plutonchef*. Kompetens härför uppnår han efter examen vid arméns underofficersskola (AUS).

Efter examen vid krigsskolan (KS ÄK) är officeren lämpad för placering i typbefattningen *bataljonsadjutant* (innefattande även chef för »specialpluton» såsom t. ex. spanings- eller jägarpluton). Efter genomgången truppslagsofficersskola (OS) är han tillräckligt utbildad för att kunna krigsplaceras som *kompanichefs ställföreträdare*. För att nå kompetens som *kompanichef* i fält behöver han ytterligare ca tre års praktisk tjänstgöring vid trupp efter OS.

Officerens slutliga skolmässiga utbildning till fältbataljonschef äger rum vid militärhögskolans allmänna kurs (MHS AK). Fullständig kompetens för placering i typbefattningen *bataljonschef* — som även omfattar ställföreträdande bataljonschef — når han dock först efter några års praktisk tjänstgöring vid trupp efter MHS AK.

Värnpliktskarriärens befälsgrupper

Gruppchefsutbildningen (BefS) för underbefälsuttagna värnpliktiga ger kompetens för krigsplacering i endera av typbefattningarna *gruppchef* eller *gruppchefs ställföreträdare*.

Underofficersuttagna värnpliktiga blir efter godkänd plutonchefsskola (PCS) lämpade för krigsbefattning i typbefattningen *troppchef* (= plutonchefs ställföreträdare), som jämväl bör omfatta kompanikvartermästar- och stabsunderofficersbefattningar. Kompetens för krigsplacering i dessa senare befattningar nås av underofficersuttagna värnpliktiga, som i stället för plutonchefsskola har genomgått kvartermästar- resp. stabsunderofficersskola. Samtliga på detta sätt troppchefskompetenta värnpliktiga har undergått 15 månaders utbildning.

De kvartermästarbefattningar som sålunda har hänförs till typbefattningen troppchef är inte av samma art som de utredningen tidigare har inrymt i typbefattningen kvartermästare för yrkesunderbefälet.

1960 års befälsstatsdelegation har pekat på vakanserna inom yrkesunderbefälsgruppen och föreslagit att en för vissa kvartermästaruppgifter avsedd reservunderofficersgrupp skulle inrättas. Befälsstatsdelegationen anger därvid bl. a. följande motiv (stencilerat betänkande FöD 1966: 1 sid. 160).

»Av delegationen verkställda krigsorganisatoriska undersökningar har givit vid handen att till följd av ovannämnda vakansläge ett avsevärt antal *kvartermästarbefattningar vid i egentlig mening stridande kompanienheter (motsv.)*¹ icke kan besättas med aktiv befälspersonal. Värnpliktig personal måste ersätta bortfallet av det aktiva underbefälet. Det tidigare omnämnda kvalitativa innehållet i krigsorganisationen kan härigenom icke upprätthållas. Vissa förbands funktionsduglighet kan komma att äventyras. Delegationen anser därför, att krigsförbanden vid såväl infanteriet som övriga truppslag för angivna kvartermästarbefattningar måste disponera personal, vars kompetens i vad avser krigsbefattning är i det närmaste likvärdig med det aktiva underbefälets. — — —

En kompetens motsvarande dessa krav synes icke möjlig att delge värnpliktig personal inom den obligatoriska tjänstgöringsskyldighetens ram. Endast personal, som utöver ordinarie värnpliktsutbildning ålägges tjänstgöring och utbildning, kan göras tillräckligt skickad för ifrågavarande befattningar.»

För den föreslagna reservunderofficersgruppen finner utredningen med stöd av befälsstatsdelegationens överväganden anledning räkna med en särskild typbefattning inom nivå T — *kvartermästare*.

Officersuttagna värnpliktiga når kompetens för typbefattningen *plutonchef* efter godkänd kadettskola (KadS), vilket innebär sammanlagt 18 månaders (tidigare 21 månaders) utbildning.

För krigsplacering av värnpliktsbefäl i högre befattningar än plutonchef krävs principiellt reservofficersutbildning. Denna utbildning syftar redan från början till att ge eleverna kompetens för krigsplacering i typbefattningen *kompanichef*. Innan sådan kompetens nås av reservofficeren krävs

¹ Kurs. här.

av honom en på ett flertal år fördelad praktisk tjänstgöring vid trupp i form av krigsförbandsövningar m. m. Reservofficer, som har fullgjort utbildningens skolmässiga del (ROK I och II) och därefter en krigsförbandsövning är dock kompetent för krigsplacering i typbefattningen *kompanichefs ställföreträdare*.

Befälsgruppernas på krigsorganisationen baserade typbefattningar blir således följande.

Yrkesofficerare:	Bataljonschef	(nivå B)
	Kompanichef	(nivå K)
	Kompanichefs ställföreträdare	(»)
	Bataljonsadjutant	(nivå P)
Yrkesunderofficerare:	Kompanichef	(nivå K)
	Kompanichefs ställföreträdare	(»)
	Plutonchef	(nivå P)
Yrkesunderbefäl:	Kvartermästare	(nivå T)
	Troppchef	(»)
Reservofficerare:	Kompanichef	(nivå K)
	Kompanichefs ställföreträdare	(»)
Reservunderofficerare:	Kvartermästare	(nivå T)
Värnpliktiga officerare:	Plutonchef	(nivå P)
Värnpliktiga underofficerare:	Troppchef	(nivå T)
Värnpliktigt underbefäl:	Gruppchef	(nivå G)
	Gruppchefs ställföreträdare	(»)

Ordningsföljd

Ordningsföljden mellan typbefattningar inom en och samma befälsgrupp kan helt baseras på förhållandet att kompetens för placering i högre befattning nås efter hand som ytterligare utbildning har genomgåts. Vid en tjänsteställningsmässig rangering av samtliga typbefattningar — oavsett gruppstillhörighet — bör enligt utredningens mening följande principer följas.

1. Typbefattningarnas inbördes ordning inom resp. befälsgrupper bör inte ändras.

2. Typbefattningar inom en kompetensnivå bör medföra högre tjänsteställning än sådana inom lägre nivåer.

3. Chef bör ha högre tjänsteställning än sin ställföreträdare, varvid dock möjligheten att båda har samma tjänstegrad inte utesluts.

4. Skilda befälsgruppers likabenenämnda typbefattningar bör i princip medföra samma tjänsteställning. Enligt utredningens uppfattning kan dock avsteg härifrån motiveras. Sålunda medför skillnaderna i den kompetensgivande utbildningens omfattning för de olika befälsgrupperna sådana

variationer i kompetens för en och samma typbefattning att de i vissa fall bör komma till uttryck i tjänsteställningen.

Mot bakgrund av dessa principer granskas i fortsättningen typbefattningarna nivåvis. *Utredningen vill emellertid redan nu framhålla att det förhållandet att likabenämnda typbefattningar vid granskningen föreslås rangerade i viss inbördes ordningsföljd inte nödvändigtvis innebär att varje nyans av befattningsgruppen erfordrar särskilt benämnd tjänstegrad.* En eventuell åtskillnad i tjänsteställning kan åstadkommas på annat sätt, t. ex. genom att en befälsgrupp ges generellt företräde före annan befälsgrupp i samma tjänstegrad.

Bataljonschefs- och kompanichefsnivåerna

Nivå B omfattar endast en typbefattning — bataljonschef.

Nivå K omfattar typbefattningarna kompanichef och kompanichefs ställföreträdare för tre befälsgrupper — yrkesofficerare, yrkesunderofficerare och reservofficerare¹.

Mot bakgrund av omfattningen av utbildningen till krigsbefattning bör enligt utredningens mening principiellt yrkesunderofficerarnas och reservofficerarnas *kompanichef* i nu nämnd ordning rangeras efter kompanichef ur yrkesofficersgruppen.

Även mellan typbefattningarna *kompanichefs ställföreträdare* bör med samma motivering motsvarande ordning gälla.

Utredningen återkommer senare till de problem som uppstår till följd av att yrkesunderofficerare till skillnad från de båda andra befälsgruppernas personal uppnår kompetens för bägge typbefattningarna i kompanichefsnivån vid ett och samma tillfälle under sin utbildning. Detta sker nämligen efter två å tre års praktisk tjänstgöring vid trupp efter genomgången UOS.

Ordningsföljden mellan typbefattningarna bör således bli:

Nivå B: Bataljonschef

Nivå K: Kompanichef (yrkesofficerare)

» (yrkesunderofficerare)

» (reservofficerare)

Kompanichefs ställföreträdare (yrkesofficerare)

» » (yrkesunderofficerare)

» » (reservofficerare)

Plutonchefsnivån

Nivå P omfattar typbefattningar för tre befälsgrupper — yrkesofficerare, yrkesunderofficerare och värnpliktiga officerare.

Utbildningen till värnpliktsbefälets plutonchefsbefattning kan enligt utredningens mening inte anses vara av samma kvalitet som yrkesbefälets plu-

¹ De värnpliktiga officerare som når kompetens för placering i typbefattning inom nivå K behandlas i detta sammanhang som reservofficerare.

tonchefsutbildning. Av denna anledning bör värnpliktsbefälets typbefattning *plutonchef* rangeras efter yrkesbefälets.

Av yrkesbefälets båda typbefattningar är officersbefattningen — *bataljonsadjutant* — den mest kvalificerade krigsbefattningen inom nivån.

Ordningsföljden mellan typbefattningarna bör således bli:

Bataljonsadjutant	(yrkesofficerare)
Plutonchef	(yrkesunderofficerare)
Plutonchef	(värnpliktiga officerare).

Troppchefs-nivån

Nivå T omfattar typbefattningar för tre befälsgrupper — yrkesunderbefäl, reservunderofficerare och värnpliktiga underofficerare.

Av befälsstatsdelegationens tidigare citerade motiv framgår att reservunderofficersgruppen skall utgöras av »personal, vars kompetens i vad avser krigsbefattning är i det närmaste likvärdig med det aktiva underbefälets». Detta talar för att, om någon skillnad skall göras mellan de båda typbefattningarna *kvartermästare*, bör yrkesunderbefälet rangeras före reservunderofficerarna. Däremot bör enligt utredningens mening *kvartermästare* (reservunderofficer) gå före *troppchef*.

Av de båda typbefattningarna *troppchef* bör yrkesunderbefälets rangera före värnpliktsbefälets — även om kompetensen för krigsplacering torde vara ungefär likvärdig. Yrkesunderbefälets ca sju månader längre utbildning inrymmer emellertid även utbildning för fredsuppgifter, vilket motiverar ett företräde för dessa.

Ordningsföljden mellan typbefattningarna bör således bli:

Kvartermästare	(yrkesunderbefäl)
Kvartermästare	(reservunderofficerare)
Troppchef	(yrkesunderbefäl)
Troppchef	(värnpliktiga underofficerare)

Gruppchefs-nivån

Nivå G omfattar typbefattningar för endast en befälsgrupp — värnpliktigt underbefäl — varför ordningsföljden mellan dessa givetvis bör bli:

Gruppchef
Gruppchefs ställföreträdare

Sammanfattning

De av krigsorganisatoriska skäl erforderliga typbefattningarna och dessas inbördes ordningsföljd framgår av bild 11: 1. Av bilden framgår även kompetensgivande obligatorisk utbildning till befattningarna.

Nivå	Akt.off	Akt.uoff	Akt.ubef	Resoff	Resuoff	Vpl off	Vpl uoff	Vpl ubef
B	<i>Batch</i> (MHS AK + några år)							
K	<i>Kompch</i> (OS + 3 år)	<i>Kompch</i> (UOS + 2—3 år)		<i>Kompch</i> (1. tjgper)				
	<i>Kompch</i> <i>stf</i> (OS)	<i>Kompch</i> <i>stf</i> (UOS + 2—3 år)		<i>Kompch</i> <i>stf</i> (ROK)				
P	<i>Batadj</i> (KS ÅK)	<i>Plutch</i> (AUS)				<i>Plutch</i> (KadS)		
T			<i>Kvm</i> (UbetS)		<i>Kvm</i> (Kompl. utb)		<i>Troppch</i> (PCS)	
			<i>Troppch</i> (IS I)					<i>Gruppch</i> (BefS)
G								<i>Gruppch</i> <i>stf</i> (BefS)

Bild 11: 1

Synpunkter på gradbehov mot bakgrund av andra än krigsorganisatoriska skäl

Värnpliktskarriären

Frivillig befälsutbildning

Av intresse vid bedömning av gradbehovet med hänsyn till frivillig befälsutbildning är endast den utbildning inom FBU, som benämns befördringskurser (Bk). Utredningen vill därvid först anmäla att kursernas gällande beteckningar efter tjänstegrader, t. ex. »fanjunkarkurs» (Bk Fj), från utredningens synpunkt är mindre lämpliga. Kurserna bör i stället benämnas efter utbildningsmålet, t. ex. »kvartermästarkurs».

Utredningen anser sig kunna utgå från att det inom FBU framdeles kan anordnas befattningsinriktad befördringsutbildning av principiellt två huvudtyper. Utbildningen kan syfta antingen till krigsplacering i typbefattning i närmast högre kompetensnivå, eller till en ökad kompetens för krigsplacering i innehavd befattning. Den förra typen av utbildning är den egentliga befördringsutbildningen. Utredningen förutsätter att denna ges ett innehåll som i stort överensstämmer med motsvarande kompetensgivande obligatoriska utbildning. Sådan utbildning bör då ge kompetens för krigsplacering i de typbefattningar som tidigare har redovisats. Denna typ av frivillig befälsutbildning påverkar således inte behovet av tjänstegrader.

Den utbildning av mera begränsad — men dock kvalificerad — art, som skulle syfta till en ökad kompetens i innehavd krigsbefattning, kan däremot tänkas motivera ett särskilt behov av grader inom vederbörliga kompetensnivåer. Av främst psykologiska och rekryteringsfrämjande skäl finner utredningen det lämpligt att närmare överväga att värnpliktsbefäl med sådan kvalificerad frivillig befälsutbildning skall kunna nå en högre grad inom samma kompetensnivå. Utbildningen kan tänkas anordnad för de värnpliktiga befälsgrupperna inom nivåerna P, T och G. Härav föranledda variationer av tidigare redovisade typbefattningar benämns *plutonchef-FBU*, *troppchef-FBU* resp. *gruppchef-FBU*.

Beträffande inplacering av nämnda befattningsvarianter i typbefattningarnas inbördes ordningsföljd (bild 11:1) vill utredningen framhålla följande.

Gruppchef-FBU rangeras över gruppchef i nivå G.

Troppchef-FBU bör rangeras före de båda troppchefsbefattningarna. Att han bör gå före även yrkesbefälets troppchef motiveras inte så mycket av den frivilliga befälsutbildningens omfattning som av psykologiska skäl. De värnpliktiga underofficerare, som genom frivillig utbildning når befattningsvarianten troppchef-FBU, torde vara avsevärt äldre till levnadsåldern än det nyutnämnda yrkesunderbefälet (troppchef). Så snart som sex år efter första anställning som underbefäl beräknas yrkesmannen nå kvartermästarbefattningen och därmed definitivt rangeras före värnpliktsbefälet. Med denna ordning bör enligt utredningens mening psykologiskt betingade

inte önskvärda motsättningar i tjänsteställningshänseende mellan de båda befälsgruppernas personal kunna undvikas.

Plutonchef-FBU bör inplaceras över värnpliktsbefälets plutonchef men under yrkesbefälets. Enligt utredningens mening är inte värnpliktsbefälets plutonchefsutbildning — inte ens kompletterad med frivillig utbildning av gällande omfattning — av samma kvalitet som yrkesbefälets. Utredningen vill emellertid inte utesluta att plutonchef-FBU av andra — bl. a. psykologiska och rekryteringsfrämjande — skäl skulle kunna inplaceras i höjd med yrkesbefälets plutonchef. Till detta återkommer utredningen i senare sammanhang.

Reservunderofficerare

1960 års befälsstatsdelegation har föreslagit (stencilerat betänkande FöD 1966:1 sid. 168) att för reservunderofficersgruppen bör gälla principiellt samma bestämmelser rörande tjänstgöring m. m. som för t. ex. reservofficerare. Tjänstgöringsskyldigheten skall alltså fördelas på två tjänstgöringsperioder i enlighet med reservbefälskungörelsen (SFS 1962:309).

För reservofficerare inträffar en tjänstgöringsförändring i och med andra tjänstgöringsperiodens början (vid 37 års ålder) genom placering i högre typbefattning. Utredningen har övervägt ett liknande förhållande för reservunderofficerare. Av psykologiska och rekryteringsfrämjande skäl anser utredningen att reservunderofficerare bör erhålla en högre grad efter fullgjord första tjänstgöringsperiod. En sådan grad kan emellertid inte förenas med någon ny typbefattning eftersom kompetensen för krigsplacering formellt är oförändrad. Man kan emellertid anse att första tjänstgöringsperioden i likhet med frivillig befälsutbildning — som utredningen tidigare har berört — medför en ökad kompetens för placering i innehavd befattning. Utredningen vill därför för reservunderofficerare införa en befattningsvariant, *äldre kvartermästare*, som skulle inplaceras över kvartermästarbefattningen.

För att äldre yrkesunderbefäl — med högre kvalitet i kvartermästarkompetens — skall bibehålla sin ställning före äldre reservunderofficerare bör även för dessa en sådan befattningsvariant (äldre kvartermästare) införas, varvid yrkesbefälet rangeras före reservbefälet. Yrkesunderbefälet borde kunna nå befattningsvarianten äldre kvartermästare vid normalt 35 års ålder, dvs. efter ca 14 års tjänst som underbefäl. Det rör sig då närmast om en motsvarighet till dagens rustmästargrad.

Yrkeskarriären

Yrkesofficerare och -underofficerare

Vissa yrkesunderofficerare kan efter genomgången specialutbildning i 40-årsåldern placeras i administrativ tjänst eller förvaltningstjänst inom

fredsorganisationen (förvaltare). Oftast kommer de därvid att krigsplaceras i liknande (samma) befattning.

Sådan specialutbildning innebär en kompetensökning och att vederbörande kan användas inom ett tjänsteområde, som inte formellt omfattas av befälsgruppens allmänna uppgifter enligt befälsordningen. Tillsättning av tjänsterna sker efter urval grundat på särskild bedömning. Utredningen har därför funnit anledning att för dessa specialutbildade underofficerare räkna med en variant av kompanichefsbefattningen, kallad *urval*.

I urvalsbefattningen kan eventuellt även inrymmas andra liknande »förste-tjänster» som tillsätts efter urval. Till sådana tjänster hör s. k. truppförvaltare. Utredningen utgår beträffande dessa från att specialutbildning motsvaras av mångårig mycket väl vitsordad erfarenhet av trupputbildning.

Urvalsbefattningen tillhör nivå K. Här aktuell specialutbildning motiverar inte att innehavaren av befattningen i kompetenshänseende kan jämföras med bataljonschef. För bataljonschefskompetens fordras, som framgår av tidigare redovisning, genomgång av MHS AK samt därefter några års praktisk tjänstgöring. Trots att underofficeren i urvalsbefattning har oförändrad kompetens för krigsplacering som kompanichef, finner utredningen det dock rimligt att han i princip rangeras före övriga kompanichefer. Utredningen har dock funnit att ifrågakvarande underofficer inte bör inplaceras före officerare med genomgången skolmässig bataljonschefsutbildning (MHS AK). Av denna anledning räknar utredningen med en befattningsvariant för officersgruppen, kallad *kompanichef-MHS*, avsedd för officerare med genomgången MHS AK men utan erforderlig praktisk tjänstgöring för placering i bataljonschefsbefattning.

Yrkesunderbefäl

För underbefälet förekommer f. n. inte egentlig urvalsbefordran. I olika sammanhang har åsikter framförts att en sådan möjlighet borde skapas. Organisatoriskt underlag härför torde saknas. Vid 1966 års löneförhandlingar har dock överenskommit om en högre underbefälslön främst avsedd för kompaniadjudanter och motsvarande befattningshavare.

Om en »urvalsgrad» för underbefälsgruppen sedermera skall skapas bör den enligt utredningens mening avses enbart för underbefäl som placeras i sådana särskilt angivna fredsbefattningar för vilka krävs synnerligen väl vitsordad tjänstgöring och utbildning. Det torde röra sig om ett fåtal befattningar per regemente.

För att tillgodose ett eventuellt kommande behov av en sådan tjänstegrad räknar utredningen fortsättningsvis även för yrkesunderbefälet med en befattningsvariant, kallad *urval* och inplacerad som högsta befattning i nivå T.

Sammanfattning

Av utredningen framtagna typbefattningars och befattningsvarianters inbördes ordningsföljd framgår av bild 11:2, vilken får tjäna som underlag för fortsatta överväganden rörande tjänstegrader och dessas benämning.

Nivå	Akt.off	Akt.uoff	Akt. ubef	Resoff	Resuoff	Vpl off	Vpl uoff	Vpl ubef
B	<i>Batch</i>							
K	<i>Kompch-MHS</i>							
		<i>Urval</i>						
	<i>Kompch</i>	<i>Kompch</i>		<i>Kompch</i>				
	<i>Kompch stf</i>	<i>Kompch stf</i>		<i>Kompch stf</i>				
P	<i>Batadj</i>							
		<i>Plutch</i>				<i>Plutch-FBU</i> <i>Plutch</i>		
T			<i>Urval</i>					
			<i>Äldre kvm</i>		<i>Äldre kvm</i>			
			<i>Kvm</i>		<i>Kvm</i>			
			<i>Troppch</i>				<i>Troppch-FBU</i>	
G							<i>Troppch</i>	
								<i>Gruppch-FBU</i> <i>Gruppch</i>
								<i>Gruppch stf</i>

*Bild 11: 2***Gradbenämningar och metoder för att bestämma tjänsteställning**

Före närmare överväganden rörande gradbenämningar m. m. vill utredningen i korthet erinra om de tjänstegrader som i dag används för de typ-

befattningar och befattningsvarianter, som har behandlats i föregående avsnitt.

I följande tabell (bild 11: 3) angivna tjänstegrader motsvarar i stort typbefattningarna och befattningsvarianterna inom nivåerna B—G.

Nivå	Typbefattning (variant)	Nuvarande tjänstegrad
B	<i>Batch</i>	Kapten
K	<i>Kompch-MHS</i>	Löjtnant (äldre)/Kapten
	<i>Urval</i> (yrkesuoff)	Förvaltare
	<i>Kompch</i> (yrkesoff)	Löjtnant (äldre)
	<i>Kompch</i> (yrkesuoff)	Fanjunkare
	<i>Kompch</i> (resoff)	Kapten
	<i>Kompch stf</i> (yrkesoff)	Löjtnant
	<i>Kompch stf</i> (yrkesuoff)	Fanjunkare
	<i>Kompch stf</i> (resoff)	Löjtnant
P	<i>Baladj</i>	Fänrik
	<i>Plutch</i> (yrkesuoff)	Sergeant/Fanjunkare
	<i>Plutch-FBU</i>	Löjtnant
	<i>Plutch</i> (vpl off)	Fänrik
T	<i>Urval</i> (yrkesubef)	—
	<i>Äldre kum</i> (yrkesubef)	Rustmästare
	<i>Äldre kum</i> (resuoff)	(Fanjunkare)
	<i>Kum</i> (yrkesubef)	Överfurir
	<i>Kum</i> (resuoff)	(Sergeant)
	<i>Troppch-FBU</i>	Fanjunkare
	<i>Troppch</i> (yrkesubef)	Furir
	<i>Troppch</i> (vpl uoff)	Sergeant
G	<i>Gruppch-FBU</i>	Furir
	<i>Gruppch</i>	Korporal
	<i>Gruppch stf</i>	Vicekorpral

Bild 11: 3

Allmänt

För ställningstaganden rörande gradbenämningar m. m. vill utredningen framhålla följande riktlinjer.

Gällande gradbenämningar är med få undantag *hävdudda och allmänt accepterade*. Det är enligt utredningens mening därför önskvärt att gällande benämningar i så stor utsträckning som möjligt används även i ett nytt tjänsteställningssystem.

Om möjligt bör gradbenämningarna dessutom äga *internationell anknytning*.

Nya benämningar har under de senaste åren ofta erhållits genom att befintliga titlar försetts med prefix eller suffix såsom t. ex. »Förste», »Andre», »av 1. graden (klassen)», »av 2. graden (klassen)». En militär titel bör vara språkligt lätthanterlig — lätt uttalbar i ordergivning e. d. Utredningen anser att de titlar som åstadkoms med nämnda prefix och suffix — även om dessa inte uttalas vid tilltal — knappast blir lätthanter-

liga. Man bör därför om möjligt undvika att nybilda titlar på angett sätt. I varje fall bör »Andre» och »av 2. graden» undvikas. Enligt utredningens mening kan i stället andra prefix såsom t. ex. »Över-» och »Stabs-» övervägas.

Antalet enskilda tjänstegrader bör om möjligt begränsas till i stort samma antal som f. n. finns.¹ Redan en begränsad ökning av antalet grader med skilda benämningar bedöms medföra risker för att eftersträvad enkelhet och klarhet i ett nytt tjänsteställningssystem kan gå förlorad och bli till men för systemets praktiska utnyttjande.

I remissyttranden över 1954 års befälsutrednings förslag till tjänsteställningsordning (jfr bild 8:1) framfördes bl. a. synpunkterna att grad och befattning bör sammanfalla och att samma titel i princip inte bör utnyttjas för olika befälsnivåer. Som tidigare har redovisats (kap. 9) är utredningens uppfattning densamma; i princip bör varje typbefattning motsvaras av en tjänstegrad. Härvid accepterar utredningen gällande huvudmetod att bestämma tjänsteställning nämligen att *högre tjänstegrad går före lägre*.

Det måste emellertid anses opraktiskt att varje enskild typbefattning och befattningsvariant, som återges i bild 11:3, skulle tilldelas egen tjänstegrad. Det bör påpekas att skillnaderna mellan enskilda befattningar (varianter) i bild 11:3 inte är lika stora över hela fältet. I vissa fall har nämligen en ganska obetydlig skillnad markerats blott för att man skulle erhålla en principiell ordningsföljd mellan befattningarna (varianterna). Utredningens fortsatta överväganden får därför formen av en undersökning huruvida *likartade och näraliggande typbefattningar och befattningsvarianter kan — utan alltför stora olägenheter i tjänsteställningshänseende — inrymmas i en och samma tjänstegrad*.

Enligt utredningens mening bör *varje tjänstegrad tilldelas egen gradbenämning*. Härvid utesluts dock inte möjligheten att viss personal i tjänstegraden (t. ex. ur flottan, ur kavalleriet, yrkesunderofficerare) kan bära annan titel.

Inom samma tjänstegrad bör i princip — liksom hittills — tjänsteställningen om möjligt bestämmas efter *tjänsteåldersberäkning*. Tjänsteåldern bör räknas från utnämningsdatum i graden, eftersom utnämningen enligt utredningens tidigare redovisade principer (kap. 9) bör ske så snart viss kompetens uppnåtts.

Utredningen har övervägt ett system i vilket tjänsteställning inom samma tjänstegrad i första hand skulle bestämmas av *grupptillhörighet*, t. ex. alla yrkesofficerare ges tjänsteställning före alla reservofficerare, som i sin tur ges tjänsteställning före alla värnpliktiga officerare i samma grad.

Ett sådant system är emellertid principiellt mindre lämpligt, bl. a. med hänsyn till — i nämnda exempel — de aktiva officerare som övergår i reserv och därmed skulle förlora tjänsteställning i förhållande till yngre

¹ Enligt TJK bil. 4:1 finns f. n. — inbegripet fältmarskalk — 19 tjänstegrader för befäl.

yrkesofficerare. Utredningen försöker därför — med följande undantag — undvika »grupptillhörighetsmetoden».

Av psykologiska skäl, som närmare har redovisats i kapitel 1, har utredningen funnit det angeläget att värnpliktigt befäl har samma gradbenämningar som yrkesbefälet. Enligt utredningens sätt att se innebär detta att värnpliktsbefälet bör tillhöra samma tjänstegrader som yrkesbefälet. Värnpliktig personal har emellertid i jämförliga typbefattningar (varianter) lägre grundkompetens än både yrkes- och reservpersonal. Med anledning härav finner utredningen att *värnpliktigt befäl bör — liksom hittills — oavsett utnämningsdatum räkna tjänsteställning efter fast anställd personal i samma tjänstegrad.*

Utredningen anser att »grupptillhörighetsmetoden» utom beträffande värnpliktig personal bör komma till användning främst för att bestämma tjänsteställning mellan militär personal i samma tjänstegrad och med samma utnämningsdatum.

Bataljonschefs-, kompanichefs- och plutonchefsnivåerna

Tjänstegrader

Det ligger nära till hands att typbefattningarna kompanichef i de tre befälsgrupper där dessa förekommer tillsammans utgör en tjänstegrad. Likaså bör befattningarna för kompanichefs ställföreträdare kunna utgöra en tjänstegrad. Trots risk för viss »orättvisa» bedöms kompetensskillnaderna inte vara större än att tjänsteåldersberäkning kan användas inom nämnda grader. Ett väsentligt motiv härför är att utredningen, som tidigare har framhållits, av psykologiska skäl finner det angeläget att gällande nära anknytning mellan reservofficerarnas och yrkesofficerarnas grader bibehålls.

Beträffande yrkesunderofficerarnas typbefattningar kompanichef och kompanichefs ställföreträdare föreligger — som utredningen tidigare har antytt — vissa svårigheter att med ledning av genomgången kompetensgivande utbildning jämföra dessa med andra likartade typbefattningar inom nivå K. Underofficeren blir nämligen efter genomgången UOS samt två å tre års praktisk tjänstgöring vid trupp efter UOS — vid normalt 31—32 års ålder — lämpad för krigsplacering som antingen kompanichef eller kompanichefs ställföreträdare. Som jämförelse kan nämnas att såväl yrkesofficerare som reservofficerare uppnår kompanichefs- och ställföreträdar-kompetens vid två skilda tidpunkter under utbildningen. Vidare kan nämnas att underofficeren blir lämpad att leda utbildning av pluton i fred fyra år efter genomgången UOS, dvs. vid normalt 33 års ålder. Yrkesofficerarna når denna fredskompetens efter genomgången OS. Jämförelsen mellan officerare och underofficerare i vad gäller tidpunkter då krigs- och fredskompetens uppnås kan åskådliggöras på sätt som framgår av bild 11:4.

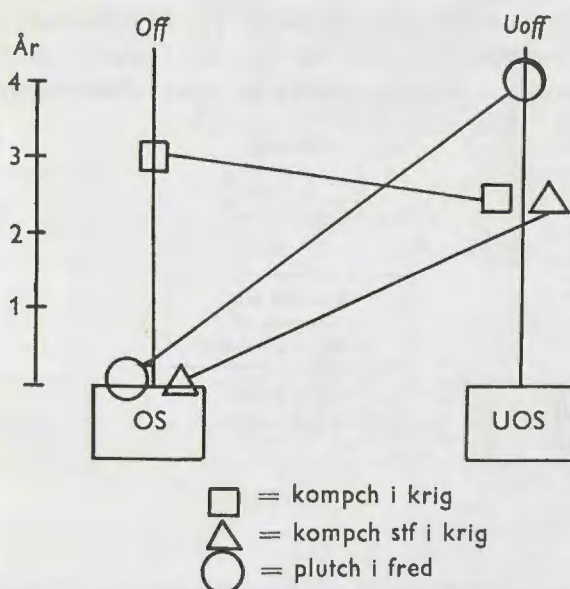

Bild 11: 4

Att införa två grader — en högre för den kompanichefskompetente underofficeren och en lägre för den ställföreträdarkompetente — som motsvarigheter till yrkes- och reservofficerarnas grader bedömer utredningen som en framkomlig väg endast om två till tiden skilda beföringstillfällen kan motiveras.

Att, som visas i bild 11: 5, gradmässigt splittra underofficersgruppen vid kompetenstillfället ($UOS + 2-3$ år) anses olämpligt. Vissa underofficerare — de kompanichefskompetenta — skulle då aldrig tillhöra (den lägre) ställföreträdargraden. Underofficersgruppens inbördes tjänstställning i fredsorganisationen skulle därvid förryckas.

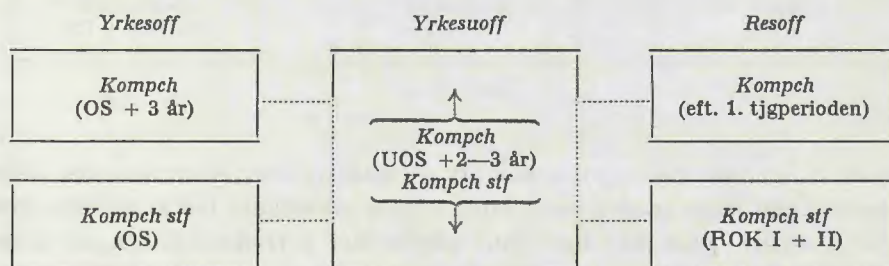

Bild 11: 5

Att, som framgår av bild 11: 6, införa en särskild underofficersgrad mellan yrkes- och reservofficerarnas kompanichefs- och ställföreträdargrader

synes inte heller vara lämpligt eftersom väl kvalificerade kompanichefs-kompetenta yrkesunderofficerare därvid alltid skulle få tjänsteställning efter även de yngsta kompanicheferna ur reservofficersgruppen.

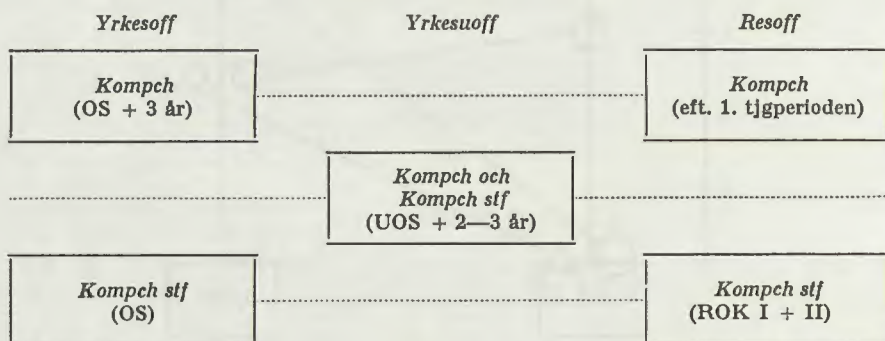

Bild 11: 6

Utredningen har därför ansett sig böra konstruera två beföringstillfällen sålunda. Den grad som motsvarar officerarnas kompanichefs ställföreträdare skulle underofficeren uppnå två år efter UOS. Den högre graden skulle han nå fyra år efter UOS, dvs. när han uppnått fullständig kompetens för såväl freds- som krigsuppgifter. I de båda graderna, vilka framgår av bild 11: 7, skulle i förhållande till yrkes- och reservofficerare tjänsteställningen bestämmas efter tjänsteåldersberäkning.

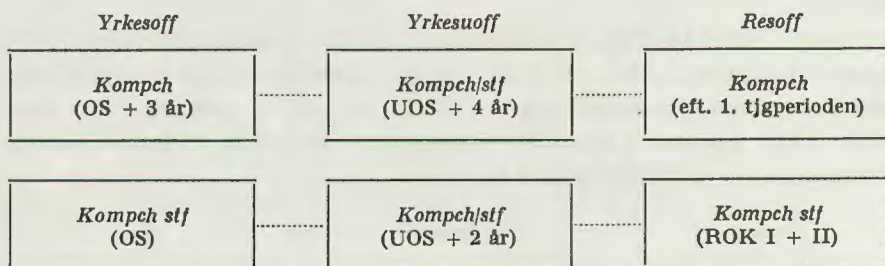

Bild 11: 7

Ovan skisserade lösning innebär att en underofficer efter fem års tjänst utnämns i den lägre graden samt efter endast ytterligare två år i nästa grad. I denna senare grad har han som plutonchef i fredsutbildningen högre tjänsteställning än de tre årskullar fredsplutonchefer ur yrkesofficersgruppen, som ännu inte nått den högre graden. Trots dessa olägenheter är utredningen beredd att använda denna lösning i sina fortsatta överväganden.

Av plutonchefsnivåns typbefattningar kan enligt utredningens mening principiellt inte någon sammanslagning ske. Kompetensskillnaderna mellan

bataljonsadjutanten och underofficerarnas plutonchef samt mellan den sistnämnde och värnpliktsbefälets plutonchef är av sådan art att de bör komma till uttryck i skilda tjänstegrader. Tjänsteåldersberäkning bör alltså inte förekomma.

Officersutbildningen bedöms vara av sådan kvalitet — bl. a. i fråga om allmän taktisk skolning och utbildning till fredsuppgifter — att typbefattningen bataljonsadjutant snarare borde jämföras med yngre kompanichefs ställföreträdare ur reservofficersgruppen. För att underofficerare skall nå bataljonsadjutantsbefattning krävs övergång till officersgruppen via KS ÅK efter underofficersexamen vid AUS.

Liknande kvalitetsskillnad torde föreligga mellan yrkesbefälets och värnpliktsbefälets plutonchefer. Med regeln att värnpliktigt befäl alltid räknar tjänsteställning efter aktivt befäl i samma grad finns inte hinder mot att de båda plutonchefsbefattningarna formellt anses tillhöra samma tjänstegrad.

Även plutonchefen-FBU borde enligt utredningens tidigare överväganden rangeras efter underofficeren. I detta hänseende är dock utredningen av psykologiska skäl beredd att låta den värnpliktige officeren placeras i samma tjänstegrad som den nyssnämnde yrkesofficeren. Tjänsteåldersberäkning blir inte aktuell eftersom »grupptillhörighetsregeln» bör gälla. Däremot kommer plutonchefen-FBU att räkna tjänsteställning före den nyutnämnde underofficeren, vilket är en nackdel som utredningen dock bedömer kunna accepteras.

Det kommer sannolikt att dröja minst lika många år för den värnpliktige plutonchefen att nå befattningen plutonchef-FBU som det tar för underofficeren att nå kompanichefs ställföreträdargraden. Underofficeren behåller på så sätt sin tjänsteställning före den samtidigt utnämnde värnpliktige officeren.

Befattningsvarianten kompanichef-MHS bör med tidigare redovisad motivering placeras före underofficerarnas urvalsbefattning. För att hålla antalet grader inom rimliga gränser överväger utredningen att låta de båda befattningarna utgöra samma tjänstegrad varvid tjänsteåldersberäkning skulle tillämpas. Detta har den nackdelen att huvuddelen av de urvalsbefordrade underofficerarna efter tjänsteålder likväl får högre tjänsteställning än kompanichefer-MHS. De senare innehar nämligen graden endast några år. Jämfört med att inte införa någon grad för den MHS-utbildade kompanichefen innebär den skisserade lösningen emellertid att officeren efter genomgången MHS ÅK definitivt får tjänsteställning före alla icke urvalsbefordrade underofficerare samt av de urvalsbefordrade de som befordrats samtidigt med eller senare än yrkesofficeren.

Tjänstegraderna inom nivåerna B—P skulle således bli de som framgår av bild 11:8. Den lösning som bilden återger kallar utredningen — av skäl som redovisas senare — *grundalternativet*.

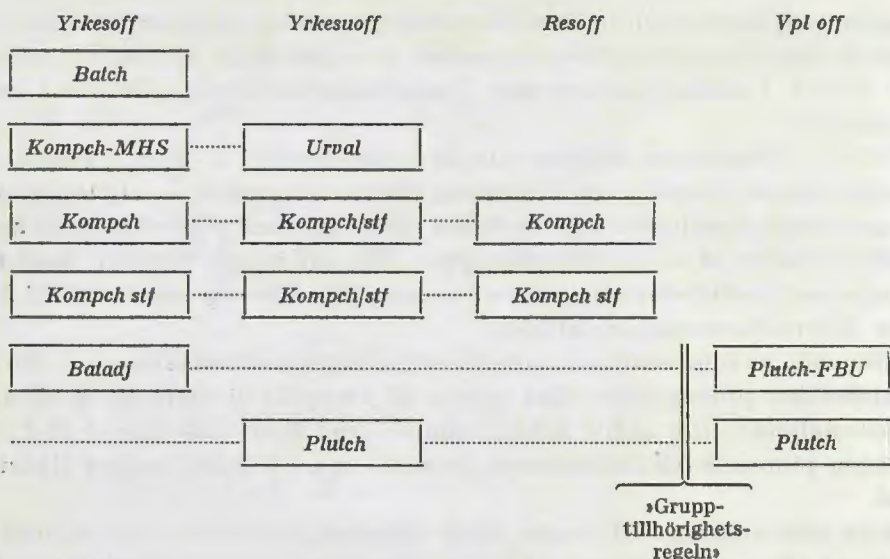

Bild 11: 8

Gradbenämningar

För yrkes- och reservofficerare kan i kompanichefsgraden benämningen *kaptän* användas, i ställföreträdaregraden *löjtnant*. Kaptens- och löjtnants-titlarna förknippas av tradition — även utomlands — med kompanichefs- och ställföreträdarbefattningarna. För reservofficerare används i dag tjänstegraderna kaptän och löjtnant. Underofficersgradernas benämningar behandlar utredningen senare i ett sammanhang.

Kaptän (av lat. capitaneus) betyder egentligen »ledare», »hövding» eller »hövitsman». Det senare var gradens benämning före omkr. 1615 då kaptensbenämningen infördes vid infanteriet. Under åren omkr. 1750—1815 fanns förutom kaptensgraden även *stabskaptän*. De båda kaptensgraderna benämndes 1815—1875 *förste resp. andre kaptän*.

Löjtnant (av franskans lieu tenant) betyder egentligen »ståthållare» eller »ställföreträdare» och infördes som officersgrad redan på 1500-talet. Under åren 1815—1875 användes *förste* och *andre löjtnant* som gradbenämningar.

Väljes benämningen *kaptän* för yrkesofficerarnas kompanichefsgrad följer därav att ny benämning måste sökas för bataljonschefsggraden (= dagens kaptän). Bataljonschefer har i äldre svenska befälsordningar benämnts *major*, vilket i stort sett även motsvarar bataljonschefsggradens benämning utomlands. Införande av titeln *major* för bataljonschefskompetent officer återspeglar utåt den höjning av yrkesofficerarnas uppgifter och därmed förenad utbildning som har förutsatts i 1960 års befälsordning. För att markera kompetensskillnad måste därvid dagens på grund av särskilda kvalifikationer urvalsbefordrade majorer (i nivå F) samtidigt ges annan gradbenämning. Till denna fråga återkommer utredningen i kapitel 12.

Major betyder egentligen »större» och har etymologiskt uppkommit ur benämningen på den äldste kaptenen: »capitaine major» (majorkapten eller kapten-major). Under 1800-talet utnyttjades vid regementena (befattnings-)benämningarna *förste* (eller *premiär-*), *andre* (eller *sekund-*) och *tredje major*. Förste majorens lön utnyttjades intill 1901 för överstelöjtnanten (överstens ställföreträdare).

För bataljonsadjutantsgraden och värnpliktsbefälets grader för plutonchef och plutonchef-FBU har utredningen övervägt den befintliga benämningen *fänrik* och de äldre titlarna *underlöjtnant* och *kornett*. För »FBU-graden» är även benämningen *överfänrik* tänkbar.

Underlöjtnant användes som benämning på lägsta officersgraden under åren 1835—1937 (vid armén).

Fänrik betyder egentligen »fanbärare» och har utnyttjats som benämning på lägsta officersgraden vid infanteriet sedan 1500-talet med undantag för åren 1835—1914.

Kornett var egentligen benämningen på standaret vid lätt kavalleri och överfördes som benämning på standarföraren (jfr *fänrik*). Titeln utnyttjades för lägsta officersgraden (motsvarande *fänrik*) vid rytteriet/kavalleriet från 1500-talet till 1835. Under 1940-talet användes titeln inom CFB ungdomsverksamhet.

(*Konduktör*, som egentligen betyder »ledare» var under 1600- och 1700-talen benämningen på lägsta officersgraden vid fortifikationen. Under 1800-talet — till 1875 — var det benämningen på högsta underofficersgraden inom samma kår.)

Utredningen har tidigare anmält att bataljonsadjutanten och plutonchefen-FBU trots vissa olägenheter skulle kunna ha samma tjänstegrad och att det är angeläget att värnpliktsbefälets grader om möjligt har samma benämningar som yrkesbefälets. Som följd härav erfordras för nu aktuella grader inom nivå P endast två titlar. (Underofficersgradens benämning behandlas senare.) Benämningen *kornett* finner utredningen mindre lämplig trots att den har haft en viss tradition. *Överfänrik* bedöms mindre lämplig i jämförelse med de kvarstående *fänrik* och *underlöjtnant*.

Enligt utredningens mening sker de minsta förändringarna i förhållande till dagens ordning om den numerärt största gruppen inom nivå P, värnpliktsbefälets plutonchefer, bibehåller benämningen *fänrik*. Titeln *underlöjtnant* skulle därvid kunna användas för högsta graden inom nivå P (bataljonsadjutant och plutonchef-FBU).

Utredningen är emellertid tveksam inför prefixet »under-» och har i samband med bedömning av dels underofficersgradernas benämningar — vilket redovisas senare — dels benämning på befattningsvarianten kompanichef-MHS övervägt att utnyttja benämningen *löjtnant* för bataljonsadjutantsgraden. Därvid skulle för kompanichefs ställföreträdare användas *förste löjtnant* och *förste kapten* för kompanichef-MHS trots utredningens principiella motvilja mot sådant prefix. Utredningen har avstått från benämningen *kaptenlöjtnant*.

Förste kapten och *förste löjtnant* har tidigare använts i Sverige, vilket har anmälts i samband med kaptens- och löjtnantstitlarna.

Kaptenlöjtnant användes som benämning för officersgrad mellan kapten och löjtnant (egentligen för löjtnant som uppehöll kaptensbefattningen vid överstens kompani) omkr. 1615—omkr. 1750.

Yrkesunderofficerarnas typbefattningar skulle med här skisserat tjänsteställningssystem ges gradbenämningar som motsvarar de övriga befälsgruppernas, dvs. *förste kapten*, *kapten*, (*förste*) *löjtnant* och *fänrik*. Utredningen anser sig dock i anslutning till sina direktiv böra utgå från de för underofficersgruppen gällande benämningarna.

För underofficersgruppen gällande benämningar är *förvaltare*, *fanjunkare* och *sergeant*.

Förvaltare tillkom som gradbenämning 1945. Dessförinnan hade den använts som befattningsbenämning, ursprungligen inom intendenturkåren.

Fanjunkare betyder egentligen »adlig fanbärare» och har använts som (högsta) underofficersgrad sedan 1837, då den slutligt ersatte fältväbelstiteln.

Sergeant betyder egentligen »(rätts-)tjänare» och har använts som benämning på underofficersgrad vid armén sedan omkr. 1615.

Av de gällande benämningarna finner utredningen i likhet med Svenska underofficersförbundet (jfr kap. 8) att titeln *sergeant* inte bör utnyttjas som gradbenämning för yrkesunderofficer. Utomlands används titeln närmast för att beteckna innehavare av — enligt hittillsvarande svensk terminologi — underbefälsbefattning. Benämningen bör enligt utredningens mening reserveras för tjänstegrad i nivå T. Av denna anledning bör nya benämningar för yrkesunderofficerarnas grader sökas kring titlarna *förvaltare* och *fanjunkare*.

Förvaltare bör även framdeles kunna användas som gradbenämning för urvalsbefordrade underofficerare. Utredningen utgår vidare från att *fanjunkare*-titeln bör utnyttjas för underofficerarnas plutonchefsgrad. Som variationer av sistnämnda titel har övervägts bl. a. *stabsfanjunkare*, *chefs-fanjunkare*, *överfanjunkare* och *förste fanjunkare*.

Utredningen finner det lämpligt med en viss analogi i benämningarna för befälsgruppernas innehavare av kompanichefs ställföreträdaregraden. Titlarna *förste löjtnant* resp. *förste fanjunkare* uppfyller, trots viss tveksamhet inför prefixet, en sådan strävan. För näst högsta underofficersgraden stannar utredningen inför benämningen *överfanjunkare*.

Grundalternativets gradbenämningar skulle således vara de som framgår av bild 11: 9.

Hur grundalternativet inverkar på tjänsteställningen för dagens subalternofficerare och underofficerare vid ett »normalinfanteriregemente» redovisas i *bilaga 12*.

I jämförelse med utredningens tidigare i detta kapitel redovisade bedömning av typbefattningarnas principiella ordningsföljd (jfr bild 11: 2) innebär grundalternativet att avsteg gjorts främst beträffande rangeringen av värnpliktsbefälets plutonchef-FBU. Vidare har utredningen ansett sig nöd-

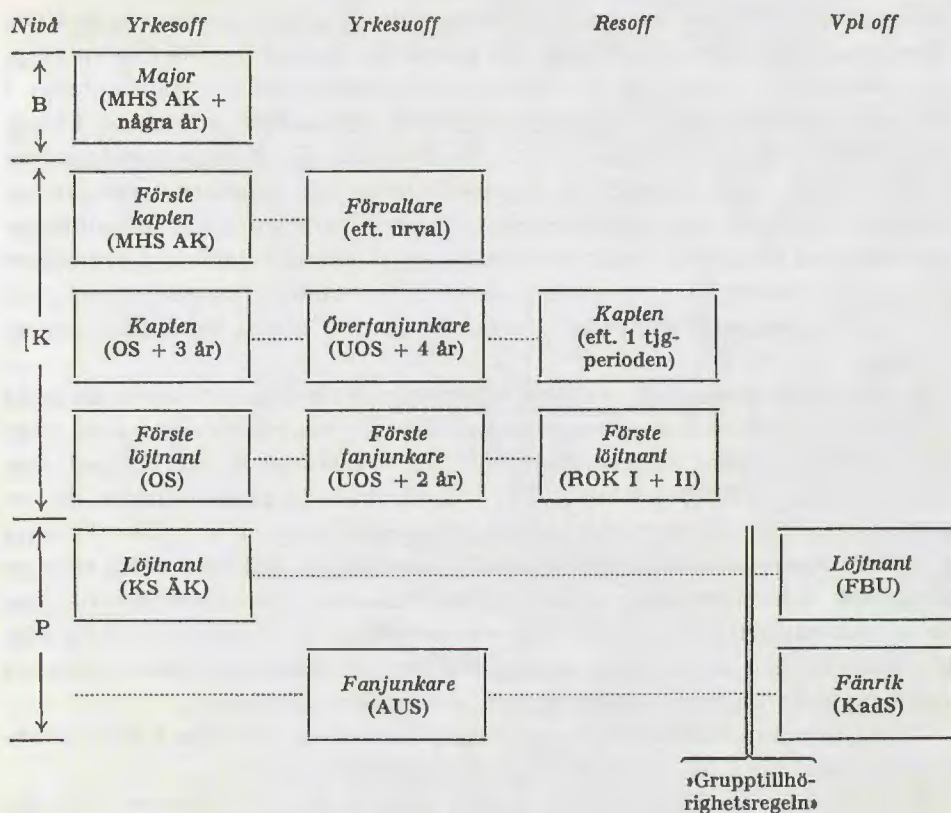

Bild 11: 9

sakad konstruera två till tiden skilda befordringstillfällen för yrkesunderofficerare i nivå K. Ordningen mellan personal ur de båda yrkesbefälsgrupperna med hänsyn till uppgifter i fredsorganisationen kommer inte till ett helt rättvisande uttryck i grundalternativet.

Här presenterad tjänsteställning utgör den lösning som enligt utredningens mening, trots att den i vissa stycken är en kompromisslösning, närmast ansluter sig till en sakligt grundad tolkning av 1960 års befälsordning. Lösningen kallas *grundalternativet* därför att utredningen vill använda den som underlag för försök till jämkningar i syfte att bl. a. åstadkomma ett mindre antal tjänstegrader och om möjligt undvika gradbenämningar av typen *förste kapten* (*löjtnant*, *fanjunkare*).

Jämkningsalternativ

Av särskilt intresse vid jämförelser enbart mellan yrkesunderofficerare och yrkesofficerare är den personal ur de båda grupperna som är lämplig för tjänst som plutonchefer i *fredsorganisationen*. Kompetens härför uppnås, som tidigare har redovisats (jfr bild 11:4), av officeren omedelbart efter

genomgången OS och av underofficeren fyra år efter genomgången UOS. Om dessa båda tidpunkter läggs till grund för befordran till *kaptän* resp. *överfanjunkare* skulle inte de båda yrkesbefälsgruppernas tjänstegrader i grundalternativet *förste löjtnant* och *förste fanjunkare* erfordras. Utredningen tar detta som utgångspunkt för fortsatta jämningsöverbäanden.

Beträffande den nyanställda reservofficeren (grundalternativets *förste löjtnant*) och den nyutnämnda yrkesofficeren (*löjtnant*) har utredningen överbäat två lösningar. I den *ena* lösningen skulle den inbördes ordningen bibehållas. Reservofficeren skulle emellertid benämnas *kaptänlöjtnant* eller — om han benämnades *löjtnant* — skulle yrkesofficeren benämnas *underlöjtnant*.

I den *andra* lösningen — vilken utredningen förordar — skulle de båda få samma grad — *löjtnant*. Detta innebär att reservofficeren, som trots 14 månader kortare militär utbildning än yrkesofficeren är lämpad som kompanichefs ställföreträdare, efter tjänsteäldersberäkning under de tre första åren som reservofficer räknar tjänsteställning efter yrkesofficerare med kompetens som bataljonsadjutant. Utredningen bedömer detta vara en olägenhet, som med hänsyn till reservofficerarnas tjänstgöringsrytm inte är av det allvarligare slaget. Sedan reservofficeren fullgjort en krigsförbandsövning och en särskild övning räknar han nämligen tjänsteställning (tjänsteälder) före alla *löjtnanter* ur yrkesofficersgruppen.

Värnpliktsgraden *löjtnant* enligt grundalternativet påverkas inte av ovanstående jämkning på grund av »grupptillhörighetsregeln».

För att undvika tjänstegraden *förste kaptän* har utredningen överbäat följande lösningar.

Enbart strykning av *förste kaptän* förstärker grundalternativets något missvisande ordning mellan yrkesofficerare och yrkesunderofficerare. Inte blott samtliga *förvaltare* utan även flera årgånger *överfanjunkare* skulle därvid räkna tjänsteställning (tjänsteälder) före yrkes-kaptener, som då även skulle omfatta MHS-utbildade officerare.

En strykning av grundalternativets *förste kaptän* bör således kombineras med annan åtgärd. Om samtliga yrkesofficerare-kaptener räknade tjänsteställning före annan personal i samma grad (*överfanjunkare* och reserv-kaptener) skulle en enligt 1960 års befälsordning mer korrekt ordning uppstå. Visserligen skulle med tidigare överbäad strykning av graden *förste löjtnant* på så sätt även tre årgånger icke kompanichefskompetenta officerare (men väl lämpade för plutonchefsuppgifter i fred) ges tjänsteställning före *överfanjunkare*. Denna nackdel kompenseras emellertid enligt utredningens mening av att *förvaltare* (utan formellt kompetenstillskott i här relevant hänseende) ges tjänsteställning före *kaptän* — t. o. m. MHS-utbildade sådana.

Ovan presenterade lösning innebär ett avsteg från utredningens allmänna strävan att undvika »grupptillhörighetsregeln» annorstädes än mellan

yrkesbefäl och värnpliktsbefäl. Avsteget bedöms emellertid som angeläget för att nå ett praktiskt tillämpbart och enkelt tjänsteställningssystem.

En annan lösning av »förste kaptens-frågan» kunde ha varit en tidigare befordran till *major* för yrkesofficerarna. Utredningen anser emellertid bestämt att en sådan lösning bör undvikas. Titeln *major* bör av princip knytas till bataljonschefskompetensen, vilken enligt 1960 års befälsordning uppnås tre år efter genomgången MHS AK.

Beträffande ordningen mellan *överfanjunkare* och reserv-kaptener har utredningen inte funnit skäl till införande av »grupptillhörighetsregel» mellan dessa. Båda gruppernas personal är i vad avser kompetens för krigsbefattning direkt jämförbara. Reservofficerarnas kompanichefs ställföreträdare (*löjtnant*) får dock alltid tjänsteställning efter yrkesunderofficerarnas motsvarighet (*överfanjunkare*), vilket kan sägas ge ett uttryck för den senares fredskompetens.

Jämkningsalternativets tjänstegrader och gradbenämningar framgår av bild 11:10. Alternativet innebär jämfört med grundalternativet att titlarna *förste kaptan*, *förste löjtnant* och *förste fanjunkare* kunnat strykas. Det innebär vidare att en för fredsuppgifter mera korrekt tjänsteställning mellan de båda yrkesbefälsgrupperna skapats, men att de yngsta reservoffice-

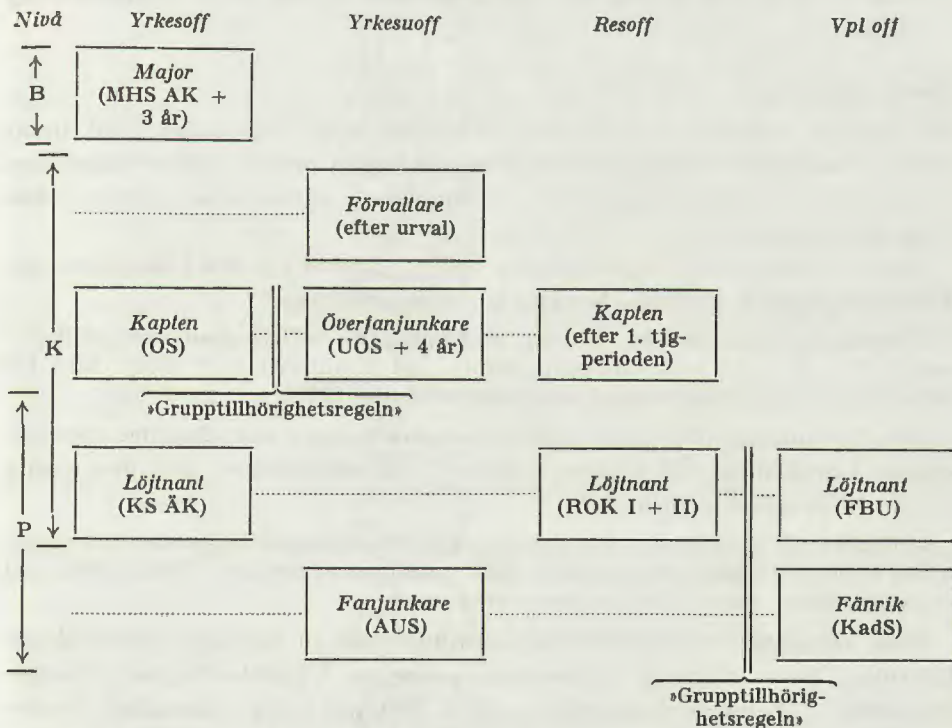

Bild 11: 10

rarna getts en principiellt felaktig tjänsteställning i förhållande till yrkesofficerarna.

Utredningen anser emellertid, trots de påvisade nackdelarna, jämningsalternativet vara det sammantaget lämpligaste och förordar detta som utredningens förslag till tjänsteställning för militär personal i nivåerna B—P.

Hur jämningsalternativet inverkar på tjänsteställningen för dagens subalternofficerare och underofficerare vid ett »normalinfanteriregemente» redovisas i *bilaga 12*.

Troppchefs- och gruppchefs nivåerna

Tjänstegrader

Utgående från yrkesunderbefälets typbefattningar och befattningsvarianter finner utredningen att det inom nivå T erfordras fyra tjänstegrader. Reservunderofficerare bör inneha samma tjänstegrader som yrkesbefäl i motsvarande typbefattningar. Tjänsteställningen dem emellan bör bestämmas genom tjänsteåldersberäkning.

För värnpliktiga underofficerare bör »grupptillhörighetsregeln» gälla, varför gruppens tjänstegrader kan vara desamma som de två lägsta yrkesbefälsgraderna.

Inom nivå G bör finnas tre tjänstegrader, en för varje typbefattning (variant).

Gradbenämningar

Av tidigare anförda skäl föreslås titeln *sergeant* förbehållas grad inom nivå T. Det mest lämpliga är enligt utredningens mening att benämningen avses för nivåns lägsta grad, vars innehavare i värnpliktskarriären redan i dag är sergeanter.

Någon av nivåns två högsta grader bedöms kunna ges den i dag inom underbefälsgruppen använda benämningen *rustmästare*.

Rustmästare användes bl. a. som benämning på officersgrad vid artilleriet under 1500-talet och som underofficerstitel vid infanteriet från omkr. 1615 till 1835. Benämningen återinfördes som underbefälstitel 1957.

Som benämning på övriga grader har utredningen övervägt dels benämningar i anslutning till titlarna *sergeant* och *rustmästare*, dels den gamla underofficersgraden *fältväbel*.

Fältväbel har använts som benämning på högsta underofficersgraden vid infanteriet sedan 1500-talet. Den ersattes 1837 med fanjunkaretiteln. Under 1940-talet användes titeln inom CFB ungdomsverksamhet.

Både *sergeant*- och *fältväbel*-benämningar har en viss internationell anknytning. Motsvarigheten till kvartermästare har i Tyskland graden Hauptfeldwebel, i Schweiz Feldweibel och i Finland (över-)fältväbel. Stabs-sergeanttiteln används exempelvis i USA, Storbritannien och Norge medan

översergeant används i Danmark och Norge. Benämningar motsvarande den danska »seniorsergent» och den franska »sergent-chef» bedöms mindre lämpliga för svenska förhållanden.

Benämningen *fältväbel* är den enda som har bakgrund i svensk tradition. Den är också en kort och lätt uttalad titel. Utredningen föreslår dock i konsekvens med föreslagna benämningar inom nivåerna P och K att gradbenämningar i anslutning till titlarna *sergeant* och *rustmästare* utnyttjas.

Enligt utredningens mening bör befattningsvarianten äldre kvartermästare benämnas *rustmästare*. Gradbenämningen används i dag för yrkesunderbefäl i just denna position. Urvals- och kvartermästargraderna kan därvid benämnas *överrustmästare* resp. *översergeant*.

Tjänstegraderna inom nivå T föreslås alltså bli de som framgår av bild 11:11. Det bör observeras att graden *överrustmästare* bör användas först sedan det på organisatoriska grunder konstaterats att ett behov av en kvalificerad urvalsgrad för yrkesunderbefälet föreligger.

Enligt utredningens mening bör gruppchefsbefattningen ges gradbenämningen *furir*, medan ställföreträdargraden bör benämnas *korpral*.

Furir — ursprungligen »furerare» har använts som underofficerstitel sedan 1500-talet till 1875. Den återinfördes som underbefälstitel 1914.

Korpral betyder egentligen »anförare» och har använts som manskapsgrad sedan 1600-talet.

Den variant av gruppchefsbefattningen som angetts som »gruppchef-FBU» kan för att markera innehavarens ökade kompetens inom nivån i konsekvens med föreslagna gradbenämningar i högre nivåer lämpligen benämnas *överfurir*.

Överfurir infördes som gradbenämning för underbefälet med 1942 års försvarsbeslut.

Övriga gradbenämningsfrågor

Utöver de militära tjänstegradernas »normala» benämningar förekommer i dag vid marinen och vid vissa truppslag inom armén särskilda — oftast traditionsbundna — titlar. Principiellt bör det enligt utredningens mening för att gynna ett enkelt system finnas så få sådana särbenämningar som möjligt. Strävan efter liknande förenkling tar sig f. ö. uttryck i att t. ex. skvadroner och batterier ombenämns till kompanier.

Benämningarna styckjunkare och konstapel¹ vid artilleriet och luftvärnet bör enligt utredningens mening i samband med ny innebörd av *fanjunkare*- och *korprals*-titlarna utgå.

Titeln *ryttmästare*² som beteckning för kaptensgraden vid kavalleriet bör kunna bibehållas så länge kavalleriet finns kvar som truppslag i organisationen.

¹ Benämningarna har utnyttjats sedan 1600-talet.

² Benämningen har utnyttjats sedan 1500-talet.

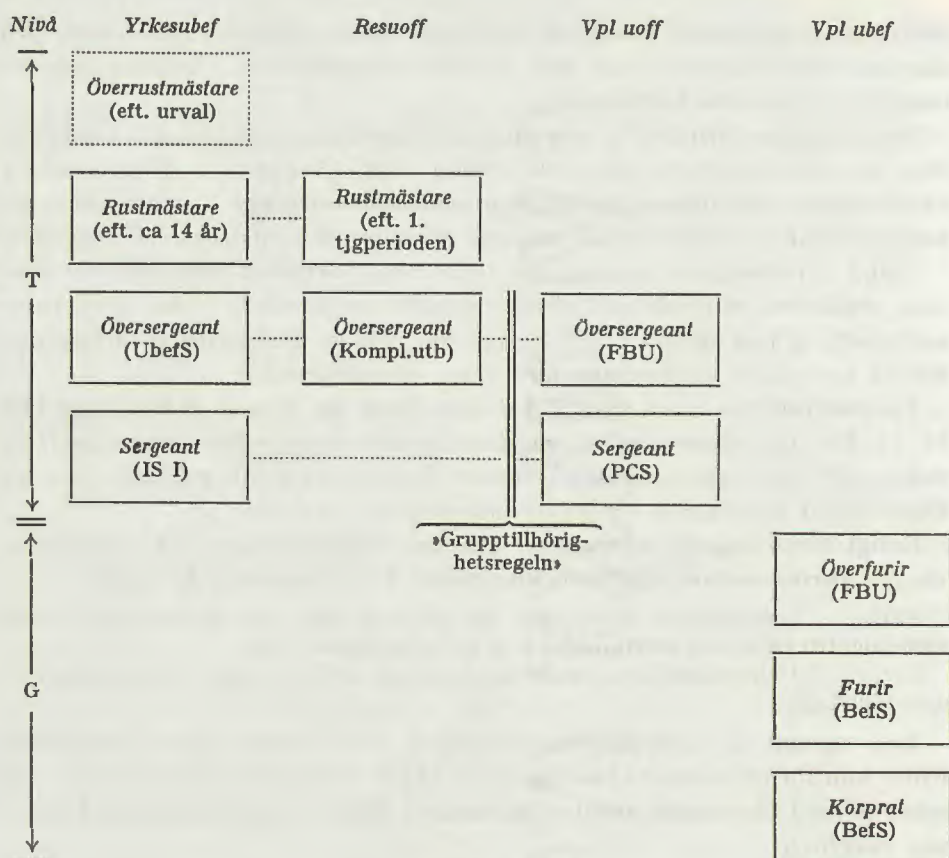

Bild 11: 11

Vid flottan och kustartilleriet behandlar utredningen först underofficersgradernas benämning. Underofficersgruppen skall enligt utredningens direktiv framdeles benämnas »kompaniofficerare», varför gradbenämningar i anslutning till begreppet underofficer inte kan bibehållas. Dessutom används i dag gällande gradbenämningar inte som tilltalsord. Beroende på vilken yrkesavdelning vederbörande tillhör tilltalas nämligen vid flottan en flaggunderofficer »flaggstyrman», »flaggkonstapel», »flaggmaskinist» eller »flaggmästare». En underofficer av 2. graden tilltalas »styrman», »konstapel», »maskinist» eller »radio(artilleri-, torped-, skepps-, tele-)mästare». Nämnade tilltalsord hänför sig till däck-, ekonomi-, maskin- och hantverksavdelningarna i nu nämnd ordning. Det kan tillfogas att varje yrkesavdelning utgörs av flera yrkesgrenar. Inom däcksavdelningen finns som exempel befattningar för artilleristyrman, eldledningsstyrman, signalstyrman, radarstyrman, ubåtsjaktstyrman, ubåtsstyrman, minstyrman och helikopterstyrman. Inom kustartilleriet är förhållandena likartade med följande undantag. Motsvarigheten till flottans »flaggstyrman» och »flaggkonstapel»

tilltalas »flaggjunkare», motsvarigheten till »styrman» och »konstapel» tilltalas »sergeant».

En sådan ordning som har beskrivits ovan kan inte anses förenlig med enkelhet och klarhet i gradbenämningar. Enligt utredningens mening kan inte nya gradbenämningar skapas efter samma grunder som de gällande. *Kompaniofficer av 2. graden* och *flaggkompaniofficer* är olämpliga gradbenämningar.

Utredningen har därför sökt finna nya titlar i anslutning till för underofficersgruppen gällande *befattningsbenämningar*. Som sådan har exempelvis *styrman* en lång tradition.

Styrman var från 1500-talet en benämning närmast på »lotspersonal» utan egentlig befälsställning. Under 1600-talet blev det en benämning på däckspersonal — biträdande navigationspersonal — av olika grader, t.ex. *överstyrman*, *medelstyrman* och *lärstyrman*. På 1700-talet nämns för första gången styrmän före skeppare och andra underofficerare vid flottan.

Benämningen *styrman* är emellertid i dagens läge — liksom tidigare — benämning endast på en del av flottans underofficerare. Av denna anledning föreslår utredningen att för lägsta underofficersgraden används den för armén föreslagna titeln *fanjunkare*. Däremot bör enligt utredningens mening en *överfanjunkare* vid flottan kunna benämnas *flaggjunkare*, vilken titel har haft en viss tradition och inte är knuten till någon särskild yrkesgren.

Flaggjunkare förekom första gången 1796, medan t. ex. (Kunglig) *flaggstyrman* (-skeppare m. m.) utnämndes redan 1762.

Beträffande nivåerna G och T föreslår utredningen att *korprals-*, *furirs-* och — i brist på annan lämplig titel — *sergeants*-titlarna används även inom flottan. Dock bör *flaggsergeant* och *flaggfurir* kunna utnyttjas i stället för *översergeant* resp. *överfurir*. För *rustmästare-* och *överrustmästare-*graderna bör titlarna *högbåtsman* resp. *flaggbåtsman* kunna användas. Med prefixet *flagg* som ersättning för prefixet *över* har utredningen velat ta hänsyn till flottans traditioner i fråga om gradbenämningar.

För *kustartilleriets* personal bör gälla de för armén föreslagna gradbenämningarna.

Som särbenämning inom flottan för graden *major* i nivå B har utredningen förkastat den nära till hands liggande titeln *kommendörkapten av 2. graden*. Enligt utredningens mening bör suffix av typen »av 2. graden» undvikas. Titeln *kommendörkapten* bör dessutom reserveras för grad i högre kompetensnivå. Utredningen har funnit att den danska och norska titeln *örlogskapten* är lämplig och föreslår denna.

Till benämningar på elever under utbildning till officer (kadett och flaggkadett) vill utredningen återkomma i senare sammanhang.

*Sammanfattning av utredningens förslag***Utredningen föreslår**

att tjänsteställning för befäl med *olika* tjänstegrad bestäms av gradernas ordningsföljd enligt följande tabell (bild 11: 12), varvid högre tjänstegrad medför högre tjänsteställning; samt

att tjänsteställning för befäl med *samma* tjänstegrad bestäms efter tjänsteåldern räknad från utnämningsdatum i graden, varvid högre tjänsteålder medför högre tjänsteställning, *dock* att värnpliktigt befäl alltid räknar tjänsteställning efter fast anställt befäl (yrkes- och reservbefäl) i samma tjänstegrad samt att kaptener på aktiv stat alltid räknar tjänsteställning före övriga kaptener och överfanjunkare.

Tjänstegrad	Anmärkning
<i>Major</i> ¹	¹ vid flottan <i>Örlogskaptän</i>
<i>Förvallare</i>	
<i>Kapten</i> ² / <i>Överfanjunkare</i> ³	² vid kavalleriet <i>Ryttmästare</i>
<i>Löjtnant</i>	³ vid flottan <i>Flaggjunkare</i>
<i>Fanjunkare</i> / <i>Fänrik</i>	
<i>(Överrustmästare)</i> ⁴	⁴ vid flottan <i>Flaggbåtsman</i>
<i>Rustmästare</i> ⁵	⁵ vid flottan <i>Högbåtsman</i>
<i>Översergeant</i> ⁶	⁶ vid flottan <i>Flaggsergeant</i>
<i>Sergeant</i>	
<i>Överfurir</i> ⁷	⁷ vid flottan <i>Flaggfurir</i>
<i>Furir</i>	
<i>Korpral</i>	

Bild 11: 12

KAPITEL 12

Tjänsteställning för militär personal i fredsbataljonschefs- och regementschefsnivåerna

Nivå F och högre kompetensnivåer är — som utredningen tidigare har anmält — avsedda för urvalsbefordrade yrkesofficerare. En närmare avgränsning av och eventuell skiktindelning inom kompetensnivåerna bör göras med utgångspunkt i fredsorganisationens struktur och under jämförelse mellan fredsorganisation och krigsorganisation inom resp. försvarsgrenar. I det följande redovisas utredningens överväganden i dessa frågor. Utredningen har ansett sig böra begränsa sitt arbete till att ange principer för hur berörd personals tjänsteställning skall regleras. Förslag i detalj bör enligt utredningens mening framläggas av överbefälhavaren i enlighet med utredningens principer. En konsekvent tillämpning av utredningens principer bör medföra att det totala antalet officerare i nivåerna F och R blir lägre än antalet regementsofficerare enligt nuvarande ordning.

Befattningar

Befattningar vid förband o. d.

Till *nivå R* bör — som utredningen har anmält i kapitel 10 — förutom regements- och flottiljchefsbefattningar även hänföras befattningar som chefer i lägre regional instans såsom försvarsområdesbefälhavare, kustartilleriförsvarschef, örlogsbaschef och chef för luftförsvarssektor. Även chefer för centrala gemensamma personalkårer (t. ex. försvarets intendenturkår och fortifikationskåren) bör räknas till denna nivå. Av befattningarna som chefer för fartygsförband bör cheferna för jagar- och ubåtsflottiljerna tillhöra nivå R. Vid armén finns fyra och vid flygvapnet tre befattningar för kårchef, vilka bör jämföras med regements- (flottilj-)chef och alltså höra till nivå R.

Beträffande förbandsbefattningar i *nivå F* vill utredningen anmäla följande.

Behov av tjänsteställning före utbildningskompanicheferna (nivå B) finns vid ett *regemente inom armén* främst för utbildningsbataljonscheferna. Dessa är strängt taget de enda befattningshavare som har oinskränkt befälsrätt i en nivå mellan regementschefen och kompanicheferna. De övriga vid regementet enligt gällande ordning tjänstgörande regementsoffice-

rarna — utbildningsofficeren (chefen för utbildningsavdelningen), mobiliseringsofficeren och stabschefen (chefen för stabsavdelningen) — tjänstgör i stabsfunktioner. För dessa erfordras i princip inte någon tjänsteställning före fredskompanicheferna. Enligt utredningens mening är emellertid verksamheten sådan vid regementet att uppgifterna som utbildningsofficer och mobiliseringsofficer kräver att vederbörande befattningshavare normalt har erfarenhet av tjänstgöring som utbildningsbataljonschef.

För stabschefs-, regementsintendents- och tygofficersbefattningarna erfordras normalt inte sådan erfarenhet, varför dessa inte bör hänföras till nivå F. Utredningens nivåindelning härvidlag innebär självfallet inte hinder för att nämnda befattningar förenas med högre lön än t. ex. kompanichefsbefattningarna.

Till nivå F bör alltså enligt utredningens mening föras utbildningsbataljonschefer, utbildningsofficer och mobiliseringsofficer vid regemente. Den för inskrivningsverksamheten speciella befattningen inskrivningschef bör även hänföras till fredsbataljonschefsnivån.

Vad sålunda anförts beträffande regemente inom armén synes i princip kunna tillämpas även för *kustartilleriets regementen*.

Inom en *flygflottilj* bör till nivå F föras flygchef, baschef samt de vid vissa flottiljer förekommande strilcheferna och stabscheferna. De senare har något annorlunda uppgifter än stabschefer vid arméns regementen. De kan närmast jämföras med mobiliseringsofficer.

Inom *flottans organisation ombord* utgår utredningen från att chefer för fartygsförband såsom jagar-, fregatt- och torpedbåtsdivisioner, minröjningsavdelning samt fartygschefer på jagare bör hänföras till nivå F.

Stabs- och förvaltningsbefattningar

Av *stabsorganisationens* befattningar i central och regional stab bör milo-stabschefer, souschefer och inspektörer tillhöra nivå R i enlighet med de överväganden utredningen redovisar i kapitel 13. Sektionschefer bör vid central stab tillhöra nivå R, vid regional stab i princip den lägre nivån. Chefer för lägre regionala staber samt avdelningschefer vid centrala och högre regionala staber, vilka som regel bör ha lämplighet som utbildningsbataljonschef bör hänföras till nivå F och detaljchefer normalt till nivå B. Till nivå F bör hänföras detaljchefsbefattningar för vilka regelmässigt krävs erfarenhet som utbildningsbataljonschef.

Beträffande försvarsattachéer synes det med utredningens utgångspunkter naturligt att dessa med hänsyn till krav på tidigare förvärvad erfarenhet kommer att tillhöra nivå F. I vissa fall torde dock med hänsyn till speciella krav även nivå R kunna komma i fråga.

Vid centrala *förvaltningar* (verk) bör på likartade grunder som inom stabsorganisationen militära befattningar som avdelningschefer och byrå-

chefer hänföras till nivå R, sektionschefer till nivå F och detaljchefer normalt till nivå B. Chefer för regionala förvaltningar bör tillhöra nivå F.

Befattningar vid utbildningsanstalter

Befattningar som *chefer för utbildningsanstalter* (skolchefer) bör kunna inplaceras i såväl nivå R som nivå F. Härvid undantas dels befattningarna som chefer för försvars- och militärhögskolorna, vilka jämlikt utredningens förslag i kapitel 13 bör tillhöra nivå H, dels de skolchefsbefattningar för vilka urvalsbefordran inte bedöms erforderlig.

Skolchefsbefattningarna bör inplaceras mot bakgrund bl. a. av både skolans ställning i ett större organisatoriskt sammanhang och dess interna organisation. Vissa skolor har sålunda en sådan organisatorisk inplacering att chefen lämpligen bör anses jämställd med regementschef. Vidare torde det med hänsyn till skolans interna organisation vara rimligt att chefen tillhör högre skikt (högre nivå) än sina närmaste medarbetare. Av viss betydelse för chefsbefattningens nivå-tillhörighet är också de krav på erfarenhet som ställs på chefen mot bakgrund av »utbildningsnivån» vid skolan. För det fall skolchefen regelmässigt anses böra ha erfarenhet från tjänstgöring som regementschef bör befattningen också hänföras till nivå R.

De skolchefsbefattningar utredningen bedömt böra tillhöra nivå R är cheferna för intendenturförvaltningsskolan, artilleri- och ingenjööfficersskolan, krigsskolan, arméns underofficersskola, infanteriets stridsskola, pansartruppskolan, artilleriskjutskolan, luftvärnsskjutskolan, tygförvaltningsskolan, sjökrigsskolan, Berga och Karlskrona örlogsskolor, kustartilleriets skjutskola, krigsflygskolan och flygvapnets krigsskola.

Befattningar för *lärare* vid utbildningsanstalter bör normalt tillhöra nivå F eller B. Enligt utredningens mening bör dock till nivå R även föras befattningarna som stabschef och linjechefer vid militärhögskolan.

Krigsbefattningar

Beträffande krigsbefattningar vill utredningen främst framhålla följande.

I arméns krigsorganisation är befattningarna som fördelningschefer och brigadchefer (motsvarande) av sådan betydelse att de bör tillhöra R-nivåns högre resp. lägre skikt enligt den skiktindelning utredningen föreslår i det följande — medan ställföreträdande brigadchef (motsvarande) bör ha tjänstegrad i nivå F.

Eftersom placering i brigadchefsbefattning (motsvarande) i många fall — av bl. a. åldersskäl — inte sammanfaller med placering i fredsbeftattning inom nivå R bör i förekommande fall den som är krigsplacerad som brigadchef vid krig eller beredskap erhålla tjänstegrad i nivå R (grad »R: 2» enligt följande framställning).

Samma förhållande gäller fördelningschefer, som enligt utredningens uppfattning bör ha en högre grad inom nivå R (grad »R: 1» enligt följande framställning).

För flottans befattningar som eskaderchef bör gälla samma som för brigadchef vid armén.

Skiktindelning, tjänstegrader

Regementschefsnivån

Inom nivå R har utredningen funnit ett uttalat organisatoriskt behov av skiktindelning. Sålunda bör chefer för centrala gemensamma personalkårer såsom t. ex. pansartruppernas officerskår, fortifikationskåren, sjöofficerskåren och försvarets intendenturkår mot bakgrund av deras befälsrätt inom personalkåren hänföras till ett högre skikt inom nivå R än regementschefer m. fl. Detta skikt kallar utredningen »R: 1».

I princip har inte stabsmedlemmar i allmänhet befälsrätt över andra än underställd stabspersonal. Vissa stabsmedlemmar — t. ex. truppslagsinspektörer¹ samt armé- och flyginspektörer — har dock till huvuduppgift att regelmässigt inspektera verksamhet som leds av regementschef (motsvarande). Utredningen finner det ändamålsenligt att nämnda »inspektörer» ges högre tjänsteställning än de inspekterade cheferna genom att hänföras till skikt R: 1.

Till det högre skiktet bör också föras dels befattningar som internt inom staben medför befälsrätt över nämnda »inspektörer», dels likvärdiga stabsbefattningar (t. ex. vissa sektionschefer i central stab) i den mån därmed förenas uppgifter som är likartade med personalkårchefer och »inspektörer» och av innehavaren regelmässigt krävs långvarig erfarenhet som regementschef. Militära avdelningschefer vid förvaltningar bör på liknande grunder tillhöra skikt R: 1.

Milostabschefer och souschefer har befälsrätt över i staben ingående »inspektörer» och bör därför ha lägst samma tjänsteställning som de senare. Överväganden om de under vissa förutsättningar bör ges högre tjänsteställning redovisas i kapitel 13.

Cheferna för Gotlands militärkommando, kustflottan och första flygeskadern samt chefen för försvarsdepartementets kommandoexpedition intar en särställning. Deras uppgifter ligger mellan nivå R och nivå H. Utredningen redogör närmare för deras tjänsteställning i kapitel 13.

Enligt utredningens uppfattning kan således regementschefsnivån indelas i två skikt (R: 1 resp. R: 2). Nivån bör motsvaras av *två tjänstegrader* — en för varje skikt. Med nyss redovisade principer skulle till

¹ Truppslagsinspektörerna är — med undantag för artilleriinspektören — samtidigt chefer för centrala gemensamma personalkårer.

regementschefsnivåns högre skikt (R:1) normalt föras följande befattningar: stabs- och souschefer samt armé- och flyginspektörer vid militär-områdesstaber¹, souschefen vid försvarsstaben¹, truppslagsinspektörer, flygsäkerhetsinspektören, systeminspektören vid flygstaben, cheferna för fortifikationskåren och försvarets intendenturkår, fälttygmästaren, cheferna för sektion 2 i arméstaben, sektionerna 3 och 4 i marinstaben samt (militära) avdelningschefer vid förvaltningarna. Det kan enligt utredningens mening övervägas om inte dessutom cheferna för sektion 3 i försvarsstaben och sektion 3 i arméstaben borde tillhöra nämnda skikt.

Fredsbataljonschefsnivån

Nivå F består i gällande ordning av två tjänstegrader (»skikt»), nämligen överstelöjtnant/kommendörkapten av 1. graden och major/kommendörkapten av 2. graden. Tudelningen är främst grundad på löneförhållanden, men får också ses som dels en tradition från äldre organisation, dels ett inte oväsentligt led i en urvalsprocess.

Vid ett regemente inom armén är utbildningsofficeren eller en av utbildningsbataljonscheferna avsedd att fylla funktionen som »ställföreträdande regementschef». F. n. är inte ställföreträdarfunktionen organisatoriskt knuten till någon bestämd befattning trots att uppgiften i senaste förhandlingsöverenskommelse getts särskild tjänstebestämmelse och lönegradsplacement.

Någon särskild befattningshavare med uteslutande ställföreträdaruppgifter finns således inte i dagens regementsorganisation. Den befälsrätt som utövas av »ställföreträdande regementschefen» är av högst tillfällig art. Den utövas endast i chefens frånvaro. Dessutom finns möjlighet att relativt enkelt i instruktion e. d. (t. ex. genom tillämpning av TjRK kap. 5 mom. 10 — jfr ao nr 399/1966) fastställa *befälsrätten* för de befattningshavare det här är fråga om. Av dessa skäl anser utredningen att det inte finns ett på *dagens organisation* grundat omedelbart behov av högre tjänsteställning för befattningshavare som tillika skall anses som »ställföreträdande regementschef».

Mot bakgrund av bl. a. pågående undersökningar och vissa uttalanden (av t. ex. 1960 års befälsstatsdelegation i stencilerat betänkande Fö 1966: 1 s. 47—48) har utredningen emellertid anledning förmoda att ställföreträdarfunktionen *framdeles* kommer att ges en klart definierad organisatorisk position. I så fall skulle ett organisatoriskt betingat behov av högre tjänsteställning föreligga.

Trots att organisatoriskt betingade bärande motiv för skiktindelning sålunda f. n. saknas, föreslår utredningen ändå att gällande traditionella tudelning av nivå F bibehålls som ett värdefullt *led i en urvalsprocess* för

¹ Behandlas närmare i kapitel 13.

befordran till nivå R. Utredningens synpunkter på denna form av indelning (i skikten »F: 1» och »F: 2») utvecklas närmare i det följande.

I befälssystemet ligger som gemensam grund för befordran dels utbildning, dels erfarenhet från tjänstgöring i befattning i lägre nivå. För att nå nivå B krävs således inom armén dels genomgången MHS AK, dels tjänstgöring som fältkompanichef vid krigsförbandsövning och som plutonchef vid åldersklassens utbildning.

Eftersom det för befordran över nivå B (urvalsbefordran) inte anordnas någon kompetensgivande obligatorisk utbildning bör grundkravet vara erfarenhet från tjänstgöring i befattning inom nivå B, dvs. vid armén fältbataljonschef vid krigsförbandsövning och kompanichef vid fredsutbildning. Detta är enligt utredningens mening det primära vid bedömning av kandidaters lämplighet för fortsatt befordran (till grad F: 2).

Vissa officerare tjänstgör emellertid vid utbildningsanstalter, staber eller förvaltningar i B-nivå-befattningar som lärare resp. (normalt) detaljchefer. Oaktat denna tjänstgöring är av kvalificerad art bör man dock inte göra avkall på primärkravet rörande viss minimitjänst vid trupp. Kvalificeringsvillkoren bör alltså kunna uttryckas som

dels — generellt för alla kandidater — viss minimitjänstgöring vid trupp i nivå B,

dels därutöver antingen ytterligare trupptjänstgöring eller stabstjänst (lärartjänst).

Utredningen vill särskilt framhålla nämnda krav på erforderlig tjänstgöring vid trupp. Personal som placeras i beslutande positioner måste äga på egen erfarenhet grundad kunskap och förståelse för de särskilda problemen och möjligheter som följer av att vår krigsmakt bygger på den allmänna värnpliktens grund. Sådana kunskaper och sådan förståelse kan enligt utredningens mening endast förvärfvas genom praktisk tjänstgöring vid värnpliktig trupp under såväl repetitions- som grundutbildning.

Kravet på erforderlig trupptjänstgöring — en allsidig erfarenhet av den praktiska tjänstens olika grenar — medför för t. ex. officerare i stabstjänst en kontinuerlig växling mellan stabstjänst och trupptjänst. För att exempelvis nå grad F: 1 i stabstjänst bör vederbörande ha tjänstgjort förutom i stab i grad F: 2 även som utbildningsbataljonschef.

Det nu relaterade är i princip giltigt för förhållandena vid ej enbart armén och kustartilleriet utan även flottan och flygvapnet, även om hänsyn tas till dessa delars speciella särart. Möjligheterna att inom flottan och flygvapnet erhålla adekvat trupperfarenhet har emellertid hittills varit begränsade. En avgörande förändring härvidlag har dock inträtt genom det av 1966 års riksdag fattade beslutet rörande en reformering av värnpliktsystemet inom krigsmakten i dess helhet. Ett fullgott resultat av utbildningsverksamheten vid såväl grundutbildning som övningar i krigs-

förband och motsvarande förutsätter nämligen en kvalificerad insats av all aktiv personal, ej minst officerspersonalen, såväl då det gäller genomförande av utbildningen som då det gäller planering och organisation av densamma. (Jfr departementschefens uttalande i prop. 1966: 106 s. 136.)

Utredningen föreslår att angivna principer skall läggas till grund för utformning av villkor för att en officer skall tas upp till kompetensbedömning av befordringsberedning. Som utredningen närmare redovisar i kapitel 15 bör nämligen även framdeles en befordringsberedning pröva och värdesätta kandidaternas lämplighet för urvalsbefordran. Kraven på kompetens bör omsättas i vissa minimifordringar på praktisk tjänstgöring vid trupp och i förekommande fall stabstjänst, tjänst vid förvaltning, lärartjänst o. d. — olika för skilda grupper av officerare men dock så att de i princip är likvärdiga för samtliga.

Utredningen har inte ansett sig behöva närmare precisera sådana minimifordringar utan har utgått från att förslag här till läggs fram av överbefälhavaren i enlighet med utredningens principer.

Enligt utredningens uppfattning bör till grad F: 1 befordras så många officerare som erfordras för att skapa rimlig urvalsgrund för »R-befordran». Utredningen har funnit att om F: 1-graden innehas av omkring 25 %, dock högst 30 %, av befattningshavarna i nivå F kan en tillräcklig urvalsgrund för befordran till R: 2-graden åstadkommas. Därmed nås enligt utredningens mening rimliga proportioner mellan antalet befattningshavare i R: 2-, F: 1- och F: 2-graderna.

Den som befordras till grad F: 1 bör

- 1) uppfylla tidigare nämnda minimifordringar,
- 2) av befordringsberedning bedömas ha förmåga att lösa särskilt kvalificerade uppgifter i nivå F samt
- 3) av befordringsberedning — åtminstone vid bedömningstillfället — anses sedermera kunna komma i fråga för befordran till grad R: 2.

Utredningens förslag till skiktindelning av fredsbataljonschefsnivån, som sålunda inte är grundat på organisatoriskt underlag utan främst på urvalstekniska förhållanden, innebär en viss minskning av antalet innehavare av grad F: 1 jämfört med dagens antal överstelöjtnanter (kommendörkapteners av 1. graden).

Utredningen har — som tidigare har anmälts — utgått från att detaljerade förslag i anslutning till utredningens principer läggs fram av överbefälhavaren. Därvid bör dels tas fram preciserade minimifordringar för urvalsbefordran inom samtliga försvarsgrenar och personalkårer, dels uppgöras en förteckning över befattningar som anses böra besättas med urvalsbefordrade officerare (nivå F).

När sistnämnda förteckning görs upp bör enligt utredningens mening principiellt inte hänsyn tas till tjänsters lönegradsplacering.

Gradbenämningar

De för regementschefs- och fredsbataljonschefsnivåerna gällande gradbenämningarna är följande.

R: 1 »Överste (kommendör), innehavare av tjänst i lönegrad C 2 eller högre lönegrad».

R: 2 Överste (kommendör).

F: 1 Överstelöjtnant (kommendörkapten av 1. graden).

F: 2 Major (kommendörkapten av 2. graden).

Vid överväganden rörande dessa graders benämningar har utredningen haft följande utgångspunkter.

1. Överste-titeln bör till följd av gammal tradition om möjligt reserveras för typbefattningar i R: 2 dvs. regementschefer m. fl.

2. Ny titel erfordras i stället för den gällande otympliga benämningen på »högre överstegraden» (R: 1).

3. Majors-titeln i nivå F kan till följd av utredningens förslag till gradbenämning i nivå B (kap. 11) inte bibehållas.

I övrigt hänvisas till de synpunkter beträffande benämningarnas språkliga utformning m. m. som har redovisats i föregående kapitel.

Överste betyder egentligen den »högste» eller »ypperste» (hövitsmannen). Sedan vår tidigaste regementsorganisation på 1500-talet har titeln använts som benämning på regementschef.

Kommendör infördes 1674 som titel på stabschefen hos en eskaderchef vid flottan. Benämningen var ur bruk under åren 1771—1845.

Överstelöjtnant betyder egentligen »överstens ställföreträdare» och har använts som gradbenämning sedan 1500-talet.

Kommendörkapten har använts som gradbenämning under åren 1747—1771 samt återinfördes 1824. Från 1866 används suffixen »av 1.(2.) graden» i gradbenämningen.

Major betyder egentligen »större» och har etymologiskt uppkommit ur benämningen på den äldste kaptenen »capitaine major». Titeln härstammar från 1500-talet. Under 1600-talet förekom titeln som benämning på lägsta flaggmansgraden vid flottan.

Utredningen föreslår, som ovan har framhållits, att grad R: 2 av traditionsskäl benämns *överste*.

Beträffande graderna i nivå F har utredningen utgått från att en av dessa bör benämnas *överstelöjtnant*. Skillnaden mellan urvalsbefordrade officerare och officerare i nivå B (*majorer*) bör enligt utredningens mening klart återspeglas i gradbenämningarna. Av denna anledning är det mindre lämpligt att ge graden F: 2 benämning i anslutning till majorstiteln såsom t. ex. *förste major*, *brigadmajor* eller *övermajor*. Utredningen föreslår därför *överstelöjtnant* för grad F: 2.

Den högre graden inom nivå F föreslås benämnas *överstelöjtnant av 1. graden*, trots att det innebär ett avsteg från utredningens allmänna principer rörande gradbenämningarnas utformning. Andra sammansättningar

med överstetiteln såsom t. ex. *stabsöverste* eller *sekundöverste* har bedömts inte böra komma i fråga. Båda graderna i nivå F anses motsvara utländska överstelöjtnantsgrader (Lieutenant-Colonel, Oberstleutnant).

Eftersom utredningen i kapitel 11 föreslagit titeln *örlogskapten* för sjö-officerare i nivå B kan inom flottan tjänstegraderna R: 2, F: 1 och F: 2 lämpligen benämnas i anslutning till gällande ordning *kommendör, kommendörkapten av 1. graden resp. kommendörkapten*.

Ny benämning på högsta tjänstegraden inom regementschefsnivån (R: 1) har utredningen sökt efter två vägar, antingen någon form av »generals-titel» eller annan benämning.

Eftersom utredningen — som redovisas i kapitel 13 — föreslår att gällande generals- och flaggmanstitlar skall bibehållas inom nivå H, kan inte någon av dessa komma i fråga för grad R: 1. Andra »generalstitlar» är t. ex. *generalmajor av 2. graden, generaladjutant, generalinspektör, generalkapten och brigadgeneral*.

Av de nämnda »generalstitlarna» skulle enligt utredningens mening *brigadgeneral* vara att föredra trots att brigadchefsuppgifter i modern svensk organisation bestrids av personal med lägre tjänsteställning. I äldre svenska organisationer var brigadchef däremot överordnad regementschef. Den högre tjänsteställningen infördes 1927 för bl. a. just »brigadchefer» (jfr kap. 2). Utomlands har tjänstegraden benämningar som motsvarar *brigadgeneral* eller *brigadör* (jfr bil. 4).

Om titeln *generaladjutant* kan sägas att den under 1800-talets senare del betecknade tjänsterang mellan generalmajor och överste. Den är fortfarande en inofficiell benämning på motsvarande rangklass i riksmarskalksämhetets placeringslista. Enligt utredningens mening är den emellertid mindre lämpad som titel för befattningshavare med kvalificerat självständigt befäl.

Benämningarna *generaladjutant* och *generalinspektör* har knappast karaktär av gradbenämningar. De torde mera uppfattas som befattningsbenämningar. De ger inte heller ett adekvat uttryck för skiktets samtliga befattningar.

Generalkapten, ur vilken titel dagens generalstitel etymologiskt har uppkommit (»capitaine général»), har i äldre tider varit den högsta militära graden i många främmande länder och motsvarar i dagens Spanien fältmarskalk. Den har inte någon svensk tradition.

Som parallell till titeln *brigadgeneral* skulle inom flottan benämningen *flottiljamiral* kunna användas.

Andra benämningar än »generalstitlar» som har övervägts är dels titlar i anslutning till överstetiteln såsom t. ex. *förste överste, överste av 1. graden, fördelnings-(divisions-)överste* eller *brigadöverste*, dels *brigadör* eller *kommendör*.

I det sistnämnda fallet (*kommendör*) borde grad R: 2 inom flottan benämnas *överste*. Denna lösning bedömer utredningen mindre lämplig såväl från traditionssynpunkt som med hänsyn till internationella jämförelser.

Sammansättningen *brigadöverste* anser utredningen mot bakgrund av vad som tidigare har sagts om brigadchefsuppgifter vara mer missvisande än *brigadgeneral* eller *brigadör*.

Fördelnings-(divisions-)överste skulle kanske vara en mer adekvat titel än *brigadöverste*. Utredningen finner den emellertid föga tilltalande trots att divisions-begreppet förekommer utomlands, t. ex. i de franska, italienska och schweiziska generalmajorsgraderna (*Général de Division*, *Generale di Divisione* resp. *Oberstdivisionär*).

Förste överste är — såsom förstärkt superlativ — en språkligt olämplig titel.

Överste av 1. graden är en tänkbar titel trots att den har ett suffix som utredningen principiellt vill undvika. Om titeln valdes skulle liksom f. n. befattningshavare i regementschefsnivåns båda skikt tilltalas »överste». Utredningen anser emellertid att tjänstegraderna i princip bör ha sådana benämningar att förväxlingar undviks. Bl. a. av denna anledning finner utredningen att titeln *brigadör* är att föredra framför *överste av 1. graden*.

Som annan än »amiralstitel» för sjöofficerare i grad R: 1 är enligt utredningens mening titeln *flaggkommendör* lämpligare än t. ex. *kommendör av 1. graden* eller *kommodor* (efter finskt mönster).

Beträffande valet mellan *brigadgeneral (flottiljamiral)* och *brigadör (flaggkommendör)* vill utredningen framhålla följande.

Benämningen *brigadgeneral (flottiljamiral)* torde innebära att vederbörande befattningshavare formellt skulle göras till generalspersoner/flagg-

Nivå (skikt)	Tjänstegrad	Befattningar
R: 1	<i>Brigadör</i> , vid flottan: <i>Flaggkommendör</i>	Sousch Fst, SC och sousch milostab, truppslagsinspektörer, armé- och flyginspektörer, IFYL, ISYM, CFort, CIntk, Ftm, cheferna för sektionerna 2 och (ev.) 3/Ast, 3 och 4/MS, och (ev.) 3/Fst samt avdch vid förvaltning
R: 2	<i>Överste</i> , vid flottan: <i>Kommendör</i>	Regch, fljch, kårch, fobef, CÖrIB, Ckaförsva, Clfs, Cjagflj, Cubflj, SCKfl (flaggkaptenen), CIntS, CAIOS, CKS, CAUS, CInfSS, CPS, CArtSS, CLvSS, CTygS, CSS, CBÖS, CKÖS, CKAS, C F 5, C F 20, SC och linjch MHS, sektch vid Fst, Ast, MS och FS, COpL 1—3, CCVB samt byrach vid förvaltning
F: 1	<i>Överstelöjtnant av 1. graden</i> , vid flottan: <i>Kommendörkapten av 1. graden</i>	Ca 25 % (högst 30 %) av befattningshavarna i nivå F
F: 2	<i>Överstelöjtnant</i> , vid flottan: <i>Kommendörkapten</i>	Övrlga urvalsbefordrade officerare

män. Då utredningen inte anser sig böra medverka till en ökning av antalet generalspersoner och flaggmän, föreslås benämningen *brigadör* (inom flottan *flaggkommendör*) för grad R:1. Graden bör anses motsvara »brigadgeneral» i de länder sådan benämning förekommer.

Sammanfattning av utredningens förslag

Utredningens förslag till tjänsteställning för militär personal i regementschefs- och fredsbataljonschefsnivåerna framgår av bild 12:1.

KAPITEL 13

Tjänsteställning för viss högre militär personal

I detta kapitel redogör utredningen för sin uppfattning rörande tjänsteställning för militär personal i nivå H. Med anledning av de under de senaste åren beslutade omorganisationerna av försvarets högsta ledning har utredningen funnit det nödvändigt att ägna relativt stort utrymme åt frågan rörande tjänsteställning för generaler och flaggmän.

Generalspersoner och flaggmän den 1 januari 1966

Antal generalspersoner och flaggmän i militära tjänster fördelade på försvarsgrenar framgår av tabell (bild 13: 1). Av innehavarens försvarsgrenstilhörighet oberoende tjänster redovisas därvid enligt det aktuella läget den 1 januari 1966. Utöver militära tjänster redovisas även (inom parentes) de fyra verkschefstjänster (AF, MF, FF och FIV), som uppehölls av militär personal. Som komplement redovisas även de militära tjänster som innehades av personal med tjänstegraden »överste (kommendör), innehavare av beställning i lönegrad B 4 eller högre lönegrad».

Av de tjänster som innehades av generalmajorer (konteramiraler) var huvuddelen (17 st.) i lönegrad B 6 (= C 4), en i lönegrad B 5 (= C 3) samt fyra i lönegrad B 4 (= C 2). En tjänst — om de delvis militära verkschefstjänsterna medräknas, fem tjänster — var placerad i lönegrad B 7 (= C 5).

Av de tjänster som innehades av överstar (kommendörer) med den högre tjänstegraden var en tjänst placerad i lönegrad B 6 (= C 4) och en i B 5 (= C 3).

Tjänstegrad ¹	Armén	Marinen	Flygvapn.	Summa
Gen/Am.....	—	—	1	1
Gl/Vam.....	1	1	1	3
Gm/Kam.....	11 (+1)	7 (+2)	5 (+1)	23 (27)
Summa	12 (13)	8 (10)	7 (8)	27 (31)
Högre öv (kmd) ²	16	7	5	28

¹ Gen = general, Am = amiral, Gl = generallöjtnant, Vam = viceamiral, Gm = generalmajor, Kam = konteramiral, Öv(kmd) = överste (kommendör).

² »Innehavare av beställning i lönegrad B 4 eller högre lönegrad».

Fyra tjänster i lönegrad B 4/3 (= C 2/1) utnyttjades endast i lönegrad B 3 (= C 1). (Innehavarna hade inte den högre överstegraden.)

Högre militära tjänster efter organisation av ny regional ledning

Antal *militära tjänster* i lönegraderna C 8—C 2/1 efter den 1 oktober 1966 framgår av följande tabell (bild 13: 2). I tabellen redovisas tjänsterna *dels* i den per den 1 oktober 1966 beslutade fördelningen, dvs. efter de utnämnda innehavarnas försvarsgrenstillhörighet, *dels* i en teoretisk fördelning. I det senare fallet har de av försvarsgrenstillhörighet oberoende tjänsterna med skiftande andelar fördelats på försvarsgrenarna. En tjänst, som kan tillsättas med personal ur armén, marinen eller flygvapnet, har således fördelats med $\frac{1}{3}$ till varje försvarsgren. Som jämförelse har i tabellen även angetts totala antalet den 1 januari 1966.

Lönegrad	Antal tjänster 1/1 1966	Antal tjänster fr. o. m. 1/10 1966						
		Totalt	Fördelning på försvarsgrenar ¹					
			Teoretisk ²			Beslutad		
			A	M	F	A	M	F
C 8 (B 10).....	1	1	$\frac{1}{3}$	$\frac{1}{3}$	$\frac{1}{3}$	—	—	1
C 6 (B 8).....	3	3	1	1	1	1	1	1
C 5 (B 7).....	1	4	$1\frac{1}{3}$	1	$1\frac{1}{3}$	3	—	1
(verkschefer C5)	(4)	(4)	($1\frac{1}{3}$)	($1\frac{1}{3}$)	($1\frac{1}{3}$)	(1)	(2)	(1)
C 4 (B 6).....	18	15	$6\frac{2}{3}$	$4\frac{1}{6}$	$4\frac{1}{6}$	8	4	3
C 3 (B 5).....	2	5	$2\frac{2}{3}$	$1\frac{1}{6}$	$1\frac{1}{6}$	3	2	—
C 2 (B 4).....	24	28	$13\frac{1}{3}$	$8\frac{1}{3}$	$6\frac{1}{3}$	12	9	7
C 2/1 (B 4/3)...	10	10	$3\frac{1}{3}$	$2\frac{1}{3}$	$4\frac{1}{3}$	4	3	3
Summa C8—3	25	28	$12\frac{1}{6}$	$7\frac{2}{3}$	$8\frac{1}{6}$	15	7	6
Summa C8—2	49	56	$25\frac{1}{3}$	16	$14\frac{1}{3}$	27	16	13
Summa C8—2/1	59	66	$28\frac{5}{6}$	$18\frac{1}{3}$	$18\frac{5}{6}$	31	19	16

Anm. Tjänsten som chef för Västkustens örlogsbas har inte inräknats, ej heller en äskad tjänst som truppslagsinspektör i lönegrad C 2.

¹ A = Armén, M = Marinen, F = Flygvapnet.

² Den teoretiska fördelningen kan endast användas för att jämföra olika alternativ sinsemellan och med dagsläget. Det kan inte betraktas som normalfördelning (jfr kommentarerna till bild 13: 10).

Bild 13: 2

Av 1960 års försvarsledningsutredning och överbefälhavaren föreslagen tjänsteställning för viss högre militär personal

Principerna för militärområdesstabs indelning i fred enligt prop. 1966: 110 s. 60 framgår av skiss på s. 152 (bild 13: 3).

I sitt betänkande med förslag till totalförsvarets regionala ledning har 1960 års försvarsledningsutredning (FLU) föreslagit att *militärbefälhavarna*

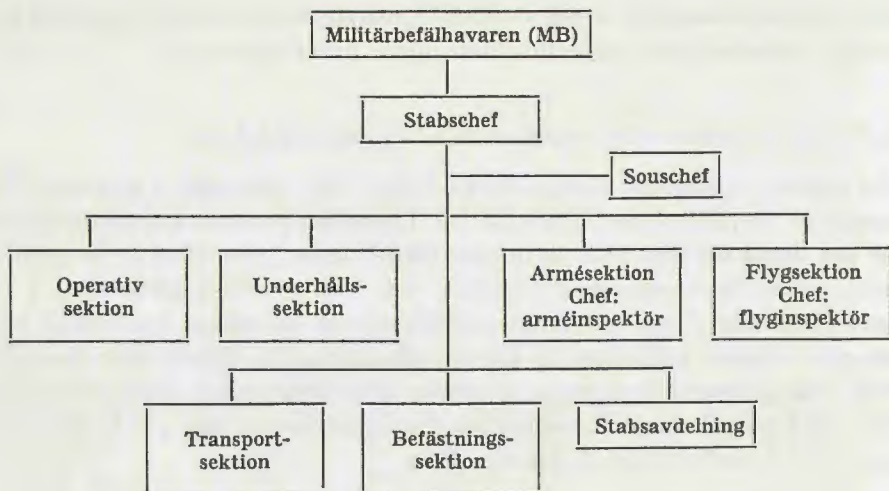

Bild 13 : 3

i milo S, Ö och ÖN skulle ha generallöjtnants/viceamirals tjänstegrad. Stabscheferna i samma militärområden föreslogs vara generalmajorer/konteramiraler liksom militärbefälhavarna i övriga militärområden (V, B och NN).

Försvarsledningsutredningen har dessutom föreslagit att *chefen för försvarsstaben* skulle vara generallöjtnant/viceamiral bl. a. med hänsyn till att han »bör ha en högre tjänsteställning än stabscheferna vid militärbefälsstaberna» (SOU 1963: 65 s. 170).

Överbefälhavaren har i sitt yttrande (Fst/Allm 14/1 1964 nr 300 s. 13) över försvarsledningsutredningens betänkande i princip förordat de av utredningen föreslagna tjänsteställningarna. Överbefälhavaren anförde bl. a. att chefens för försvarsstaben ställning som generallöjtnant/viceamiral kan anses motiverad bl. a. med hänsyn till hans samarbets- och samordningsuppgifter.

Överbefälhavaren tog i nyssnämnda yttrande också upp *försvarsgrenschefernas* tjänsteställning. Genom ändring av tjänstereglemente för krigsmakten kan enligt överbefälhavaren föreskrivas att generallöjtnant/viceamiral, som tillika är försvarsgrenschef, skall ha tjänsteställning före annan generallöjtnant/viceamiral. En annan framkomlig väg vore dock — vilket överbefälhavaren förordade — att utnämna försvarsgrenschef till general/amiral.

Försvarsledningsutredningen framhöll beträffande *chefen för Gotlands militärkommando* att »de särskilda omständigheter, som kan åberopas i fråga om Gotland, föranleder att befälet på ön såväl i fred som i krig bör föras av en så kvalificerad chef som en generalmajor.» (SOU 1963: 65

s. 133—134). Överbefälhavaren föreslog att även *chefen för första flyg- eskadern* borde vara generalmajor.

I underdånig skrivelse (Fst/Allm 29/9 1965 nr 300 bil. 1) har överbefälhavaren föreslagit att *tre arméinspektörer* (milo S, Ö och ÖN) bör vara generalmajorer. Häröver anförde överbefälhavaren följande.

»Utredningens (= FLU) organisationsförslag innebär bl. a. att armé- och flyginspektörerna kommer att få i huvudsak samma uppgifter på utbildningsområdet, som för närvarande i regel åligger ställföreträdande militärbefälhavare (överste B 4), bl. a. inspektion av utbildningen vid regementen, försvarsområden, flottiljer m. m. Härför krävs att armé- och flyginspektörerna dels på ett meriterande sätt själva tjänstgjort som regements(flottilj-)chefer, dels har högre tjänste- och lönegrad än de inspekterade. Armé- och flyginspektörerna bör följaktligen vara *lägst* överstar B 4.»

»Vid de tre största militärområdena kommer militärbefälhavare och stabschefer att ägna sig huvudsakligen åt det operativa arbetet innefattande övningar av operativ karaktär. Armé- och flyginspektörerna kommer därför att påläggas ett stort ansvar för utbildningsverksamheten m. m. Med hänsyn till antalet utbildningsmyndigheter kommer arméinspektörerna vid Södra, Östra och Övre Norrlands militärområdesstaber att ha ett betydligt större utbildningsansvar än övriga inspektörer. De bör därför vara generalmajorer.»

Beträffande tjänsteställning för *souscheferna i militärområdesstaber* har överbefälhavaren i underdånig skrivelse (Fst/Allm 12/2 1965 nr 300 bil. 2) anfört följande.

»Souscheferna bör i princip ha lägst samma tjänste- och lönegrad som de till tjänste- och löneställningen främsta sektionscheferna. Jag anser dock att souschefernas normala arbetsuppgifter ej kan motivera att de är generalmajorer B 4 med avlöningsförstärkning. Befälsförhållandena gentemot de arméinspektörer, som är generalmajorer, kan regleras enligt Tjänstgöringsreglemente för krigsmakten kap. 5, mom. 9. — — — Jag anser därför att souscheferna vid Södra, Östra och Nedre Norrlands militärområdesstaber bör vara överstar/kommendörer B 4.»

I en underdånig skrivelse (Fst/Adj 15/12 1964 nr 801 bil. 1 s. 116) med redovisning av företagen översyn av försvarsstabens organisation har överbefälhavaren beträffande stabschefens och souschefens vid försvarsstaben ställning anfört följande.

»Försvarsstabschefen har att som chef för ÖB stab bereda ärenden för beslut av ÖB. Dessa ärenden har i flertalet fall räckvidd över krigsmakten i dess helhet, de rör samverkan med övriga delar av totalförsvaret eller riktar sig till Kungl. Maj:t. Ärendena omspänner sålunda ett stort fält och beredningen ställer mycket höga krav på kunskap och omdöme. Det ansvar och den arbetsbörda som åvilar försvarsstabschefen är utomordentligt stort.

Befattningen som försvarsstabschef är f. n. placerad på samma nivå som försvarsgrensstabscheferna. Den gjorda värderingen visar klart att befattningen bör ligga en nivå över dessa stabschefer. Försvarsstabschefens ledande ställning i förhållande till försvarsgrensstabscheferna framgår även av att dessa är ställföreträdande förvarstabschefer i krigsorganisationen.

Försvarsstabschefens kontakter med myndigheter inom övriga delar av totalförsvaret motiverar även att han får generallöjtnants (motsv) grad, vilket också försvarsledningsutredningen framhållit i sitt betänkande.»

»Souschefen vid försvarsstaben är ställföreträdare för försvarsstabschefen. Detta innebär att för befattningen i princip borde gälla samma kvalifikationskrav som för försvarsstabschefen.

Antalet ärenden inom försvarsstaben har ökat väsentligt sedan den nya organisationen genomfördes. Det har därför visat sig nödvändigt att regelmässigt fördela arbetet mellan försvarsstabschefen och souschefen. Vissa långsiktiga ärenden delegeras sålunda som regel till souschefen, i övrigt sker ärendefördelning efter omständigheterna. Genom att souschefen handlägger ärenden inom stabens hela verksamhetsområde blir han väl informerad om aktuella ärenden. Detta är nödvändigt för att souschefen vid stabschefens tjänsteresor eller bortovaro i övrigt alltid skall vara beredd att inträda som tjänsteförrättande stabschef. Souschefens uppgift i krigsorganisationen kräver även detta.

Det ansvar som åvilar souschefen och hans uppgifter såväl inom försvarsstaben som utåt i förhållande till försvarsgrenarna och till totalförsvaret i övrigt visar att befattningen som souschef bör ligga på en nivå över sektionscheferna vid försvarsstaben dvs. på samma nivå som försvarsgrensstabscheferna. För denna placering av befattningen talar även souschefens uppgifter i krigsorganisationen.»

Beträffande örlogsbascheferna har överbefälhavaren (Fst/Allm 29/9 1965 nr 300 bil. 3) föreslagit att chefen för Ostkustens örlogsbas borde få lönegrad Bo 5 i stället för Bo 4, »dock att han — i avvaktan på resultat av tjänsteställningsutredningen — bör vara kommandör».

Sammantaget innebär försvarsledningsutredningens och överbefälhavarens förslag följande tjänsteställning.

En general/amiral — överbefälhavaren,

tre generaler/amiraler (eller generallöjtnanter/viceamiraler) — försvarsgrenscheferna,

fyra generallöjtnanter/viceamiraler — tre militärbefälhavare och chefen för försvarsstaben,

tolv generalmajorer/konteramiraler — tre militärbefälhavare, tre militärsstabschefer, tre arméinspektörer, cheferna för Gotlands militärkommando och första flygeskadern samt souschefen vid försvarsstaben.

Härtill kommer

tolv generalmajorer/konteramiraler, som f. n. innehar denna tjänstegrad — fyra verkschefer, tre försvarsgrensstabschefer, cheferna för försvars- och militärhögskolorna, chefen för kustflottan, rikshemvärnschefen samt chefen för försvarsdepartementets kommandoexpedition.

Tjänstegrad	Lönegrad						Summa
	C 8	C 6	C 5	C 4	C 3	C 2	
General/Amiral.....	1	3					4
Generallöjtnant/ Viceamiral.....			4				4
Generalmajor/ Konteramiral.....			(4)	11	5	4	20 (24)
Summa	1	3	4 (8)	11	5	4	28 (32)

Bild 13: 4

Totala antalet generalspersoner och flaggmän fördelade på lönegrader med hänsyn tagen till försvarsledningsutredningens och överbefälhavarens förslag framgår av tabell (bild 13:4).

Slutligen bör framhållas att överbefälhavaren i sitt slutliga förslag till detaljorganisation av den nya regionala ledningen (Fst/Allm 29/9 1965 nr 300 s. 6) anmält följande förbehåll.

»De tjänstegrader jag föreslår är i huvudsak anpassade till principerna i nuvarande ordning. Jag har inhämtat att tjänsteställningsutredningen avser framlägga sina förslag före övergången till den nya regionala ledningsorganisationen. Resultaten från denna utredning kan nödvändiggöra en överarbetning av mina nu framlagda förslag.»

Utredningens överväganden och förslag

Allmänna överväganden

Allmänt sett är enligt utredningens mening behovet av tjänsteställning för skilda grupper av generalspersoner och flaggmän inte så markant som för personal inom lägre kompetensnivåer. För de ledande befattningar inom krigsmakten det här är fråga om finns det i nära nog samtliga fall särskilda instruktioner, som reglerar befälsförhållandena. Överbefälhavaren har således befälsrätt över all krigsmaktens personal, försvarsgrenschef över försvarsgrenens, militärbefälhavare över militärområdets och en stabschef över vederbörlig stabs personal — oavsett tjänsteställning. De fall, då en sådan chef kan tänkas behöva ingripa utanför sitt egentliga befälsområde, är i stor utsträckning förutsedda och reglerade i gällande planläggning eller avses regleras när behov uppstår.

Gällande tjänsteställningsföreskrifter innebär i och för sig inte hinder för att någon utövar befäl över personal med samma eller t. o. m. högre tjänstegrad. Strängt taget skulle samtliga generalspersoner och flaggmän kunna inrymmas i en och samma tjänstegrad — en lösning, som utredningen dock inte vill föreslå.

I det följande redovisas de alternativa lösningar, som utredningen disku-

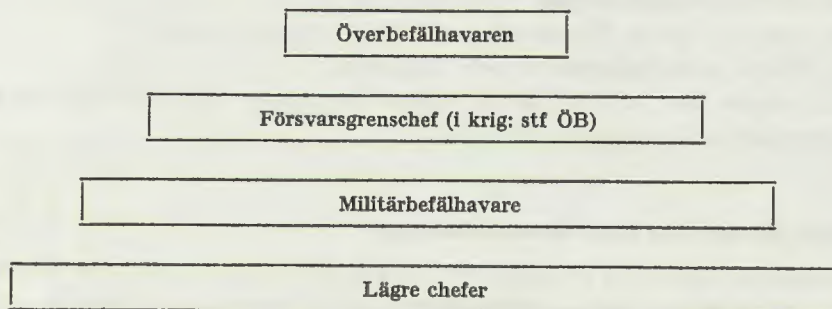

Bild 13 : 5

terat, frågeställningar i samband med dessa samt slutligen utredningens ståndpunkt.

Befälsförhållandena, som bör vara avgörande för en nivågruppering i tjänsteställningssammanhang, har utredningen granskat från en hierarkisk modell, vilken beträffande krigsmaktens högsta instanser har det utseende som framgår av bild 13: 5.

Stabsorganisationen har enligt utredningens mening i princip ingen inverkan på nivå- eller skiktindelning. Stabscheferna och stabsmedlemmarna avses inte tilldelas någon annan befälsrätt än över underställd stabspersonal utan verkar enbart såsom chefernas rådgivare och medhjälpare. I den mån t. ex. chefen för försvarsstaben eller annan medlem av försvarsstaben undertecknar en order, inspekterar eller i annat sammanhang ger order, direktiv eller anvisningar till en militärbefälhavare sker detta i överbefälhavarens namn (på uppdrag av överbefälhavaren) och förutsätter inte någon högre tjänsteställning utan enbart överbefälhavarens bemyndigande.

I och för sig finns — som tidigare påpekats — inte behov av mer än en grad för generalspersoner och flaggmän. I dagens läge har vi emellertid tre generals(flaggmans-)grader, som väl ansluter till tidigare redovisade hierarkiska modell. Utredningen räknar med att alltjämt bibehålla de tre befintliga tjänstegraderna: general (amiral), generallöjtnant (viceamiral) och generalmajor (konteramiral).

Utredningen anser att chefer i de tre högsta instanserna bör vara generalspersoner och flaggmän. Liksom f. n. bör emellertid även andra befattningar än de i bild 13: 5 nämnda kunna innehåsa av generalspersoner och flaggmän. Enligt utredningens mening bör sådana befattningar inte rangeras högre än militärbefälhavare.

Försvarsledningsutredningen och överbefälhavaren har emellertid — som tidigare redovisats — föreslagit att vissa militärbefälhavare skulle ges tjänsteställning före övriga generalmajorer/konteramiraler. Härvid kan således fyra »generalsgrupper» skönjas, vilka för enkelhetens skull littererats på följande sätt.

A = överbefälhavaren,

B = försvarsgrenscheferna,

C = event. ur grupp D utbrutna militärbefälhavare samt

D = övriga generalspersoner och flaggmän.

Utredningen har använt dessa »generalsgrupper» i konstruktionen av sina alternativa lösningar.

Principiella alternativ och deras tekniska utformning

Eftersom utredningen i princip inte funnit tillräckliga motiv för att skapa en ny generalgrad, har konstruktionen av alternativ skett genom att de fyra »generalsgrupperna» hänförts till de tre befintliga tjänstegraderna för

generalspersoner och flaggmän efter olika modeller. De praktiska alternativen är med dessa utgångspunkter fem till antalet och framgår av följande tabell (bild 13: 6).

Tjänstegrad	Alternativ nr				
	1	2	3	4	5
General/Amiral.....	A	A	A	$\frac{A}{B}$	$\frac{A}{B}$
Generallöjtnant/Viceamiral.....	B	B/C	$\frac{B}{C}$	C	} C/D
Generalmajor/Konteramiral.....	C/D	D	D	D	

Bild 13: 6

En förklaring av i tabellen använda beteckningssystem blir samtidigt en redogörelse för *alternativens tekniska utformning*.

$\frac{A}{B}$ innebär att, trots att grupperna har samma tjänstegrad, har A tjänsteställning före B. Det förutsätts därvid att tjänsteställningen mellan grupperna regleras generellt genom särskild föreskrift (moment eller asterisk) i tjänstereglemente för krigsmakten.

»B/C» innebär att tjänsteställning mellan grupperna B och C inte särskilt regleras annat än genom vanlig tjänsteåldersberäkning. I alternativ 5 ges dock frihet att beträffande grupperna C och D utnyttja två tjänstegrader.

Utredningens val av alternativ

Det tillvägagångssätt utredningen använt vid valet av alternativ åskådliggörs med frågeschema i bild 13: 7.

Sedan principiellt alternativ valts efter nämnda frågeschema, har utredningen granskat detaljer enligt följande följdfrågor.

Vilka befattningar bör tillhöra grupp C?

Vilka befattningar bör tillhöra grupp D?

Vilka konsekvenser får det valda alternativet?

Utredningen har inte kunnat finna någon skillnad beträffande behovet av befälsrätt mellan olika militärbefälhavare, men väl skillnad i t. ex. den aktuella omfattningen av ansvarsområdet. Eftersom en militärbefälhavare inte beräknas skola ta befäl över en annan militärbefälhavare annat än möjligen i undantagsfall, anser utredningen att det inte bör vara någon skillnad i tjänsteställning mellan dessa befattningshavare. Mot bakgrund av dessa synpunkter och i överensstämmelse med utredningens tidigare redovisade skiktindelning (bild 13: 5) väljer utredningen alternativ 1 och betecknar detta som sitt *huvudalternativ*.

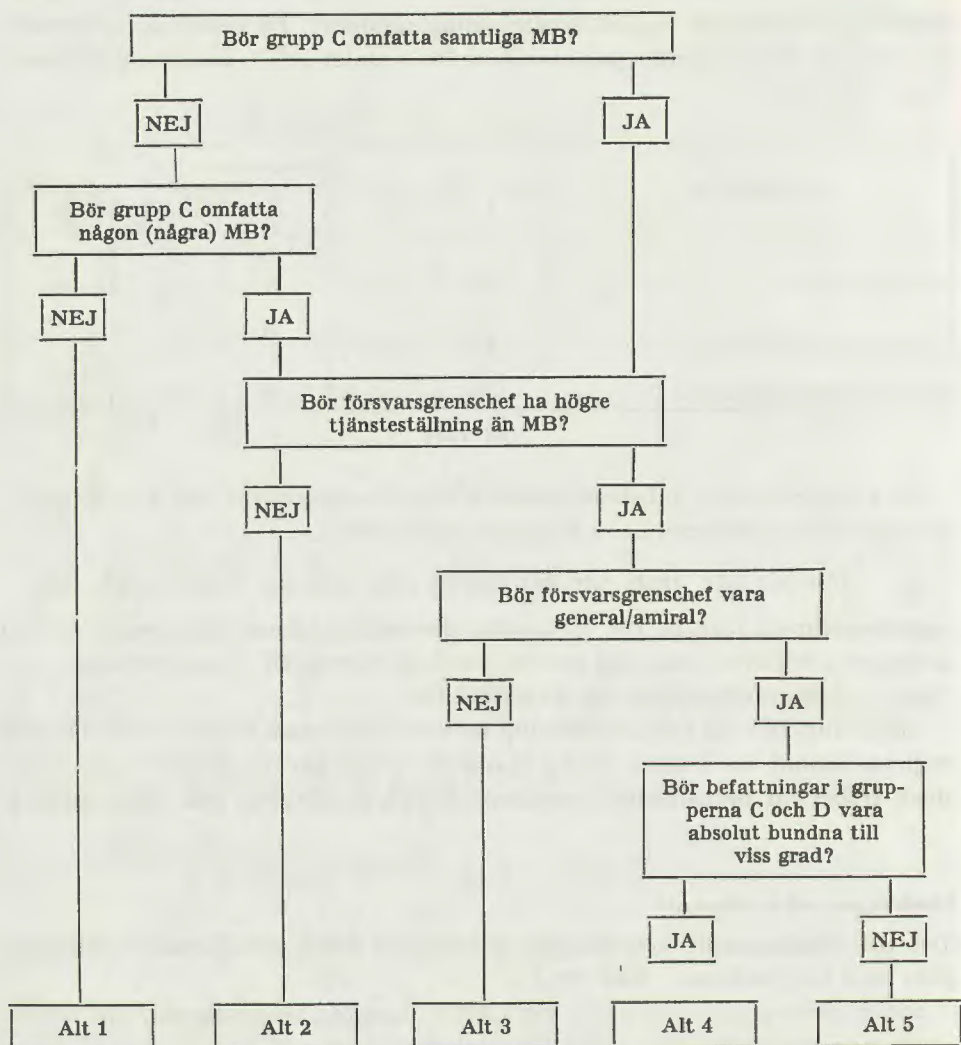

Bild 13:7

Utredningen har emellertid också diskuterat ett »reservalternativ», för vilket redogörs i det följande.

Om det, av andra anledningar än behovet av tjänsteställning, bedöms lämpligt att göra befälhavare för vissa militärområden till generallöjtnanter/viceamiraler, vill utredningen framhålla följande synpunkter.

Då utredningen inte kan finna motiv för någon skillnad i tjänsteställning mellan olika militärbefälhavare, bör i så fall *samtliga* sådana befattningshavare vara generallöjtnanter/viceamiraler. Försvarsgrenschef bör härvid generellt ges tjänsteställning före militärbefälhavarna. Enklast sker detta genom att försvarsgrenschef blir general/amiral. Utredningen anser nämli-

gen att det från tjänsteställningssynpunkt finns starkare motiv för skillnad mellan försvarsgrenschef och militärbefälhavare än mellan de senare och övriga generalspersoner och flaggmän, vilket bäst kommer till uttryck genom att försvarsgrenschef ges högre tjänstegrad än militärbefälhavare.

Den lösning som utredningen under dessa förutsättningar kommit fram till innebär i praktiken att två tjänstegrader (generallöjtnant/viceamiral och generalmajor/konteramiral) i princip utnyttjas för befattningar inom i stort sett samma nivå. Av principiella skäl anser utredningen att befattningarna bör förenas med viss grad varför utredningen som *reservalternativ väljer alternativ 4*, med det *tillägget* att *samtliga* militärbefälhavare bör ingå i »grupp C».

Det skall emellertid bestämt framhållas, att utredningen förordar endast ett alternativ — huvudalternativet.

Alternativens detaljer

I det följande kommer utredningen att granska vilka befattningar, som — utöver vad tidigare sagts — bör hänföras till de olika generals(flaggmans-)graderna. I den mån någon befattning inte behandlas, förutsätter utredningen att den tjänsteställning som gällde den 1 januari 1966 bibehålls.

Det har av såväl försvarsledningsutredningen som överbefälhavaren föreslagits att *chefen för försvarsstaben* skulle vara generallöjtnant/viceamiral. Utredningen, som tidigare redovisat sin uppfattning att stabsorganisationen i princip inte påverkar nivå- eller skiktindelning, kan från tjänsteställningssynpunkt inte finna behov av en högre tjänsteställning åt försvarsstabschefen.

Det har vidare föreslagits att vissa *militärområdesstabschefer* och vissa *arméinspektörer* skulle vara generalmajorer/konteramiraler. Med motivering att stabscheferna vid militärområdesstaberna tillika är ställföreträdande militärbefälhavare, kan utredningen i reservalternativet möjligen finna logiskt att samtliga stabschefer blir generalmajorer/konteramiraler. Reservalternativet innebär att samtliga militärbefälhavare blir generallöjtnanter/viceamiraler, vilket därmed ger utrymme för en generals(flaggmans-)grad åt stabscheferna. Något motiv för att arméinspektörerna skall ha högre tjänsteställning än brigadör har utredningen inte funnit.

Utredningen kan ej heller finna motiv för att souschefen vid försvarsstaben har behov av generals(flaggmans-)grad.

Beträffande cheferna för *Gotlands militärkommando*, *kustflottan* och *första flygeskadern* vill utredningen framhålla att dessa befattningar kan sägas utgöra gränsfall mellan nivåerna H och R. Principiellt synes dessa närmast böra föras till nivå R: 1. Om emellertid en högre tjänsteställning än som brigadör/flaggkommendör är önskvärd kan detta smidigast åstadkommas genom »inom-befordran» som generalmajor/konteramiral.

Vad slutligen *chefen för försvarsdepartementets kommandoexpedition* beträffar, finns inte några organisatoriska skäl för generals(flaggmans-) grad. Det bedöms emellertid som angeläget att kommandochefen med hänsyn till uppgiften som främste företrädare för de tjänstemässiga kontakterna med i Sverige verksamma utländska försvarsattachéer har generalspersons ställning. Utredningen föreslår »inom-befordran» som generalmajor/konteramiral.

Utöver de militära tjänsterna finns — som tidigare har påpekats — även fyra verkschefstjänster, som f. n. uppehålls av militär personal. Om reservalternativet väljs, kan fråga uppstå om dessa skall hänföras till generallöjtnants/viceamirals tjänstegrad eller ej.

De befattningar som sålunda enligt utredningens mening kan hänföras till de olika tjänstegraderna i huvud- och reservalternativen framgår av följande tabell (bild 13:8).

Tjänstegrad	Befattningar enligt			
	Huvudalternativet	antal	Reservalternativet	antal
General/Amiral.....	ÖB	1	ÖB, CA, CM, CFV	4
Generallöjtnant/Viceamiral	CA, CM, CFV	3	6 st. MB	6 ¹
Generalmajor/Konteramiral	6 st. MB, CFst, CAst, CMS, CFS, CFHS, CMHS, Rikshvch, CMKG, CKF, C E 1, CFKE	17 ¹	CFst, CAst, CMS, CFS, CFHS, CMHS, 6 st. milostabschefer, Rikshvch, CMKG, CKF, C E 1, CFKE	17
Summa		21 ¹		27 ¹

¹ Tillkommer (event.) fyra verkschefer.

Bild 13: 8

Alternativens konsekvenser

Generals- och flaggmansgradernas fördelning på försvarsgrenar i huvud- och reservalternativen framgår av tabell på s. 161 (bild 13:9). I tabellen återfinns teoretisk och den 1 oktober 1966 gällande fördelning enligt samma grunder som i bild 13:2.

Mot de i den nya regionala ledningsorganisationen (och försvarsstaben) skapade reglerna för tillsättning av s. k. oberoendebefattningar har i den allmänna debatten riktats den kritiken att dessa kan medföra en disproportion mellan försvarsgrenarna. Om krigsmaktens ledande befattningar skulle fördelas mellan försvarsgrenarna i proportion till rekryteringsunderlagets (officerskårernas) storlek, skulle relationerna vara omkring 65 % för armén och 17,5 % för vardera marinen och flygvapnet.

Det har uttalats att lösningen av tjänsteställningsfrågan för högre chefer skulle kunna påverka officersrekryteringen. Det hävdas bl. a. att försäm-

Tjänstegrad	Teoretisk fördelning			Beslutad fördelning		
	A	M	F	A	M	F
HUVUDALTERNATIVET						
General/Amiral.....	$1 \frac{1}{3}$	$1 \frac{1}{3}$	$1 \frac{1}{3}$	—	—	1
Generallöjtnant/Viceamiral.	1	1	1	1	1	1
Generalmajor/Konteramiral	$6 \frac{5}{6}$	$5 \frac{1}{3}$	$4 \frac{5}{6}$	10	4	3
Summa	$8 \frac{1}{6}$	$6 \frac{2}{3}$	$6 \frac{1}{6}$	11	5	5
(tillk: verkschefer).....	($1 \frac{1}{3}$)	($1 \frac{1}{3}$)	($1 \frac{1}{3}$)	(1)	(2)	(1)
RESERVALTERNATIVET						
General/Amiral.....	$1 \frac{1}{3}$	$1 \frac{1}{3}$	$1 \frac{1}{3}$	1	1	2
Generallöjtnant/Viceamiral.	3	$1 \frac{1}{2}$	$1 \frac{1}{2}$	4	1	1
Generalmajor/Konteramiral	$6 \frac{5}{6}$	$5 \frac{1}{3}$	$4 \frac{5}{6}$	9	5	3
Summa	$11 \frac{1}{6}$	$8 \frac{1}{6}$	$7 \frac{2}{3}$	14	7	6
(tillk: verkschefer).....	($1 \frac{1}{3}$)	($1 \frac{1}{3}$)	($1 \frac{1}{3}$)	(1)	(2)	(1)

Bild 13: 9

rade befördringsmöjligheter till general och flaggman direkt påverkar grundrekryteringen inom försvarsgrenen.

För att granska nämnda fråga kan man inte använda den i bild 13: 9 angivna teoretiska fördelningen, som endast är ett medelvärde. Utredningen har därför som exempel räknat fram två alternativ, vilka presenteras i bild 13: 10. I båda alternativen har reglerna för tillsättning av oberoendebefattningar följts, men i alternativ A har i förekommande fall armén getts företräde till de högsta tjänsterna, i alternativ B flygvapnet. Alternativen visar således högsta och lägsta möjliga antal generaler vid armén resp. lägsta och högsta möjliga antal generaler vid flygvapnet.

De teoretiska befördringsmöjligheterna är alltså större — reglerna för tillsättning av oberoendebefattningar medger således större handlingsfrihet

Tjänstegrad/Befattning	HUVUD- ALTERNATIVET						RESERV- ALTERNATIVET					
	Alternativ A			Alternativ B			Alternativ A			Alternativ B		
	A	M	F	A	M	F	A	M	F	A	M	F
Gen/Am.....	1	—	—	—	—	1	2	1	1	1	1	2
Gl/Vam.....	1	1	1	1	1	1	6	—	—	1	1	4
Gm/Kam MB, CFst.....	6	1	—	1	2	4	—	1	—	—	1	—
CFHS, CMHS, CMKG, CFKE	4	—	—	—	1	3	4	—	—	—	1	3
Milostabsch.....	—	—	—	—	—	—	1	4	1	3	3	—
»Beroende»-befattn. ¹	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Summa	14	4	3	4	6	11	15	8	4	7	9	11
(tillk: verkschefer)	(2)	(1)	(1)	(1)	(1)	(2)	(2)	(1)	(1)	(1)	(1)	(2)

¹ Cast, CMS, CFS, Rikshvch, CKF, C E 1.

Bild 13: 10

— än man i förstone är böjd att tro. Utredningen är därför inte övertygad om att lösningen av tjänsteställningsfrågan för generalspersoner och flaggmän har en sådan direkt inverkan på officersrekryteringen, som gjorts gällande.

Möjligheterna att *förflytta* generalspersoner och flaggmän mellan de olika befattningarna begränsas *dels* av lönesystemet, *dels* av tjänsteställningen. Hinder av lönekaraktär är att man undviker att flytta personal till tjänst med lägre lön, trots att formella möjligheter härtill finns. Sådana hinder är oberoende av vilket tjänsteställningsalternativ som väljs. Hinder på grund av tjänsteställning är att man inte förflyttar personal till tjänst, med vilken är förenad lägre tjänsteställning. I detta avseende medger utredningens huvudalternativ något större frihet än reservalternativet.

Utredningen vill med hjälp av följande skisser (bilderna 13: 11 och 12) försöka klargöra skillnaden i »förflyttningsmöjligheter» mellan dess båda alternativ.

Lönegrad		
C 8	Gen/Am	ÖB
C 6	Gl/Vam	CA, CM, CFV
C 5	Gm/Kam	MBS, MBÖ, MBÖN, CFst
C 4		MBV, MBB, MBNN, CAst, CMS, CFS, CFHS, CMHS, Rikshvch, CKF, C E 1
C 3		CMKG
C 2		CFKE

Bild 13 : 11. Huvudalternativet

I huvudalternativet finns från tjänsteställningssynpunkt inte hinder för förflyttning från en lägre till en högre lönegrad eller mellan tjänster i en och samma lönegrad.

Utöver de hinder som följer av skilda lönegrader försvåras förflyttning i reservalternativet på grund av tjänsteställningen i följande fall.

1. Sex militärbefälhavare kan inte flyttas till tjänst som försvarsstabschef.

2. Tre militärbefälhavare i lönegrad C 4 kan inte flyttas till annan tjänst i lönegrad C 4.

3. Tre chefer för militärområdesstaber (SC) i lönegrad C 3 kan inte —

Lönegrad		Gen/Am	
C 8		ÖB	
C 6		CA, CM, CFV	
	Gl/Vam		Gm/Kam
C 5	MBS, MBÖ, MBÖN	CFst	
C 4	MBV, MBB, MBNN	CAst, CMS, CFS, CFHS, CMHS, Rikshvch, CKF, C E 1, SCS, SCÖ, SCÖN	
C 3		CMKG, SCV, SCB, SCNN	
C 2		CFKE	

Bild 13 : 12. Reservalternativet

även om inte lönehinder hade förelegat — flyttas till annan befattning för brigadör.

Utredningen vill i detta sammanhang påpeka att de redovisade förflyttningsmöjligheterna inte tillmätts sådant värde att de utgör någon väsentlig anledning till varför utredningen förordar sitt huvudalternativ.

Sammanfattning av utredningens förslag

Utredningen föreslår att till de tre befintliga tjänstegraderna för generalspersoner och flaggmän hänförs följande befattningshavare

<i>General/Amiral:</i>	Överbefälhavaren.
<i>Generallöjtnant/Viceamiral:</i>	Cheferna för armén, marinen och flygvapnet.
<i>Generalmajor/Konteramiral:</i>	Samtliga militärbefälhavare, Cheferna för försvars-, armé-, marin- och flygstaberna, Cheferna för försvars- och militärhögskolorna, Rikshemvärnschefen, Chefen för Gotlands militärkommando (»inom-befordran»), Chefen för kustflottan (»inom-befordran»), Chefen för första flygeskadern (»inom-befordran»), Chefen för försvarsdepartementets kommandoexpedition (»inom-befordran»).

Härutöver föreslår utredningen att i de fall då tjänster som verkschefer tillsätts med militär personal, dessa hänförs till generalmajorer/konter-amiraler.

I detta kapitel inte omnämnda befattningshavare med tjänster i lönegrad C 3 och högre föreslås ha tjänsteställning som brigadör/flaggkommendör enligt vad utredningen anför i kapitel 12.

KAPITEL 14

Benämningar på befälsgrupper och nivåer

Befälsgruppernas benämningar var i äldre befälsordningar (före 1925) med då gällande tjänsteställningssystem liktydiga med nivåbenämningar, vilket framgår av det följande.

Tjänstegrader (moderna titlar)	Gruppenämningar för (indelning av) befälspersonalen					
	1600- och 1700-talen	1800-talet	Från 1800-talets slut—1914		1914—1925	
General— —Fänrik	Överbefäl	Officerare	Officerare	Officerare	Överbefäl	Officerare
Fanjunkare— —Sergeant	Underbefäl		Under-officerare	Under-officerare	Underbefäl	Under-officerare
Furir— —Korpral	Ringare (underbefäl) Gemena befäl		Underbefäl av manskapet	Underbefäl av manskapet		Underbefäl

Bild 14: 1

Från 1600-talets början indelades officerarna (= allt befäl) i *överbefäl*, *underbefäl*, *ringare* (underbefäl) och *gemena befäl*. Ganska snart (slutet av 1600-talet) togs benämningarna *överofficerare* och *underofficerare* i bruk för överbefälet resp. underbefälet.

Under 1800-talet utgjordes befälskategorierna av *officerare*, *underofficerare* och *underbefäl av manskapet* (korpraler).

Vid 1800-talets slut indelades befälet i *överbefäl*, vilka utgjordes av officerarna, och *underbefäl*, som bestod av underofficerarna och underbefälet av manskapet.

Med 1914 års härordning infördes befälsindelningen *officerare*, *underofficerare* och *underbefäl*.

Ytterligare nivåindelning inom (över-)officersgruppen har av tradition varit *officerare av generalitetet* (amiralitetet), dvs. generalspersoner och flaggmän, *regementsofficerare* och *kompaniofficerare*. Av kompaniofficerarna har löjtnanter och fänrikar (underlöjtnanter) sedan gammalt inrymts i den gemensamma (nivå-)benämningen *subalternofficerare*.

Begreppet regementsofficer (eller regementsbefäl) betecknade ursprungligen — på 1600-talet — det befäl som ingick i regementsstaben. Av motsvarigheten till dagens militära personal hörde till denna »grupp» översten, överstelöjtnanten, regementsvaktmästaren (= majoren), regementskvartermästaren (en kapten) och regementsväbelen (fältväbel).

Mot bakgrund av befälsgruppernas uppgifter enligt moderna befälsordningar och de förändringar i personalens tjänsteställning som ägt rum alltsedan 1925 är numera inte gruppbenämningarna användbara som nivå-beteckningar. Utredningen har därför funnit att båda dessa benämningsfrågor bör behandlas var för sig.

Gruppbenämningar

Värnpliktsbefälet utgör huvudparten av krigsmaktens befäl. Dess gruppbenämningar är till stor del avhängiga av värnpliktslagens stadganden (underbefäls-, underofficers- och officersuttagning resp. -utbildning). Allt för stora förändringar undviks om man som princip låter värnpliktsbefälet bibehålla begreppen *underbefäl* och *underofficerare* som gruppbenämningar för personal inom gruppchefs- resp. troppchefs-nivån.

Utredningen anser att yrkesunderbefälet, som i krigsorganisationen bestrider befattningar inom samma kompetensnivå som värnpliktiga *underofficerare* fortsättningsvis inte bör benämnas underbefäl. Som gruppbenämning för yrkesunderbefälet har utredningen övervägt *fackbefäl*, *kompaniunderofficerare* samt det med yrkesunderofficerarnas ombenämning lediga begreppet *underofficerare*. Enligt utredningens direktiv skall nämligen yrkesunderofficerarna framdeles benämnas *kompaniofficerare*. Både *fackbefäl* och *kompaniunderofficerare* markerar enligt utredningens mening väl det aktiva underbefälets speciella yrkeskompetens. *Kompaniunderofficerare* skulle dessutom kunna antyda befintligt utbildnings- och rekryteringssamband med *kompaniofficerare*. Utredningen har emellertid stannat för *underofficerare* som är en traditionsrik, kort och enkel namnform. Benämningen *fackbefäl* har förkastats eftersom utredningen av princip inte som gruppbenämning vill rekommendera sammansättning med begreppet »-befäl» annat än i den enstaka, gällande benämningen *underbefäl*.

För att markera åtskillnad mellan nuvarande yrkesofficerare och *kompaniofficerare* har utredningen övervägt att för den första gruppen föreslå benämningarna *regementsofficerare* eller *bataljonsofficerare*. Ingen av benämningarna täcker dock yrkesofficersgruppens hela gradområde. Enligt utredningens mening bör gällande benämning *officerare* kunna bibehållas utan större olägenhet för systemet i dess helhet. Den bör framdeles utnyttjas endast som benämning på yrkesofficersgruppen.

För reservofficersgruppen bör, liksom i fråga om gradbenämningar, gällande benämning *reservofficerare* kunna bibehållas. I konsekvens härmed bör även gruppbenämningen *reservunderofficerare* kunna bibehållas.

Värnpliktsbefälets officersgrupp, som i kompetenshänseende rangeras efter *officerare* och *kompaniofficerare* i plutonchefsnivån, bör — för att markera samhörighet med men också skillnad från nämnda befälsgrupper — ges särskild benämning om möjligt i nära anslutning till den gällande.

Plutonsofficerare, *fältofficerare* och *värnpliktsofficerare* är benämningar som utredningen övervägt för de värnpliktiga officerarna. *Plutonsofficerare* täcker inte gruppens hela uppgiftsområde så länge det förekommer utbildning till befattningar inom kompanichefsnivån utan obligatorisk reservanställning. De två sistnämnda prefixen, »fält-» och »värnplikts-», kan utnyttjas även för värnpliktsbefälets *underofficers*-grupp för att skilja denna från *underofficerare* och *reservunderofficerare*. Av de båda prefixen bedömer utredningen »värnplikts-» — trots viss språklig otymplighet — som den lämpligaste lösningen huvudsakligen på grund av den nära överensstämmelsen med gällande ordning. Utredningen föreslår därför benämningarna *värnpliktsofficerare* och *värnpliktsunderofficerare*. I konsekvens härmed föreslås att det värnpliktiga underbefälet benämns *värnpliktsunderbefäl*.

Enligt utredningens uppfattning kan föreslagna benämningar användas även inom marinen och flygvapnet.

Utredningen har dessutom övervägt att föreslå ett återinförande av begreppet *manskap* som en gemensam beteckning för *värnpliktsunderbefäl* och meniga. Som redovisats i kapitel 7 förekommer motsvarande ordning i vissa främmande länder. Mot en sådan ordning kan emellertid sägas att för *värnpliktsunderbefälets* befälsutövning är det av betydelse att befälsställningen klart markeras såväl i gruppbenämning som i personalindelning. Enligt utredningens mening bör *manskaps*begreppet därför inte återinföras.

De gruppbenämningar utredningen föreslår framgår av följande tabell (bild 14: 2).

Gällande gruppbenämning	Utredningens förslag till gruppbenämning
Officerare (stampersonal)	<i>Officerare</i> (Off)
Underofficerare (stampersonal)	<i>Kompaniofficerare</i> (Koff)
Underbefäl (stampersonal)	<i>Underofficerare</i> (Uoff)
Reservofficerare	<i>Reservofficerare</i> (Roff)
Reservunderofficerare	<i>Reservunderofficerare</i> (Ruoff)
Värnpliktiga officerare	<i>Värnpliktsofficerare</i> (Voff)
Värnpliktiga underofficerare	<i>Värnpliktsunderofficerare</i> (Vuoff)
Värnpliktigt underbefäl	<i>Värnpliktsunderbefäl</i> (Vubef)

Bild 14: 2

Förtids- och pensionsavgången stampersonal som inträtt i reserv anges givetvis med vederbörlig reservbefälsgrupps benämning. Hur därvid bör förfaras med *kompaniofficerare* som avgått ur aktiv tjänst behandlas i senare sammanhang (kap. 17).

Krigsfrivillig personal bör enligt utredningens mening inrymmas i värnpliktsbefälets grupper.

Nivåbenämningar

Inte heller med utredningens förslag till gruppbenämningar kan dessa utnyttjas liktydigt med nivåbenämningar.

Utredningen har funnit att det kan vara lämpligt att införa särskilda nivåbenämningar. Det finns nämligen ett visst behov av att i skilda sammanhang (reglementen, instruktioner, mobiliseringstabeller o. d.) kunna ange personal med likartade kvalifikationer utan att behöva namnge flera befälsgrupper.

Nivåindelningen och dess beteckningar bör kunna utnyttjas för såväl militär som civilmilitär personal och ev. även för civil personal.

Av de gällande nivåbenämningarna är det enligt utredningens uppfattning endast *generalspersoner* (*flaggmän*) och *regementsofficerare* som i princip kan bibehållas. *Kompaniofficerare* skall användas som gruppbenämning och begreppet *subalternofficerare* bedöms mindre lämpligt i det av utredningen föreslagna gradsystemet.

Sammansättningar med begreppet »-officer» bör emellertid principiellt undvikas som nivåbenämning. De utnyttjas i stället som gruppbenämningar. Utredningen föreslår därför benämningen *regementsbefäl* i stället för *regementsofficerare*.

Det största behovet av nivåbenämningar förefinns i de lägsta kompetensnivåerna, i vilka samtliga befälsgrupper inryms. Nära till hands ligger att här utnyttja utredningens »arbetsbenämningar» på nivåerna. Om benämningarna skall ges en giltighet utöver enbart den militära personalen är emellertid begrepp som *kompanichefsnivå* mindre lämpliga. Utredningen har då funnit att sammansättningar med begreppet »-befäl» torde vara mest adekvata. För de fyra lägsta kompetensnivåerna skulle därför benämningarna vara *gruppbefäl*, *troppbefäl*, *plutonsbefäl* och *kompanibefäl*.

Utredningens förslag till gradbenämningar innebär emellertid att tjänstegraden *löjtnant* kan sägas tillhöra såväl kompanichefsnivån (*reservofficerare*) som plutonchefsnivån (*officerare* och *värnpliktsofficerare*). Av denna anledning föreslår utredningen att tjänstegraderna i kompetensnivåerna K och P sammanförs till en befälsnivå *kompanibefäl*. För nivåerna T och G föreslås benämningarna *troppbefäl* resp. *gruppbefäl*.

Liknande »sambenämning» av kompetensnivåer kan utan större olägenhet ske för bataljonschefsnivån och högre nivåer. Sålunda föreslår utredningen att tjänstegraderna i nivåerna B, F och R sammanfattas under benämningen *regementsbefäl*. Generals-(flaggmans-)graderna (nivå H) kan enligt utredningens mening fortfarande sammanfattas som *generalspersoner* (*flaggmän*).

Föreslagen ordning innebär inte ett avståndstagande från utredningens grundläggande synpunkter rörande indelningen i kompetensnivåer. Utredningens förslag till tjänsteställningssystem har nämligen den primära verkan att tjänstegraderna markerar den grundläggande nivå (skikt-)indelningen. Därför kan enligt utredningens mening två eller flera närliggande kompetensnivåer — i synnerhet inom det högre befälsområdet — utan olägenhet sammanföras under en praktiskt användbar gemensam nivåbenämning. Sådan nivå bör kallas befälsnivå till skillnad från kompetensnivåbegreppet. Det senare kan mycket väl komma till användning inom t. ex. krigsplacerings- och utbildningsverksamhet.

Utredningen har även övervägt förkortade beteckningar för befälsnivåerna och därvid stannat för en *numrering* (I—V) uppifrån. Ett alternativ med bokstavsbeteckningar — antingen i löpande följd A—E eller med nivåbenämningarnas initialer — har förkastats med hänsyn till risken för förväxlingar. Bokstavsbeteckningar används t. ex. för att ange värnpliktskategorier (E, F och G).

Kompetensnivå	»Gradstege»	Befälsnivå
H Högre chefer	—	I Generalspersoner (flaggmän)
R Regementschefsnivån	—	II Regementsbefäl
F Fredsbataljonschefsnivån	—	
B Bataljonschefsnivån	—	
K Kompanichefsnivån	—	III Kompanibefäl
P Plutonchefsnivån	—	
T Troppchefsnivån	—	IV Troppbefäl
G Gruppchefsnivån	—	V Gruppbefäl

Bild 14 : 3

Jämförelse mellan kompetensnivåer och i detta kapitel föreslagna befälsnivåer framgår av bild 14: 3.

Sammanfattning av utredningens förslag rörande grad-, grupp- och nivå-benämningar för militär personal framgår av bilaga 13.

KAPITEL 15

Ett nytt gradbefordringssystem

En väsentlig princip i utredningens överväganden är att tjänstegrad bör erhållas

1) när kompetens för krigsplacering i mot densamma svarande (typ-) befattning har uppnåtts eller

2) när efter särskild lämplighetsförklaring placering i (typ-)befattning sker.

Principens första punkt hänför sig — som framgår av tidigare redogörelser — till personal i gruppchefs- t. o. m. bataljonschefs nivåerna, medan andra punkten berör personalen i nivåerna över bataljonschefs nivån.

I överväganden rörande tjänsteställning för militär personal i nivåerna G—B (kap. 11) har utredningen sålunda utgått från bl. a. den kompetensgivande obligatoriska utbildningens uppläggning enligt 1960 års befälsordning. Det system som utredningen har föreslagit *förutsätter* därför att de villkor för befordran, för vilka redogörs i det följande, iakttas. *Allmänna krav såsom laglydnad, medborgarsinne, duglighet och pålitlighet m. m. behandlas inte.*

Villkor för befordran inom nivåerna G—B

Eftersom den kompetensgivande obligatoriska utbildningen är av såväl teoretisk (skolmässig) som praktisk art kommer befordringsvillkoren att omfatta

dels viss angiven (teoretisk) *utbildning* (skola, kurs), som skall ha genomgåts med godkännande vitsord,

dels viss fullgjord (praktisk) *tjänstgöring*.

Härutöver kan också anges viss *tjänstetid* för att i de fall då den »normala» obligatoriska utbildningen frångås, åstadkomma ett jämnt befordringssystem.

Värnpliktsbefäl

Befordran till värnpliktsbefälets grader bör enligt utredningens mening kunna ske omedelbart efter genomgången (fullgjord) kompetensgivande utbildning (tjänstgöring). Detta bör gälla vid såväl obligatorisk grundutbildning som frivillig befälsutbildning.

Utredningen har inte funnit anledning att närmare precisera omfattningen av den *frivilliga* utbildning som bör utgöra grund för befordran till olika värnpliktsgrader. Utredningen vill dock i detta sammanhang erinra om de synpunkter som har framförts i kapitel 11 avsnittet »Synpunkter på gradbehov mot bakgrund av andra än krigsorganisatoriska skäl» (s. 118).

Utredningens förslag till villkor för befordran till värnpliktigt befäl framgår av *bilaga 14*. De ansluter sig till det system för utbildning som har fastställts *dels* med 1960 års befälsordning, *dels* efter 1960 års värnpliktsutrednings (VU 60) förslag. Sådan frivillig befälsutbildning som kan anses likvärdig med obligatorisk utbildning (t. ex. »plutonchefskurs» för troppbefäl) har inte särskilt angetts i tabellbilagan.

Utredningen förutsätter — vilket närmare behandlas i kapitel 19 — att dess förslag till befordringssystem principiellt inte skall påverka utformningen av ett system för värnpliktsavlöning.

I förslaget till befordringstidpunkter för *personal under utbildning till värnpliktsbefäl* (bil. 14) har följande synpunkter varit vägledande. Efter grundutbildningens slut befordras den värnpliktige till den tjänstegrad som svarar mot den befattning till vilken utbildningen har syftat. När han under grundutbildningens förbandsövningsskede (»GKU», »samövningsperiod») placeras som (övad) chef för avdelning befordras han till en lägre tjänstegrad än »slutgraden». Nämda tjänstegrader framgår av bild 15:1. En värnpliktsofficersuttagen bör befordras till sergeant vid kadettskolans början (dvs. efter avslutad grundutbildning till värnpliktsunderofficer). Vidare bör de som uttagits för utbildning till värnpliktsofficer och -underofficer befordras till korpraler sedan grundläggande befälsutbildning genomgått.

Värnpliktig uttagen för utbildning till	Tjänstegrad	
	vid förbandsövningsskedes början	vid grundutbildningens slut
Voff.....	} Furir Korpral	Fänrik
Vuoff.....		Sergeant
Vubef.....		Furir ¹

¹ Om vederbörande förklarats lämplig för typbefattningen gruppchef.

Bild 15: 1

Utredningen är medveten om att variationer i grundutbildningens inpassning under året i vissa fall kan medföra avsteg från de föreslagna befordringstidpunkterna. Utredningens förslag är grundat på de inpassningsalternativ som i gällande provisoriska bestämmelser om värnpliktsutbildningen (kungl. brev den 16 juni 1966) har kallats »alternativ I» vid armén och »bemanningssgrupp A» vid flottan.

Olika skeden av den obligatoriska utbildningen till yrkesbefäl har ansetts likvärdiga med skeden i den normala värnpliktsutbildningen enligt de principer som framgår av den i bilaga 11 angivna nivåindelningen. Utredningen förutsätter att *personal som utbildas till yrkesbefäl* under pågående utbildning befordras till värnpliktigt befäl efter i stort sett samma grunder som övriga befälsuttagna värnpliktiga.

Hur föreslagna befordringstidpunkter bör inordnas i utbildningssystemet framgår av *bilaga 15*.

De krav på uppnådd lägsta levnadsålder som jämlikt nuvarande föreskrifter gäller för förordnande till värnpliktig sergent, underofficer av 2. graden, fanjunkare, flaggunderofficer, löjtnant och kapten erfordras inte längre i det tjänsteställningssystem som utredningen föreslår. En förutsättning härför är dock att den frivilliga befälsutbildningens befordringskurser ges en sådan befattningsinriktning att deras kvalitetsmässiga innehåll kan anses motsvara kompetenskraven för befattningen i fråga.

Reservbefäl

Utredningen har inte funnit anledning att föreslå ändringar i nu gällande principer för reservbefälets befordran. Utredningen förutsätter att kompetensvillkor för anställning som reservunderofficer sedermera uttrycks på sätt som motsvarar gällande fordringar för anställning som reservofficer.

Villkor för befordran till och som reservbefäl framgår av bilaga 14.

Yrkesbefäl

Utredningens förslag till villkor för befordran inom yrkeskarriären — grundade på 1960 års befälsordning — framgår av *bilaga 16*. Tabellbilagans uppgifter gäller för arméns personal. Utredningen föreslår att föreskrifter med likartat innehåll utfärdas för marinens och flygvapnets personal, varvid villkoren beträffande *tjänstetid* skall vara desamma som för arméns personal.

Utredningen utgår härvid från att pågående utredningar rörande befälsystemen vid marinens och flygvapnet jämlikt departementschefens uttalande i prop. 1960: 109 sid. 23 (jfr kap. 10) kommer att ange preciserade krav på kompetens i skilda uppgiftsnivåer på i princip samma sätt som redan har fastställts för armén. Det synes också vara att förvänta att kompetenskraven vid de skilda försvarsgrenarna principiellt kommer att vara av samma innebörd för resp. nivåer.

Levnadsålder vid befordran

De levnadsåldrar vid vilka normalt befordran enligt utredningens förslag kommer att äga rum framgår av *bilaga 17*. Bilagans uppgifter bör närmast jämföras med dem i bilaga 2. Utredningen vill dock påpeka att avsik-

ten inte är att binda befordran till viss uppnådd levnadsålder. Uppgifterna i bilaga 17 redovisas endast som underlag för jämförelser.

Urvalsbefordran för kompaniofficerare och underofficerare

För urvalsbefordran av kompaniofficerare till förvaltare och av underofficerare till överrustmästare bör i princip gälla samma regler som för urvalsbefordran av officerare, vilket behandlas i följande avsnitt.

Villkor för befordran inom nivåerna F—H

Kompetensnivåerna F—H i utredningens förslag omfattar sådana officers-tjänster, till vilka befordran sker efter urval. Även i utredningens förslag förutsätts befordran ske efter urval, dock så att den sammankoppling mellan en tjänsts lönegradsplacering och en viss tjänstegrad, som i stor utsträckning förekommer idag, formellt upphävs.

Utredningen har i tidigare kapitel redogjort för principerna i sitt förslag och därvid framhållit att som grund för tilldelning av tjänstegrad bör bl. a. gälla behovet av tjänsteställning med hänsyn till den organisatoriskt betingade befälsrätt som är förenad med vederbörlig *befattning*. Detta har utredningen i praktiken velat utforma så att typbefattningar hänförs till skilda kompetensnivåer till vilka knutits en bestämd tjänstegrad. Hänsyn har därvid inte tagits till typbefattningarnas lönegradsplacering.

Med utredningens förslag till nivågruppering skulle tjänstegraderna kunna omfatta befattningar som idag är lönegradsplacerade tjänster enligt följande sammanfattning (bild 15: 2).

Tjänstegrad	Typbefattningarna motsvaras av tjänster i lönegraderna
Generalmajor/Konteramiral . . .	C 5, C 4, C 3, C 2
Brigadör/Flaggkommendör	C 4, C 3, C 2, C 2/1
Överste/Kommendör	C 2, C 2/1, C 1, B 6, B 5
Överstelöjtnant/Kommendörkap- ten (båda graderna)	B 5, B 5/A 28, A 30, A 30/28, A 28, A 28/26, A 26, A 26/23
(Major/Örlogskapten)	(A 26, A 26/23, A 23, A 17)

Bild 15: 2

Före befordran till regementsofficerstjänst i lönegrad C 1 och lägre löne-
grader skall idag befodringskandidaters lämplighet härför prövas och vär-
desättas av en befodringsberedning. Det bör dock observeras att befordran
till tjänster med lönegradsbeteckningen Br eller Ar inte kräver medverkan
av befodringsberedning. Tillsättning av sådana tjänster är i stor utsträck-

ning decentraliserad till olika myndigheter. Antalet tjänster av denna art bedöms öka i framtiden.

Även i ett system enligt utredningens förslag finns behov av institutioner liknande dagens befordringsberedningar. Dessas uppgifter skulle vara att bedöma befordringskandidaternas lämplighet att fullgöra för urvalsbefordrad personal avsedda befälsuppgifter på vissa (skikt av) nivåer.

I kapitel 12 har utredningen framhållit att det genom överbefälhavarens försorg bör tas fram detaljerade förslag till såväl minimifordringar för urvalsbefordran som förteckningar över nivåindelade befattningar för urvalsbefordrade officerare. Sådana befattningsförteckningar och minimifordringar bör förutom personbedömningar (vitsord m. m.) utgöra underlag för befordringsberedningens arbete. Beredningens bedömning bör omfatta vederbörandes lämplighet för *gradbefordran* till högst överstes tjänstegrad. Bedömningen bör vara oberoende av hur befordringskandidatens innehavda eller tilltänkta lön är betecknad (t. ex. Ao eller Ar). Utredningens förslag medför nämligen att alla tjänster oavsett tillsättningsform från tjänsteställnings-(kompetens-)synpunkt blir likvärdiga.

För bedömning av officerare bör liksom hittills finnas befordringsberedningar. Utredningen förutsätter att liknande organ där sådana saknas tillkommer för bedömning av kompaniofficerares och underofficerares lämplighet för urvalsbefordran (till förvaltare resp. överrustmästare/flaggbåtsman).

Utredningen utgår från att tjänstetillsättande myndigheter i förekommande fall åläggs beakta befordringsberednings utlåtande.

Tjänsteställningsbefordran — lön

Som utredningen tidigare framhållit kan ett nytt tjänsteställningssystem konstrueras på ett ändamålsenligt, logiskt och sakligt sätt endast om man bortser från gällande lönesystem. Tjänsteställningens principer bör gälla all krigsmaktens personal, värnpliktsbefälet såväl som yrkesbefälet.

Endast ca 10 % av krigsorganisationens befäl — den fast anställda stampersonalen — är verksam i fredsorganisationen och innehar därmed lönegradsplacerade tjänster. Dessa tjänster är knutna till tjänsteställning genom att de i personalförteckningar i stor utsträckning anges med de militära tjänstegraderna såsom tjänstebenämningar, t. ex. rustmästare Ao 13, fanjunkare Ao 15, kapten Ao 23 och major Ao 26. Undantag härifrån finns dock, som t. ex. truppslagsinspektör, sektionschef, regementschef, regementsofficer, underofficer och underbefäl.

Tillsättning av yrkesbefälets tjänster sker vid uppkommen vakans. Detta innebär att växlande konjunkturer i fråga om tillgång på lönegradsplacerade tjänster i förhållande till befälsstillgången påverkar personalens tjänsteställning. De synpunkter på relationerna kompetens—tjänsteställning, som

utredningen grundat sina överväganden på, kan med systemets bundenhet till lönesystemet sättas ur kraft för yrkesbefälet.

Stampersonalens löneförhållanden m. m. är förhandlingsfråga, medan tjänsteställning som baseras på tjänstens krav (i krigs- och fredsorganisationerna) uteslutande är en myndighetsfråga.

Utredningen anser att ett nytt tjänsteställningssystem enligt utredningens förslag kan införas endast om sammankopplingen tjänsteställning—lönegradsplacerad tjänst för yrkesbefälet samtidigt upphävs.

Följande skiss (bild 15: 3) visar ett exempel på hur utredningens förslag rörande tjänstegrader för officerare (nivåerna P—B) skiljer sig från gällande löne-(och grad-)situation.

Grad:	LÖJTNANT	KAPTEN						MAJOR	
År:	0	2	4	6	8	10	12	14	
Lön:	Ae 13	Ao 17	(17: 18)	(17: 19)	Ao 23				
	(Fänrik)	(Löjtnant)						(Kapten)	

Bild 15: 3

Ytterligare exempel på konsekvenserna av utredningens förslag ges i bild 15: 2.

I detta sammanhang vill utredningen påpeka att skillnaden mellan de båda systemen i praktiken under vissa förhållanden kan bli mindre markant. Det finns självfallet möjligheter för förhandlingsparterna att åstadkomma sådana förändringar av lönestrukturen att lön och tjänsteställning tidvis kan te sig som två parallella system. I sådana lägen bedömer utredningen det som synnerligen angeläget att de båda systemen är *formellt* åtskilda för att konjunkturförhållandena på lönesidan inte ånyo skall få påverka yrkesbefälets tjänsteställning.

Skiss till nytt befordringssystem

Ett nytt befordringssystem med åtskillnad mellan lön och tjänsteställning bör innehålla bestämmelser

dels beträffande *tjänstetillsättning* (»lönebefordran»),

dels rörande *tjänsteställningsbefordran*.

Tjänstetillsättning bör endast avse tillsättning av lönegradsplacerade tjänster vid skilda myndigheter inom fredsorganisationen. Härav berörs endast stampersonal.

Tjänsteställningsbefordran bör däremot gälla samtliga befälsgrupper och personalkategorier som i utredningens förslag skall ha någon form av tjänsteställning.

Med tjänsteställningsbefordran bör förenas de villkor som utredningen

tidigare har redovisat i detta kapitel. Även för tjänstetillsättning (befordran till högre lönegrad) kan självfallet vissa villkor uppställas, t. ex. krav på viss tjänstetid i lägre tjänst före befordran till tjänst med högre lönegrad.

Bestämmelser om pension, traktamenten m. fl. avtalsenliga förmåner är knutna till lönegrader och bör enligt utredningens uppfattning inte heller framdeles påverkas av tjänsteställningsförhållanden.

Ärenden rörande tjänsteställningsbefordran bör under Kungl. Maj:t avgöras av överbefälhavaren, försvarsgrenscheferna och personalkårchefer, medan beslut i fråga om tjänstetillsättning liksom f. n. bör meddelas jämväl av chefer för verk, staber, utbildningsanstalter och andra enheter med egna personalförteckningar.

För att antydd delning av befordringssystemet skall kunna genomföras bör framdeles *dels* vissa formella ändringar ske i personalförteckningar, *dels* i organisationsbeskrivningar särskilt anges avsedd tjänsteställning (tjänstegrad) för varje befattning som avses innehas av urvalsbefordrad personal.

I detta sammanhang erinras om att utredningen har förutsatt att befattningar för urvalsbefordrad personal förtecknas mot bakgrund av organisatoriska förhållanden. Utredningen utgår därvid från att för varje befattning anges *en* bestämd nivåtillhörighet (tjänstegrad).¹ F. n. finns ett flertal tjänster med alternativa lönegrader och — på grund av sambandet mellan lön och tjänstegrad — även alternativa tjänstegrader. I utredningens förslag till tjänsteställningssystem är behovet av tjänsteställning för en befattningshavare principiellt detsamma oavsett om han har den lägre eller den högre av en tjänsts alternativa lönegrader. Först i samband med organisatoriska förändringar bör fråga kunna uppkomma om ändrad tjänsteställning.

Enligt utredningens mening bör inte förekomsten av tjänster med alternativa lönegrader påverkas av ovan framförda synpunkter. Sådana tjänster kommer fortfarande att erfordras *dels* för att medge »lönebefordran» av personal som utnyttjas lång tid i en och samma befattning, *dels* för att medge att tjänsten kan tillsättas i den högre lönegraden med personal, som redan innehar en tjänst i denna lönegrad.

I *personalförteckningar* bör i princip framdeles inte benämningar på militära tjänstegrader utnyttjas såsom tjänstebenämningar. I stället bör tjänster anges med

antingen — där så är möjligt och åtminstone för tjänster som motsvarar befattningar inom nivåerna R—H — *befattning och lönegrad* (t. ex. truppslagsinspektör i lgd Co 2)

eller *gruppbenämning och lönegrad* (t. ex. underofficer i lgd Ao 13, kompaniofficer i lgd Ao 15, officer i lgd Ao 23).

Tjänster avsedda för urvalsbefordrad personal kan vara placerade i samma lönegrad som tjänster för icke-urvalsbefordrade. I de fall då tjänst an-

¹ Tillhörighet till skikt av nivå F kan dock anges endast i ett fåtal fall.

ges med gruppbenämning och lönegrad erfordras därför dessutom en särskild beteckning för »urvalstjänster». Detta kan ske genom att det inom parentes anges t. ex. »(urval)», »(U)» eller »(högre)». Utredningen kan också acceptera att lägsta »urvalstjänstegradens» benämning (övl,¹ förv, övrustm²) utnyttjas som sådan beteckning inom parentes, vilket framgår av följande exempel.

I följande tabeller (bilderna 15: 4 och 15: 5) vill utredningen försöka illustrera hur militära tjänster framdeles kan anges i personalförteckningar. I tabellerna återges personalförteckningarna för ordinarie tjänstemän vid arméstaben (bild 15: 4) och pansartrupperna (bild 15: 5). Endast tjänster för militär personal har medtagits.

Arméstaben

Tjänstemän	Lönegrad	Antal
Chef för armén.....	Cp 6	1
Chef för arméstaben	Co 4	1
Truppslagsinspektörer	Co 2	6
Sektionschef	Co 2/1	1
Sektionschefer	Co 1	2
Avdelningschefer	Br 5	7
Officer (övl — ur intk).....	Ar 28	1
Officerare (övl).....	Ar 28/26	9
Officer (övl — ur intk).....	Ar 28/26	1
Officerare ¹	Ar 26	18
Officerare (ur intk) ¹	Ar 26	3
Officerare ¹	Ar 26/23	18
Officerare	Ar 23 ₄	60
Officer (ur intk).....	Ar 23	1
Kompaniofficerare (förv).....	Ar 17	11
Kompaniofficerare	Ar 15	3
Underofficerare	Ar 13/11	4

¹ Se not 1 till bild 15: 5.

Bild 15: 4

Som konsekvens av föreslagen delning av befordringssystemet har utredningen försökt finna ett begrepp för att beteckna beslutsformen vid tjänsteställningsbefordran. Ett sådant begrepp bör enligt utredningens mening användas i samband med tjänsteställningsbefordran för all militär personal, yrkes-, reserv- och värnpliktsbefäl. Det bör vidare om möjligt vara exklusivt för tjänsteställningsbefordran, dvs. inte förekomma vid tjänstetillsättning.

I gällande befordringssystem används uttryck såsom »befordra», »utnämna», »förordna» och »konstituera». De tre sistnämnda begreppen hänför sig till tjänsters olika tillsättningsformer, nämligen om tjänst tillsätts med konstitutorial — »konstituera» (i många fall: »konstituera och förordna»), förordnande — »förordna» samt fullmakt — »utnämna» eller, i många fall, »förordna» (enligt texten i kunglig fullmakt: »utnämna och förordna»).

¹ Varmed menas »överstelöjtnant/kommendörkapten och högre».

² (Tänkbar) förkortning för »övrustmästare» i vilken här även inbegrips flaggbåtsman.

Pansartrupperna

Tjänstemän	Lönegrad	Antal
Regementschefer (sekundchef).....	Co 1	7
Chef för pansartruppskolan.....	Bo 5	1
Ställföreträdande regements(sekund-)chefer	Ao 30	7
Officer (övl).....	Ao 28	1
Officerare (övl)	Ao 28/26	5
Officerare (övl).....	Ao 26	33
Officerare	Ao 26	7
Officer (övl — ur intk).....	Ao 26	1
Officerare ¹	Ao 26/23	2
Officerare ¹ (ur intk).....	Ao 26/23	6
Officerare	Ao 23	155
Officerare	Ao 17	158
Kompaniofficerare (förv — i exptj) ..	Ao 17	14
Kompaniofficerare (förv — i trptj)...	Ao 17	37
Kompaniofficerare	Ao 17	50
Kompaniofficerare	Ao 15	118
Kompaniofficerare	Ao 13	96
Underofficerare (övrustm)	Ao 15	²
Underofficerare	Ao 15	²
Underofficerare	Ao 13	²
Underofficerare	Ao 11	364

¹ Utredningen utgår från att överbefälhavaren kommer att föreslå om någon av dessa tjänster bör avses för urvalsbefordrad personal.

² Utredningen har inte underlag för att ange specificerat antal (totalsumma = 171).

Bild 15: 5

»Befordra» används däremot som allmänt, sammanfattande begrepp för alla former av uppflyttning såväl löne- som tjänsteställningsmässigt.

Reservbefäl och värnpliktigt befäl »förordnas» vid gradbefordran. En reservlöjtnant »förordnas såsom kapten i reserven». En värnpliktig löjtnant »förordnas till värnpliktig kapten».

Som exklusiva begrepp vid tjänsteställningsbefordran har utredningen övervägt »tilldela tjänstegrad» och »tillägga tjänstegrad». Vid närmare överväganden — vilka behandlas senare i detta kapitel samt i kapitel 16 — har utredningen funnit att dessa begrepp bör utnyttjas vid tjänsteställningsbefordran av civilmilitär personal resp. tillfällig tjänsteställningsbefordran.

Av ovan nämnda uttryck i dagens befordringssystem synes »utnämna» vara det som närmast bör kunna anknytas till gradbefordran.¹ Dess betydelse inom »tjänstetillsättningsdelen» är av högst formell art och torde inte behöva hindra att det utnyttjas inom »tjänsteställningsdelen». Det används nämligen (jämsides med »förordna») i vissa — men långt ifrån alla — fullmakter för att formellt beteckna tillsättningsbeslutets art — en »utnäm-

¹ Uttryck i samband med tjänstetillsättning såsom »antaga», »anställa», »tillsätta», »utse» och »kallas till» kan inte användas vid tjänsteställningsbefordran enligt utredningens system.

ning». En fullmakt blir emellertid giltig som sådan endast om den i rubrik eller text betecknas med ordet »fullmakt».

Termen »förordna» används i de flesta former av tjänstetillsättning (fullmakt, förordnande och konstitutorial) och är av den anledningen mindre lämpad att tas i anspråk vid tjänsteställningsbefordran. Enligt utredningens mening bör inte heller »konstituera» — som hör intimt samman med konstitutorial — komma i fråga.

I brist på ett nytt, exklusivt begrepp använder utredningen fortsättningsvis termen »*utnämna*» i samband med tjänsteställningsbefordran.

Befordran av militär personal sker idag — som närmare framgår av kapitel 3 — »*vid*», »*i*» eller »*inom*» försvarsgren, personalkår m. m. Uttrycken »*i*» och »*inom*» används därvid enbart vid gradbefordran (*i* personalkår eller *inom* försvarsgren) och innebär en viss skillnad i tjänsteställning (jfr kap. 2). I utredningens förslag till befordringssystem kan utan större olägenhet begreppet »*vid*» reserveras för tjänstetillsättningsdelen (fullmakt, förordnande, konstitutorial på tjänst *vid* myndighet). Fast anställd personals tillhörighet till personalkår bör enligt utredningens mening kunna uttryckas genom tjänsteställningsbefordran i personalkår (-s reserv). Värnpliktig personal har inte — och behöver inte heller framdeles ha — någon personalkårtillhörighet, varför »*i*-befordran» för värnpliktsbefäl inte är aktuell.

Vid tjänsteställningsbefordran av militär personal skulle normalt följande begrepp kunna användas.

Yrkesbefäl: *utnämnes* till kapten i luftvärnet.

Reservbefäl: *utnämnes* till kapten i luftvärnets reserv.

Värnpliktsbefäl: *utnämnes* till *värnpliktig* kapten.

Utredningen har övervägt att som ersättning för här skisserat befordringssystem endast utnyttja en generösare tillämpning av gällande metoder för »*i*»-(och »*inom*»-)befordran. En sådan lösning medger att gradbefordran kan ske innan lön disponeras. Den medger emellertid inte att (Bo-, Ao-)lön kan erhållas före graden, vilket utredningen har bedömt som en bestämd nackdel. Utredningen förordar en formell och fullständig frikoppling av tjänsteställningsbefordran från tillsättning i lönegradsplacerad tjänst.

»*Inom*»-befordran, honnörsbefordran

I äldre tider förekom ofta s. k. honnörsbefordran i form av »*inom*»-befordran i högre tjänstegrad vid avsked i samband med pension. Under senare år har sådan befordran skett huvudsakligen av generalspersoner (flaggmän) och i några fåtal fall även av arvodesanställd personal.

Ansträngningar har gjorts för att få till stånd en regelmässig honnörsbefordran av fast anställd personal. Utredningens förslag till tjänsteställningssystem innebär emellertid att de högsta »obligatoriska» graderna inom de aktiva befälsgrupperna (major, förvaltare-överfanjunkare, [över]rust-

mästare) inte kan nås av värnpliktskarriärens befäl. Detta medför att man kan förstå att en äldre person med sådan titel har ägnat den yrkesverksamma delen av sitt liv åt aktiv militär tjänst. Mot bakgrund härav och eftersom honnörsbefordran i övrigt inte är förenlig med principerna i utredningens förslag bör sådan befordran framdeles inte äga rum.

Utredningen är emellertid inte beredd att föreslå att befordran *inom* försvarsgren framdeles helt bör försvinna. Det kan förekomma tillfällen då en »inom»-befordran kan behöva tillgripas.

Den som befordras *inom* försvarsgren räknar nämligen jämlikt TjRK kap. 4 mom. 3 tjänsteställning efter personal i samma tjänstegrad som befordrats *vid* eller i personalkår o. d. Vederbörande ställs således tjänsteställningsmässigt »mellan» två tjänstegrader — efter dem som har samma tjänstegrad men före dem som har lägre. Denna utväg har utredningen i kapitel 13 föreslagit för vissa generalspersoner och flaggmän.

Tjänsteställningsbefordran för viss tid (viss tjänstgöring)

För viss tjänstgöring kan fast anställd personal tilläggas tjänstegrad. Sådant gradtillägg görs när det gäller officersgrader av Kungl. Maj:t och eljest enligt försvarsgrenschefs bestämmande. Överbefälhavaren har bemyndigats besluta rörande tilläggande av tjänstegrad för personal i de svenska FN-förbanden.

Tilläggande av tjänstegrad har hittills förekommit vid utlandstjänstgöring, inte vid tjänstgöring inom Sverige. Motiven härför är att svenska befattningshavare som regel har lägre tjänstegrader än sina utländska motsvarigheter. Utredningens förslag till tjänsteställningssystem eliminerar de största olikheterna härvidlag. Det torde emellertid ändå kunna uppstå situationer då en tillfällig tjänsteställningsbefordran erfordras. Utredningen räknar därför med att möjlighet fortfarande bör finnas att för viss tjänstgöring utomlands *tillägga* högre tjänstegrad. Detta bör ske i samma ordning som hittills.

Internationella olikheter i tjänsteställning bör självfallet inte tas som motiv för tilläggande av högre tjänstegrad för svensk personal vid t. ex. utländska militära besök i Sverige. Tilläggande av tjänstegrad vid tjänstgöring inom Sverige bör enligt utredningens mening inte förekomma i fred.

Befälsbrist och tjänsteställningsbefordran

I utredningens förslag är en av grunderna att »tjänsteställning bör ge uttryck för varje krigsmans relativa förmåga — kompetens — att utöva befäl» (jfr kap. 9). Brist på kvalificerat befäl i såväl freds- som krigsorganisationen medför att viss personal måste fullgöra uppgifter för vilka den saknar formell kompetens.

I fredsorganisationen kan t. ex. förekomma att nyutnämnda officerare och kompaniofficerare samt i en del fall äldre underofficerare måste placeras

som chefer för utbildningsplutoner. I krigsorganisationen kan man vara tvingad att placera t. ex. värnpliktsunderofficerare som plutonchefer.

I detta sammanhang kan nämnas att utredningen utgått från att när det nya värnpliktsutbildningssystemet (VU 60) genomförs med kortare tids mellanrum mellan olika former av repetitionsutbildning kommer »avförordnande» (i utredningens förslag: »återkallande av utnämning») för värnpliktsbefäl att i framtiden vara sällsynt. Periodiciteten i repetitionsutbildningen är enligt utredningens mening så konstruerad att bl. a. befälet skall kunna vidmakthålla sin under grundutbildningen erhållna kompetens för krigsplacering.

En av befälsbristen framtvingad placering i högre befattning skall enligt utredningens mening inte medföra att vederbörande erhåller den tjänstegrad som svarar mot den högre befattningen. Han har nämligen inte den kompetens som erfordras för utnämning i den högre tjänstegraden.

Tjänsteställningens huvudsyfte — att vara ett hjälpmedel för att bestämma rätt och skyldighet att ta befäl — kommer inom ett kompani till synes när någon av plutoncheferna på eget initiativ skall ta befäl över kompaniet. Den skillnad i kompetens som finns t. ex. mellan en värnpliktsofficer och en värnpliktsunderofficer — båda placerade som plutonchefer — skall ges ett klart uttryck i tjänsteställningen. Av de båda plutoncheferna är värnpliktsofficern den som är bäst lämpad att ta befäl över kompaniet. Han är »minst inkompetent» som kompanichef.

Tjänsteställningsbefordran vid beredskapstillstånd och krig

I kapitel 3 har utredningen redogjort för gällande, mycket snäva, möjligheter till konstituering till högre tjänstegrad vid beredskapstillstånd och krig.

Med utredningens förslag till tjänsteställningssystem bortfaller i princip anledningarna till särskild tjänsteställningsbefordran (f. n. konstituering) vid *mobilisering*. I kapitel 12 har utredningen dock föreslagit att fördelnings-, brigad- och eskader- (vid flottan) chefer bör erhålla brigadörs, överstes resp. kommendörs tjänstegrad i krigsorganisationen. Detta bör enligt utredningens mening ske som *tilläggande* av tjänstegrad.

Även om behovet av särskild tjänsteställningsbefordran bortfaller vid mobilisering, kommer det dock att kvarstå under beredskapstillstånd och krig.

Enligt utredningens mening bör befordringsvillkoren (»utnämningsskrifterna») utformas mot bakgrund av att kompetens för krigsbefattning bör kunna nås

dels — normalt — genom *fredsmässig utbildning/tjänstgöring* enligt de grunder som redovisas i bilaga 14,

dels genom *under krig eller långvarig beredskap förvärvad erfarenhet*.

Utredningen räknar alltså med att den tjänsteställningsbefordran som erfordras under beredskapstillstånd och krig skall vara likvärdig med den som

sker i fred. Av denna anledning betecknar utredningen inte sådan befordran som »konstituering» utan som »utnämning» i konsekvens med tidigare framförda synpunkter.

Enligt utredningens uppfattning bör således utnämning under beredskaps-tillstånd eller krig kunna ske av t. ex. en värnpliktig plutonchef till kapten om han visat sig särskilt lämplig som kompanichef och dessutom används i sådan befattning. En kompanichef som sätts som bataljonschef bör på motsvarande grunder kunna utnämnas till major.

Tjänsteställning för civilmilitär och civil personal

Personalkategorier

Kategoriindelning av krigsmaktens personal kan ske efter olika grunder. Den huvudsakliga grunden till gällande indelning i militär, civilmilitär och civil personal, för vilken utredningen har närmare redogjort i kapitel 2 anges i brottsbalken 21: 20 § vara »behovet av befälsföring och övriga tjänstgöringsförhållanden». Det torde dock vara otvivelaktigt att även andra faktorer, som t. ex. lönepolitiska, har spelat en roll vid tillkomsten av de olika kategorierna. En kategoriindelning kan självfallet göras efter åtskilliga andra grunder som t. ex. efter anställnings(utnyttjande-)form i fast anställd, värnpliktig, krigsfrivillig och tjänstepliktig personal m. fl., efter kön i manlig och kvinnlig personal eller efter befälsställning i befäl och meniga.

Utredningen anser det troligt att man i framtiden liksom f. n. måste räkna med vissa generella inskränkningar i befälsrätten med hänsyn till att skilda personalgrupper på grund av sin utbildning är i olika grad skickade att föra befäl. Från de synpunkter utredningen har att företräda torde därför finnas ett behov av kategoriindelning på grundval av *befälsrättens omfattning*. En sådan indelning bör kunna bidra till en förenklad redovisning exempelvis i reglementen, instruktioner, mobiliseringstabeller o. d.

Gällande kategoriindelning ger enligt utredningens mening inte ett entydigt och fullständigt uttryck för någon särskild indelningsgrund, även om den som förut angetts huvudsakligen torde ha baserats på befälsrättens omfattning. Frågan om kategoriindelningen av krigsmaktens personal och grunderna för en sådan indelning bör därför tas upp särskilt och utredas i ett vidare sammanhang. Utredningen begränsar sig till att föreslå vissa modifieringar i gällande ordning.

Utredningens förslag till förändringar i gällande ordning bör kunna genomföras samtidigt med utredningens övriga förslag utan att en förutsatt mera ingående översyn av kategoriindelningen behöver avvaktas.

Som utredningen har redovisat i kapitel 2 kan befälsrätten sägas vara av två olika typer: *dels* den befälsrätt som tillkommer chef (förman) över underlydande, *dels* den befälsrätt som tillkommer annan än chef. Den förra typen är i regel oinskränkt, i den senare kan vissa begränsningar ske.

I modern krigföring har stridshandlingarna bl. a. en sådan utbredd om-

fattning och ett så snabbt förlopp att alla som placeras i befäls(förmans-) positioner principiellt borde ges sådan utbildning att de vid behov kan ingripa i ledningen utan hänsyn till deras eventuella inriktning på fackområden. Hittills har det emellertid inte varit möjligt att utifrån sådana principer med hänsyn till de sammantaget sett begränsade resurserna ge all här aktuell personal erforderlig befälsutbildning. Begränsningar i utbildningen har blivit nödvändiga. Mot bakgrund av främst krigsuppgifternas art och den faktiska omfattningen av befälsutbildningen för skilda befattningsgrupper kan därför befälsrättens omfattning — vilket i princip sker i gällande ordning — indelas i tre »grader».

En praktiskt taget *oinskränkt befälsrätt* förekommer för personal i befattningar med vilka följer ansvar för förbands och avdelningars operativa och taktiska ledning, dvs. för huvuddelen av den kategori som i gällande ordning kallas militär personal. Oinskränkt befälsrätt innebär härvid att förutom chefs befälsrätt över underlydande har vederbörande även skyldighet och rätt att då befälsförhållanden inte har reglerats på eget initiativ ta befäl över icke underställda krigsmän oavsett deras kategoritillhörighet. Sådan personal bibringas fullständig militär befälsutbildning.

En *starkt begränsad befälsrätt* finns för personal som placeras i befattningar med hänsyn uteslutande till kvalifikationer inom speciella fackområden. Befattningshavaren får utöva befäl principiellt endast som chef (förmän) över underlydande personal ur det egna fackområdet (dvs. som arbetsledare inom den egna arbetsenheten). Eftersom denna personal, som i gällande ordning betecknas som civil personal, inte bibringas någon militär befälsutbildning, kan den inte ges rätt och skyldighet att ta befäl över personal utanför den egna arbetsenheten eller det egna fackområdet.

Mellan de båda ytterligheterna finns en kategori av personal — i gällande ordning kallad civilmilitär personal — som är specialister inom vissa fackområden men som dessutom avses bestrida befattningar i krigsorganisationen som bl. a. chefer för specialenheter i vilka fast eller tillfälligt ingår militära enheter för t. ex. skydds-, bevaknings-, transport- eller t. o. m. stridsuppgifter. Denna personal ges en i jämförelse med militär personal *något begränsad befälsrätt* omfattande dels chefs befälsrätt över underställd personal även utanför det egna fackområdet, dels rätt och skyldighet att ta befäl över icke underställd personal dock huvudsakligen begränsad till det egna fackområdet. Av denna anledning krävs att personalen genomgår viss militär befälsutbildning.

Redovisade tre »grader» av inskränkningar i befälsrättens omfattning är de som enligt utredningens mening bör tillämpas i gällande ordning som grund för personalens kategoriindelning. Teoretiskt kan ytterligare »grader» tänkas. Utredningen har emellertid inte funnit anledning att närmare överväga antalet »befälsrättskategorier» vid en eventuell framtida genomgripande ändring av personalindelningen.

Sålunda utgående från rådande skillnad i befälsrättsförhållanden och för att klarare markera densamma har utredningen arbetat efter följande riktvärden beträffande innebörden av civilmilitär och civil personalkategori.

Till *civilmilitär personal* bör hänföras sådan personal som på grund av användning i krigsorganisationen som bl. a. chefer för specialenheter har *dels* såsom förman rätt och skyldighet att utöva befäl även över personal utanför det egna fackområdet, *dels* rätt och skyldighet att ta befäl över icke underställd personal huvudsakligen inom det egna fackområdet. Placering i befattning för civilmilitär personal bör ske främst på grundval av vederbörandes »civila» kvalifikationer (dvs. specialistutbildning inom vissa fackområden), men kräver även genomgången militär befälsutbildning av en omfattning som varierar efter krigsuppgifternas art. Till följd härav bör civilmilitär personal vid inskrivning ha förklarats lämplig för befälsutbildning och under grundutbildningen genomgått sådan utbildning.

Civil personal bör utgöras av personal som krigsplaceras uteslutande med hänsyn till »civila» kvalifikationer. Befälsrätt för civil personal avses principiellt endast förekomma över underlydande civil personal inom det egna fackområdet.

Avgörande för kategoritillhörigheten bör vara de förhållanden som normalt gäller för personalgruppen (befattningsgruppen) som helhet. Hänsyn kan av praktiska skäl inte tas till individuella avvikelser. Om således någon med genomgången militär befälsutbildning (t. ex. reservofficersutbildning) på grund av sedermera förvärvade »civila» kvalifikationer placeras i befattning för civil personal (t. ex. auditor) skall han trots sin befälskompetens tillhöra civil personal.

De redovisade principerna rörande kategoritillhörighet gäller personal i befälsställning. De kan självfallet inte direkt tillämpas på meniga, vilka som regel inte placeras i befäls(förmans-)befattningar. Meniga bör därför — liksom hittills i gällande system — hänföras till samma kategori som befälspersonalen inom vederbörligt fackområde. Det bör dock observeras att jämlikt statsmakternas beslut 1966 skall alla värnpliktiga ges en likartad bottenutbildning som bl. a. skall ge förmåga att delta i strid för skydd och försvar av egen arbetsplats. Detta gäller således även värnpliktiga, meniga, vilka ingår i fackområden, vars chef är civilmilitär eller civil.

Med de begränsade förändringar utredningen föreslår kommer det framdeles att fortfarande finnas t. ex. civila värnpliktiga. Dessa skulle med tillämpning av gällande definition (TjRK kap. 3 mom. 4 C) vara »inskrivna värnpliktiga, krigsplacerade i befattningar, som enligt mobiliseringstabell äro avsedda för civil personal». Redan i dag förutsätter detta att krigsbefattningar inom hela försvaret på ett entydigt sätt hänförs till viss kategori. Utredningen har erfarit att det finns brister härvidlag. Sålunda förekommer det skillnader i kategoritillhörighet för likvärdiga krigsbefattningar

— t. o. m. betecknade med samma befattningsbenämning — inte bara mellan försvarsgrenarna utan även inom en och samma försvarsgren. Utredningen avstår från att precisera sådana brister men förutsätter att de kommer att rättas till i samband med det under överbefälhavarens ledning pågående befattningsanalysarbetet.

Begreppen »civilmilitär» och »civil» personal är enligt utredningens mening mindre lämpliga benämningar på kategorier av personal som tjänstgör eller i krig avses tjänstgöra inom krigsmakten. I ett framtida indelnings-system (efter den av utredningen föreslagna särskilda översynen) borde all personal inom krigsmakten — åtminstone den som ianspråkats i krigsorganisationen — betecknas som »militär» personal. Beteckning av »befälsrättskategorier» borde då ske på annat sätt än f. n. (t. ex. med endast bokstavs-beteckning).

Civilmilitär personal

Civilmilitär befattning bör alltså, som utredningen har framhållit i föregående avsnitt, vara sådan befattning med vilken organisatoriskt följer en »något begränsad befälsrätt». Befälsrätten avser främst vederbörligt fackområde, men bör i viss mån kunna utsträckas även utanför detsamma. Detta medför att behov finns att inordna personalen i ett tjänsteställningssystem efter i princip samma grunder som militär personal. Om möjligt bör således kompetens att utöva befäl i en viss nivå vara förenad med en bestämd tjänsteställning.

Utredningen har funnit att nuvarande sätt att ange civilmilitär personals tjänsteställning är lämpligt. Den militära befälspersonalens vederlikar (= civilmilitär personal i befälsställning) bör således fortfarande inneha *tjänsteklasser*.

Utredningen har övervägt särskilda benämningar på tjänsteklasserna såsom t. ex. sanitetskapten (efter finskt mönster), ingenjörmajor eller medicinalkapten. Det är emellertid utredningens uppfattning att den civilmilitära personalens tjänsteklassbenämningar, liksom hittills, inte bör utnyttjas som benämningar på lönegradsplacerade tjänster. I tidigare sammanhang föreslagen åtskillnad mellan tjänsteställning och lön för militär personal bör även gälla civilmilitär personal. Med anledning härav finns inte ett behov av särskilda tjänsteklassbenämningar. Tjänsteklasserna kan fortfarande lämpligen *benämnas efter de militära tjänstegraderna*.

Vid överväganden rörande tjänsteklasser, beföringstidpunkter m. m. har utredningen funnit det naturligt att jämföra civilmilitär personals utbildning, krigsanvändning o. d. med motsvarande militär personals. Med beaktande av de civilmilitära befälsuppgifternas särart har utredningen därför försökt gruppera befattningar i *funktionsnivåer*, vilka i princip skulle motsvara kompetensnivåerna för militär personal. Med varje funk-

tionsnivå bör därvid förenas de tjänsteklasser som motsvarar de militära tjänstegraderna i vederbörlig nivå.

I jämförelserna med de militära befälsgrupperna har utredningen haft följande riktvärden.

1. Värnpliktig och reservanställd civilmilitär personal jämförs med värnpliktig militär personal resp. reservbefäl.

2. Av den civilmilitära personalen på aktiv stat jämförs sådana grupper, vars personal regelmässigt avses krigsplaceras i
högst funktionsnivå T med underofficerare,
högst funktionsnivå K med kompaniofficerare samt
funktionsnivå B och högre med officerare.

3. Typbefattningar för fast anställda officerares vederlikar bör hänföras till (skikt av) funktionsnivåer enligt följande:

nivå H: chef för central förvaltning (verkschef),

nivå R: 1: avdelningschef i central förvaltning (verk), personalkårchef,

nivå R: 2: byråchef i central förvaltning (verk),

nivå F: chef för regional förvaltning, tjänstegrenschefer (avdelningschefer) i regional stab, sektionschefer i central förvaltning (verk),

nivå B: tjänstegrenschefer vid förband, detaljchef vid stab och förvaltning.

En så nära överensstämmelse som möjligt med utredningens förslag till tjänsteställningsordning för militär personal medför bl. a. att tjänsteklassbefordran till normalt överstelöjtnants (kommendörkapten) och högre tjänsteklasser samt till förvaltares och överrustmästares (flaggbåtsmans) tjänsteklasser bör ske *efter urval*. Normal befordran t. o. m. majors (örlogskapten), överfanjunkares (flaggjunkares) resp. rustmästares (högbåtsmans) tjänsteklasser — då det gäller aktiv personal — bör däremot ske *efter i stort samma tidsmässiga grunder som för motsvarande militär personal*.

Beträffande beföringstidpunkter har utredningen — i likhet med 1961 års förordnandeutredning — funnit att värnpliktig civilmilitär personal i princip bör kunna erhålla tjänsteklasser som värnpliktsunderofficers och -officers vederlike efter kortare militär utbildning (FUR 61: »tidigare») än värnpliktig militär personal i motsvarande tjänstegrader. Vid bestämning av nivåstillhörighet och därmed förutsatt förmåga i funktionen bör nämligen hänsyn tas även till den »civila» kompetensens betydelse. I praktiken kommer dock den faktiska tidpunkten för tjänsteklassbefordran i många fall att ligga senare till tiden än den militära personalens gradbefordran eftersom specialtjänstuttagna värnpliktiga ofta fullgör sin grundutbildning uppdelad på flera omgångar, medan befälsuttagna värnpliktiga som regel fullgör den i en följd.

I detta sammanhang vill utredningen erinra om den kommitté, 1966 års värnpliktskommitté, som med stöd av Kungl. Maj:ts beslut den 27 maj 1966 tillkallats för att utreda bl. a. utbildningen av värnpliktiga i special-

tjänst. Det resultat värnpliktskommittén kommer till kan påverka detaljer i utredningens bedömningar dock sannolikt utan att utredningens principiella förslag behöver ändras.

Efter avslutad grundutbildning bör civilmilitär personal normalt erhålla tjänsteklass efter samma grunder som i utredningens förslag gäller för personal i motsvarande militär befälsgrupp. Officerares och reservofficerares vederlikar bör således erhålla löjtnants, kompaniofficerares vederlikar fanjunkares, värnpliktsofficerares fänriks och (värnplikts-)underofficerares vederlikar sergeants tjänsteklass.

Intill eventuell urvalsbefordran bör tjänsteklassbefordran ske i princip samtidigt med motsvarande militär personals gradbefordran. I praktiken innebär detta att officerares vederlikar når majors (örlogskaptens) tjänsteklass vid normalt 34—35 års ålder, kompaniofficerares vederlikar överfanjunkares vid 33, underofficerares vederlikar rustmästares vid 35 års ålder samt reservofficerares vederlikar kaptens tjänsteklass efter fullgjord första tjänstgöringsperiod. Nämda levnadsåldrar uttrycker »normalfallet» inom vederbörlig personalgrupp. De bör i föreskrifter rörande befordringsvillkor — liknande dem utredningen i kapitel 15 har föreslagit för militär personal — omformas till viss fullgjord tjänstetid. Konkreta exempel på erforderlig tjänstetid för tjänsteklassbefordran framgår av de senare avsnitt i detta kapitel, vari utredningen anmäler synpunkter på förhållanden inom enskilda personalgrupper.

Beträffande *urvalsbefordran* vill utredningen anmäla följande. Vissa aktiva civilmilitära personalgrupper har sådan struktur att urvalsbefordran förutsätts kunna ske även till befattningar i nivå B. Beträffande tjänsteklasserna i nivå F utgår utredningen från att de regler som har föreslagits för militär personal även skall gälla civilmilitär personal.

I det föregående har utredningen angett principer för hur tjänsteställningen bör regleras för civilmilitär personal. I det följande behandlar utredningen förhållanden inom vissa enskilda personalgrupper. Utredningen har därvid utgått från att detaljerade förslag rörande t. ex. nivågruppering och villkor för tjänsteklassbefordran framläggs av överbefälhavaren i enlighet med utredningens principer.

Fast anställd teknisk personal

Aktiv civilmilitär teknisk personal bör liksom hittills jämföras med det fast anställda yrkesbefälet. Ingenjörer bör således vara officerares vederlikar, (verk-)mästare kompaniofficerares och tekniker underofficerares vederlikar.

Befordran under utbildning bör för blivande *arméingenjörer*, vars grundutbildning genomförs i en följd, ske tidsmässigt som för blivande värnpliktsofficerare. Efter avslutad 21 eller 18 månaders grundutbildning sker

befordran till löjtnants tjänsteklass. Efter ca tre och elva års tjänst bör arméingenjören befordras till kaptens resp. majors tjänsteklass.

För mariningenjör- och flygingenjöraspiranter är den militära grundutbildningen förlagd till uppehållen i de civila studierna. Blivande *mariningenjörer linje H* bör enligt utredningens mening kunna erhålla furirs tjänsteklass efter genomgången aspirantkurs och första årets studier vid teknisk högskola samt sergeants tjänsteklass vid första ingenjörskursens (I 1 H) slut. Fänriks tjänsteklass bör kunna erhållas efter genomgången tredje ingenjörskurs (I 3 H). Vid anställning som marinunderingenjör bör befordran till löjtnants tjänsteklass ske. Efter omkring ett och åtta års tjänst som marin(under-)ingenjör bör befordran till kaptens resp. örlogskaptens tjänsteklass kunna ske.

Tjänsteklassbefordran för *flygingenjörer* bör anslutas till de principer som har föreslagits gälla för mariningenjörerna. För blivande flygingenjörer i flygtjänst bör således befordran till furirs tjänsteklass ske efter fullgjord grundläggande flygutbildning (GFU) samt till sergeants tjänsteklass efter genomgången typinflygningsskola och andra årets flygutbildning (GFSU). Fänriks tjänsteklass bör erhållas efter fullgjord första del av praktisk tjänstgöring vid flottilj (fjärde året). Vid första anställning bör flygingenjören erhålla löjtnants tjänsteklass och sedermera nå kaptens och majors tjänsteklasser i samma takt som mariningenjörer linje H.

Mariningenjörer linje G bör fullgöra två års tjänst i fänriks tjänsteklass innan befordran till löjtnants tjänsteklass sker. Härigenom nås en lämplig avvägning av tjänsteställningen mellan de båda mariningenjörsgруппernas personal.

Efter genomgången TS II resp. teknikerkurs bör *armétekniker/flygtekniker* erhålla sergeants tjänsteklass. Efter ytterligare fyra och 13 års tjänst bör befordran till översergeants resp. rustmästares tjänsteklass kunna ske. *Tyghantverkare/mästare* bör vid anställning ges fanjunkares och efter normalt ca sju års tjänst överfanjunkares tjänsteklass.

Fast anställd och värnpliktig medicinalpersonal

I det följande använder utredningen de beteckningar som 1962 års försvarssjukvårdsutredning och försvarets tandvårdsberedning föreslagit i sina betänkanden »Militärsjukvården» (SOU 1966:35) resp. »Militärtandvården» (SOU 1966:58). Sjukvårdsinstruktörer samt värnpliktiga sjukvårdare, sjuktransportmän och sjukvårdstekniker bör fortfarande i enlighet med försvarssjukvårdsutredningens förslag vara militär personal. Dessa grupper behandlas därför inte i detta sammanhang.

Läkare

Utbildningen till värnpliktig läkare genomförs jämlikt generalorderna nr 1743 och 1744/1964 i regel under en period av sammanlagt sju år. Den militära utbildningen fullgörs under uppehåll i studierna vid medicinsk fakul-

let. 1962 års försvarssjukvårdsutredning har föreslagit en liknande utbildningsgång till militärläkare på aktiv stat (heltidsanställd) och i reserven.

Den militära utbildningen förutsätts börja direkt efter studentexamen och fortgå enligt följande tabell (bild 16: 1).

Tids-period	Värnpliktig läkare	Militärläkare	
		på aktiv stat	i reserven
1. året	Grundläggande befälsutbildning — 3 månader	Läkaraspirantskola — 3 månader	
3. året	Sjukvårdsbefälskola — 2,5 månader	Läkarkadettskola — 2,5 månader	
5. året	Vinterutbildning — 1 månad	Vinterutbildning — 1 månad	
7. året	Läkarfackskola — 1,5 månad	Trupptjänstgöring — 2 månader och Facktjänstgöring — 1 månad samt <i>omedelbart efter antagning som milläk:</i> Militärläkarkurs — Reservläkarkurs I — 2 månader 1,5 månad	

Bild 16: 1

Militärläkare på aktiv stat bör enligt utredningens mening vara officerares vederlikar, militärläkare i reserven reservofficerares och värnpliktiga läkare värnpliktsofficerares vederlikar.

Fänriks tjänsteklass bör av *värnpliktiga läkare* nås efter avslutad vinterutbildning (femte året). Möjlighet till befordran till löjtnants tjänsteklass bör finnas.

Militärläkare på aktiv stat och i reserven bör erhålla löjtnants tjänsteklass efter genomgången grundutbildning, dvs. vid anställning på aktiv stat resp. i reserven. Kaptens tjänsteklass bör den aktive militärläkaren regelmässigt uppnå redan efter genomgången militärläkarkurs medan det för reservläkare bör fordras fullgjord första tjänstgöringsperiod och genomgången reservläkarkurs II. Militärläkare på aktiv stat bör kunna nå majors tjänsteklass efter ca åtta års tjänst som militärläkare.

Under utbildningen till militärläkare bör tjänsteklassbefordran ske i stort sett samtidigt med blivande värnpliktiga läkare. Utredningen föreslår att blivande läkare erhåller furirs tjänsteklass efter genomgången grundläggande befälsutbildning (läkaraspirantskola) och fullgjorda två års studier samt sergeants tjänsteklass vid sjukvårdsbefälskolans (läkarkadett-skolans) slut. Militärläkaraspiranter bör i likhet med blivande värnpliktiga läkare erhålla fänriks tjänsteklass efter avslutad vinterutbildning (femte året.)

De föreslagna militärläkartjänsterna har av 1962 års försvarssjukvårdsutredning »med hänsyn till innehavarens ansvar och ställning» grupperats i sex nivåer (SOU 1966: 35 s. 149), här numrerade uppifrån I—VI. Tjänstställningsutredningen anser att nivåerna i viss utsträckning kan tjäna som ledning vid befattningarnas gruppering i funktionsnivåer. Sålunda bör

generalläkaren (nivå I) såsom verkschef fortfarande hänförs till generalmajors tjänsteklass. Försvarstabsläkare och försvarsgrensöverläkare bör samtliga tillhöra överstes tjänsteklass (R: 2). Övriga befattningar i nivå II—III bör ingå i funktionsnivå F. Läkare i nivå IV—VI bör hänförs till funktionsnivåerna B och K, varvid tidigare föreslagen tjänstetidsbefordran tillämpas.

Utredningen vill i detta sammanhang erinra om att dess förslag förutsätter en formell åtskillnad mellan tjänsteklass och lönegrad. Försvarssjukvårdsutredningens yttrande att »tjänsterna för militärläkare förutsätts komma att lönegradsplaceras i nivå med de tjänsteklasser till vilka de hänförs» (SOU 1966: 35 s. 150) går således inte att tillämpa.

Försvarssjukvårdsutredningen anför vidare att »varje militärläkare bör kunna räkna med att nå minst överstelöjtnantsgraden. Denna tjänsteklass bör nås senast efter 15 år» (SOU 1966: 35 s. 150). Tjänsteställningsutredningens förslag innebär att alla militärläkare på aktiv stat kommer att nå majors tjänsteklass. Överstelöjtnants tjänsteklass nås först efter urvalsbefordran till befattning i nivå F. Hur stor del av den nya kårens läkare som kommer att nå denna tjänsteställning och när detta kan påräknas är helt en konjunkturfråga avhängig av bl. a. rekrytering och avgångar i kåren. En efter tjänstetid reglerad befordran till överstelöjtnants tjänsteklass skulle inte stå i överensstämmelse med utredningens förslag.

Utredningen vill också i detta sammanhang framhålla tidigare framförda krav på viss militär befälsutbildning för civilmilitär personal. Enligt utredningens mening bör detta vara ett absolut krav. I den mån tjänster (fredsbefattningar), som med hänsyn till uppgifternas art ansetts skola vara civilmilitära, tillsätts med personal utan sådan utbildning bör därför vederbörande förordnas att såsom civil personal uppehålla ifrågavarande befattning. Detta kan enligt vad utredningen förstår bli aktuellt beträffande t. ex. tjänster vid försvarets sjukvårdsstyrelse eller förbandsläkartjänsterna.

Förbandsläkare skall enligt kungl. brev den 25 februari 1966 vara civilmilitär och jämlikt provisoriska föreskrifter (go nr 1136/1966) inneha kaptens tjänsteklass. Militär befälsutbildning erfordras inte för förordnande som förbandsläkare, inte ens fullgjord värnpliktsutbildning. Behov av tjänsteställning föreligger inte för att förbandsläkare skall kunna fullgöra sina åligganden. Utredningen föreslår därför att nämnda beslut om kategoritillhörighet omprövas. Civilmilitär status bör enligt utredningens mening kunna ifrågakomma endast för de förbandsläkare som samtidigt är t. ex. värnpliktiga läkare eller militärläkare i reserven. För att medge en sådan lösning bör förbandsläkartjänsterna omvandlas till alternativt civilmilitära eller civila tjänster. Innehavare av en alternativt civilmilitär eller civil tjänst får civilmilitär status endast om han vid tjänstetillsättningen redan innehar sådan. Sådan civilmilitär förbandsläkare bör enligt

utredningens mening under tiden för förordnandet *tillfälligt inneha* kaptens (fr. o. m. andra förordnandeperioden majors) tjänsteklass. Regelrätt tjänsteklassbefordran bör således inte ske.

Veterinärer, apotekare och tandläkare

Med utgångspunkt i utredningens allmänna riktlinjer finns inte motiv för att befattningar som veterinär, apotekare och tandläkare hänförs till civilmilitär personal. Krigsbefattningen läkarassistent bör däremot ha nämnda status och ingå i personalgruppen värnpliktiga läkare.

Utredningen föreslår att veterinärer, apotekare och tandläkare hänförs till civil personal. Hinder för att fast anställda militärveterinärer, militärapotekare och militärtandläkare som civil personal ingår i den av försvarssjukvårdsutredningen föreslagna personalkåren försvarets medicinalkår föreligger enligt utredningens mening inte.

Medicinaltekniker och militärsjuksköterskor

Försvarssjukvårdsutredningen föreslår att särskild personal, medicinaltekniker och militärsjuksköterskor, skall rekryteras och utbildas för att i fredsorganisationen leda kvalificerad sjukvårdsutbildning. Personalen föreslås vara kompaniofficerares vederlikar.

Mot civilmilitär status för medicinalteknikerna har utredningen, som inte ansett sig böra ta ställning till lämpligheten av den föreslagna organisationen, principiellt inte någon erinran. Dessa förutsatts nämligen rekryteras bland sjukvårdsutbildad (underofficersuttagen) värnpliktig militär personal med militär befälsutbildning. Sådan utbildning har däremot inte militärsjuksköterskorna utöver en fyra månaders militärsjuksköterskekurs.

Enligt utredningens sätt att se borde militärsjuksköterskorna inte vara civilmilitär personal. Ett visst behov av befälsrätt föreligger emellertid främst över annan medicinalpersonal under utbildningsverksamhet. Kompetens att utöva detta befäl bör — om den inte bibringas sköterskorna vid militärsjuksköterskekursen — förvärfvas vid en särskilt anordnad kurs. Utredningen kan därför acceptera försvarssjukvårdsutredningens förslag att även militärsjuksköterskor ges civilmilitär status om kravet på erforderlig militär befälsutbildning tillgodoses.

Tjänsterna för medicinaltekniker och militärsjuksköterskor har av försvarssjukvårdsutredningen »med hänsyn till innehavarnas ansvar och ställning m. m.» grupperats i fyra nivåer. I samband härmed anför utredningen följande (SOU 1966: 35 s. 161).

»Tjänsterna på den högsta nivån, sammanlagt ett halvt dussin, bör ges tjänsteställning i likhet med den högsta graden inom kompaniofficerskarriären. — — — Tjänsterna på den lägsta nivån bör ges tjänsteställning i likhet med den lägsta graden inom samma karriär.»

Mot bakgrund av det föreslagna verksamhetsområdet och under förutsättning av att förslaget utbildningssystem för berörda personalgrupper genomförs — medicinalteknikerna skall bl. a. genomgå obligatorisk kurs vid arméns underhållsskola (US) för att nå kompetens för krigsplacering som kompanichef eller ställföreträdare vid sjukvårdsförband — finner utredningen att medicinaltekniker och militärsjuksköterskor närmast bör jämsställas med kompaniofficerare.

Övrig fast anställd civilmilitär personal

Meteorologer och trafikledare

Enligt utredningens mening borde i och för sig med hänsyn till nuvarande uppgifter meteorologer och trafikledare tillhöra civil personal. Med hänsyn till pågående utredningar om befälsordningen m. m. vid flygvapnet bör emellertid f. n. någon ändring inte göras i berörd personals kategoritillhörighet. Mot bakgrund härav torde även nuvarande tjänsteklasser för dessa personalgrupper bibehållas.

Marinens varvspolispersonal och flottiljpolispersonal

Enligt utredningens mening bör med f. n. gällande uppgifter såväl flottiljpoliser som marinens varvspolispersonal ha militär kategoritillhörighet. Utredningen är emellertid f. n. beredd att föreslå militär status endast för flottiljpoliser — kompaniofficerare (förste flottiljpoliser) och underofficerare (övrige). Med hänsyn till aktuella överväganden rörande rekrytering m. m. för varvspolispersonalen bör denna t. v. bibehålla civilmilitär status (kompaniofficerares vederlikar).

Övrig värnpliktig civilmilitär personal

Beträffande tjänsteställning för värnpliktig personal, som fullgör utbildning till specialtjänst i en följd, vill utredningen framhålla följande synpunkter, vilka i princip överensstämmer med dem 1961 års förordnandeutredning framfört (jfr kap. 8).

Krigsbefattningar för värnpliktig civilmilitär personal bör av Kungl. Maj:t — på förslag från överbefälhavaren — generellt hänföras till
värnpliktsofficerares vederlikar,
värnpliktsunderofficerares vederlikar,
värnpliktsunderbefäls vederlikar eller
menig civilmilitär personal.

Befattningarna bör i mobiliseringstabeller m. m. inte knytas till någon särskild tjänsteklass. Utredningen förutsätter i stället att personalen efter det grundutbildningen avslutats erhåller den för gruppen lägsta tjänsteklassen (i funktionsnivå G dock furirs tjänsteklass). Möjlighet bör sedan finnas till befordran till högre tjänsteklass (löjtnants, översergeants resp. över-

furirs och motsvarande) efter viss stipulerad utbildning eller tjänstgöring.

Tjänsteklassbefordran under grundutbildningen bör i möjligaste mån samordnas med gradbefordran av motsvarande militär personal. Enligt utredningens mening bör därför korprals och furirs tjänsteklasser kunna erhållas tidigast efter 180 resp. 300 dagars utbildning. Sergeants och — för dem som utbildas till värnpliktsofficers vederlike — fänriks tjänsteklass bör uppnås tidigast efter 395 dagars utbildning, dvs. efter grundutbildningens (soldat- och befälsutbildning jämte fackutbildning) slut.

Gruppbenämningar

Med anledning av en av 1962 års försvarssjukvårdsutredning upptagen benämningsfråga vill utredningen anmäla sin principiella ståndpunkt beträffande gruppbenämningar för civilmilitär personal.

I sitt betänkande »Militärsjukvården» (SOU 1966: 35 s. 163) anför försvarssjukvårdsutredningen följande.

»Slutligen vill utredningen erinra om att begreppen medicinaltekniker och militärsjuksköterskor är utredningens arbetsbenämningar och att utredningen således inte tagit ställning till namnfrågan. Detta hänger samman med att, enligt direktiven för tjänsteställningsutredningen en utgångspunkt skall vara att underofficerarna framdeles skall kallas kompaniofficerare. Om och när denna namnändring genomförs synes inte finnas något hinder för att ge medicinaltekniker och militärsjuksköterskor den gemensamma benämningen *medicinalofficerare*.»

Enligt tjänsteställningsutredningens mening bör i kapitel 14 föreslagna gruppbenämningar — liksom hittills — förbehållas de militära befälsgrupperna. Avledningar av dessa (t. ex. — /under/officerare) bör heller inte förekomma inom andra personalkategorier. Tjänsteställningsmässigt bör civilmilitär personal fortfarande — med gällande indelningssystem — vara *vederlikar* till de militära befälsgruppernas personal. Utredningen kan således inte acceptera att benämningen »medicinalofficerare» används för de kompaniofficerares vederlikar vars arbetsbenämning är medicinaltekniker och militärsjuksköterskor. Utöver de båda angivna gruppbenämningarna synes alternativt en gemensam benämning »medicinalinstruktörer» eller »medicinalassistenter» kunna komma i fråga.

Befordringssystem

Utredningen erinrar om att dess förslag bygger på en väsentlig grundförutsättning, nämligen att tjänsteställningen skall vara formellt skild från lönen.

I anslutning till det i kapitel 15 föreslagna gradbefordringssystemet för militär personal föreslår utredningen liknande befordringssystem för civilmilitär personal. Två system bör alltså finnas — tjänstetillsättning (»lönebefordran») och tjänsteställningsbefordran.

Vid tjänsteställningsbefordran för civilmilitär personal kan enligt utred-

ningens mening begreppet »*tilldelas* (fänriks) tjänsteklass» användas för all civilmilitär personal.

Vid tillfällig tjänsteklassbefordran — t. ex. vid utlandskommendering — bör, liksom för militär personal, begreppet »*tillägges* (majors) tjänsteklass» kunna användas. Som tidigare har framhållits i samband med behandling av förbandsläkare, räknar utredningen dessutom med att ett för längre tidsperiod giltigt tillfälligt tjänsteklassinnehav skulle markeras med begreppet »*innehar* t. o. m. — — (kapstens) tjänsteklass».

I anslutning till sitt förslag om tillskapande av försvarets medicinalkår har 1962 års försvarssjukvårdsutredning även föreslagit att för kåren skulle inrättas en särskild *befördringsberedning* (SOU 1966: 35 s. 144). Tjänsteställningsutredningen vill inte motsätta sig bifall härtill.

Civil personal

Som utredningen tidigare har framhållit har civil personal inte sådan befälsrätt att tjänsteställning erfordras för att i extrema fall bestämma dess omfattning. Utredningen har därför funnit att civil personal *inte* behöver inneha »tjänstegrupper, som benämns efter de militära tjänstegraderna» (TjRK kap. 3 mom. 5).

Däremot kan det av praktiska och psykologiska skäl — allmänna tjänsteförhållanden, mäss- och förläggningsförhållanden — vara lämpligt att den civila personalen tillhör *tjänstegrupper* i en vidare mening.

Utredningen föreslår att civil personal i krigsorganisationen hänförs till följande fyra tjänstegrupper:

Tjänstegrupp 1 (TG 1) = Civil personal likställd med militär och civilmilitär personal i nivå B och högre;

Tjänstegrupp 2 (TG 2) = Civil personal likställd med militär och civilmilitär personal i nivåerna K och P;

Tjänstegrupp 3 (TG 3) = Civil personal likställd med militär och civilmilitär personal i nivå T; samt

Tjänstegrupp 4 (TG 4) = Civil personal likställd med militär och civilmilitär personal i nivå G och meniga.

Någon skiktning av befattningar inom tjänstegrupperna bör enligt utredningens mening inte förekomma. Utredningens förslag förutsätter att angivning av krigsavlöning o. d. sker efter andra grunder än tjänstegrupsbenämning. Sistnämnda fråga, som är allmängiltig för värnpliktig personal, behandlas närmare i kapitel 19.

Utredningen vill särskilt framhålla att dess förslag till tjänstegrupper (ej tjänsteställning) för civil personal givetvis inte utgör något hinder att utrusta personalen med uniform. Möjligheter finns även att på uniformen markera tjänstegrupptillhörighet med särskilda beteckningar.

Till civil personal bör enligt utredningens mening höra — förutom apotekare, veterinärer, tandläkare och musikpersonal (jfr kap. 17) — bl. a. auditörer, självvårdspersonal, personalvårdspersonal, psykologer, stabshandläggare, post- och telepersonal.

Utredningen förutsätter att den civila personalkategoriens omfattning samt krigsbefattningars hänförande till tjänstegrupper fastställs av Kungl. Maj:t efter förslag från överbefälhavaren.

Tjänsteställning för viss militär personal

I detta kapitel behandlas tjänsteställning för
 musikpersonal,
 hemvärns(driftvärns-)personal,
 pensions- och förtidsavgången aktiv militär personal samt
 väg- och vattenbyggnadskårens personal.

Musikpersonal

Utredningen har övervägt ändrad kategoritillhörighet för musikpersonalen mot bakgrund av sina i kapitel 16 framförda synpunkter rörande principer för hur krigsmaktens personal bör hänföras till personalkategorier.

Frågan har tidigare tagits upp av flera utredningar om försvarets musikorganisation. Sålunda föreslog 1947 års *musikutredning* (MU) i ett betänkande (stencilerat) den 3 februari 1951 att militärmusikerna skulle hänföras till civilmilitär personal. Detta motiverades med en ändrad ställning inom försvarsväsendet och att mindre tid skulle ägnas åt militär utbildning och tjänstgöring. Musikutredningen föreslog dessutom nya tjänstebestämmelser för musikpersonalen, vilka har redovisats i kapitel 2.

I sitt slutliga betänkande behandlade musikutredningen vissa problem som från allmän musikalisk och civil synpunkt följer med musikkårernas militära ställning (SOU 1954: 2 s. 192).

»Militärmusikernas civila verksamhet måste försvåras av att de militära cheferna — f. ö. med all rätt — hävdar, att militär personal i första hand skall stå till krigsmaktens förfogande, i varje fall under tjänstetid. Det civila musiklivets möjligheter att effektivt utnyttja militärmusikerna blir sålunda begränsade.

Även i många andra avseenden medför musikkårernas organisation såsom militära enheter för militärmusikernas lämplighet och anpassning inom det civila musiklivet betydelsefulla konsekvenser.

Liksom MU beträffande det musikaliska folkbildningsarbetet framhållit, att den för övriga folkbildningsgrenar säkert lämpliga studiecirkelformen inte kan anses vara den rätta för ett både beträffande pedagogik och utövande så särpräglad estetiskt ämne som musik, så ställer sig MU också ytterst kritisk mot att en annan gren av musiklivet insnöres i en rent militär organisation. Även om många militära musikdirektörer på olika sätt söker lösa de musikaliska uppgifterna med smidighet och viss hänsyn till konstnärliga värden, är det dock uppenbart, att den militära organisationen med dess befodrings- och subordinationsförhåll-

landen, dess hänsyn till anciennitet och tjänsteställningar måste ställa de militära musikkårerna inför svårigheter, vilka går ut över den konstnärliga standarden. Utan att vilja i detalj gå in på detta frågekomplex, där både formella och psykologiska faktorer gör sig gällande, måste MU dock med bestämdhet hävda, att den militärt-hierarkiska organisationen, livsnödvändig i varje militär verksamhet, icke passar, ja, är rent skadlig för en musikalisk-konstnärlig verksamhet. Den musikaliska verksamheten, och särskilt den som utövas i orkestrens, ensemblens, kårens kollektiva form kräver även den sin organisation. Men dess ledning och disciplin måste vara bestämd av enbart konstnärliga krav och är därigenom väsensskild från den militära organisationen.»

Musikutredningen förklarade sig dock »nödsakad uppge tron på genomförbarheten» (s. 194) av sitt tidigare (stencilerade) förslag — bl. a. rörande civilmilitär status. Utredningen ansåg att frågan (försvarets musikorganisation) borde betraktas som en försvarsmaktens inre angelägenhet och avstod därför från förslag.

Sedermåra tog 1955 års *militärmusikutredning* ånyo upp frågan rörande civilmilitär kategoritillhörighet för militärmusikerna. I sitt betänkande (den 16 november 1955 — stencilerat — s. 40) anförde utredningen följande.

»Vad gäller frågan om musikpersonalens anställningsform har under utredningsarbetet jämväl diskuterats, huruvida övergång från militär till civilmilitär anställningsform lämpligen bör ske. Vi har därvid funnit, att det beträffande musikpersonalens utnyttjande, befälsförhållandena och personalens straffrättsliga förhållanden är likgiltigt vilkendera av anställningsformerna som väljes.

Med hänsyn till att varje militärmusiker skall traktera minst två biinstrument, torde det emellertid erbjuda svårigheter att genomföra en sådan rättvisande löneställning, byggd på en värdesättning av de olika stämmorna i kåren, som den civilmilitära anställningsformen förutsätter.

För ett bibehållande av den militära anställningsformen talar dels att tjänstgöringen vid musikkår bör få tillgodoräknas som fullgjord värnpliktstjänstgöring, dels att med hänsyn härtill militär utbildning bör meddelas musikpersonalen jämtes med musikutbildningen, dels även att musikpersonalen under mobilisering till en del torde komma att utnyttjas för andra än musikaliska uppgifter. Med hänsyn härtill har vi funnit, att den militära anställningsformen bör bibehållas.»

Härutöver gjorde utredningens tre experter ett särskilt uttalande (s. 69).

»Utredningen har för sin del avvisat frågan om att giva den militära musikpersonalen anställning som civilmilitära befattningshavare. Utredningens ståndpunkts-tagande i detta avseende synes oss icke ha skett på övertygande skäl. Vi hålla emellertid för vår del före, att det — därest musikorganisationen skall uppbyggas på samma sätt som de militära personalkårerna i övrigt — är nödvändigt att uppställa krav på viss utbildning för att nå musikunderofficersbeställning. Därav följer att var och en i och för sig skicklig musiker, som icke i alla delar kan tillgodogöra sig en sådan utbildning är dömd att utstötas ur organisationen. Detta kan enligt vårt förmenande icke anses rationellt men principiellt betingat av en överflyttning av den militärt uppbyggda personalorganisationen på militärmusikens område. En militärmusikorganisation med civilmilitär personal synes oss kunna byggas upp på ett sådant sätt att såväl de 'underofficersmässiga' som de 'musikaliska' kvalifikationerna bliva beaktade vid avgörandet av frågan, huruvida viss beställningshavare skall få kvarstanna i tjänst eller icke. Det enda

alternativet för att — utan åsidosättande av militärt godtagna befordringsprinciper — tillgodse ett riktigt urvalssystem i fråga om bibehållandet i tjänst av lämplig personal, synes oss vara att giva musikpersonalen ställning som civilmilitär personal. Genom separata föreskrifter lär det ändock vara möjligt att tillgodose de synpunkter, som vi i avseende på befordran m. m. i det föregående utvecklat.»

Frågor rörande militärmusiken behandlas allsedan år 1956 inom *organisationsnämnden för militärmusiken*.

Mot bakgrund av de väsentligt förändrade tjänstgörings- och utbildningsförhållanden (jfr kap. 6) som följt med militärmusikens sammanslagning till en för försvaret gemensam organisation vill tjänsteställningsutredningen för sin del förorda att militärmusikpersonalen överförs till *civil* personal. Musikpersonalens användning — huvudsakligen musikuppgifter i såväl freds- som krigsorganisationen — motiverar inte annan befälsrätt än en till musikverksamheten begränsad sådan. I samband med överförande till civil personal bör militärmusikpersonalens tjänstebestämmelser i personalförteckningar ändras så att militära gradbenämningar inte ingår i dessa.

Hemvärns (driftvärns-) personal

Trots att hemvärnspersonalen har begränsad befälsrätt och att särskild befälsutbildning inte formellt erfordras för placering i chefsbefattning inom hemvärnet, anser utredningen att ifrågavarande personal bör bibehålla *militär* status. Hemvärnet är nämligen en organisation med utpräglade stridsuppgifter i krig.

Befälspersonalen inom hemvärnet bör närmast jämföras med värnpliktsbefälet och enligt utredningens mening ges tjänsteställning enligt följande tabell (bild 17: 1). Driftvärnspersonal bör ges motsvarande tjänsteställning.

Befattningstitlar	Tjänstegrad
Kretshemvärnschef	Kapten
Hemvärnschef	„
Hemvärnskompanichef	„
Hemvärnschefs ställföreträdare	Löjtnant
Hemvärnsplutonchef	Fänrik
Adjutant	Sergeant
Hemvärnsplutonchefs ställföreträdare	„
Hemvärnsgruppchef	Furir
Hemvärnsgruppchefs ställföreträdare	Korporal

Bild 17: 1

Pensions- och förtidsavgången aktiv militär personal

Yrkesbefäl som pensioneras eller avgår i förtid bör fortfarande vara skyldiga resp. ha möjlighet att inträda i reserv. Härvid bör i aktiv tjänst uppnådd tjänstegrad bibehållas.

Sådan personal som inte inträder i reserv bör hänföras till värnpliktsbefäl med bibehållen tjänstegrad. Frågan om bibehållande av innehavd grad måste dock bli beroende av vederbörandes användbarhet i krigsorganisationen på den nivå som motsvarar graden. Härvid redovisas f. d. kompaniofficerare som *värnpliktiga kompaniofficerare* (Vkoff).

För kompaniofficerare bör finnas en särskild reservbefälsgrupp — *reservkompaniofficerare* (Rkoff) — i vilken endast pensions- och förtidsavgångna kompaniofficerare bör kunna vinna inträde.

I enlighet med 1960 års befälsstatsdelegations förslag bör pensions- och förtidsavgångna underofficerare (dvs. dagens yrkesunderbefäl) kunna vinna inträde i reservunderofficersgruppen.

Utredningen förutsätter i anslutning till dessa förslag att 1966 års värnpliktskommitté preciserar den frivilliga utbildningens omfattning även för här nämnd personal.

Väg- och vattenbyggnadskåren (VVK)

Trots att för inträde i VVK gäller krav på »civila» kvalifikationer liknande dem som gäller för civilmilitär personal, bör kåren enligt utredningens mening fortfarande utgöra en särskild militär personalkår för reservofficerare. Kåren rekryteras nämligen uteslutande bland befälsutbildad militär personal.

I kåren bör finnas reservofficerarnas tjänstegrader löjtnant och kapten samt — för innehavare av de mycket fåtaliga befattningarna inom bataljonschefsnivån (urvalsbefordran) — även tjänstegraden major. Motiv för högre tjänsteställning än majors finns enligt utredningens uppfattning endast för kårchefen, som bör ha överstelöjtnants tjänstegrad.

KAPITEL 18

Svensk befälspersonal utomlands

Som framgått av tidigare redovisning (kapitlen 7 och 8) föreligger vissa brister i fråga om överensstämmelse mellan gradsystemet i Sverige och dem i andra länder. Svenskt befäl innehar tjänstegrader som i regel — mot bakgrund av kompetens- och befattningsjämförelser — medför för låg tjänsteställning utomlands.

Jämförelser mellan svenska grader och »ett gemensamt gradsystem» för andra länder är omöjliga att genomföra. Skillnaderna i fråga om normer för gradsystem olika länder emellan är för stora.

En grov jämförelse kan dock göras, vilken beträffande armégrader i kompetensnivåerna B—G framgår av *bilaga 18*.

För att tjänsteställningsmässigt kompensera svensk befälspersonal utomlands, tillämpas — som tidigare nämnts — i princip två metoder. Metoderna används antingen var för sig eller i kombination.

Den ena metoden är att svenskt befäl *tilläggs högre tjänstegrad* under utlandstjänstgöring. Den andra är att svenska grader vid utlandskorrespondens *översätts till högre utländska tjänstegrader*. Principerna för sådan översättning varierar mellan försvarsgrenarna. Säreigna tjänsteställningsförhållanden kan därför uppstå mellan svenskt befäl ur olika försvarsgrenar som samtidigt tjänstgör utomlands.

För att eliminera differenserna mellan försvarsgrenarna i fråga om översättning av svenska tjänstegrader till utländska har utredningen funnit det angeläget att ange hur tjänstegrader och befälsgrupper i utredningens förslag bör översättas till utländska förhållanden.

Utredningen föreslår att Kungl. Maj:t meddelar sådana föreskrifter för översättning m. m. av svenska tjänstegrader och befälsgrupper. Principer för föreskrifternas innehåll framgår av det följande.

Gradbenämningar

Utredningen har utarbetat en relativt fullständig tablå för översättning av svenska tjänstegrader till utländska grader. Tablåen redovisas i *bilaga 20*.

Enligt utredningens mening bör svenska gradbenämningar *inte* översättas till danska, finska eller norska benämningar. I tablåen anges därför

endast vilka grader i nämnda länder, som svenska tjänstegrader skall anses motsvara.

Vid översättningar av gradbenämningar till andra i tablån angivna länder har utredningen utgått från *dels* att språkligt likalydande benämningar om möjligt skall motsvara varandra, *dels* att svensk befälspersonal skall erhålla en, mot bakgrund av kompetens och befattning, så rättvisande tjänsteställning som möjligt jämförd med det främmande landets befäls-system. I detta syfte har det i vissa fall varit nödvändigt att konstruera översättningar utan att det finns en direkt motsvarighet bland resp. lands egna benämningar.

Översättningstablån är uppgjord under jämförelse med förhållandena i varje enskilt land för sig. Det har inte varit utredningens avsikt att åstadkomma en internationell jämförelsetablå. *Tablån kan alltså inte utnyttjas för gradjämförelser mellan de i densamma upptagna länderna.* Utredningens förslag till tjänsteställningssystem medför att skillnaderna mellan svensk och utländsk praxis i fråga om gradbenämningar minskas. Detta kombinerat med föreskrifter rörande översättning av svenska grader innebär enligt utredningens mening att tilläggande av högre tjänstegrad vid utlandstjänstgöring framdeles erfordras endast i undantagsfall.

Gruppbenämningar m. m.

Av utredningen föreslagna *nivåbenämningar* bör *inte* översättas eller anges vid utlandskorrespondens. Motsvarigheter saknas nämligen i regel utomlands.

Däremot erfordras regler för översättning av *gruppbenämningarna*. I *bilaga 19* redovisas utredningens förslag till hur gruppbenämningar bör översättas till engelska, tyska och franska samt — om så erfordras — till finska. Liksom beträffande gradbenämningar, anser utredningen att gruppbenämningar som regel *inte* bör översättas till danska, norska eller finska. I *bilaga 19* anges därför endast befälsgruppernas motsvarigheter i Danmark och Norge.

Eftersom direkta motsvarigheter till de svenska befälsgrupperna i många fall saknas utomlands, har utredningen valt att konstruera språkliga översättningar till engelska, tyska, franska (och finska).

Utredningen använder för kompaniofficerare inte översättningen »Warrant Officers», »Unteroffiziere» eller »Sous-Officiers»¹ eftersom den inte är adekvat med hänsyn till befälsgruppens uppgifter.

Utredningen, som tidigare föreslagit att varken kompaniofficerare eller officerares vederlikar formellt skall benämnas officerare, vill dock framhålla att så kan bli fallet i internationella sammanhang. Detta beror på att

¹ Inte ens i beskrivande översättningar såsom t. ex.: »Warrant Officers performing officer's duty», »Offizierdiensttuende Unteroffiziere», »Sous-Officiers faisant fonction d'officiers».

det utomlands i regel saknas *dels* en grupp motsvarande den svenska kompaniofficersgruppen, *dels* civilmilitär personalkategori.

I *Genèvekonventionerna* — i synnerhet den angående krigsfångars behandling (t. ex. artiklarna 44, 45 och 60) — nämns militär personal indelad i tre grupper: officerare och likställda, underofficerare och likställda samt »lägre än sergeants grad».

Utredningen förutsätter att vid framtida tolkning av *Genèvekonventionerna* bör till de tre grupperna räknas följande svenska personal, nämligen till *officerare och likställda*:

officerare,

kompaniofficerare,

reservofficerare och

värnpliktsofficerare,

nämnda gruppers vederlikar samt

(i förekommande fall) civil personal i tjänstegrupp motsvarande nämnda befälsgrupper;

underofficerare och likställda:

underofficerare,

reservunderofficerare och

värnpliktsunderofficerare,

nämnda gruppers vederlikar samt

(i förekommande fall) civil personal i tjänstegrupp motsvarande nämnda befälsgrupper;

»lägre än sergeants grad»:

värnpliktsunderbefäl och meniga samt

dessas vederlikar och (i förekommande fall) likställda.

KAPITEL 19

Särskilda frågor

Till detta kapitel har utredningen samlat vissa frågor — i många fall utan inbördes sammanhang — till vilka ställning måste tas vid införande av ett tjänsteställningssystem enligt utredningens förslag. Berörda frågor är sådana som har uppkommit under utredningsarbetets gång och aktualiserats huvudsakligen av två faktorer, nämligen

föreslagen formell åtskillnad mellan tjänsteställning och löneförhållanden samt

föreslagna nya benämningar på befälsgrupperna.

Här lämnas endast förslag till riktlinjer efter vilka berörda frågor enligt utredningens mening bör lösas. Samtidigt erinras om att nya nivåbenämningar har föreslagits i kapitel 14 bl. a. för att underlätta angivning i reglementen m. m. av personal med likartad kompetens.

»Aktiverade» arvodesbefattningar och höjd pensionsålder

Här må erinras om att utredning pågår (militära tjänstgöringsåldersutredningen) i syfte att ompröva f. n. gällande pensionsåldrar för militär och civilmilitär personal. I samband härmed torde frågan om att avveckla nuvarande militära system med arvodesbefattningar att bli aktuell. Förändringar härvidlag bedöms emellertid inte påverka utredningens förslag till tjänsteställningssystem. De synes nämligen väl kunna medföra nya anställningsförhållanden, ändrade lönegradsplaceringar m. m. men däremot inte påverka de principer och regler beträffande tjänsteställningsbefordran som utredningen har föreslagit. Härvid erinras om att pensions- och löneförhållanden är förhandlingsfrågor, vilket förhållanden rörande tjänsteställning inte är.

Tjänsteställningsbefordran vid övergång mellan yrkesbefälsgrupper

Övergång från kompaniofficersgruppen till officersgruppen kan — som har redovisats i kapitel 4 — ske dels efter genomgången AUS, dels efter genomgången UOS. I båda fallen skall studentexamen avläggas och i det förra fallet jämväl äldre kursen vid krigsskolan genomgå innan officersutnämning sker.

Kompaniofficerare som på dessa sätt övergår till officersgruppen bör enligt utredningens mening bibehålla sin kompaniofficersgrad (fanjunkare) intill dess utnämning i officers grad sker — således även som elev vid krigsskolan.

Kompaniofficer som övergår till officersgruppen efter genomgången äldre kurs vid krigsskolan inrangeras i den årskurs officerare som samtidigt utexamineras från krigsskolan.

Kompaniofficer som däremot först efter genomgången UOS och avlagd studentexamen utnämns till officer bör inrangeras i den årskurs officerare, som han skulle ha tillhört, om han — enligt vad som tidigare sagts — direkt efter genomgången AUS hade fortsatt sin utbildning till officer. Villkor för befordran till kapten framgår av bilaga 16.

Underofficer får kompaniofficers tjänsteställning (fanjunkare) efter genomgången AUS. Tjänsteålder räknas därvid efter utgångsordningen från AUS utan hänsyn till vederbörandes tidigare tjänsteställning som underofficer.

Ändringar i författningar och föreskrifter

Utredningens förslag innebär att föreskrifterna i TjRK — främst kapitlen 3, 4 och 5 med tillhörande bilagor — måste omarbetas. Vidare bör i personalförteckningar och avlöningsbestämmelser (avtal) framdeles tjänster för militär personal benämnas på sätt som utredningen har föreslagit i kapitel 15. Även militärmusikpersonalens tjänster bör ombenämnas (jfr kap. 17).

Härutöver erfordras ändringar i ett flertal författningar och föreskrifter, t. ex. befordrings-, förordnande- och konstitueringsföreskrifter, reservbefälskungörelser, föreskrifter rörande personal på reservstat, krigsavlöningsbestämmelser och instruktioner för myndigheter.

Enligt utredningens uppfattning kommer ändringarna att bli av sådan art att Kungl. Maj:t inte med en allmän bestämmelse kan fastställa t. ex. att vad i gällande föreskrifter sägs om underofficerare skall framdeles gälla kompaniofficerare. Utredningens förslag innebär nämligen att underofficersbegreppet bibehålls dels för yrkesbefäl som ny benämning på hitillsvarande underbefälsgruppen, dels ingående i gruppbenämningarna värnplikts- och reservunderofficerare.

Utredningen har inte tagit fram detaljerade förslag till omarbetning av föreskrifter m. m. Av författningar som måste ändras vill utredningen emellertid närmare behandla brottsbalken och värnpliktslagen.

Brottsbalken m. m.

Utredningens förslag till grad- och gruppbenämningar (jfr bilaga 13) samt kategoritillhörighet för vissa personalgrupper (jfr kap. 16 och 17) medför

att brottsbalken 21:20 § och 21:21 § samt kungörelsen den 19 november 1948 om innebörden i rättsligt hänseende av begreppen krigsmakten och krigsman behöver ändras.

På samma grunder torde även ändringar erfordras i militära rättegångslagen (t. ex. 13 § och 98 §) samt kungörelsen den 19 november 1948 angående den militära rättsvården (t. ex. 35 §).

Utredningen vill i detta sammanhang erinra om att dess förslag innebär att begreppet regementsbefäl — liksom f. n. regementsofficer — skall omfatta även majorer (motsvarande). Majorsgraden skall emellertid innehas av de yrkesofficerare som i dagens system är äldre kaptener. Dessa skulle — om »regementsofficer» ersattes med »regementsbefäl» i gällande militära rättegångslag 12 och 13 §§ — kunna få bestraffningsrätt i disciplinmål.

En sådan ordning finner utredningen vara riktig och utgöra en logisk konsekvens av den högre målsättning för den obligatoriska utbildningen inom officersgruppen som de nya principerna enligt 1960 års befälsordning innebär.

Värnpliktslagen

Enligt utredningens mening bör i värnpliktslagen med »följdförfattningar» (t. ex. inskrivningsförordningen) intas en allmän förklaring att i nämnd(a) författning(ar) med officer, underofficer och underbefäl menas värnpliktsofficer, värnpliktsunderofficer resp. värnpliktsunderbefäl. Som utredningen tidigare har framhållit bör nämligen begreppen officer och underofficer förbehållas militär yrkespersonal. Här må också erinras om att med nuvarande term underofficer kan i några fall avses värnpliktig kompaniofficer (jfr kap. 17).

Värnpliktsavlönningssystem

Ett genomförande av utredningens förslag om beföringstidpunkter för värnpliktig personal medför behov att överarbeta värnpliktsavlöningskungörelsens bestämmelser. Vid en sådan överarbetning synes det lämpligt att även för den värnpliktiga personalen häva sambandet mellan lön och tjänsteställning.

Behov av tjänsteställning bestäms av befälsrätten medan löneförhållanden kan bestämmas av andra faktorer. Det bör finnas utrymme för att t. ex. ge samma avlöning som tillkommer befälsutbildade värnpliktiga åt kvalificerade specialister som inte har behov av tjänsteställning.

De i värnpliktsavlöningskungörelsen angivna penningbidragen bör därför inte knytas till tjänstegradbenämningar utan till andra omständigheter, såsom i första hand tjänstetid som värnpliktig och uppehållen befattning.

De bestämmelser som f. n. gäller för avlöning av civilförsvarspliktiga bör härvid i viss mån kunna tjäna till ledning.

Vissa benämningsfrågor

Kadett, flaggkadett

Elever vid krigsskolor och kadettskolor bör fortfarande kunna benämnas kadetter. Benämningen medför dock i utredningens system inte någon särskild tjänsteställning. Utredningen förutsätter att kadetten har sergeants eller fänriks (fanjunkares) tjänstegrad. I konsekvens härmed bör benämningen flaggkadett inte längre användas.

Befattningar

Med utredningens förslag följer att vid angivning av befattningar (i mobiliseringstabeller, organisationstabläer o. d.) bör grad- och gruppbenämningar utnyttjas med stor försiktighet. Befattningsbenämningar såsom »eldledningsofficer», »stabsunderofficer» och »trossfurir» bör endast kunna användas om för befattningen regelmässigt avses officer, underofficer (dvs. yrkesbefäl) resp. furir enligt utredningens förslag. Som ersättning kan ev. sammansättning med begreppet »-befäl» användas åtföljd av nivåangivelse, t. ex. »eldledningsbefäl P».

Som exempel på andra benämningar som kan behöva ändras vill utredningen nämna »dagofficer» — om jämväl kompani-, reserv- och värnplikts-officerare skall förrätta tjänst som sådan — liksom »dagunderofficer».

Skolor, kurser

Med ombenämning av yrkesunderofficerare till kompaniofficerare följer även att t. ex. arméns underofficersskola (AUS) och truppslagsskola(-kurs) för underofficerare (UOS) samt motsvarande skolor vid armén och flygvapnet bör ges nya benämningar.

Motsvarande gäller även t. ex. den underbefälsskola (UbefS) som ingår som obligatorisk utbildning för underbefälsgruppen dvs. underofficerare i utredningens förslag.

Mässar

Befälsmässarna bör på grund av yrkesbefälsgruppernas ombenämning kallas officers-, kompaniofficers- resp. underofficersmässar. Enligt utredningens uppfattning bör det lämpligen lokalt regleras vilken av mässarna tillfälligt tjänstgörande värnpliktsbefäl skall hänvisas till. Detta kan i många fall vara en fråga om tillräckligt utrymme och ekonomi.

Gradbeteckningar

Som en följd av ett nytt tjänsteställningssystem kan även gällande gradbeteckningar till uniform behöva ändras. Utredningen har, trots att det inte ingår i dess uppdrag att behandla uniformsdistinktionernas utformning, likväl ansett sig böra framlägga några allmänna synpunkter härpå.

Gradbeteckningar till uniform — tjänsteställningens enda utåt synliga tecken — bör enligt utredningens mening utformas så att varje tjänstegrad(-klass) (tjänstegradbenämning) motsvaras av en bestämd gradbeteckning. Denna bör i princip vara densamma oavsett om bäraren tillhör värnplikts- eller yrkesbefäl.

Av beteckningar på uniformen bör vidare framgå om bäraren tillhör civil-militär personal och sålunda har begränsad befälsrätt. För civil personal erfordras däremot i utredningens förslag inte gradbeteckningar, men möjligen beteckningar som anger tjänstegruppstillhörighet.

Övergången till det föreslagna tjänsteställningssystemet

Tidpunkt för övergången

Ett nytt tjänsteställningssystem enligt utredningens förslag bör genomföras så snart som möjligt. För detta talar enligt utredningens mening — utöver det förhållandet att 1960 års befälsordning redan har tillämpats i mer än sex år — främst två faktorer.

Statsmakterna har år 1966 beslutat om reformer inom värnpliktsutbildningen (»VU 60»), vilka har börjat genomföras under innevarande år. För värnpliktiga som sålunda utbildas enligt det nya systemet för värnpliktsutbildning erfordras — helst redan i år — nya förordnandeföreskrifter. Sådana föreskrifter bör baseras på ett reformerat tjänsteställningssystem. Vidare förväntas beslut i år rörande inrättande av en ny reservunderofficersgrupp i enlighet med 1960 års befälsstatsdelegations förslag (jfr kap. 2). Även för personal i denna grupp erfordras bestämmelser om tjänsteställning, vilka likaledes bör grundas på ett nytt system.

Utredningen har emellertid utgått från att överbefälhavaren — sedan ställning har tagits till utredningens principförslag — bör få i uppdrag att till Kungl. Maj:t inkomma med ytterligare underlag för detaljerade föreskrifter. Arbetet med detta underlag och med de bestämmelser som överbefälhavaren och försvarsgrenscheferna själva bör meddela bedöms vara så omfattande att en övergång till ett system enligt utredningens förslag inte kan ske innevarande år.

Utredningen finner det i detta sammanhang angeläget att framhålla att övergången till nytt tjänsteställningssystem bör omfatta samtliga utredningens delförslag — med undantag för dem där så särskilt har anmälts — och beträffande dessa ske vid en och samma tidpunkt.

Av nämnda anledningar finner utredningen att övergång till det nya systemet torde kunna ske först någon gång — vid kvartals- eller månads- skifte — under första halvåret 1968.

Övergångsanordningar

För att övergången till det nya systemet skall bli så smidig som möjligt föreslår utredningen följande övergångsanordningar beträffande tjänsteställning för den personal som i utredningens förslag skall ha militär eller civilmilitär kategoritillhörighet.

Utredningen erinrar om att *personal på reservstat* såsom stampersonal bör följa de övergångsanordningar som föreslås för yrkesbefäl.

I följande beskrivning av övergångsanordningarna nämns personal som när det nya systemet skall träda i kraft innehar »högre», »samma» eller »lägre» tjänstegrad än som avses i det nya systemet. Härvid har utredningen utgått från att *tjänstegrad i gällande ordning motsvarar tjänstegrad med samma gradbenämning i det nya systemet*. Sålunda innehar exempelvis en aktiv kapten med 12 års tjänst liksom en aktiv sergeant »lägre» tjänstegrad än som avses i det nya systemet (major resp. fanjunkare).

Det bör observeras att nämnda princip för jämförelse uteslutande används som underlag för en formell beskrivning av övergångsanordningarna. Utredningen vill i detta sammanhang erinra om att dess förslag innebär att tjänstegraderna i de båda systemen rätteligen borde i grova drag jämföras på sätt som framgår av bild 20: 1.

Tjänstegrader ¹ i gällande ordning	Närmast ekvivalenta tjänstegrader ¹ i utredningens förslag
General Generallöjtnant Generalmajor »Överste C 2» Överste Överstelöjtnant Major Kapten a. stampersonal b. övrig personal Förvaltare Löjtnant a. stampersonal b. övrig personal Fanjunkare a. stampersonal b. reservanställd personal under 2. tjänstgörings- perioden c. övrig personal Fänrik a. stampersonal b. övrig personal Sergeant a. stampersonal b. reservanställd c. övrig personal Rustmästare Överfurir Furir a. stampersonal b. övrig personal Korpral Vicekorpral	General Generallöjtnant Generalmajor Brigadör Överste Överstelöjtnant av 1. graden Överstelöjtnant Major Kapten Förvaltare Kapten Löjtnant Överfanjunkare Rustmästare Översergeant Löjtnant Fänrik Fanjunkare Översergeant Sergeant Rustmästare Översergeant Sergeant Överfurir Furir Korpral

¹ Anges med arméns gradbenämningar.

Bild 20: 1

Övergångsanordningarna har utformats *dels* som allmänna regler, *dels* som särskilda anvisningar rörande tillämpningen av de allmänna reglerna för vissa grupper av personal.

Allmänna regler

Följande allmänna regler rörande främst beräkning av tjänsteålder bör tillämpas vid övergången.

Regel 1: Personal, som — om systemet hade varit i kraft tidigare — skulle ha innehaft en högre tjänstegrad(-klass) än f. n., erhåller denna tjänstegrad(-klass). Tjänsteålder räknas från den dag tjänstegraden(-klassen) skulle ha erhållits enligt det nya systemet.

Regel 2: Personal, som — i jämförelse med den tjänstegrad(-klass) som avses i det nya systemet — f. n. redan innehar

a) samma tjänstegrad(-klass) eller

b) högre tjänstegrad(-klass),

bibehåller den innehavda tjänstegraden(-klassen). Tjänsteålder räknas för personal enligt a) från den dag tjänstegraden(-klassen) skulle ha erhållits enligt det nya systemet, för personal enligt b) från den dag det nya systemet träder i kraft.

Personal, som sålunda enligt b) ovan bibehåller innehavd högre tjänstegrad(-klass), kan inte påräkna befordran till ytterligare högre tjänstegrad(-klass) när villkor för befordran till den innehavda tjänstegraden(-klassen) sedermera uppfylls.

Yrkesbefäl

Generalspersoner och flaggmän bibehåller innehavd tjänstegrad.

Officerare med tjänstegraden »överste/kommendör, innehavare av tjänst i lönegrad C 2 eller högre lönegrad» erhåller *brigadörs/flaggkommendörs* tjänstegrad även om vederbörande inte eljest skulle få denna grad enligt det nya systemet. Samma princip tillämpas för urvalsbefordrade officerare i övrigt, dvs. överstar/kommendörer, överstelöjtnanter/kommendörkapteners av 1. graden och majorer/kommendörkapteners av 2. graden som erhåller överstes/kommendörs, överstelöjtnants av 1. graden/kommendörkaptenens av 1. graden resp. överstelöjtnants/kommendörkaptenens tjänstegrader.

Utredningen har förutsatt att *överrustmästares/flaggbåtsmans* tjänstegrad skall utnyttjas som urvalsgrad för underofficerare (nuvarande yrkesunderbefäl) först sedan närmare organisatoriskt underlag har tagits fram. Av denna anledning bör utnämning vid övergången äga rum endast i den mån sådant underlag föreligger.

Förslag till anvisningar rörande tjänsteställning för yrkesbefäl i övrigt vid övergången till det nya systemet framgår av bild 20:2.

Reservbefäl

Pensions- och förtidsavgången personal i reserv

F. d. aktiva officerare med mindre än elva års aktiv tjänst behandlas som reservanställd personal. Kapteners/ryttmästare med minst elva års aktiv

Tjänstegrad ¹ i gällande ordning	Utredningens förslag till tjänsteställningssystem	
	Tjänstegrad ¹	Tjänsteålder inom graden räknas efter nedanstående grunder
•Överste C 2• Överste Överstelöjtnant Major Kapten med minst 11 års tjänst som officer Kapten med mindre än 11 års tjänst som officer Löjtnant med minst 3 års tjänst som officer Löjtnant med mindre än 3 års tjänst som officer Fänrik	<i>Officerare</i> Brigadör Överste Överstelöjtnant 1.gr Överstelöjtnant Major Kapten Kapten Löjtnant Löjtnant	Från utnämningdagen (oförändrat) ” ” ” ” ” ” ” ” ” Enligt regel 1 Enligt regel 2 a) Enligt regel 1 Från dagen för första officersutnämning Från dagen för första officersutnämning
Förvaltare Fanjunkare med minst 7 års tjänst som underofficer Fanjunkare med mindre än 7 års tjänst som underofficer Sergeant	<i>Kompaniöfficerare</i> Förvaltare Överfanjunkare Fanjunkare Fanjunkare	Från utnämningdagen (oförändrat) Enligt regel 1 Från dagen för första underofficersutnämning Från dagen för första underofficersutnämning
Rustmästare Överfurir med minst 14 års tjänst som underbefäl Överfurir med 5—14 års tjänst som underbefäl Överfurir med mindre än 5 års tjänst som underbefäl Furir	<i>Underofficerare</i> Rustmästare Rustmästare Översergeant Sergeant Sergeant	Enligt regel 2 Enligt regel 1 Enligt regel 1 Från dagen för utnämning till furir i gällande ordning Från dagen för utnämning till furir i gällande ordning

¹ Anges med arméns gradbenämningar.

Bild 20: 2

tjänst bör erhålla majors/örlogskaptens tjänstegrad, varvid tjänsteålder räknas enligt regel 1.

F. d. aktiva underofficerare ingår i en särskild reservbefälsgrupp, reservkompaniöfficerare, varvid de som har mindre än sju års aktiv tjänst har fanjunkares tjänstegrad. Fanjunkare (motsvarande) med minst sju års aktiv tjänst erhåller överfanjunkares/flaggjunkares tjänstegrad, varvid tjänsteålder räknas enligt regel 1.

F. d. underbefäl ingår i reservunderofficersgruppen med rustmästares/högbåtsmans eller översergeants/flaggsergeants tjänstegrad.

Reservanställd och värnpliktsavgången personal i reserv

För *reservofficerare* sker med utredningens förslag till tjänsteställningssystem inte några förändringar som påkallar särskilda övergångsanordningar.

För *reservunderofficerare* bör däremot gälla att dessa ges översergeants/flaggsergeants och rustmästares/högbåtsmans tjänstegrader. Utredningen finner det emellertid skäligt att de reservunderofficerare som redan innehar fanjunkares grad får behålla denna. Sålunda övergångsvis kvarstående fanjunkare i reservunderofficersgruppen räknar tjänsteställning efter alla kompaniofficerare, reservkompaniofficerare och värnpliktiga kompaniofficerare.

Möjlighet bör finnas att efter provning i varje särskilt fall medge att reservanställd underofficer vars krigsanvändbarhet anses jämställd med f. d. aktiv underofficers förs till reservkompaniofficerare.

Tjänsteålder räknas för all reservanställd och värnpliktsavgången personal i reserv från utnämningsdatum i innehavd tjänstegrad i reserven.

Värnpliktsbefäl

För värnpliktsbefälet innebär utredningens förslag inte andra förändringar än att värnpliktiga fanjunkare (motsvarande) i princip borde erhålla översergeants/flaggsergeants tjänstegrad samt att furirer skall erhålla överfurirs/flaggfurirs, korpraler furirs och vicekorpraler korprals tjänstegrad. I likhet med vad som tidigare har föreslagits för reservunderofficerare bör emellertid de värnpliktiga underofficerare som redan innehar fanjunkares grad vid övergången få behålla denna och räkna tjänsteställning efter övriga fanjunkare. De skall dock fortfarande tillhöra gruppen värnpliktsunderofficerare.

Redan i samband med att det nya systemet träder i kraft bör möjlighet beredas värnpliktiga underofficerare att inträda i reservunderofficersgruppen.

Värnpliktsbefäl som avgått från aktiv tjänst hänförs efter särskild provning till den befälsgrupp och den tjänstegrad som svarar mot krigsanvändbarheten. Möjlighet bör finnas till utnämning i tjänstegrad enligt de principer som anmälts för förtidsavgången personal i reserv. Utredningen vill i i detta sammanhang erinra om att i ett fullständigt genomfört nytt tjänsteställningssystem bör f. d. kompaniofficerare som inte inträtt i reserv redovisas som värnpliktiga kompaniofficerare (jfr kap. 17).

Civilmilitär personal

Civilmilitär personals tjänsteställning bör vid övergången till det nya systemet regleras efter samma principer som för motsvarande militär befälspersonal (jfr kap. 16).

Systemets slutliga genomförande

De övergångsanordningar som utredningen har föreslagit i detta kapitel medför inte ett i egentlig mening slutligt genomförande av det nya systemet. Med övergången följer nämligen en viss överrepresentation i vissa tjänstegrader(-klasser) i förhållande till utredningens förslag. Sålunda föreslås i övergångsanordningarna — förutom undantagen för dagens reservfanjunkare och värnpliktiga fanjunkare — att t. ex. i princip alla regements-officerare och dessas vederlikar generellt erhåller ekvivalenta tjänstegrader (-klasser) i det nya systemet utan hänsyn till befattningarnas föreslagna nivåstillhörighet.

Vid tjänsteställningsbefordran efter dagen för övergången bör dock de regler som utredningen har föreslagit följas utan undantag motiverade av återblickar på det lämnade, f. n. gällande, systemet. Föreskrifter rörande det nya systemet bör så utformas att intill dess erforderlig kompetensgivande obligatorisk utbildning eller annan befordringsutbildning anordnas i full utsträckning medges fortfarande i förekommande fall dispens från kravet på genomgången sådan utbildning.

KAPITEL 21

Sammanfattning

Utredningsdirektiven

I utredningsdirektiven fastställs att 1960 års befälsordning skall läggas till grund för utredningens överväganden. Härutöver ges vägledande principer, vilka kan sammanfattas i följande sex punkter.

1. Ett logiskt sammanhang mellan uppgifterna i krigsorganisationen och tjänsteställning bör åstadkommas.

2. De tre aktiva befälsgruppernas speciella kompetens bör beaktas.

3. Tillbörlig hänsyn måste tas till reservbefälets och det värnpliktiga befälets speciella förhållanden.

4. Problem, som visat sig uppkomma i samband med svensk befälspersonals tjänstgöring utomlands, bör beaktas.

5. De nuvarande aktiva underofficerarna skall benämnas kompaniofficerare.

6. Eventuella nya tjänstebenämningar inom den nuvarande underofficersgruppen bör sökas i nära anslutning till för gruppen gällande benämningar.

Grunder (kap. 1—8)

Utredningen konstaterar inledningsvis (kap. 1) att tjänsteställning, varmed jämlikt TjRK förstås den inbördes turordningen *i tjänsten*, idag är främst ett *hjälpmedel* att i vissa fall efter generella regler bestämma rätt och skyldighet att ta befäl i oförutsedda situationer, men även kan vara ett visst psykologiskt *stöd* för mindre rutinerat befäl i krigsorganisationen.

Som bakgrund till sitt arbete har utredningen ingående studerat gällande ordning — i några avseenden även i ett historiskt perspektiv — beträffande tjänsteställning för krigsmaktens personal och därmed sammanhängande frågor, såsom personalens indelning i personalkategorier, dess befälsrätt och tjänstegrader(-klasser, -grupper), regler för bestämning av tjänsteställning (kap. 2) samt formerna för befordran, förordnande och konstituering (kap. 3).

Här må endast erinras om att

för stampersonal sker befordran till högre tjänstegrad(-klass) i regel när mot graden svarande *tjänst har blivit vakant*;

för reservpersonal, värnpliktig personal m. fl. sker befordran/förordnande i högre tjänstegrad(-klass) i princip när *kompetensgivande utbildning (tjänstgöring) har genomgått (fullgjorts)*; samt att

vid beredskapstillstånd o. d. kan vid behov och i viss utsträckning konstituering ske i en *mot krigsbefattningen svarande (lägsta) tjänstegrad (-klass)* (kap. 3).

Utredningen konstaterar (kap. 2) att den ojämförligt största delen av krigsmaktens personal — värnpliktiga, krigsfrivilliga m. fl. — avlönas efter särskilda föreskrifter, vilka inte innehåller direkta motsvarigheter till den aktiva personalens lönegrader. Det är därför enligt utredningens mening *inte möjligt att basera ett generellt gällande tjänsteställningssystem på lönesättningen för den aktiva personalen.*

Av väsentlig betydelse för utredningens överväganden har varit arméns befälsordning av år 1960 (kap. 4), gällande befälssystem vid marinen och flygvapnet (kap. 5) samt motsvarande anordningar för civilmilitär och civil personal (kap. 6). Av största intresse har därvid varit personalens uppgifter i främst krigsorganisationen samt inriktning, omfattning och inpassning av den utbildning som anses erforderlig för att göra befattningshavarna lämpade att bestrida uppgifterna.

Arméns befälsordning har i utredningsarbetet spelat den mest framträdande rollen, eftersom den genom 1960 års befälsbeslut fått en systematisk och konsekvent utformning, medan däremot utredning rörande marinens och flygvapnets motsvarigheter fortfarande pågår.

1960 års befälsbeslut innebär, jämfört med befälssystem av äldre datum, en allmän höjning av det aktiva yrkesbefälets kompetens. Yrkesbefälets obligatoriska utbildning har getts ökad omfattning och vidgat innehåll med hänsyn till att personalen regelmässigt skall utnyttjas i mer kvalificerade krigsbefattningar än tidigare. Även reservofficersutbildningen har — med bibehållen målsättning — getts ökad längd och större omfång. Krigsanvändningen av värnpliktsbefälet är enligt befälsordningen oförändrad. Statsmakternas beslut år 1966 rörande värnpliktsutbildningen (VU 60) innebär främst en effektivisering av det värnpliktiga befälets utbildning inom ramen för gällande krigsuppgifter.

Här må också erinras om 1960 års befälsstatsdelegations förslag om att skapa en för kvartermästaruppgifter avsedd reservunderofficersgrupp. Det förutsätts därvid att pensions- och förtidsavgångna aktiva underofficerare bildar en särskild reservbefälsgrupp (kap. 4).

Som underlag för internationella jämförelser har utredningen studerat vissa förhållanden, såsom personalindelning, gradbenämningar, befodringsförhållanden m. m., inom utländska krigsmakter (kap. 7 och bilagorna 3—10).

Av de brister som utredningen funnit i gällande tjänsteställningssystem (kap. 8) kan huvuddelen i grova drag hänföras till att det i väsentliga

stycken saknas ett klart uttalat *samband mellan befattning (befälsuppgifter) och tjänsteställning* (tjänstegrad, -klass, -grupp). Härigenom överensstämmer i många fall inte den rätt och skyldighet att ta befäl, som åligger befattningshavaren till följd av hans tjänsteställning, med den befälsrätt (och -skyldighet) som av främst organisatoriska skäl borde vara förenad med befattningen.

Utredningens förslag (kap. 9—20)

Vägledande principer (kap 9—10)

Inom ramen för sina direktiv föreslår utredningen följande vägledande principer (kap. 9) som utgångspunkter för överväganden.

Mot bakgrund av dess betydelse som hjälpmedel vid bestämning av befälsrätten bör tjänsteställningen ge uttryck för varje krigsmans relativa förmåga — *kompetens* — att utöva befäl.

Chefsbefattningar och vissa huvudtyper av befattningar i främst krigsorganisationen — *typbefattningar* — bör med ledning av den befälsrätt som är organisatoriskt knuten till dem grupperas i nivåer — *kompetensnivåer*. Mellan typbefattningar inom samma kompetensnivå kan finnas sådana nyansskillnader i befälsrätt att även en skiktning inom nivån i vissa fall erfordras.

Om mot varje kompetensnivå eller — beroende på eventuell skiktning inom nivån — mot varje typbefattning *svarar en bestämd tjänstegrad* bör ett klart samband mellan befälsrätt och tjänsteställning kunna åstadkommas. Ett sådant samband medför att *lönesättning och tjänsteställning betraktas som två skilda företeelser*. Lönesättning kan förhandlingsvägen ske efter olika faktorer som inte har samband med behovet av befälsrätt. *Tjänsteställning påverkas enbart av befälsrätten*.

Till typbefattningar inom vissa kompetensnivåer anordnas en befattningsinriktad utbildning, som är obligatorisk för all personal inom samma befälsgrupp — *kompetensgivande obligatorisk utbildning*. Militär personal som omfattas av sådan utbildning bör erhålla tjänstegrad när *kompetens* har uppnåtts för krigsplacering i den mot graden svarande typbefattningen. Annan militär personal (urvalsbefordrad personal) bör erhålla tjänstegrad när *placering* — efter särskild kompetensförklaring (befodringsberedning o. d.) — i en mot graden svarande befattning sker.

Följande kompetensnivåer föreslås (kap. 10).

Högre chefer (nivå H) omfattande försvarets högsta militära befattningar, i stort motsvarande befattningarna för dagens generalspersoner och flaggmän;

Regementschefsnivån (nivå R), omfattande regementschefer, flottiljchefer, chefer i lägre regional instans m. fl.;

Freds bataljonschefsnivån (nivå F), till vilken bör höra utbildningsbatal-

jonschefer och andra befattningshavare som närmast under regementschef (motsvarande) har ansvar för verksamhet vid förbandet;

Bataljonschefsnivån (nivå B), till vilken hänförs befattningar bataljonschef och ställföreträdande bataljonschef i krigsorganisationen samt därmed jämförliga befattningar;

Kompanichefsnivån (nivå K), omfattande befattningar som kompanichef och ställföreträdande kompanichef och liknande befattningar i krigsorganisationen;

Plutonchefsnivån (nivå P) för krigsorganisationens befattningar som plutonchef och liknande;

Troppchefsnivån (nivå T), till vilken hänförs befattningar som chefer för avdelning inom krigsorganisationen mindre än pluton men större än grupp. Sådana avdelningar benämns stundom »tropp» eller »tross». Huvuddelen av befattningarna i nivå T utgörs dock av plutonchefs ställföreträdare-, kompanikvartermästare- och stabsunderofficersbefattningar; samt

Gruppchefsnivån (nivå G), omfattande krigsorganisationens befattningar som gruppchef och gruppchefs ställföreträdare.

I nivåerna H, R och F råder i väsentliga stycken stor överensstämmelse mellan befattningar i krigsorganisationen och dem i fredsorganisationen. Systemet för urvalsbefordran är emellertid främst knutet till fredsbefattningar, varför tjänsteställning för personal i nämnda nivåer behandlas utifrån i första hand fredsorganisationen. I nivåerna B—G baseras övervägandena däremot huvudsakligen på krigsorganisationen.

Tjänsteställning för militär personal (kap. 11—15)

Följande nya gradbenämningar föreslås, nämligen brigadör, flaggkommandör, överstelöjtnant av 1. graden, örlogskapten, överfanjunkare, överrustmästare, flaggbåtsman, översergeant och flaggsergeant. En sammanställning av dessas och övriga tjänstegraders inpassning samt av grupp- och nivåbenämningar framgår av bilaga 13.

Tjänstegraderna bör principiellt knytas till befattningar. Sålunda anger utredningen vilka befattningar som skall medföra generals, generallöjtnants och generalmajors (motsvarande) tjänstegrader (kap. 13) liksom brigadörs och överstes (motsvarande) tjänstegrader (kap. 12). För övriga befattningar anges principer för nivågruppering och skiktindelning och därmed indirekt även tjänstegrad.

Tjänsteställningen för militär personal i nivåerna B—G (kap. 11) bygger huvudsakligen på en inventering och värdering sinsemellan av befälsgruppernas typbefattningar i krigsorganisationen. Hänsyn tas emellertid också till gradbehov av andra än krigsorganisatoriska skäl, såsom t. ex. i samband med frivillig befälsutbildning för värnpliktsbefäl.

Om organisatoriskt underlag kan tas fram rörande till vilka befattningar

i fredsorganisationen för underofficerare (dagens yrkesunderbefäl) som urvalsbefordran bör ske, bör en tjänstegrad överrustmästare/flaggbåtsman inrättas för detta ändamål.

I den av 1960 års befälsstatsdelegation föreslagna reservunderofficersgruppen bör tjänstegraderna vara översergeant/flaggsergeant och rustmästare/högbåtsman.

I nivå F (kap. 12) finns f. n. inte organisatoriskt betingade motiv för mer än en tjänstegrad. Gällande traditionella delning i två tjänstegrader bibehålls emellertid som ett värdefullt led i en urvalsprocess för befordran till överste/kommendör.

Beträffande tjänsteställning för generalspersoner och flaggmän (kap. 13) redogör utredningen utöver för sitt förslag även för ett alternativt exempel. En väsentlig princip är i både utredningens förslag och »reservalternativet» att all personal i samma typbefattning (t. ex. militärbefälhavare) mot bakgrund av befälsrättens omfattning bör ha samma tjänstegrad.

För bestämning av tjänsteställning bör följande huvudregler gälla (kap. 11).

Tjänsteställning för befäl med *olika* tjänstegrad bestäms av tjänstegradernas ordningsföljd (bilaga 13), varvid högre tjänstegrad medför högre tjänsteställning.

Tjänsteställning för befäl med *samma* tjänstegrad bestäms efter tjänsteåldern räknad från utnämningsdatum i graden, varvid högre tjänsteålder medför högre tjänsteställning, dock att värnpliktigt befäl alltid räknar tjänsteställning efter fast anställt befäl i samma tjänstegrad *samt* att kaptenerna på aktiv stat alltid räknar tjänsteställning före övriga kaptener och överfanjunkare (motsvarande).

Befälsgrupperna ges följande benämningar (kap. 14).

Yrkesbefäl: *officerare, kompaniofficerare och underofficerare*;

Reservbefäl: *reservofficerare och reservunderofficerare*¹; samt

Värnpliktsbefäl: *värnpliktsofficerare, värnpliktsunderofficerare och värnpliktsunderbefäl*².

För att i skilda sammanhang (i reglementen o. d.) underlätta angivning av personal med likartade kvalifikationer införs särskilt benämnda *befälsnivåer* (kap. 14). Dessa är generalspersoner (flaggmän), regementsbefäl, kompanibefäl, troppbefäl och gruppbefäl.

Till följd av föreslagen åtskillnad mellan tjänsteställning och lön bör begreppet befordran (kap. 15) avse två från varandra skilda åtgärder: *tjänstetillsättning* och *tjänsteställningsbefordran*.

Tjänstetillsättning, dvs. tillsättning av lönegradsplacerade tjänster enligt personalförteckningar o. d., berör endast stampersonal. Tjänsterna bör i

¹ Pensions- och förtidsavgångna kompaniofficerare som inträtt i reserv bör utgöra en särskild grupp: *reservkompaniofficerare* (kap. 17).

² F. d. kompaniofficerare bör redovisas som *värnpliktiga kompaniofficerare* (kap. 17).

fortsättningen inte benämnas med militära tjänstegrader utan med *befattning* eller *gruppbenämning*.

Genom tjänsteställningsbefordran, som berör samtliga befälsgrupper, *utnämns* vederbörande till en viss tjänstegrad. Sådan utnämning sker för yrkesbefäl i personalkår och för reservbefäl i personalkårs reserv.

För viss tid eller viss tjänstgöring — främst i samband med utlandskommendering — bör fortfarande möjlighet finnas att *tillägga* högre tjänstegrad.

Urvalsbefordran bör liksom hittills ske efter prövning i befodringsberedning. Befodringsberedningar bör även finnas för bedömning av kompaniofficerares och underofficerares lämplighet för urvalsbefordran (till förvaltare resp. överrustmästare/flaggbåtsman). Annan tjänsteställningsbefordran än urvalsbefordran bör ske sedan vissa kompetensvillkor beträffande utbildning, tjänstgöring och tjänstetid uppfyllts (kap. 15 och bilagorna 14—16). De levnadsåldrar vid vilka befordran kommer att ske vid normal utbildningsgång framgår av bilaga 17.

Med utredningens förslag till tjänsteställningssystem bortfaller i princip grunderna för gällande ordning rörande *konstituering* vid mobilisering. Vid beredskapstillstånd och krig bör erforderlig gradbefordran normalt ske i form av *utnämning*. Villkoren för gradbefordran bör nämligen utformas mot bakgrund av att kompetens för krigsbefattning kan nås dels — normalt — genom fredsmässig utbildning/tjänstgöring, dels genom under krig eller långvarig beredskap förvärvad erfarenhet.

Tjänsteställning för civilmilitär och civil personal (kap. 16—17)

Grundläggande för befattningars kategoritillhörighet bör vara *befälsrättens omfattning* (kap. 16). Frågan rörande indelning av krigsmaktens personal bör tas upp och utredas i ett vidare sammanhang. I avvaktan härpå föreslår utredningen vissa modifieringar i gällande ordning.

Civilmilitär bör sådan befattning vara med vilken organisatoriskt följer en i jämförelse med militär personal något begränsad befälsrätt. Endast personal som genomgått härför erforderlig befälsutbildning bör ges civilmilitär kategoritillhörighet. Genom tjänsteställningsbefordran *tilldelas* civilmilitär personal *tjänsteklasser*, som benämns efter de militära tjänstegraderna.

Samband mellan tjänsteklass och befattning nås genom att de senare grupperas i *funktionsnivåer* som motsvarar kompetensnivåerna för militär personal.

Civilmilitär personals tjänsteställning — villkor för befordran m. m. — bör så nära som möjligt ansluta till vad som föreslås för motsvarande militär personal.

Kategorin *civil personal* (kap. 16) omfattar befattningar med vilka förenas

en starkt begränsad befälsrätt utan krav på militär befälsutbildning. Placering i civil befattning sker uteslutande med hänsyn till »civila» kvalifikationer (dvs. specialistutbildning inom visst fackområde). *Tjänsteställning erfordras inte för civil personal.*

Civil personal hänförs till fyra *tjänstegrupper*. Någon skiktning av befattningarna inom tjänstegrupperna bör inte förekomma. Tjänstegrupperna är:

Tjänstegrupp 1 (TG 1) = Civil personal likställd med militär och civil-militär personal i nivå B och högre;

Tjänstegrupp 2 (TG 2) = Civil personal likställd med militär och civil-militär personal i nivåerna K och P;

Tjänstegrupp 3 (TG 3) = Civil personal likställd med militär och civil-militär personal i nivå T; samt

Tjänstegrupp 4 (TG 4) = Civil personal likställd med militär och civil-militär personal i nivå G och meniga.

Till civil personal bör höra — förutom auditörer, själavårdspersonal, personalvårdspersonal, psykologer, stabsredaktörer, post- och telepersonal som f. n. är civil personal — även apotekare, veterinärer och tandläkare (kap. 16) samt musikpersonal (kap. 17).

Flygvapnets flottiljpolispersonal, som f. n. är civilmilitär, bör ges militär kategoritillhörighet (kap. 16).

Övriga frågor (kap. 18—20)

Svenska gradbenämningar bör inte översättas till danska, finska eller norska benämningar (kap. 18). Av bilaga 20 framgår vilka tjänstegrader i Danmark, Finland och Norge som de svenska graderna skall anses motsvara samt hur de senare skall översättas till tjänstegrader i Amerikas förenta stater, Frankrike, Schweiz, Sovjetunionen, Storbritannien, Västtyskland och Österrike.

Svenska nivåbenämningar (befälsnivåer) bör inte översättas. Gruppbenämningarnas översättning till engelska, tyska, franska och — om så erfordras — finska samt deras motsvarigheter i Danmark och Norge framgår av bilaga 19.

Utredningens förslag till tjänsteställningssystem medför behov av omarbetsning av TjRK — främst kapitlen 3—5 — och ändringar i bl. a. brottsbalken, värnpliktslagens följdförfattningar, befodrings-, förordnande- och konstitueringsföreskrifter, reservbefälsförfattningar, föreskrifter rörande personal på reservstat, krigsavlönings- och värnpliktsavlöningsbestämmelser samt instruktioner för myndigheter. Vidare kan vissa befattningsbenämningar — av typen stabsunderofficer — benämningar på vissa skolor och på mässar samt gradbeteckningar behöva ändras (kap. 19).

Övergång till nytt tjänsteställningssystem (kap. 20) bör, efter ytterligare

bearbetning i de centrala staberna, kunna ske någon gång under första halvåret 1968. När systemet träder i kraft bör det omfatta samtliga utredningens delförslag.

Utredningens förslag till generella övergångsanordningar medför till en början en viss överrepresentation i vissa tjänstegrader(-klasser), som emellertid efter hand elimineras. Vid tjänsteställningsbefordran efter det systemet har trätt i kraft bör nämligen de regler som utredningen har föreslagit följas utan undantag motiverade av återblickar på f. n. gällande ordning.

Utredningens förslag omfattar i många stycken endast principer för hur tjänsteställningen bör regleras. Utredningen har därvid utgått från att — sedan ställning tagits till utredningens principer — överbefälhavaren bör få i uppdrag att inkomma med ytterligare underlag för detaljerade föreskrifter.

Till de större frågor som sålunda bör bearbetas genom överbefälhavarens försorg hör bl. a.

tillämpningen vid marinen och flygvapnet av utredningens principer för nivåindelning (kap. 10),

befattningar som bör besättas med urvalsbefordrade officerare (kap. 12),
preciserade minimifordringar för urvalsbefordran inom samtliga försvarsgrenar och personalkårer (kap. 12),

nivågruppering av civilmilitära befattningar och villkor för tjänsteklassbefordran (kap. 16) samt

till vilka tjänstegrupper (TG 1—4) som civila befattningar bör hänföras (kap. 16).

...the
...the
...the

...the
...the
...the

...the
...the
...the

...the
...the
...the

...the
...the
...the

...the
...the
...the

...the
...the
...the

...the
...the
...the

...the
...the
...the

Bilagor

1000

Svenska militära gradbenämningar i äldre tider

1. Tjänstegradernas benämningar vid infanteriet

1500-talet	1600-talet	1700-talet	1800-talet	1900-talet
Fältmarskalk				
General				
Överste (hövitsman) och Fältöverste	Generallöjtnant			
	Generalmajor			
Överste(ns)löjtnant	(Fält- och Regements-) Överste			
Reg.vaktm. Major	(Premiär-, Sekund-, Tredje) Major			
Regementskvartermästare				
Hövitsman	Kapten	Förste kapten	Kapten	
Kaptenlöjtnant	Stabskapten	Andre kapten		
(Hövitsmannens) Löjtnant	Förste löjtnant	Löjtnant		
	Andre löjtnant			
Fänrik	Underlöjtnant			
Fältväbel	Fältväbel	Fanjunkare		
Vaktnästare	Sergeant			
(Fänrikens löjtnant), Förare		Sergeant	Sergeant	
(Furere), Furir		Furir		
	Rustmästare			
Befälsman, Kvartermästare	Korpral			
Underkvarterm.				
Överrotmäst.				
Rotemästare (och underrotmästare)	Vicekorpral			
	Distinktionskorpr. Furir			

2. Tjänstegradernas benämningar vid flottan

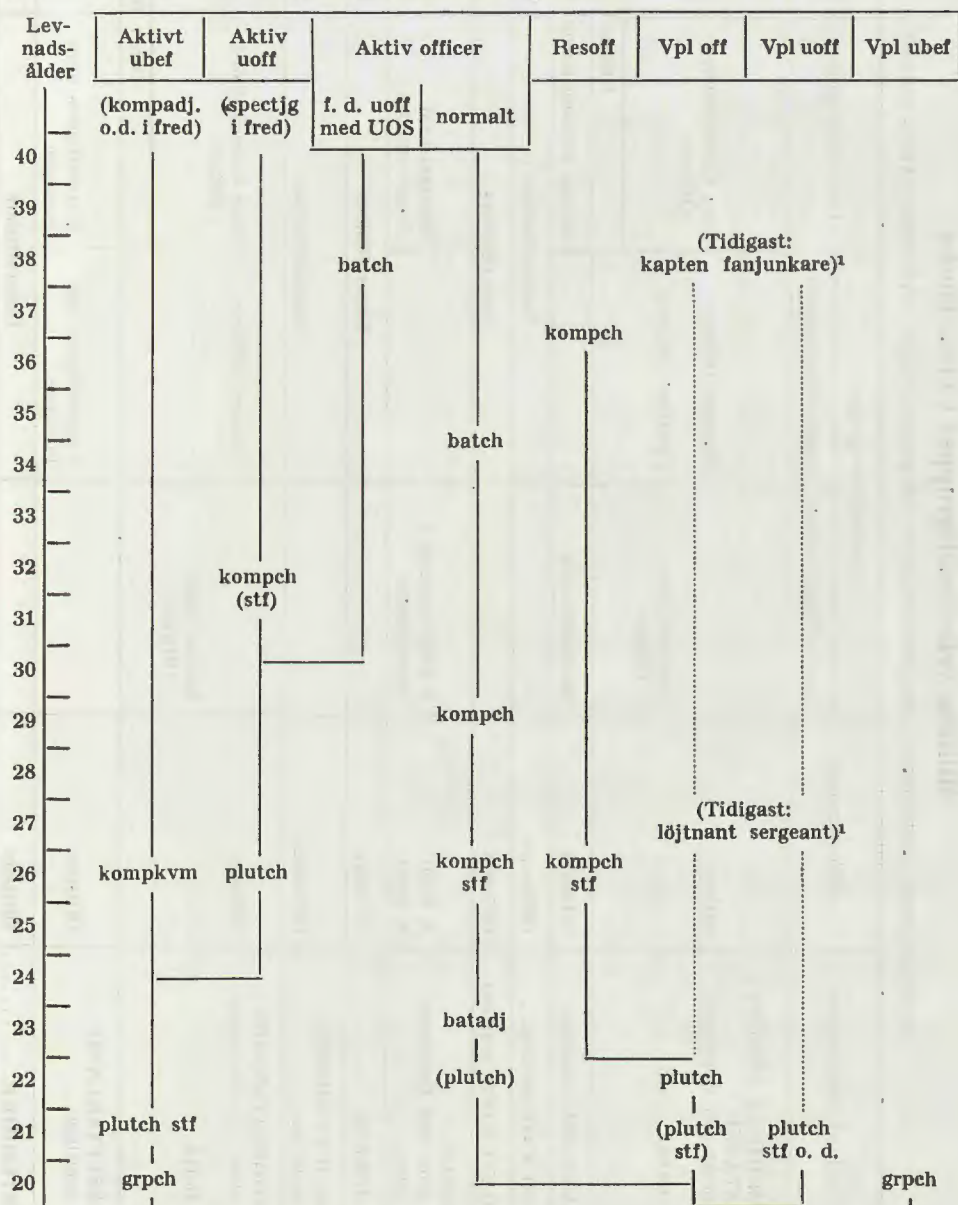
1500-talet	1600-talet	1700-talet	1800-talet	1900-talet
Amiral				
Vice-				
Underamiral	amir.	Amirallöjtnant	Viceamiral	
Major				
Schoutbrynacht		Konteramiral		
Kommendör				
		Överste	Kk 1. kl	Kommendör
Höfvisman Kapten				
		Amrall- tets- kapten	Komm- kapten	Komm- Kapten
		Överstelöjtnant	Kk 2. kl	Kapten
		Kommendörkapten 1. gr		
Skepps- kapten				
		Kapten	Major	Kapten
		Kapten	Kapten	Kommendörkapten 2. gr
Underkapten				
		Kaptenlöjtnant	Kapten	Kapten- Kn 2. kl löjtn. Kapten
		Löjtnant	Premiärlöjtn. Löjtnant	
Löjtnant	Överlöjtnant			
Fänrik	Underlöjtnant			
		Löjtnant	Under- Fänrik löjtn. Sekundlöjtn. Underlöjtnant	Utt Fk
		Flagglunk.	Över- styr- man o. d. Flaggun- derofficer	
		Kgl. Flaggstyrman o. d.	Överstyrman o. d. 1	Underofficer 2. gr
Skeppare, Hög- båtsman och Styrman		Överskeppare, (Över-)Styrman, Arklmäst. (sedermera Konstapel)	Understyrman o. d. 2	
		Underskeppare, Medelstyrman, Konstapelsmather(-mått)		
		Högbåtsman, Lärstyrman		Underofficerskorpral 2
		Högbåtsmansmather(-mått)	Korpral	

1 Underofficer 2. gr.

2 Underofficer 3. gr.

BILAGA 2

Schematisk sammanställning av beräknade levnadsåldrar, vid vilka kompetens för krigsplacering uppnås vid normal utbildningsgång enligt 1960 års befälsordning

¹ Enligt gällande förordnandeföreskrifter.

BILAGA 3

Militära yrkesbefälsgrupper i vissa länder

Befälsgrupperna klassificerade som motsvarigheter till grupper enligt härdvunnen svensk indelning

Land och försvarsgren	»Officersgrupp»	»Underofficersgrupp»		»Underbefälsgrupp»	»Mansksgrupp»
		med »officers status»	utan »officers status»		
AMERIKAS FÖRENTA STATER armé och flygvapen.... flotta.....	Officers ,	Limited Duty Officers	Warrant Officers (Warrant Officers)	Non Commissioned Officers ,	
				Enlisted Men	
DANMARK samtliga	Officerer	Specialofficerer		Øvrige befalingsmænd	Menige
FINLAND samtliga	Officerare			Underofficerare	Manskap (korpraler)
FRANKRIKE samtliga ..	Officers			Sous-Officers	Troupe
NORGE armé och flygvapen.... marin.....	K-befäl K-befäl	B-befäl (Bransje-) Bransjebefäl		Sersjantbefäl Kvartermestre	Menige (korporaler) Menige (konstabler)
SCHWEIZ.....	Offiziere			Unteroffiziere	Soldaten (Gefreite)
SOVJETUNIONEN samtliga	Officerare			Underofficerare	Manskap (Gefreite)
STORBRITANNIEN armé och flygvapen.... flotta.....	Officers ,	Special Duty Officers	Warrant Officers	Non Commissioned Officers ,	
				»Other Ranks»	
VÄSTTYSKLAND samtliga	Offiziere		Unteroffiziere mit Portepee	Unteroffiziere ohne Portepee	Mannschaften (Gefreite)
ÖSTERRIKE.....	Offiziere		Unteroffiziere	Unteroffiziere	Chargen
Kolumn nr	1	2	3	4	5

BILAGA 4

Militära gradbenämningar i vissa länder

Amerikas förenla stater

	U S ARMY	U S AIR FORCE	U S NAVY
Officers	General of the Army General Lieutenant general Major general Brigadier general Colonel Lieutenant colonel Major Captain First lieutenant Second lieutenant	General of the Air Force	Fleet admiral Admiral Vice admiral Rear admiral ¹ Rear admiral ² (Com- modore) Captain Commander Lieutenant commander Lieutenant Lieutenant junior grade Ensign
Warrant Officers	Chief warrant officer grade 4 Chief warrant officer grade 3 Chief warrant officer grade 2 Warrant officer grade 1		
Non Commissioned Officers	Sergeant major First sergeant Master sergeant Sergeant first class Staff sergeant Sergeant Corporal	Chief master sergeant Senior master sergeant — Master sergeant Technical sergeant Staff sergeant Airman first class	Master chief petty officer Senior chief petty officer — Chief petty officer Petty officer first class Petty officer second class Petty officer third class
	Private first class	Airman second class	Seaman

¹ •Upper half•.

² •Lower half, kommer möjligen att benämnas Commodore.

Danmark

	HÆREN	FLYVEVÅBNET	SØVÆRNET
Officerer og specialofficerer	General Generalløjtnant Generalmajor Oberst Oberstløjtnant Major Kaptajn Premierløjtnant Løjtnant, Fenrik	Flyverløjtnant af 1. grad ¹ Overfenrik ² Flyverløjtnant af 2. grad, Fenrik ²	Admiral Viceadmiral Kontreadmiral Kommandør Kommandørkaptajn Orlogskaptajn Kaptajnløjtnant Søløjtnant af 1. grad ¹ Overfenrik ² Søløjtnant af 2. grad, Fenrik ²
Øvrige befalingsmænd		Seniorsergent af 1. grad Seniorsergent af 2. grad Oversergent Sergent Korporal	
Menige		Overkonstabel Konstabel	

¹ Specialofficerer benævns endast Flyver- resp. Søløjtnant.² Specialofficersgrad.

Finland

	LANT- OCH LUFTSTRIDS- KRAFTERNA	SJÖSTRIDSKRAFTERNA
Officerare (Upseerit)	General (Kenraali) Generalløjtnant (Kenraaliluutnantti) Generalmajor (Kenraalimajuri) Överste (Eversti) Översteløjtnant (Everstiluutnantti) Major (Majuri) Kapten (Kapteeni) Premiärløjtnant (Ylliluutnantti) Løjtnant (Luutnantti) Fänrik (Vänrikki)	Amiral (Amiraali) Viceamiral (Vara-amiraali) Konteramiral (Kontra-amiraali) Kommodor (Kommodori) Kommendör (Komentaja) Kommendörkapten (Komentajakapteeni) Kaptenløjtnant (Kapteeniluutnantti) Underløjtnant (Aliluutnantti)
Underofficerare (Allupseerit)	Militärmästare (Sotilasmestari) Överfältväbel (Ylivääpeli) Fältväbel (Vääpeli) Översergeant (Ylikersantti) Sergeant (Kersantti) Undersergeant (Alikersantti)	Överbåtsman (Ylipursimies) Båtsman (Pursimies)
Manskap (Miehistö)	Korporal (Korporaali)	Övermatros (Ylimatruusi)

Frankrike

	ARMÉE DE TERRE	ARMÉE DE L'AIR	ARMÉE DE MER
Officers	Maréchal Général d'Armée Général de Corps d'Armée Général de Division Général de Brigade Colonel Lieutenant-Colonel Commandant ¹ Capitaine Lieutenant Sous-Lieutenant	Général d'Armée Aérienne Général de Corps d'Armée Aérienne Général de Division Aérienne Général de Brigade Aérienne	Amiral Vice-Amiral d'Escadre Vice-Amiral Contre-Amiral Capitaine de Vaisseau Capitaine de Frégate Capitaine de Corvette Lieutenant de Vaisseau Enseigne de Vaisseau 1 ^{re} classe Enseigne de Vaisseau 2 ^{me} classe
Sous-Officers	Aspirant ² Adjudant-Chef Adjudant Sergent-Major Sergent-Chef — Sergent		Aspirant ² Maître Principal Premier Maître — Maître Second Maître 1 ^{re} classe Second Maître 2 ^{me} classe
Troupe	Caporal-Chef Caporal		Quartier-Maître 1 ^{re} classe Quartier-Maître 2 ^{me} classe

¹ Chef de Bataillon, Chef d'Escadron vid vissa truppslag.

² För elev i officersutbildning.

Norge

	HÆREN	LUFTFORSVARET	SJØFORSVARET
Offiserer	General Generaløyntant Generalmajor Oberst I, Brigader ¹ Oberst II Oberstøyntant Major Kaptein Løyntant Fenrik	Kaptein, Vingkaptein ² Løyntant, Vingløyntant ² Fenrik	Admiral Viseadmiral Kontreadmiral Kommandør I Kommandør II Kommandørkaptein Orlogskaptein Kapteinløyntant Løyntant
Sersjant-befal	Oversersjant	Stabssersjant Vingsersjant Sersjant	Flaggekvartermester Kvartermester I. klass Kvartermester II. klass
Menige		Korporal Visekorporal	Konstabel I. klass Konstabel II. klass

¹ Gradbenämning som kan användas för viss överstebefattning i NATO-tjänst utom rikets gränser.

² Särskild gradbenämning för viss specialistpersonal.

Sovjetunionen¹

	ARMÉ- och FLYGSTRIDS- KRAFTERNA	MARINSTRIDSKRAFTERNA
Officerare	Marskalk av Sovjetunionen Övermarskalk Marskalk Armégeneral Generalöverste Generallöjtnant Generalmajor Överste Överstelöjtnant Major Kapten Äldre löjtnant Löjtnant Yngre löjtnant	Flottamiral — Amiral Viceamiral Konteramiral Kapten av 1. rangen Kapten av 2. rangen Kapten av 3. rangen Kaptenlöjtnant
Underofficerare	Äldre underofficer Äldre sergeant Sergeant Yngre sergeant Gefreiter	(Äldre) Underofficer Äldre underbefäl Underbefäl av 1. klass Underbefäl av 2. klass Äldre matros

¹ Gradbenämningar i fri — men nära originalet liggande — översättning.

Storbritannien

	ARMY	ROYAL NAVY	ROYAL AIR FORCE
Officers	Field-Marshal General Lieutenant-General Major-General Brigadier Colonel Lieutenant-Colonel Major Captain Lieutenant Second Lieutenant	Admiral of the Fleet Admiral Vice-Admiral Rear-Admiral Commodore ¹ Captain Commander Lieutenant-Commander Lieutenant Sub-Lieutenant (Acting Sub-Lieutenant)	Marshal of the R.A.F. Air Chief Marshal Air Marshal Air Vice Marshal Air Commodore Group Captain Wing Commander Squadron Leader Flight Lieutenant Flying Officer Pilot Officer
Warrant Officers	Warrant Officer Class I Warrant Officer Class II		Warrant Officer, Master Technician
Non Commissioned Officers	Staff Sergeant Sergeant Corporal Lance-Corporal	Chief Petty Officer Petty Officer Leading Seaman	Flight Sergeant, Chief Technician Sergeant, Senior Technician Corporal, Corporal Technician Junior Technician

¹ Grad som tillfälligt kan tilläggas Captains i vissa befattningar.

Västlyskland

HEER und LUFTWAFFE		MARINE
Offiziere	General Generalleutnant Generalmajor Brigadegeneral Oberst Oberstleutnant Major Hauptmann Oberleutnant Leutnant	Admiral Vizeadmiral Konteradmiral Flottillenadmiral Kapitän zur See Fregattenkapitän Korvettenkapitän Kapitänleutnant Oberleutnant zur See Leutnant zur See
Unteroffiziere	mit Portepée Oberstabsfeldwebel Stabsfeldwebel Hauptfeldwebel Oberfeldwebel Feldwebel, Fähnrich ¹	Oberstabsbootsmann Stabsbootsmann Hauptbootsmann Oberbootsmann Bootsmann, Fähnrich zur See ¹
	ohne P. Stabsunteroffizier Unteroffizier, Fahnenjunker ¹	Obermaat Maat, Seekadett ¹
Mannschaften	Hauptgefreiter Obergefreiter Gefreiter	

¹ Gradbenämning för officersaspiranter.

Schweiz

Offiziere	General Oberstkörpskommandant Oberstdivisionär Oberstbrigadier Oberst Oberstleutnant Major Hauptmann Oberleutnant Leutnant
Unter-offiziere	Adjutant-Unteroffizier Feldwebel Fourier Wachtmeister Korporal
Soldaten	Gefreiter

Österrike

Offiziere	General Generalmajor Brigadier Oberst Oberstleutnant Major Hauptmann Oberleutnant Leutnant
Fähnrich ¹	
Unteroffiziere	Vizeleutnant Offiziersstellvertreter Oberstabswachtmeister Stabswachtmeister Oberwachtmeister Wachtmeister
Chargen	Zugsführer Korporal Gefreiter

¹ Särskild grad för äldre elever vid militärakademien med ställning mellan officerare och unterofficerare.

BILAGA 5

Tjänstegradbenämningar för medicinalpersonal i Danmark och Västtyskland

Danmark

LÆGE	TANDLÆGE	DYRLÆGE	Innehar militär tjänsteställning såsom
Generallæge Stabslæge af 1. grad Stabslæge af 2. grad Overlæge Reservelæge ¹ Reservelæge Underlæge	Overtandlæge Reservetandlæge ¹ Reservetandlæge Undertandlæge	Stabsdyrlæge Overdyrlæge Reservedyrlæge	Generalmajor Oberst Oberstløjtnant Major Premierløjtnant Løjtnant Sergent

¹ Efter två års tjänst som reserve(tand-)læge.

Västtyskland

(ZAHN-) ÄRZTE	TIERÄRZTE	APOTHEKER	Innehar militär tjänsteställning såsom ¹
Generaloberstabsarzt Generalstabsarzt Generalarzt, Admiralarzt Oberstarzt, Flottenarzt Oberfeldarzt, Flottillenarzt Oberstabsarzt Stabsarzt	Oberstveterinär Oberfeldveterinär Oberstabsveterinär Stabsveterinär	Generalapotheker Oberstapotheker Oberfeldapotheker Oberstabsapotheker Stabsapotheker	Generalleutnant Generalmajor Brigadegeneral Oberst Oberstleutnant Major Hauptmann

¹ Inte löneställning.

BILAGA 6

Antal och benämningar för »generalsgrader» i vissa länder

Benämningstyp efter i möjligaste mån ordagrann översättning	Benämningens förekomst i												
	Amer. för. stater	Belgien	Danmark	Finland	Frankrike	Grekland	Italien	Kanada	Luxemburg	Nederländerna	Norge	Portugal	Schweiz
(Över-, Fält-) Marskalk					1	(1)						1	1
Armégeneral	1 ¹				1		1					1	3
General	1		1	1		1		1		1	1	1	1
Generalöverste													1
Generallöjtnant (vicegeneral) ²	1	1	1	1		1		1		1	1	1	1
Kärgeneral (-överste)					1		1					1	1
Generalmajor (undergeneral) ²	1	1	1	1		1		1		1	1	1	1
Divisionsgeneral (-överste)					1		1					1	1
Brigadgeneral (-överste)	1	1			1		1		1	1		1	1
Brigadör						1		1		(1)	1	1	1
Summa »generalsgrader»	15	3	3	3	5	4	4	4	1	4	3	3	4

¹ Förutom graden General of the Army finns formellt i USA en tjänstegrad General of the Armies. Graden inrättades på 1700-talet och har bara använts en gång. Graden har inte formellt avskaffats. (Företeelsen skulle kunna liknas vid den svenska fältmarskalksgraden).

² Endast för översättning av grekiska benämningar.

BILAGA 7

Tjänstegrader som normalt innehas av vissa förbandschefer utomlands

Befattningar inom armén

Land	Brigadchef	Bataljonschef	Bataljonschefs ställföreträdare	Kompanichef
Amer. för. stater	Brigadier general	Colonel - Lt colonel	Major	Captain
Danmark	Oberst	Oberstløjtnant	Major	Major - Kaptajn
Frankrike	Général de Brigade	Lt-Colonel - Commandant	Commandant	Capitaine
Norge	Oberst (II)	Oberstløytnant	Major	Kaptein
Storbritannien ..	Brigadier	Lieutenant- Colonel	Major	Major
Västtyskland ...	Brigadegeneral - Oberst	Oberstleutnant - Major	Major	Hauptmann

Befattningar inom flottan

Land	Jagarchef	Fregattchef	Ubåtschef
Amer. för. sta- ter	Captain - Commander	Commander	Lieutenant commander
Danmark	Kommandørkaptajn	Orlogskaptajn	Kaptajnløjtnant
Frankrike	Capitaine de Frégate/ Corvette	Capitaine de Corvette	Capitaine de Corvette - Lieutenant de Vaisseau
Norge	Orlogskaptein		Orlogskaptein - Kap- teinløytnant
Storbritannien ..	Captain - Commander	Commander	Lieutenant-Commander
Västtyskland ...	Fregattenkapitän	Fregatten- (Korvetten-) kapitän	Kapitänleutnant

Befattningar inom flygvapnet

Land	Flottiljchef	Flyg-, Bas- Strlchef	Divisionschef
Amer. för. sta- ter	Colonel	Lieutenant colonel	Major
Danmark	Oberst	Oberstløjtnant	Major
Frankrike	Colonel	Commandant	Capitaine (äldre)
Norge	Oberst	Oberstløytnant	Major
Storbritannien ..	Group Captain	Wing Commander	Squadron Leader
Västtyskland ...	Oberst	Oberstleutnant	Major

BILAGA 8

Tjänstegrader¹ för högre militära befattningshavare i vissa länder

Land	Högsta militära chef- »ÖB»	Chef för försvarsgren (motsv)	Regional chef-»MB»	Stabschefer			Divisions- chef
				Högsta stab	Försvarsgrensstab (motsv)	Regional stab	
Danmark	General	Gen.ljt.	Gen.major	Gen.major	Gen.major	Oberst	Gen.major
Finland	General		Gen.ljt/ Gen.major	Gen.ljt.		Överste	
Norge	Gen.lt.	Gen.lt.	Gen.major	Gen.major	Oberst (I)	Oberst (II)	
Schweiz	General ²	³	Oberst- kkdt. ⁴	Oberst- kkdt	⁵	Oberst	Oberstdiv.
Storbritannien . .	Field-Marshal	General	Lt-General	General	Lt-General	Maj-Gen.	Maj-Gen.
Västtyskland . . .	General ⁶	GenLt ⁷	GenLt/ GenMaj ⁸	GenMaj	GenMaj	BrigGen/ Ob.	GenMaj
Österrike	General		GenMaj	GenMaj		Oberst	

¹ Tjänstegraderna är i förekommande fall angivna med förkortningar för *armé*-grader. Gradernas fullständiga benämning samt motsvarigheter inom *flotta* och *flygvapen* framgår av bilaga 4.

² Endast i krig. I fred kan »der Generalstabschef» (Oberstkorpskommandant) i viss mån sägas motsvara ÖB.

³ »Der Ausbildungschef». (Oberstkorpskommandant) torde närmast motsvara arméchef. »Der Kommandant der Flieger- und Fliegerabwehrtruppen» avses vara Oberstdivisionär.

⁴ Armékårchef.

⁵ Stabschefen i »Gruppe für Ausbildung» är Oberstbrigadier. »Der Unterstabschef der Generalstabsabteilung» är Oberstdivisionär.

⁶ Generalinspekteur der Bundeswehr.

⁷ Inspekteur.

⁸ Kårchef (motsvarande), befälhavare för »Wehrbereichkommando».

BILAGA 9

Sammanställning av normal levnadsålder vid befordran i vissa länder

(I förekommande fall beräknad efter medelvärde för gynnsammaste rekryteringsväg. För fullständiga gradbenämningar se bilaga 4)

Officersgrupper

Levnadsålder

20

25

30

35

AMERIKAS FÖRENTA STATER

<i>armé</i>	2.lt	1. lieutenant	Captain	Major
<i>flotta</i>	Ens.	Lt jr gr.	Lieutenant	Lieutenant commander
<i>flygvapen</i>	2.lt	1. lieutenant	Captain	Major

DANMARK

<i>armé</i>	Premierløjtnant	Kaptajn	Major
<i>flotta</i>	Søløjtnant 1. gr	Kaptajnløjtnant	Orlogskaptajn
<i>flygvapen</i>	Flyver- ljt 1.gr	Kaptajn	Major

FRANKRIKE

<i>armé</i>	Sous-Lt	Lieutenant	Capitaine	Commandant
<i>fl.</i>	Ens. 2. cl	Ens. 1. classe	Lieutenant de Vaisseau	Capitaine de Corvette
<i>flygvapen</i>	Sous-Lt	Lieut.	Capitaine	Commandant

NORGE

(Enligt utrednings- förslag 1962)	Løytnant	Kaptein (Kapt.løytn.)	Major (Orl.kapt.)
--------------------------------------	----------	--------------------------	----------------------

STORBRIANNIEN

2.Lt	Lieutenant	Captain	Major
<i>fl.</i>	Sub-Lt	Lieutenant	Lieutenant-Commander
<i>flygv.</i>	Pil.	Flying Off.	Flight Lieutenant Off.
			Squadron Leader

VÄSTTYSKLAND

<i>armé</i>	Leutnant	Oberleutnant	Hauptmann	Major
<i>flotta</i>	Leutnant z. S.	Oberleutnant z. S.	Kapitänleutnant	Korvetten- kapitän
<i>flygvapen</i>	Leutn.	Oberleutnant	Hauptmann	Major

20

25

30

35

Levnadsålder

Vissa andra yrkesbefälsgrupper

Levnadsålder

AMERIKAS FÖRENTA STATER — Non Commissioned Officers

armé | Cpl | Sgt | Sfc | MSgt | 1st Sgt (SgtMaj)
 flygvapen | Airm. | Staff Sgt | T | M | Sen | Chief master sergeant
 f. c. | Sgt | Sgt | M. S.

DANMARK — Specialofficerer

armé | Fenrik (S) | Overfenrik (S) | Prem.ljt. (S) | Kapt. (S) | Major (S) |
 flotta | Fenr. (S) | Overfenrik (S) | Sølejtant (S) | Kapt.-ljt.(S) | Orl.-kapt(S)
 flygvapen | Fenrik (S) | Overfenrik (S) | Flyver- | Kaptajn (S) | Major (S)
 | | | ljt. (S) |

FRANKRIKE — Sous-Officiers

flotta | S.M. 2 cl | S.M. 1cl | Maître | Premier M. | Maître Principal
 flygvapen | Serg. | Sgt-C | S. | Adjudant | Adjudant-Chef
 | | | M.

NORGE — B-befal (avansementskrets II, i utredningsförslag 1962)

armé | Fenrik | Løytnant | Kaptein | Major
 flygvapen

STORBRIANNIEN — Non Commissioned Officers och Warrant Officers

armé | Corporal | Sergeant | Staff | W.O.II | Warrant Officer Class I
 | | | Sgt
 flyg- | Corporal | Sergeant | Fl. | Warrant Officer
 vapen | | | Sgt

(STORBR.) — Special Duty Officers

flotta | Sub-Lieutenant | Lieutenant | Lieutenant-Commander

VÄSTTYSKLAND — Unteroffiziere

samtliga | Uffz | St- | Feldwebel | OFw | HptFw | StFw | Oberstabsfeldwebel
 | | | Uffz

Levnadsålder

BILAGA 10

Exempel på jämförelse av sjöofficersgrader inom NATO

(Gradernas motsvarigheter inom respektive arméer redovisas inom parentes)

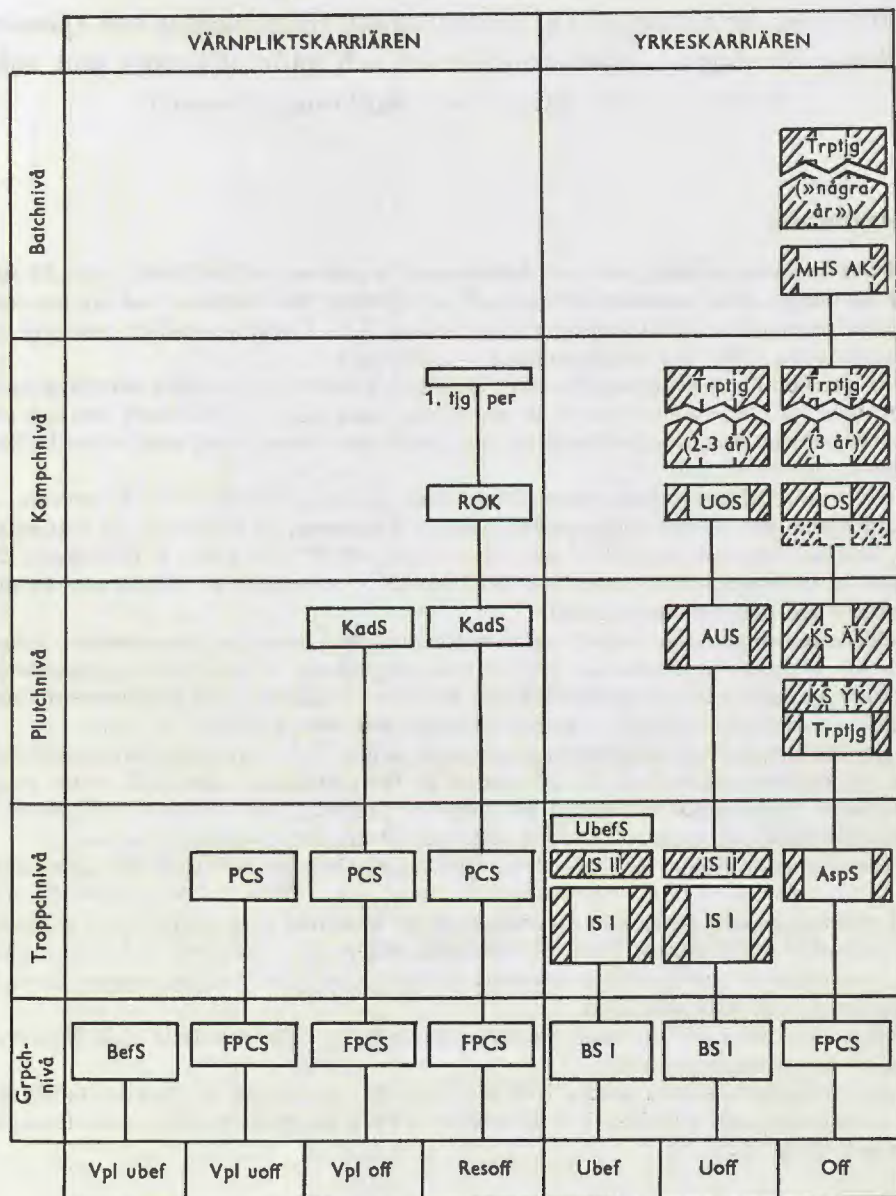
Antal galoner	Storbritannien	Danmark	Norge ¹	Västtyskland	Amerikas Förenta Stater
1bred (+ ½)	Commodore (Brigadier)		Kommandør (Oberst)	Flottillen admiral (Bri- gadegeneral)	Commodore (Brigadier general)
4	Captain (Colonel)	Kommandør (Oberst)	Kommandør- kaptein (Oberstløy- nant)	Kapitän zur See (Oberst)	Captain (Colonel)
3 ½	Commander senior grade	Kommandør- kaptajn (Oberstløy- nant)		Fregattenkapi- tän (Oberst- leutnant)	
3	Commander (Lieutenant- Colonel)	Orlogskaptajn (Major)	Orlogskaptein (Major)	Korvettenkapi- tän (Major)	Commander (Lieutenant colonel)
2 ½	Lieutenant- Commander (Major)	Kaptajnløjtnant (Kaptajn)	Kapteinløytnant (Kaptein)	Kapitänleutnant (Hauptmann)	Lieutenant commander (Major)

¹ Gradsystem gällande intill stortingsbeslut i juni 1966.

BILAGA 11

För placering i krigsbefattning kompetensgivande obligatorisk utbildning vid armén enligt 1960 års befälsordning

(ej inbördes värderad inom nivåerna)

Anm. 1. Den ungefärliga del av utbildningen, som inte syftar direkt till krigsplacering i vederbörlig nivå (t. ex. utbildning för högre nivå, för fredsuppgifter), har streckmarkerats.

Anm. 2. Vad gäller streckmarkerad utbildning jämföras i tillämpliga delar UOS med KS ÅK och AUS med KS YK.

BILAGA 12

Studie över befälsstaten vid normalinfanteriregementet och tjänsteställning för dagens subalternofficerare och underofficerare mot bakgrund av TSU grund- och jämningsalternativ

Utgångsvärden

1954 års befälsutredning har i sitt betänkande »Arméns befäl» (SOU 1959: 23 sid. 185) presenterat en sammanställning av sitt förslag till fredsstat vid ett normalinfanteriregemente. Befälsutredningens förslag har i allt väsentligt antagits av statsmakterna (1960 års befälsordning — »BO 60»).

Till det befäl vid regementet vilket innehar tjänster på särskild stat (två kapten och fyra förvaltare) tas i denna studie inte hänsyn. Däremot beaktas de (smärre) förändringar i befälsstaten som skett i samband med eller efter befälsbeslutets genomförande.

Vid normalinfanteriregementet finns idag sålunda tjänster för 1 överste, 2 överstelöjtnanter (varav 1 alternativt major), 4 majorer, 24 kapten, 33 löjtnanter och fänrikar (varav normalt 4 e.o. löjtnanter och 6 fänrikar), 6 förvaltare, 22 fanjunkare, 15 sergenter samt 108¹ underbefäl, dvs. ialles 64 officerare, 43 underofficerare och 108 underbefäl.

Befälsutredningen har angett befälsstaten mot bakgrund av regementets behov av befäl i stabs-, expeditions- och förvaltningstjänst, i utbildningsverksamhet, för kommandering utom regementet och för reserv. Beträffande befälspersonalens fördelning för ovan nämnda ändamål hänvisas till SOU 1959: 23 sid. 185.

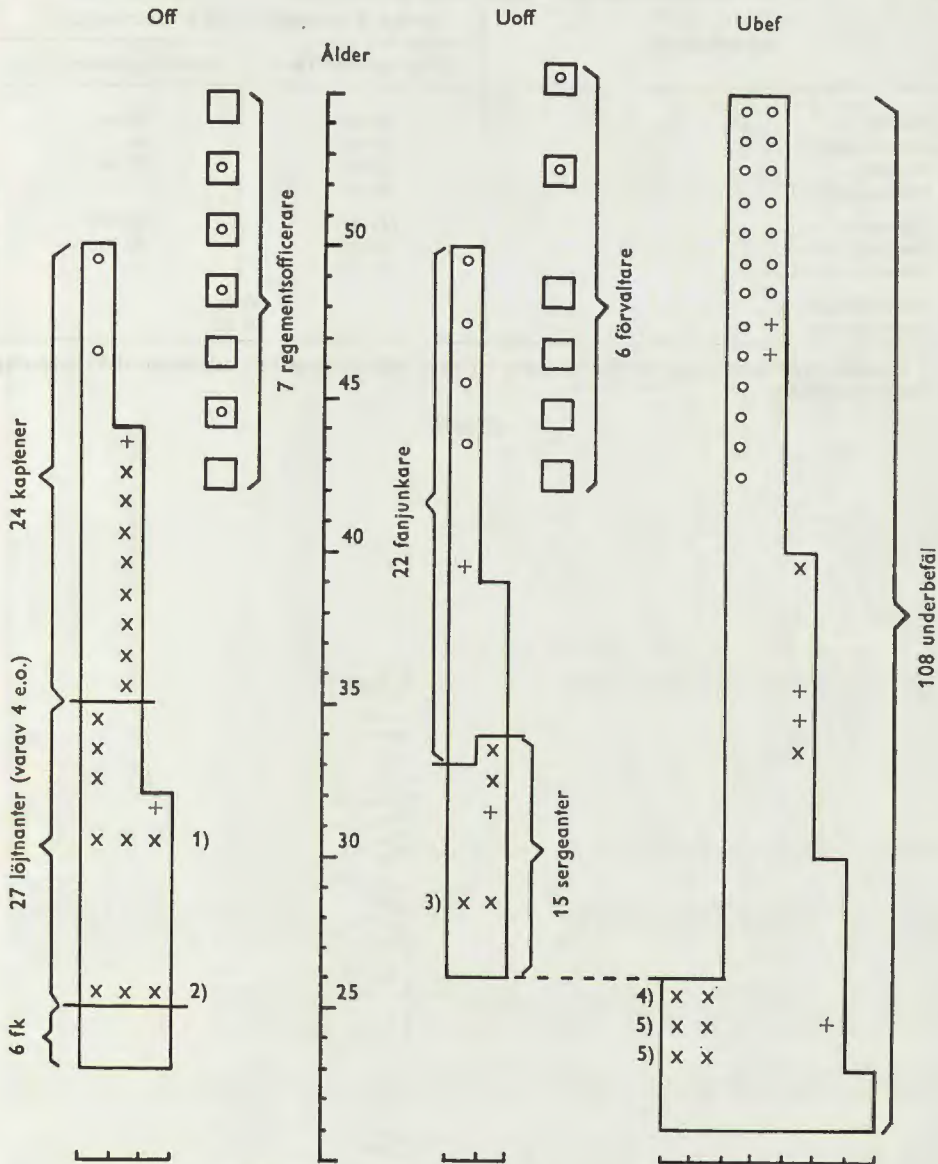
I beräkningarna av befälsstaten har man utgått från att anställning normalt sker vid en levnadsålder av 23, 26 och 21 år för officerare, underofficerare resp. underbefäl. Pensionsåldern enligt nu gällande ordning har för icke urvalsbefordrade officerare och underofficerare satts till 50 år, för underbefäl 55 år.

Normal levnadsålder för befordran till kapten har av befälsutredningen satts till 35 år (efter ca 12 års utbildning och tjänst som officer — SOU 1959: 23 sid. 160), till fanjunkare 33 år och förvaltare 42 år. F. ö. har man räknat med gällande tidsgränser för befordran. Befälsutredningen avser med »kapten» och »fanjunkare» personal med fullständig kompetens för fullgörande av befälsgruppens huvuduppgifter i såväl krig som fred.

Befälspersonalen vid normalinfanteriregementet kan schematiskt åskådliggöras på sätt som framgår av bild 1.

TSU använder i denna studie tidigare nämnda värden på normal levnadsålder vid anställning och pension. För befordran gäller de levnadsåldrar som framgår av tabell (bild 2).

¹ Beroende på underbefälens aktuella ålderssammansättning budgetåret 1966/67 fördelade på 1 medeltal 25 rustmästare, 46 överfurirer och 37 furirer.

Teckenförklaring: ☐ = en individ
☐ = personal i stabs-, expeditions- och förvaltningsstjänst
 + = personal i reserv
 x = personal kommenderad utom regementet mer än 6 månader såsom t. ex. till
 1) MHS AK, 2) OS, 3) UOS, 4) AUS, 5) FL
 Omarkerad personal ingår i utbildningsverksamheten (39 officerare, 31 underofficerare och 75 underbefäl)

Bild 1

Befordran till	Normal levnadsålder vid befordran enligt	
	Grundalternativet	Jämkningsalternativet
<i>Major</i>	34 år	34 år
<i>Förste kapten</i>	31 år	—
<i>Kapten</i>	29 år	26 år
<i>Förste löjtnant</i>	26 år	—
<i>Förvaltare</i>	(42 år)	(42 år)
<i>Överfanjunkare</i>	33 år	33 år
<i>Förste fanjunkare</i>	31 år	—
<i>Rustmästare</i> ¹		35 år
<i>Översergeant</i>		26 år

¹ Graden *överrustmästare* förutsätts vara en urvalsgrad för vilken organisatoriskt underlag ännu ej framtagits.

Bild 2

Befälsstaten enligt TSU

För att möjliggöra jämförelser har normalinfanteriregementets befälsstat bearbetats så att de av TSU övervägda tjänstegraderna i grund- och jämningsalternativen framgår av sammanställningarna. I tabellen bild 3 anges befälsstatens totala sammansättning (jfr tabell 11 SOU 1959: 23 sid. 185).

Den befälspersonal, som avses för »den ständigt organiserade utbildningen» (39 officerare, 31 underofficerare och 75 underbefäl), skulle i konsekvens med befälsutredningens förslag (SOU 1959: 23 sid. 169) placeras i fredsbefattningar på sätt som framgår av tabellen bild 4.

Befälsstaten			Tjänsteställningsutredningens bearbetning					
Tjänstegrad	Antal		Tjänstegrad	Totalt antal	Stabs-tjänst m. m.	Utbildning	Kommen-dering	Re-serv
	SOU 1959: 23	Året 1966/67						
OFFICERARE			OFFICERARE¹					
Överste.....	1	1	Överste.....	1		1		
Överstelöjtnant ..	2	2						
Major	4	4	Överstelöjtnant ²	5	3	2		
Kapten	25	24	Major.....	27	3	14	9	1
			Förste kapten	7		4	2	1
Löjtnant	28	23	Kapten	6		3	3	
			} Gr.-alt.					
E.o. löjtnant och fänrik	—	10	Förste löjtnant ...	9		9		
			Kapten	22		16	5	1
Fänrik	6	—	Jämkn.alt.					
			Löjtnant	9		6	3	
Summa	66	64	Summa	64	6	39	17	2
UNDER-OFFICERARE			KOMPANI-OFFICERARE¹					
Förvaltare.....	4	6	Förvaltare	6	2	4		
Fanjunkare.....	25	22	Överfanjunkare	23	4	17	1	1
			Förste fanjunkare	4		2	1	1
Sergeant	14	15	} Gr.-alt.					
			Fanjunkare	10		8	2	
			Fanjunkare	14		10	3	1
			Jämkn.alt.					
Summa	43	43	Summa	43	6	31	4	2
UNDERBEFÄL			UNDER-OFFICERARE¹					
Rustmästare (och) Överfurir	80	(25)	(Överrustmästare) och					
		(46)	Rustmästare	45	20	21	1	3
Furir	28	(37)	Översergeant	31		29	1	1
			Sergeant	32		25	6	1
Summa	108		Summa	108	20	75	8	5

¹ Gruppbenämning enligt kap. 14.

² Gradbenämning enligt kap. 12. Överstelöjtnant av 1. graden inräknad.

Bild 3

Tjänstegrad	Regch	Batch	Centr. instr. grp	Kompch	Grundalter- nativet			Jämnings- alternativet			Instruktör	Summa	
					Kompch stf	Plutch	Plutch stf	Kompch stf	Plutch	Plutch stf		Grundalt.	Jämkn. alt.
OFFICERARE													
Överste	1											1	
Överstelöjtnant		2										2	
Major			4	9	1			1				14	
Förste kapten					3	1						4	—
Kapten						3		3	13			3	16
Förste löjtnant						9						9	—
Löjtnant							6			6		6	
KOMPANIOFFICERARE													
Förvaltare			4									4	
Överfanjunkare						17			17			17	
Förste fanjunkare							2					2	—
Fanjunkare							8			10		8	10
UNDEROFFICERARE													
(Överrustmästare)													
och Rustmästare							16			16	5	21	
Översergeant											29	29	
Sergeant											25	25	
Summa													
Officerare	1	2	4	9	4	13	6	4	13	6		39	
Kompaniofficerare			4			17	10		17	10		31	
Underofficerare							16			16	59	75	
TOTALT	1	2	8	9	4	30	32	4	30	32	59	145	

Bild 4

Tjänsteställning för personal i nivåerna P och K

Bild 5 återger den personal — i »staplar» ur bild 1 — vars inbördes ordning påverkas av TSU överväganden rörande nytt tjänsteställningssystem, nämligen (efter gällande tjänsteställning)

6 förvaltare,
27 löjtnanter,
22 fanjunkare,
6 fänrikar och
15 sergearter.

För att kunna identifiera »individerna» främst i den tjänsteställningslista som framgår av bild 8 har samtliga berörda i bild 5 dels numrerats i dagens tjänsteställningsordning (1—76), dels hållits isär gradmässigt med bokstavsmarkering (A—E).

Förändringar i tjänsteställningen med anledning av TSU båda alternativ (grund- och jämningsalternativen enligt kap. 11) redovisas dels i skisser i bilderna 6 och 7, dels i en hypotetisk tjänsteställningslista i bild 8.

I tjänsteställningslistan (bild 8) anges årtal för anställning och befordran. Utgångspunkten har därvid varit att äldste underofficeren (förvaltaren) anställts som underofficer år 00. Yngsta årgången sergearter har då anställts år 29 (= innevarande år). Äldste löjtnanten tillhör årskurs 18, yngste fänriken årskurs 29. Befordringar förutsätts för enkelhetens skull ske en gång per år (samma datum för all personal).

I bilderna 6 och 7 har — liksom i bild 5 — officerare streckmarkerats för att underlätta bildernas tolkning.

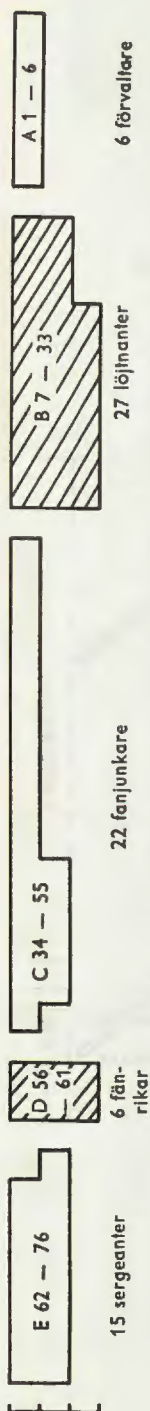

Bild 5

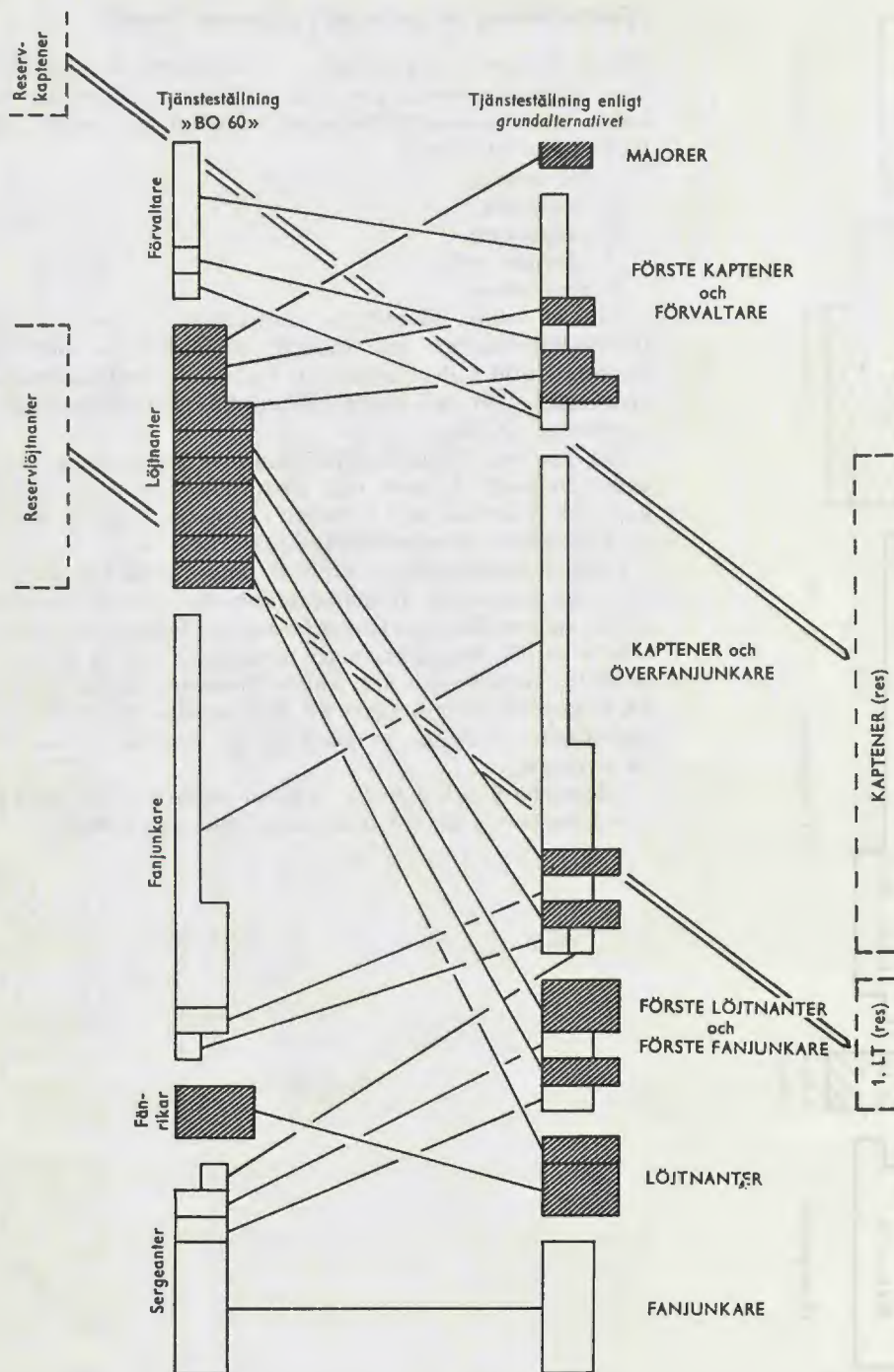

Bild 6
Grundalternativet

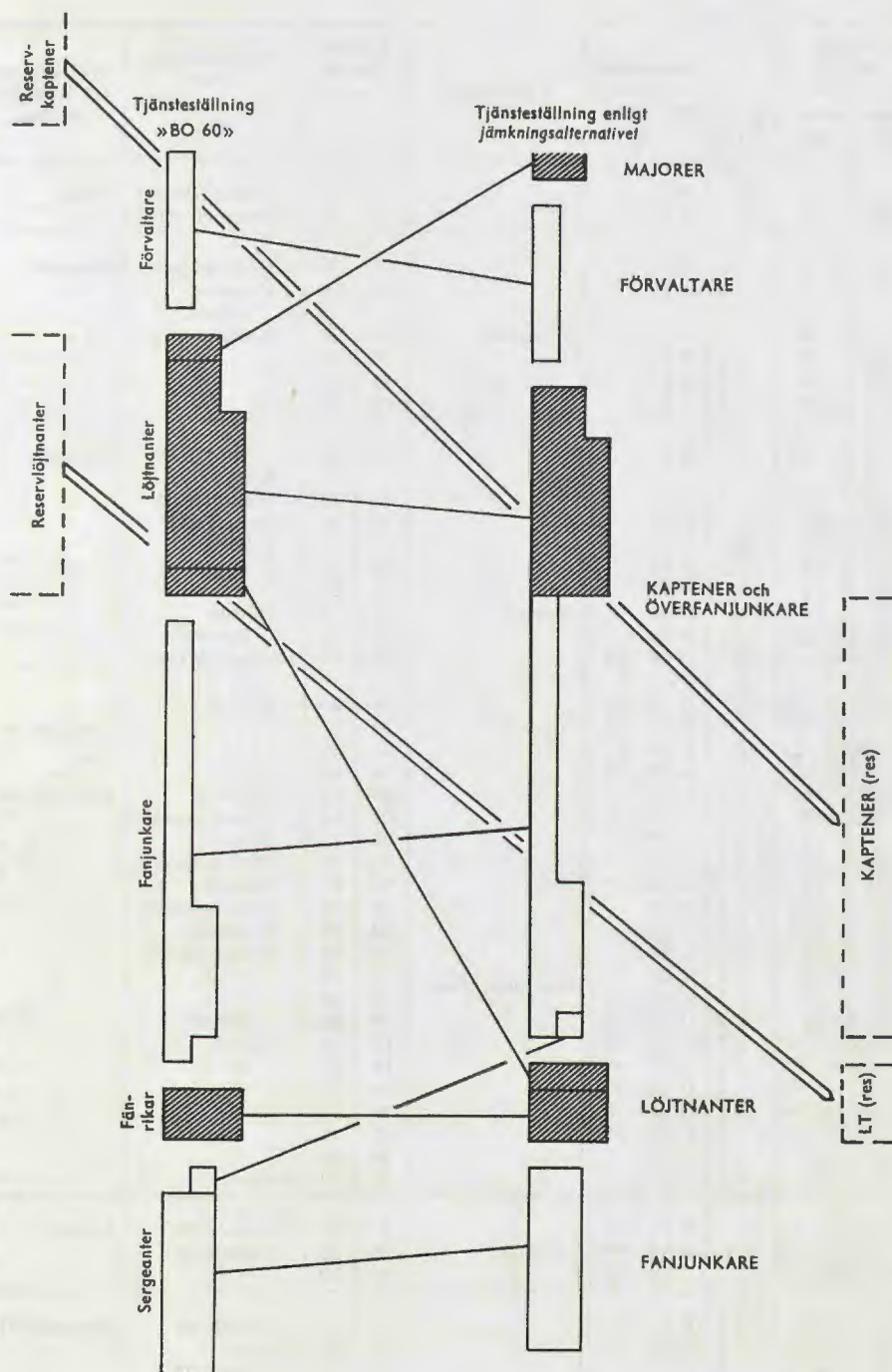

Bild 7
Jämningsalternativet

Ordnings- följd i		Off	Koff	Identitet (= ordning »BO 60»)	Tjänstegrad	Utnäm- ningsår		Fredsplacering år 29 (= innevarande år)	Lämplighet för krigspla- cering
Grund- alt.	Jämkn alt.					1	2		
1 2	1 2	1 1		B 7 B 8	Major	18 18	29 29	Komm. (GSasp) Kompch stf	Batch ,
3 4	3 4		1 1	A 1 A 2		00 03	16 19	Regexpförest. Personal- registr.	Kompch ,
5 6	5 6		1 1	A 3 A 4	Förvallare	07 09	23 25	Centr.instr.grp ,	, ,
9	7		1	A 5		11	27	,	,
15	8		1	A 6		13	29	,	,
								,	,
7	9	1		B 9	Kapten	19	22	Komm. (MHS HK)	Kompch
8	10	1		B 10		19	22	Kompch stf	,
10	11	1		B 11		20	23	Komm. (MHS HK)	,
11	12	1		B 12		20	23	Kompch stf	,
12	13	1		B 13		21	24	,	,
13	14	1		B 14		21	24	Plutch	,
14	15	1		B 15		21	24	Reserv	,
35—37	16—18	3		B 16—18		22	25	Komm. (MHS AK)	,
40—42	19—21	3		B 19—21		23	26	Plutch	,
45—47	22—24	3		B 22—24		24	27	,	Kompch stf
48—50	25—27	3		B 25—27	Överfanjunkare	25	28	,	,
53—55	28—30	3		B 28—30		26	29	,	,
16	31		1	C 34		06	13	Mobavd	Kompch/stf
17	32		1	C 35		07	14	Plutch spectj.	,
18	33		1	C 36		08	15	Tygavd	,
19	34		1	C 37		09	16	Plutch spectj.	,
20	35		1	C 38		10	17	Intavd	,
21	36		1	C 39		11	18	Plutch spectj.	,
22	37		1	C 40		12	19	K-komp	,
23	38		1	C 41		13	20	Plutch spectj.	,
24	39		1	C 42	Överfanjunkare	14	21	,	,
25	40		1	C 43		15	22	,	,
26	41		1	C 44		16	23	Reserv	,
27—28	42—43	2		C 45—46		17	24	Plutch	,
29—30	44—45	2		C 47—48		18	25	,	,
31—32	46—47	2		C 49—50		19	26	,	,
33—34	48—49	2		C 51—52		20	27	,	,
38—39	50—51	2		C 53—54		21	28	,	,
43	52		1	C 55		22	29	,	,
44	53		1	E 62		22	29	Komm.	,
58—60	54—56	3		B 31—33	Löjtnant	27	27	Komm. (OS)	Batadj
61—63	57—59	3		D 56—58		28	28	Plutch stf	,
64—66	60—62	3		D 59—61		29	29	,	,
51	63		1	E 63	Fanjunkare	23	23	Plutch stf	Kompch/stf
52	64		1	E 64		23	23	Komm.	,
56	65		1	E 65		24	24	Plutch stf	,
57	66		1	E 66		24	24	Reserv	Plutch
67—68	67—68	2		E 67—68		25	25	Plutch stf	,
69—70	69—70	2		E 69—70		26	26	,	,
71—72	71—72	2		E 71—72		27	27	Komm. (UOS)	,
73—74	73—74	2		E 73—74		28	28	Plutch stf	,
75—76	75—76	2		E 75—76		29	29	,	,

¹ I lägsta officers- eller kompaniofficersgrad.

² I innehavd grad.

Befälet vid »5. skyttekompaniet»

Befälsutredningen har angett ett exempel på befälsplaceringar inom regementets utbildningsorganisation (SOU 1959:23 sid. 169). Vid »5. skyttekompaniet» kan befälet i konsekvens med befälsutredningens exempel få den sammansättning som framgår av bild 9.

Befattning	Identitet (jfr bild 8)	Tjänstegrad		
		»BO 60»	Grundalternativet	Jämkn.-alternativet
Utbkompch	B 10	Kapten	<i>Major</i>	<i>Major</i>
Stf utbkompch		Löjtnant	<i>Förste kapten</i>	<i>Kapten</i>
Kompadj		Rustmästare	<i>(Överrustmästare)</i>	<i>eller (Rustmästare)</i>
C 1. utbplut	B 19	Löjtnant	<i>Kapten</i>	<i>Kapten</i>
C 2. »	B 28	Löjtnant	<i>Förste löjtnant</i>	<i>Kapten</i>
C 3. »	C 47	Fanjunkare	<i>Överfanjunkare</i>	<i>Överfanjunkare</i>
C 4. »	C 53	Fanjunkare	<i>Överfanjunkare</i>	<i>Överfanjunkare</i>
Stf C 1. utbplut	E 65	Sergeant	<i>Förste fanjunkare</i>	<i>Fanjunkare</i>
Stf C 2. »	D 59	Fänrik	<i>Löjtnant</i>	<i>Löjtnant</i>
Stf C 3. »		Rustmästare		<i>Rustmästare</i>
Stf C 4. »		Överfurir		<i>Rustmästare</i>
Instruktör (4 st)		Överfurir		<i>Översergeant</i>
» (4 st)		Furir		<i>Sergeant</i>

Bild 9

Turordningen inom kompaniet — för att t. ex. ta befäl över kompaniet vid förfall för såväl kompanichefen som hans ställföreträdare — är både i »BO 60» och i jämningsalternativet i identitetsnummerordning (B 19—E 65). I grundalternativet är däremot ordningen: C 47, C 53, B 19, B 28, E 65, D 59.

Regelbundna omkastningar i tjänsteställningen

Varje tjänsteställningssystem, som innehåller »blandad» tjänsteställning för personal ur flera befälsgrupper med skilda befordringsintervaller, medför regelbundna omkastningar i den från första anställningen gällande tjänsteställningen.

Omfattningen av sådana omkastningar framgår av bilderna 10 och 11. En officer (årskurs »70» — bild 10) resp. en underofficer (årskurs »70» — bild 11) har valts som utgångspunkt för jämförelserna. I bilderna markeras de tillfällen då underofficerare (officerare) tillhörande olika årskurser genom befordran når högre tjänsteställning än officeren (underofficeren) i fråga.

Bilderna är uppdelade i fyra jämförelsesituationer (a—d) baserade på dels de tre hittills i studien använda grupperna av utgångsvärden (befälsutredningen — »BO 60» — grundalternativet och jämningsalternativet), dels värden som återger det aktuella dagsläget.

I situation »1965» (det aktuella dagsläget) räknas med 1965 års medelvärden för befordran dvs. kaptenbefordran efter 9 år som officer, fanjunkarbefordran efter 3 och förvaltarebefordran efter 17 år som underofficer (jfr bild 3: 2 kap. 3).

Bild 10 a — »1965«

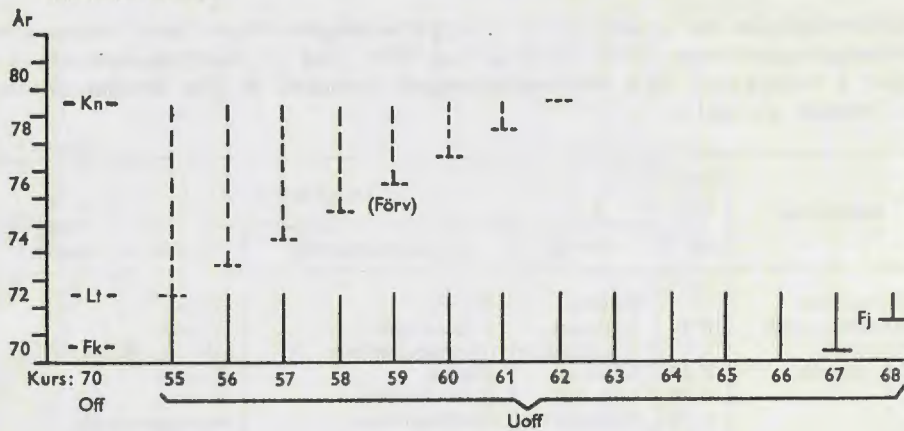

Bild 10 b — »BO 60«

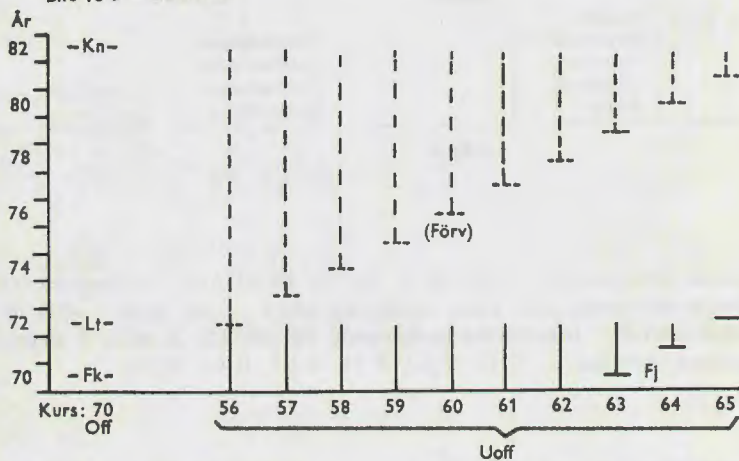

Bild 10 c — Grundalternativet

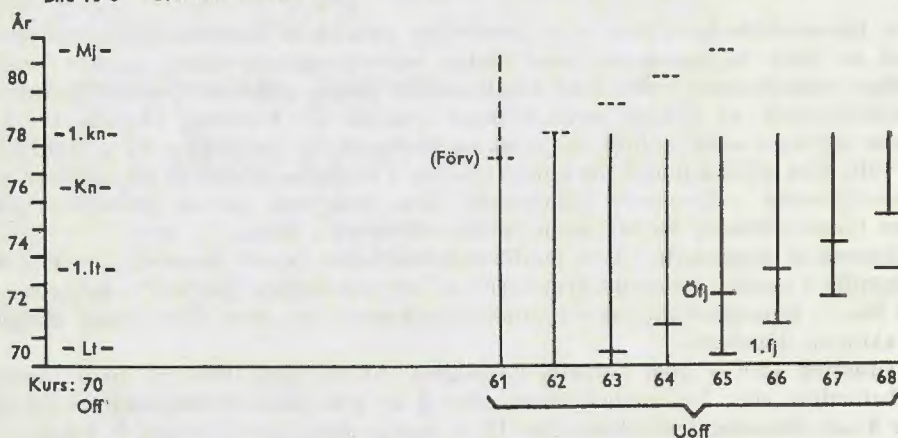

Bild 10 d — Jämningsalternativet

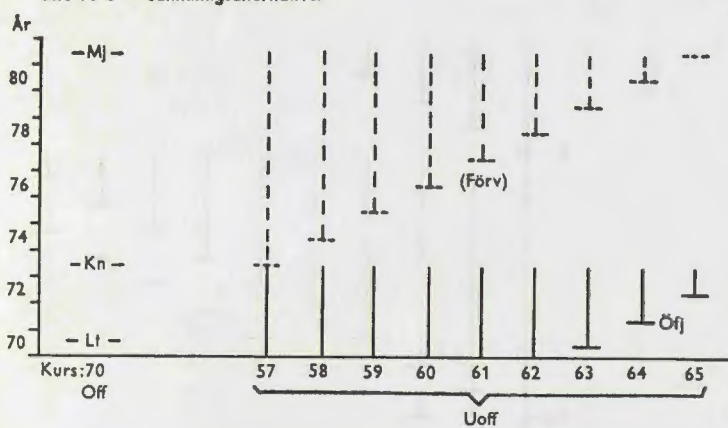

Bild 11 a — »1965»

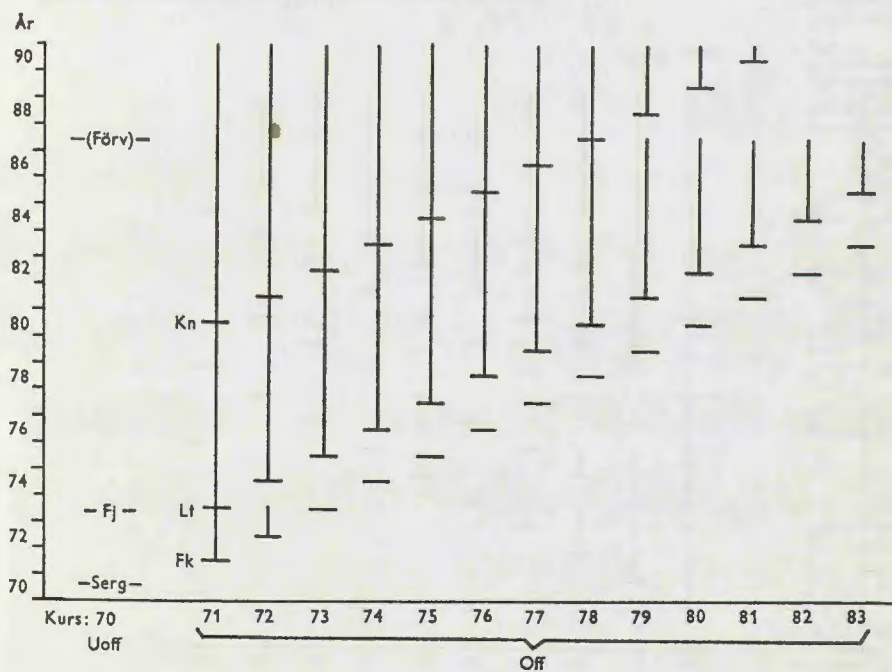

Bild 11 b — »BO 60«

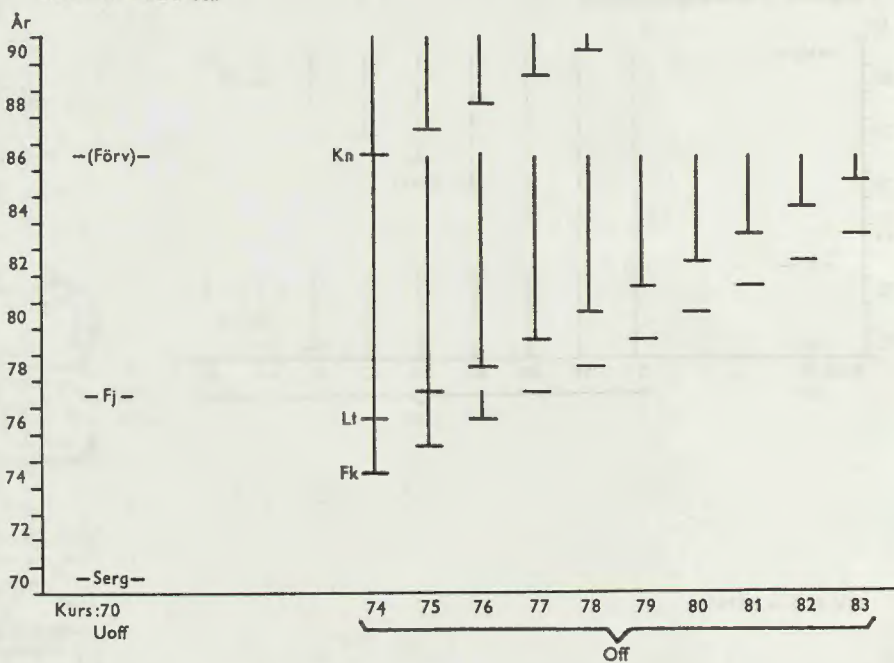

Bild 11 c — Grundalternativet

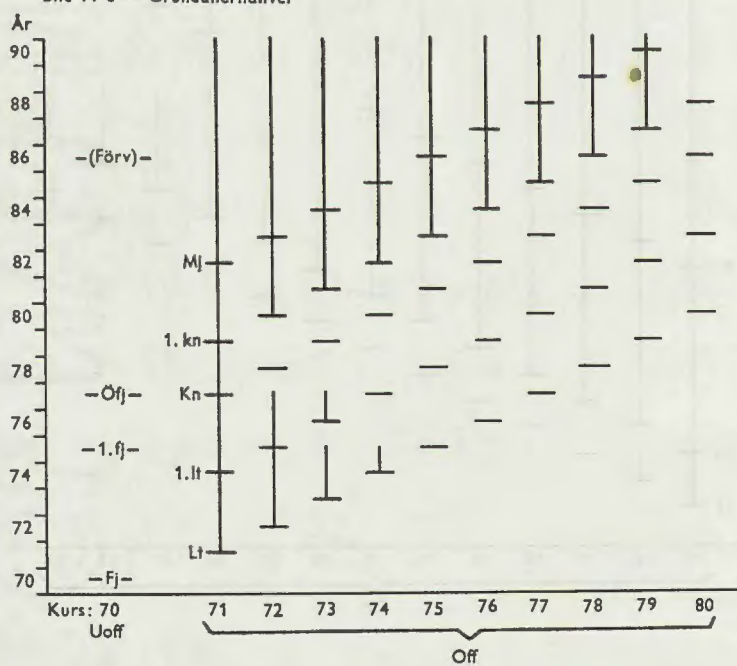
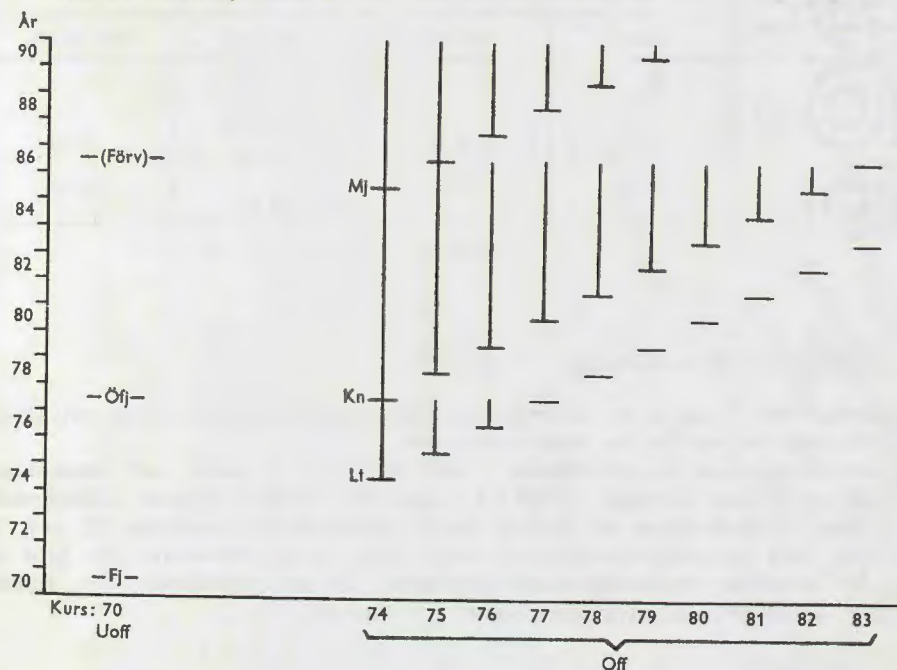

Bild 11 d — Jämningsalternativet

»Generella företräden»

De omkastningar i tjänsteställningen som belysts i bilderna 10 och 11 kan — eftersom de är regelbundna till vederbörligt tjänsteställningssystemets konstruktion — även åskådliggöras med de värden för fullgjord tjänst som är villkor för att officer generellt skall få tjänsteställning före underofficer och omvänt. Som komplement till bilderna 10 och 11 återges nämnda värden i bilderna 12 och 13.

Officer med tjänst i minst	har generellt tjänsteställning före underofficer med tjänst i högst			
	»1965»	»BO 60»	Grundalt.	Jämkn.alt.
0 år.....	3 år	7 år	5 år	7 år Alla utom förv.
3 år.....			7 år	
5 år.....			Alla utom vissa förv.	
8 år.....				
9 år.....	Samtliga uoff	Samtliga uoff	Samtliga uoff	Samtliga uoff
11 år.....				
12 år.....				

Bild 12

Underofficer med tjänst i minst	har generellt tjänsteställning före officer med tjänst i högst			
	»1965»	»BO 60»	Grundalt.	Jämkn.alt.
3 år.....	2 år			
5 år.....			3 år	
7 år.....		2 år		3 år
9 år.....			8 år	
Förv.befordr....	9 år	12 år		11 år
3 år som förv. ...			11 år	

Bild 13

Reservofficerares tjänsteställning

I bilderna 6 och 7 antyds de förändringar i tjänsteställning som grund- och jämningsalternativen medför för reservofficerare.

Reservofficerarnas tjänsteställning i »BO 60» samt i grund- och jämningsalternativen belyses närmare i bild 14. Varje ruta (steg) i bildens »tjänsteställningssteg» representerar en årskurs befäl. Jämförelserna omfattar 27 och 24 årskurser icke urvalsbefordrade officerare resp. underofficerare (jfr bild 1) samt 29 årskurser reservofficerare (kaptener: 18 och löjtnanter: 11). Härtill kommer förvaltare, som representeras av 6 årskurser.

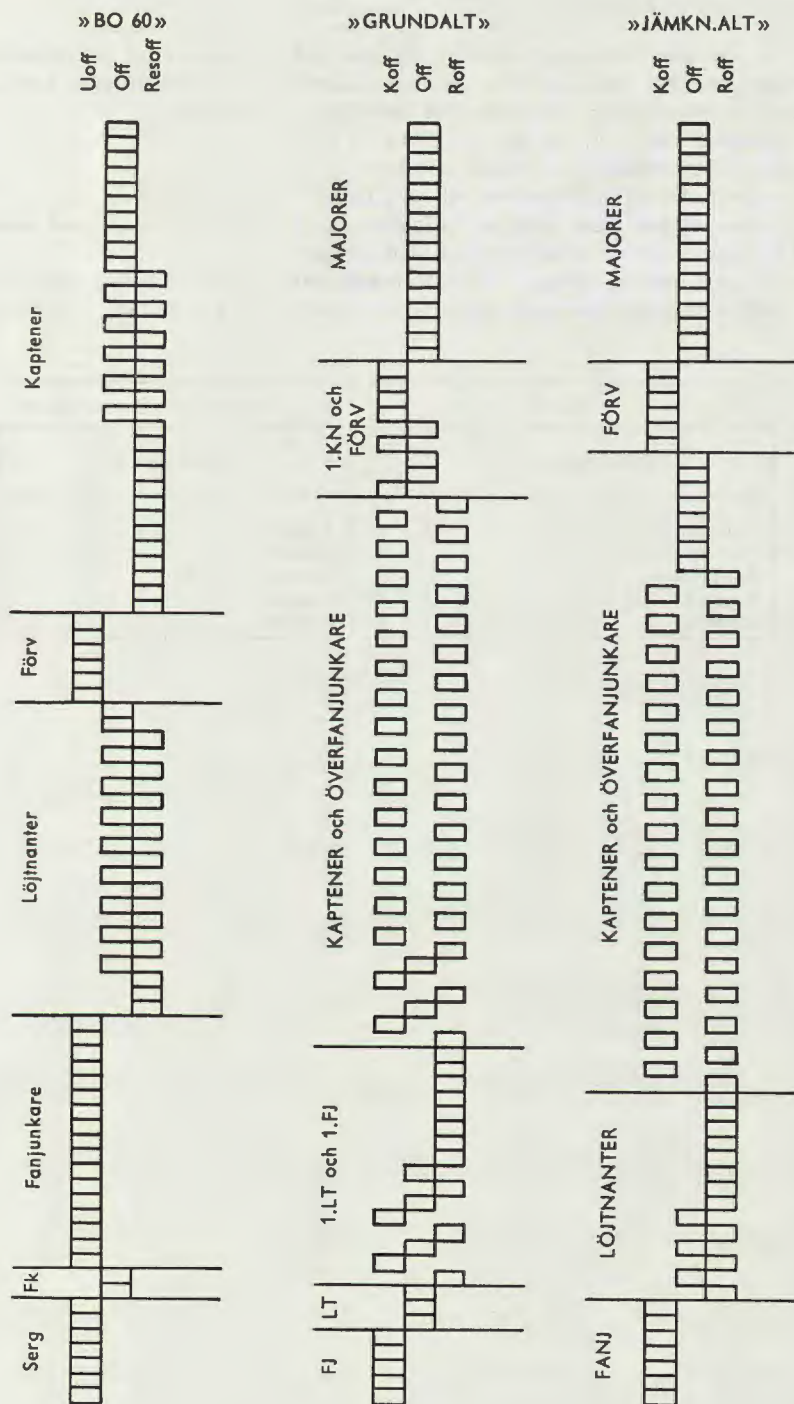

Bild 14

Kompanichefer vid fältbataljon

I kapitel 8 har utredningen redovisat ett teoretiskt exempel på krigsplaceringar som kompanichefer inom en och samma fältbataljon. Utredningen har antagit att följande personal har placerats vid bataljonen, nämligen

- A. en yrkesofficer med ca sju års tjänst,
- B. en urvalsbefordrad yrkesunderofficer,
- C. en yrkesunderofficer med ca sju års tjänst,
- D. en reservofficer med nyligen fullgjord första tjänstgöringsperiod samt
- E. en kompanichefsutbildad värnpliktig officer.

Turordningen mellan dessa — för att vid förfall för såväl bataljonschefen som dennes ställföreträdare på eget initiativ ta befäl över bataljonen — framgår av bild 15.

Kompch litt	»BO 60«		Grund- och jämningsalt.	
	Tjänstegrad	Ordn- följd	Tjänstegrad	Ordn- följd
A.	Löjtnant.....	4	<i>Kapten</i>	2
B.	Förvaltare.....	3	<i>Förvaltare</i>	1
C.	Fanjunkare.....	5	<i>Överfanjunkare</i>	3
E.	Kapten.....	1	<i>Kapten</i>	4
F.	Kapten.....	2	<i>Kapten</i>	5

Bild 15

Sammanställning av utredningens förslag rörande grad-, grupp- och nivåbenämningar för militär personal

Befälsnivå		De militära tjänstegradernas ordning samt deras									
		Benämning inom vederbörlig befälsgrupp									
Nr	Benämning	Yrkesbefäl			Övrigt befäl						
		Officerare (Off)	Kompani- officerare (Koff)	Underofficerare (Uoff)	Reserv- officerare (Roff)	Reservunder- officerare (Ruoff)	Värnplikts- officerare (Voff)	Värnplikts- underofficerare (Vuoff)	Värnplikts- underbefäl (Vubef)		
I	Generals- personer, Flaggmän	1	General ¹ Generallöjtnant ² Generalmajor ³								
		2									
		3									
II	Rege- ments- befäl	4	Brigadör ⁴ Överst ⁵ Överstlöjtnant av 1. graden ⁶ Överstlöjtnant ⁶ Major ⁷								
		5									
		6									
		7									
		8									
III	Kompani- befäl	9	— Kapten ⁸ Löjtnant —	Förvallare Överfanjunkare ⁹ — Fanjunkare							
		10									
		11									
		12									
IV	Tropp- befäl	13									
		14									
		15									
		16									
V	Grupp- befäl	17									
		18									
		19									

¹ Vid flottan *Amiral*; i krig kan härutöver finnas *Fältsmarskalk*. ² Vid flottan *Viceamiral*. ³ Vid flottan *Konteramiral*. ⁴ Vid flottan *Flaggkommendör*.
⁵ Vid flottan *Kommendör*. ⁶ Vid flottan *Kommendörkapten* (1. gr.). ⁷ Vid flottan *Örlogskapten*. ⁸ Vid kavalleriet *Ryttmästare*. ⁹ Vid flottan *Flagg-
junkare*. ¹⁰ Vid flottan *Flaggbådsman*. ¹¹ Vid flottan *Högbdtsman*. ¹² Vid flottan *Flaggsergeant*. ¹³ Vid flottan *Flaggfurir*.

Villkor för befordran inom värnpliktskarriärens befälsgrupper

A. Värnpliktsbefäl

Befordran till värnpliktigt befäl med tjänstegraden	Befordran kan ske av värnpliktig						
	med befäls- uttagning ¹	med innehavd tjänstegr- ad	efter (med godkännande vitsord) genomgången utbildning	och efter fullgjort minsta antal tjänst- göringsdagar vid			
				ar- mén	flot- tan	kust- art.	flygv.
Korpral	UB BI FF VO, VU, OA	— — — —	del av befälsutbildning del av befälsutbildning FÖFS och GFU grundläggande befälsutbildning (armén: FPSCS)	240 ² 240 180	300 ² 270 190	250 ² 250 180	270 240 180
Furir	UB BI FF VO, VU OA	Korpral , , ,	grundutbildning till underbefäl (armén: BefS) med lämplighet för placering i typ- befattningen gruppchef BSI, Yk 1, UbskI eller »Korps» (motsvarande) TIS (motsvarande) del av befälsutbildning del av befälsutbildning (armén: del av AspS, flottan: B 1 sjö, kust- art.: Bsk, flygv.: GFU)	 300 330 ² 330	 360 270 300	 300 375 ² 330	 360 360 330
Överfurir³	UB	Furir	viss kompletterande frivillig ut- bildning till typbefattningen gruppchef	i utbildningen ingående tjänst- göring			
Sergeant	VO, VU OA	Furir ,	grundutbildning till värnpliktsun- derofficer del av officersutbildningen (armén: AspS, marinen: utbildning intill SKL resp. KKL, flygv.: TIS)	450 450	450 450	450 450	420 420
Översergeant⁴	VU	Sergeant	viss kompletterande frivillig utbild- ning till typbefattningen tropp- chef	i utbildningen ingående tjänst- göring			
Fänrik	VO OA	Sergeant ,	grundutbildning till värnplikts- officer KS YK resp. officersutbildning in- till början av SKH och KKH vid KSS samt OK vid F 20	540	540	540	510
Löjtnant	VO	Fänrik	viss kompletterande frivillig ut- bildning till typbefattningen plutonchef	i utbildningen ingående tjänst- göring			
Kapten	VO	Löjtnant	viss frivillig befälsutbildning till typbefattningen kompanichef	i utbildningen ingående tjänst- göring			

¹ VO, VU och UB = uttagen för utbildning till befattning för värnpliktsofficer, värnpliktsunderofficer resp. värnpliktsunderbefäl; OA = officersaspirant; BI = befälslev I, instruktörsaspirant (motsvarande); FF = fältflygarelev (motsvarande). Fast anställd personal, som är under grundutbildning till underofficer, behandlas av utredningen som värnpliktspersonal.

² Dock senast vid början av förbandsövningsskede under grundutbildningen.

³ Vid flottan: flaggfurir.

⁴ Vid flottan: flaggsergeant.

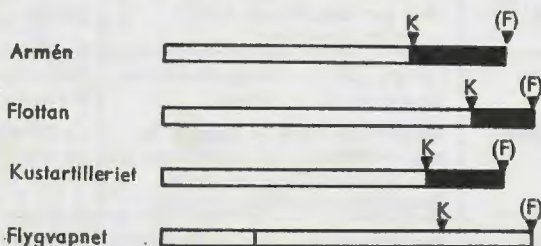
B. Reservbefäl

Befordran till reservbefäl med tjänstegraden	Befordran kan ske av värnpliktig (reservbefäl)		
	med innehavd tjänstegrad	efter (med godkännande vitsord) genomgången utbildning	och efter fullgjord tjänstgöring
<i>Översergeant</i> ¹	Vpl sergeant eller översergeant ¹	föreskriven kompletteringsutbildning för anställning som reservunderofficer	i utbildningen ingående
<i>Rustmästare</i> ²	Översergeant ¹ i reserven	i första tjänstgöringsperioden ingående befälsutbildning	första tjänstgöringsperioden
	Vpl översergeant ¹	föreskriven särskild kompletteringsutbildning för anställning som reservunderofficer vid andra tjänstgöringsperiodens början	i utbildningen ingående
<i>Löjtnant</i>	Vpl fänrik eller löjtnant	föreskriven kompletteringsutbildning för anställning som reservofficer	i utbildningen ingående
<i>Kapten</i>	Löjtnant i reserven	i första tjänstgöringsperioden ingående befälsutbildning	första tjänstgöringsperioden
	Vpl löjtnant eller kapten	föreskriven särskild kompletteringsutbildning för anställning som reservofficer vid andra tjänstgöringsperiodens början	i utbildningen ingående

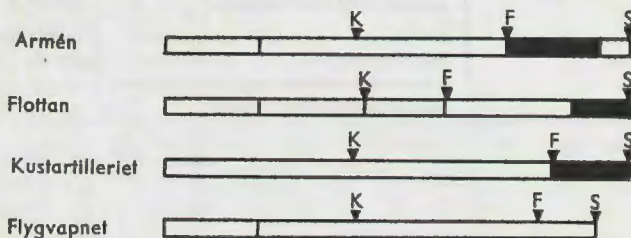
¹ Vid flottan: flaggsergeant.² Vid flottan: högbåtsman.

Schematisk sammanställning av beföringstidpunkter för värnpliktigt befäl under grundutbildning

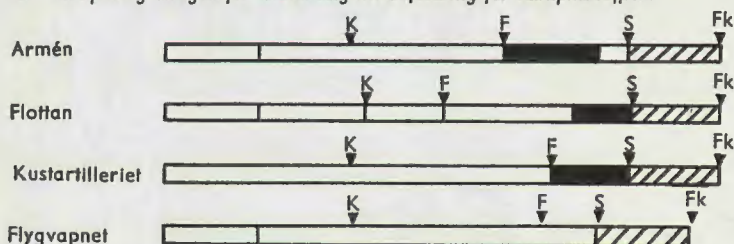
A. Värnpliktig uttagen för utbildning till befattning för värnpliktsunderbefäl

B. Värnpliktig uttagen för utbildning till befattning för värnpliktsunderofficer

C. Värnpliktig uttagen för utbildning till befattning för värnpliktsofficer

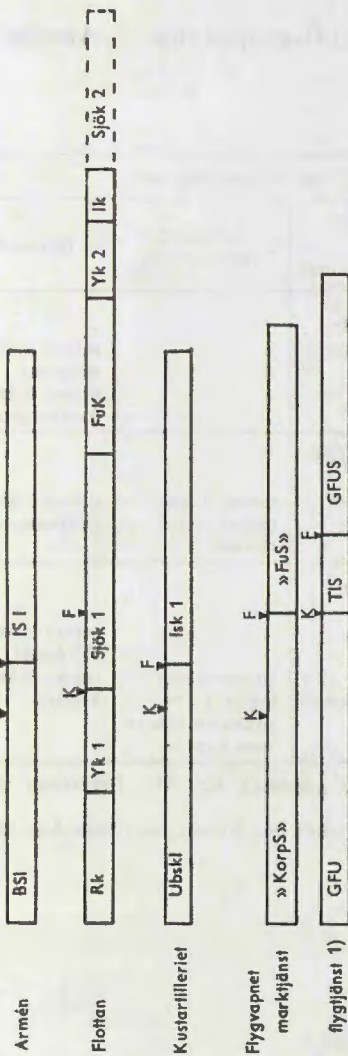
Skala: 0 90 180 270 360 450 540 dagar

Beteckningar: K = tidpunkt för beföring till KORPRAL
 F = » » » » FURIR
 S = » » » » SERGEANT
 Fk = » » » » FÄNRIK

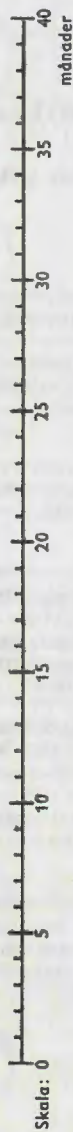
■ = förbandsövningsskede (»GKU», »samövningsperiod»)
 ▨ = särskild värnpliktsofficersutbildning (kadettskola)

Anm. Tidsschema enligt A—C ovan hänför sig till utbildning jämlikt »normalalternativ» (alternativ I vid armén samt bemanningsgrupp A vid flottan) i nytt system för värnpliktsutbildning (VU 60)

D. Personal under utbildning till underofficer -- befälsselever 1. Instruktörsaspiranter (motsvarande)

1) »För-GFU» och FÖFS inräknas inte i befälsutbildningen

E. Personal under utbildning till officer-officersaspiranter

Beteckningar: se föregående sida

BILAGA 16

Villkor för befordran inom yrkesbefälsgrupperna — Armén

Befordran till tjänstegraden	Befordran kan ske för personal med			
	innehavd tjänstegrad	genomgången utbildning (godkännande vitsord)	fullgjord tjänstgöring	tjänstetid
<i>Sergeant</i> <i>Översergeant</i> <i>Rustmästare</i>	Furir Sergeant Över- sergeant	Instruktörsskola I Kvartermästarkurs («UbefS») —	— — —	— minst 5 år som sergeant minst 9 år som översergeant
<i>Fanjunkare</i> <i>Överfanjunkare</i>	Sergeant eller översergeant Fanjunkare	Kompaniofficerskurs vid «AUS» Truppslagsskola för kompaniofficerare («UOS»)	— minst 2 års tjänst efter «UOS»	— minst 7 år som fanjunkare
<i>Löjtnant</i> <i>Kapten</i> <i>Majör</i>	Fänrik eller fanjunkare ¹ Löjtnant Kapten	Krigsskolans äldre kurs ¹ (KS ÅK) Truppslagsofficers- skola (OS) Militärhögskolans all- männa kurs (MHSÄK)	— — sammaanlagt minst 4 års praktisk tjänst som kapten	— — minst 3 år som löjtnant ² minst 8 år som kapten

¹ Fanjunkare som genomgått «UOS» behöver inte genomgå KS ÅK. Befordran till löjtnant kan ske omedelbart efter avlagd studentexamen.

² F. d. kompaniofficer, som anställts som officer jämlikt not 1 ovan, kan befordras till kapten tidigast 3 år efter genomgången «UOS».

BILAGA 18

Schematisk jämförelse mellan utländska och svenska armégrader i kompetensnivåerna B—G

Nivå	Utländska tjänstegrader i översättning (i nivåerna vanligen förekommande)	Svenska tjänstegrader			
		Enligt gällande ordning		Enligt mobtabell	Utredningens förslag
		Vpl-karriären	Yrkeskarriären		
B	Överstelöjtnant Major		Kapten	Regoff (chef) Kapten (stf)	Major
K	Kapten (chef) Löjtnant (stf)	Kapten Löjtnant	Förvaltare Löjtnant Fanjunkare	Kapten (chef) Löjtnant (stf)	Förvaltare Kapten, Överfanjunkare Löjtnant
P	Andre löjtnant	Löjtnant Fänrik	Fänrik Sergeant	Subalternofficer	Löjtnant Fanjunkare, Fänrik
T	Sergeant av 1. klass	Fanjunkare Sergeant	Rustmästare Överfurir Furir	Underofficer	(Överrustmästare) Rustmästare Översergeant Sergeant
G	(Sergeant eller) Korpral	Furir Korpral Vicekorpral		Furir (chef) Övrigt underbefäl	Överfurir Furir Korpral

BILAGA 19

Förslag rörande benämningars för svenska befälsgrupper översättning till vissa språk (motsvarighet i Danmark och Norge)

Av utredningen föreslagen svensk gruppbenämning	Svensk gruppbenämning bör på sätt som nedan anges översättas till följande språk			Eventuell översättning till	Svensk gruppbenämning skall inte översättas till danska och norska. Befälsgrupperna kan dock anses motsvara nedanstående »grupper» i	
	Engelska	Tyska	Franska	Finska	Danmark	Norge
Officerare Kompani-officerare Under-officerare	Officers Company Officers Non Commissioned Officers	Offiziere Kompanie-offiziere Unteroffiziere	Officiers Officiers de Compagnie Sous-Officiers	Upseerit Komppanian-upseerit Aliupseerit	Officerer Special-officerer Sergenter	K-offiserer B-offiserer Sersjantbefäl
Reserv-officerare	Reserve Officers	Offiziere der Reserve	Officiers de la Réserve	Reservin-upseerit	Officerer af reserven	Vernepliktige lønte offiserer
Reservkompani-officerare	Reserve Company Officers	Kompanie-offiziere der Reserve	Officiers de Compagnie de la Réserve	Reservin-komppanian-upseerit	Specialofficerer af reserven	»Vernepliktige lønte offiserer (B)»
Reservunder-officerare	Non Commissioned Reserve Officers	Unteroffiziere der Reserve	Sous-Officiers de la Réserve	Reservinali-upseerit	»Sergenter af reserven»	Vernepliktigt lønt ser-sjantbefäl
Värnplikts-officerare	Conscript Officers	Wehrpflicht-offiziere	Officiers Con-scrits	Asevelvollinen upseerit	Vernepliktige officerer	Vernepliktige offiserer
Värnpliktiga kompani-officerare	Conscript Company Officers	Wehrpflichtige Kompanieoffiziere	Officiers Con-scrits de Compagnie	Asevelvollinen komppanian-upseerit	»Vernepliktige special-officerer»	»Vernepliktige offiserer (B)»
Värnplikts-under-officerare	Non Commissioned Conscript Officers	Wehrpflicht- unter-offiziere	Sous-Officiers Conscrits	Asevelvollinen ali-upseerit	Vernepliktige sergenter	Vernepliktigt ser-sjant-befäl
Värnplikts-underbefäl	Corporals	Gefreite	Caporaux	Ryhmän-johtajisto	Korporaler	Korporaler

BILAGA 20

Förslag rörande svenska gradbenämningars översättning (motsvarighet) till gradbenämningar i vissa länder

I. Tjänstegrader vid armén, kustartilleriet, flygvapnet och försvarets intendenturkår

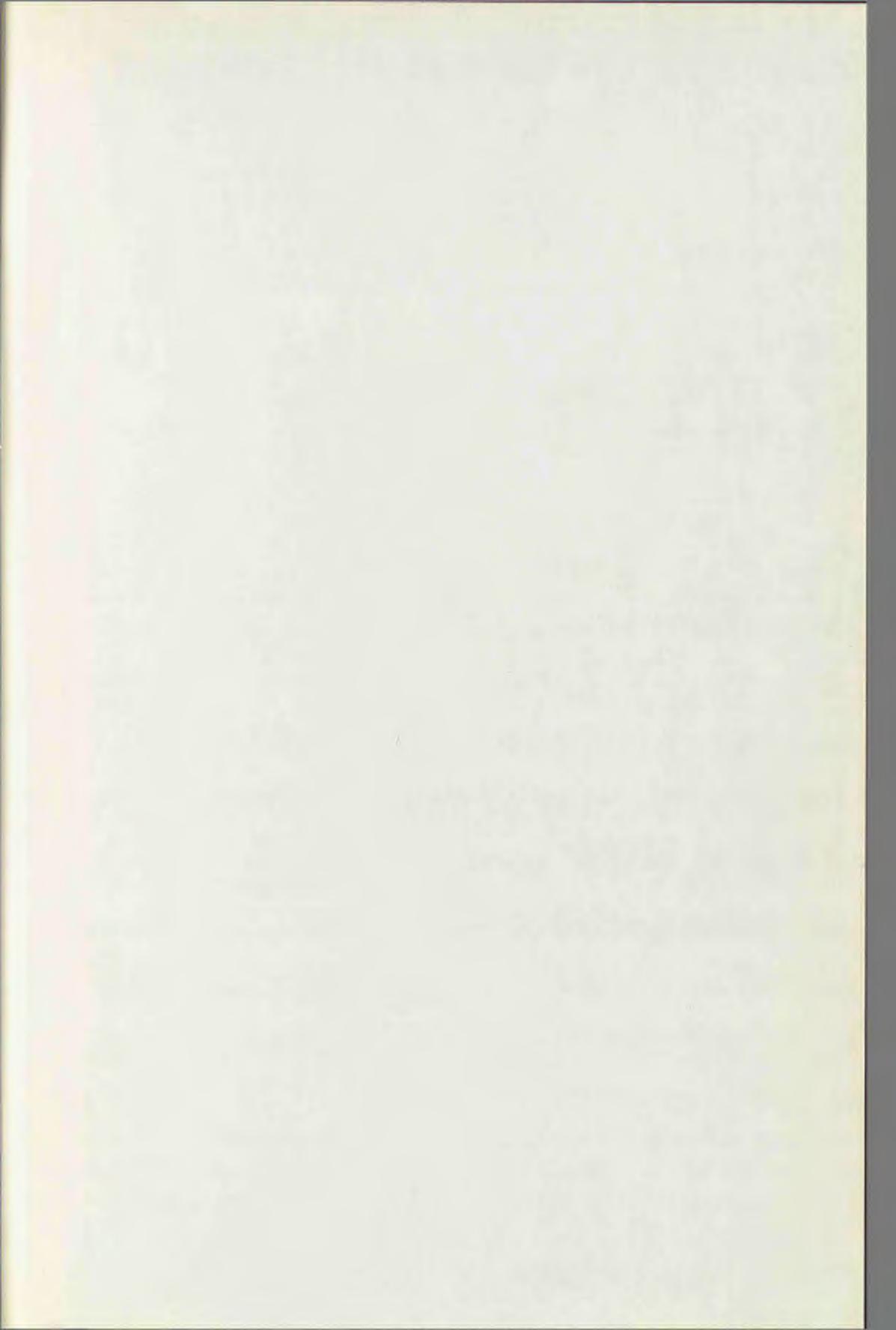
Tjänstegrads nr och benämning enligt bilaga 13	Svensk gradbenämning skall inte översättas, men skall anses motsvara nedanstående tjänstegrad i			Svensk gradbenämning översätts till nedanstående tjänstegrad i						
	Danmark	Finland	Norge	Amer. för- stater	Frankrike	Schweiz	Sovjet- unionen	Stor- britannien	Väst- tyskland	Österrike
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1. General	General	General	General	General	Général d'Armée (Aérienne)	General	General- överste	General, Air Chief Marshal	General	General
2. General- löjtnant	General- löjtnant	General- löjtnant	General- löjtnant	Lieutenant general	Général de Corps d'Armée (Aérienne)	Överst- korps- komman- dant	General- löjtnant	Lieutenant- General, Air Mar- shal	General- löjtnant	«General- löjtnant»
3. General- major	General- major	General- major	General- major	Major general	Général de Division (Aérienne)	Överst- divisionär	General- major	Major- General, Air Vice Marshal	General- major	General- major
4. Brigadör	äldre Överst Överste	Överste	Överst I	Brigadier general	Général de Brigade (Aérienne)	Överst- brigadier	General- major	Brigadier	Brigade- general	Brigadier
5. Överste	Överst	Överste	Överst II	Colonel	Colonel	Överst	Överste	Colonel, Group Captain	Överst	Oberst
6. Överste- löjtnant 1. gr	Överst- löjtnant	Överste- löjtnant	Överst- löjtnant	Lieutenant colonel	Lieutenant- Colonel	Överst- löjtnant	Överste- löjtnant	Lieutenant- Colonel, Wing Com- mander	Överst- löjtnant	Oberst- löjtnant
7. Överste- löjtnant										
8. Major	Major	Major	Major	Major	Comman- dant	Major	Major	Major, Squadron Leader	Major	Major

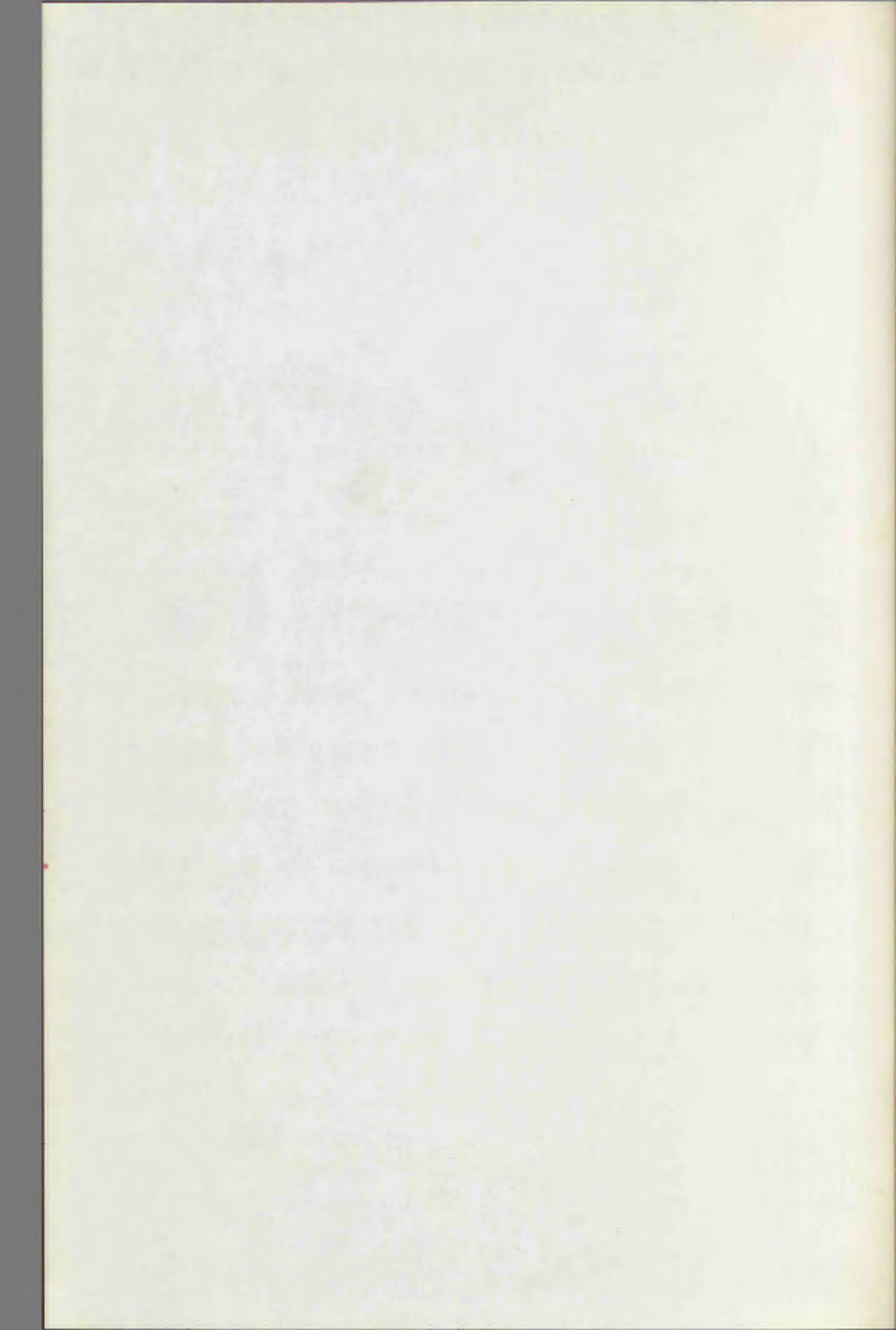
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
9. Förvaltare	Kaptajn	Kapten	Kaptein	Captain	Capitaine	Hauptmann	Kapten	Captain, Flight Lieutenant	Hauptmann	Hauptmann
10. Överfänjunkare	Premierlöjtnant, Flyverlöjtnant af 1. grad	Löjtnant	Löjtnant	First lieutenant	Lieutenant	Oberleutnant	Löjtnant	Lieutenant, Flying Officer	Oberleutnant	Oberleutnant
11. Löjtnant	Premierlöjtnant (S) (= fanj.), Löjtnant, Flyverlöjtnant af 2. grad	Fänrik	Löjtnant-B (= fanj.), Fänrik	Second lieutenant	Sous-Lieutenant	Leutnant	Yngre löjtnant	Second Lieutenant, Pilot Officer	Leutnant	Leutnant
12. Fänjunkare, Fänrik	Seniorsergent af 1. grad	Överfältväbel	Stabs-sersjant	Sergeant major, (FV: Chief master sergeant)	Adjutant-Chef	Adjutant-offizier	Äldre under-officer	»Senior Staff (Flight) Sergeant»	Hauptfeldwebel	Oberstabswachtmeister
13. Överrustmästare	Seniorsergent af 2. grad	Fältväbel	Over (Ving-) sersjant	First sergeant, (FV: Senior master sergeant)	Adjutant	Feldweibel	Äldre sergeant	Staff (Flight) Sergeant	Oberfeldwebel	Stabswachtmeister
14. Rustmästare	Oversergent	Översergent	Sersjant	Sergeant, (FV: Staff sergeant)	Sergeant-Major	Fourier	Sergeant	Sergeant	Feldweibel	Oberwachtmeister
15. Översergent	Sergent	Sergent	Sersjant	Sergeant, (FV: Staff sergeant)	Sergeant-Chief	Wachtmeister	Yngre sergeant	»Senior Corporal»	Unteroffizier	Wachtmeister
16. Sergeant	Äldre Korporal	Äldre Under-sergent	Äldre Korporal	»Senior Corporal»	Sergent	Korporal	Korporal	Corporal	Hauptgefreiter	Zugsführer
17. Överfurir	Korporal	Under-sergent	Korporal	Corporal	Caporal-Chef	Korporal	Gefreiter	Corporal	Obergefreiter	Korporal
18. Furir	Korporal	Under-sergent	Korporal	Corporal	Caporal	Gefreiter	Gefreiter	Lance-Corporal	Gefreiter	Gefreiter
19. Korpral	Overkonstabel	Korpral	Vise-korporal	Private first class	Caporal	Gefreiter	Gefreiter	Lance-Corporal	Gefreiter	Gefreiter

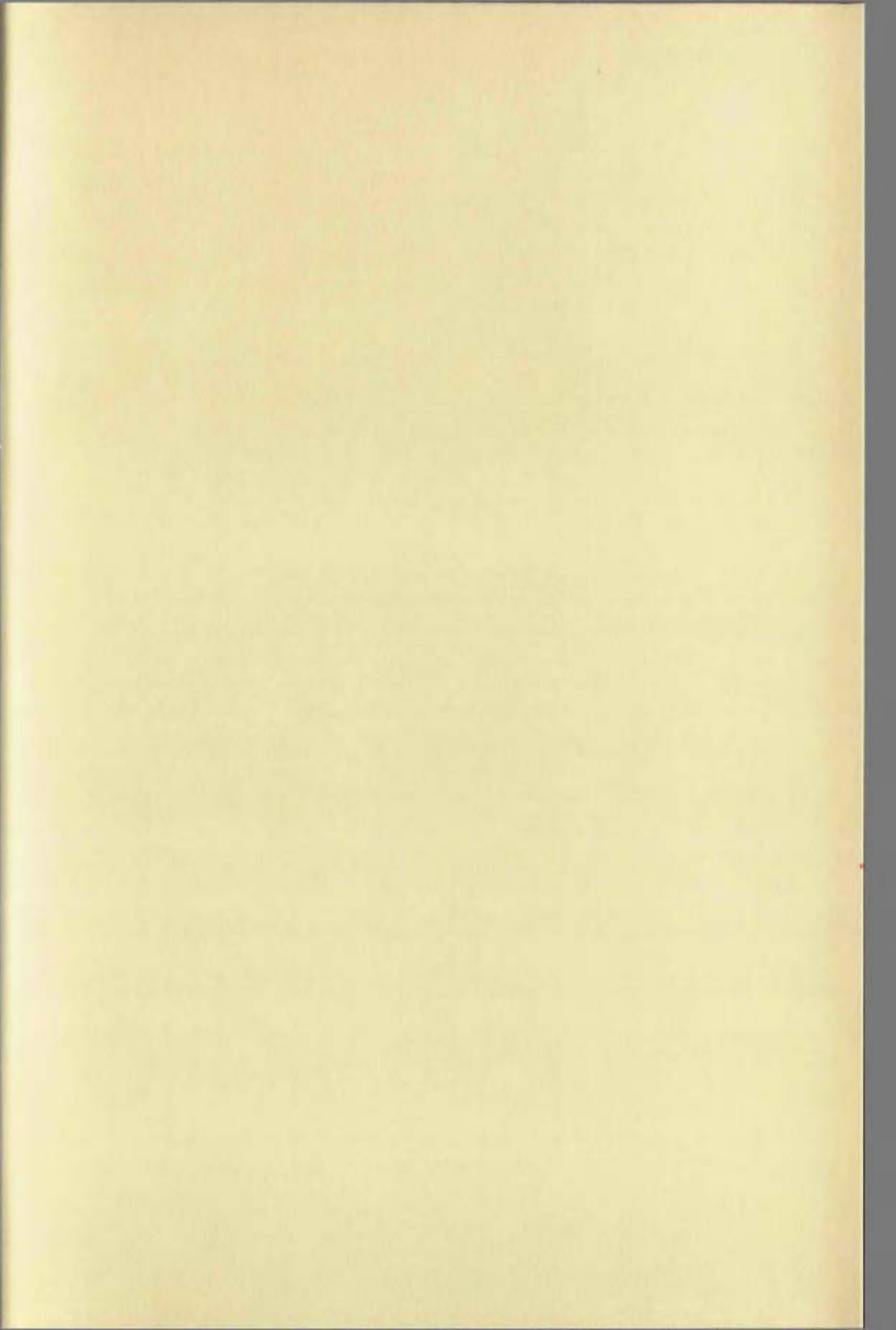
II. Tjänstegrader vid flottan

Tjänstegrads nummer och benämning enligt bilaga 13	Svensk gradbenämning skall inte översättas, men skall anses motsvara nedanstående tjänstegrad i				Svensk gradbenämning översätts till nedanstående tjänstegrad i			
	Danmark	Finland	Norge	Amer. för. stater	Frankrike	Sovjetunionen	Stor- britannien	Väst- tyskland
1	3	3	4	5	6	7	8	9
1. Amiral	Admiral	Amiral	Admiral	Admiral	Amiral	Amiral	Admiral	Admiral
2. Viceamiral	Viceadmiral	Viceamiral	Viceadmiral	Vice admiral	Vice-Amiral d'Escadre	Viceamiral	Vice-Admiral	Vizeadmiral
3. Konteramiral	Kontreadmiral	Konteramiral	Kontreadmiral	Rear admiral	Vice-Amiral	Konteramiral	Rear-Admiral	Konteradmiral
4. Flaggs- kommendör	äldre Kommandør	äldre Kommodor	Kommandør I	Commodore	Contre-Amiral	Konteramiral	Commodore	Flottillen- admiral
5. Kommendör	Kommandør	Kommodor	Kommandør II	Captain	Capitaine de Vaisseau	Kapten av 1. rangen	Captain	Kapitän zur See
6. Kommendör- kapten 1. gr	{ Kommänder- kapitajn	Kommendör	Kommänder- kaptein	Commander	Capitaine de Frégate	Kapten av 2. rangen	Commander	Fregatten- kapitän
7. Kommendör- kapten								
8. Örlogskapten	Örlogskaptajn	Kommendör- kapten	Örlogskaptein	Lieutenant commander	Capitaine de Corvette	Kapten av 3. rangen	Lieutenant- Commander	Korvetten- kapitän
9. Förvaltare	{ Kaptajn- löjtnant	Kapten- löjtnant	Kaptein- löjtnant	Lieutenant	Lieutenant de Vaisseau	Kapten- löjtnant	Lieutenant	Kapitän- leutnant
10. Kapten, Flaggs- junkare								
11. Löjtnant	Sjölöjtnant av 1. gr	Löjtnant	Löjtnant	Lieutenant junior grade	Enseigne de Vaisseau 1ere classe	Löjtnant	Sub- Lieutenant	Oberleutnant zur See
12. Fanjunkare, Fänrik	Sjölöjtnant (S) (=fanj.), Sjölöjtnant af 2. gr	Under- löjtnant	Löjtnant- B (=fanj.), Fänrik	Ensign	Enseigne de Vaisseau 2eme classe	Yngre löjtnant	Acting Sub- Lieutenant	Leutnant zur See

1	2	3	4	5	6	7	8	9
13. Flaggbåtsman	Seniorsergent af 1. grad	Överbåtsman	{ Flaggkvartermester }	Master chief petty officer	Maitre Principal	{ (Äldre) Under-officer }	{ «Senior Chief Petty Officer» }	Hauptbootsmann
14. Högåtsman	Seniorsergent af 2. grad	Båtsman		Senior chief petty officer	Premier Maitre			Oberbootsmann
15. Flaggsergeant	Oversergent	Översergeant	Kvartermester I. klass	Chief petty officer	Maitre	Äldre underbefäl	Chief Petty Officer	Bootsmann
16. Sergeant	Sergent	Sergent	Kvartermester II. klass	Petty officer first class	Second Maitre 1ere classe	Underbefäl av 1. klass	Petty Officer	Maat
17. Flaggfurir	äldre Korporal	äldre Under-sergeant	äldre Konstabel	Petty officer second class	Second Maitre 2eme classe	{ Underbefäl av 2. klass }	{ Leading Seaman }	Hauptgefreiter
18. Furir	Korporal	Undersergeant	Konstabel I. klass	Petty officer third class	Quartier-Maitre 1ere cl.			Obergefreiter
19. Korpral	Overkonstabel	Övermatros	Konstabel II. klass	Seaman	Quartier-Maitre 2eme cl.	Äldre matros	Seaman	Gefreiter

STATENS

OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1967

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen)

Justitiedepartementet

Allmänna arvsfonden. [2]
Utsökningsrätt VI. [3]
Ny domkretsindelning för underrätterna. [4]

Försvarsdepartementet

Tjänsteställning inom krigsmakten. [15]

Socialdepartementet

Barnstugor. Barnavårdsmannaskap. Barnolycksfall. [8]

Finansdepartementet

Statlig publicering. [5]
Finansiella långtidsperspektiv. [6]
Statskontorets programbudgetutredning. 1. Programbudgetering. Del I. [11] 2. Programbudgetering. Del II — Studier och försök. [12] 3. Programbudgetering. Del III — En sammanfattning. [13]

Ecklesiastikdepartementet

Rikskonserter. [9]
Linköpings högskola. Del I. [10]
Skolans arbetstider. [14]

Jordbruksdepartementet

Den framtida jordbrukspolitiken. [7]

Inrikesdepartementet

Kommunal bostadsförmedling. [1]

